

गंगधर्मीत मिलविलेल्या निवडक छात्रण्या व

पोवाडे पांचा संग्रह सुंदर चित्रां

प्रकाशक

शंकर तुकाराम शाळिग्राम यानी

पुणे येथे

गंगाधर गोविंद गोंधळेकर यांच्या 'भारतभूषण'

छापसाऱ्यात छापवून पुणे येथे प्रसिद्ध केला.

सन १९०७ इसवी.

किंमत एक रुपया.

R M/G 1952

0155:161 L54 a

D7

25584

श्री

श्रीमंत रा० रा० खंडेराव चिंतामण, उर्फ तात्यासाहेब
मेहेंदळे, बी. ए. सेकंडक्लास सरदार.

यांची

जुन्या लावण्या आणि पोवाडे प्रसिद्ध होण्याविष-

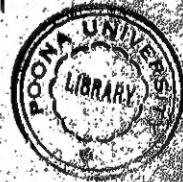
यींची आस्थापूर्वक सद्बुद्धि आणि रसिकता

या लोकोत्तर गुणांवर लुब्ध होऊन अंश

प्रकाशकाने परम विनयाने ही

कृति त्यांस अर्पण

केली आहे.

परशराम

१५/५/५३
१८/५/५३

परशराम कबीरा जन्म सोळावीं शकाच्या अखिरीस शके सोळावी शकास
राजे झाले. आणि मृत्यु शके सत्रावी सहासंष्ट (१७६६) श्रावण शुद्ध द्वादशीस
महाराज सत आठरावे जन्मजात झाले. मृत्युसमयी त्यास नव्वेवावे वर्ष
लागले होते.

गंगधर्मात परशरामी लावण्यांची प्रसिद्धि फार आहे. त्या प्रांती खानि नोज
गोजल, लावण्या पोवाडे, झणण्यावर परशरामाची प्रसिद्धि फार सोप्यामुळे लोकां
श्रयांस ते पात्र झाले. राजाश्रयाची त्यांस पवी वाटत नव्हती. त्यांना पुढे सुख
निश्चाही केल्या. पण गोदातटाकरी परशरामाचा लौकिक फार.

महाराष्ट्रकवीत मोरोपंत जसे शिक्षापद्धारी, तसेच वाहिरांत, हे परशराम
त्यास लावण्या करण्याची सनद मिळाली होती.

परशराम हे वावीचे राहणारे. नाशिकचे पर्वस सिमर तालुक्यात वावी हे
त्याचे राहण्याचे गाव. वावी हे गाव राजाची वावी झणून गंगधर्मात प्रसिद्ध आहे.
सातारचे आणि काव्हापुरचे महाराज हे भासले घराण्यातील त्याच्या भाऊनदा
ताले सोलले वावीस पूर्वी असून वास्तव्य करीत आहेत. बापून राजाजी वावी अस
या गावास दगडात. इली तेथे त्याची पाटिलकी असून तेथील जमीनदार आहेत.
जंगली राजाच्या वंशजाची वावीस वाढा आहे.

परशरामाच्या बोधपर शिवा लावण्या ऐकताना वैराग्य श्रयां संचरताना प-
शातील सांपत्तिक स्थिति, सामाजिक स्थिति चांगली कळते. तत्वांचे ऐतिहासिक
साहित्यही कळते. पेशवाईत परशरामाचा जन्म झाला. त्याच्या दयातीत
स्वराज्य होते. त्यामुळे वैभवशाली परशरामाची राहणी, तदनुषंगी भरादमीच्याची
त्यास चांगली माहिती होती. झणूनच शृंगारपर लावण्या फारच खडाव झाल्या.

बायको केल्यान सवताची मोडण घरात कशी होताती, ती लवण्यातून दाख-
विली आहेत. पेशवाई नष्ट होऊन इंग्रजी झालेली त्यांनी पाहिली. या राजकीय-
मुळे झालेला फरक त्यांनी बराबर रेखाटला आहे. कांतीमुळे सामाजिक स्थिती-
वर झालेला परिणाम त्यांनी स्पष्ट करून दाखविला आहे. परशुरामांनी शृंगार
रसालाही लावण्या केल्या आहेत. त्या तर फारच सुख आहेत. त्या रामजाशा-
प्रमाणे उपदेशाचे असून धिक्क्याजनांस बोध होण्याजोग्या आहेत. परशुराम भक्त-
हरिमार्गाचे विशेषविमुख झणून बिराग्याचा ठसा बाबकांच्या व ऐकणारांच्या मनांत
उभा करणारांनी त्यांची शैली अपूर्व आहे.

परशुराम हे शिपी जातीचे. परशुरामाचे वडील बाबोस राहता असत. त्यांचा
धंदो शिपायांचा, झणून शिपीपणाचा, कापडे शिवण्याचा धंदा लहानपणी परशुराम
विकसित होतो. तसेच लिहावयाला बाचाबयाला, बालबोधो लिपी बाचाप्रास शिकले.
मोडी झालेलेत म्हणतात. बालबोध लिहिण्याचा व वाचण्याचा अभ्यास साधू बा-
राला केला होता. त्यावेळेचे वाचन म्हणजे ज्ञानदेव, नामदेव आणि तुकारामांचे
वरदी कविते मग वाचन हे होय. अशा प्रकारचे शिक्षण परशुरामास चांगले मि-
ळाले होते. लहानपणी त्यांनी तुकारामाचे आभंग फार वाचले होते. झणून त्यांनी
आपल्या कवितेत तुकारामकृत अभंगांतील निवडक शब्द जाणजाणी वाचून घेतले.
हे सामिक वाचकांच्या आवाजात येतील. परशुरामांनी पुढे ज्ञानांतासाधन, भारत
सागरादी भक्तीतील भाषांतरे, रामविजय हरिविजय पौर्वप्रस्तादादि मग वाचले,
व ऐकले असावेत. पुढे पुढे ते ज्ञानेश्वरी ही वाचतात.

देवपुराण दादा भागवत हे परशुरामांचे एक भागवताचा अनुवाद साध्या-
वर कोटो भाषेत, पदं कथावीत असे परशुरामांच्या मनांत आले, आपोपुढा हे

A4

B4

शास्त्राची जवण मन तळींम कळून दाखण्यालागीं आरलेलीं. कावण्या सोप्या, सरळ
 वास्तव कावणीकडोच्या चाली अग्रहीम । त्यावेळचे आमदफदी, होनाजीबाळा संगन
 भाऊ बाळाबाहिरेआदि बाहिर झाले त्यांत परशरामाच्या कावितेचा कस अधिक
 होनाजी बाळाचा त्याच्या जवळ जवळ आहे. हे आधीच झणतीं असं
 नाही तर परशरामाच्या कावण्यातही याचा उल्लेख आहे. आमदफदी होनाजी
 बाळा व संगनभाऊ यास पुण्यास राजाधर्म होता. रामा गौधळ्यानें तन्हेतन्हेच्या
 चाली अजमाऊन संगनभाऊचे नांव वाढविले. परशरामाचीं भुजारां तर नाही पण
 शिपाई कावण्या केल्या आहेत. जणेबा वर्णमपर कावण्या कळून लिखिविसावणाची
 स्तुति गाहली आहे. आराम्य दैवत श्रीपंडुरंगाची स्तुति तथाच श्रीकृष्णलीला गा-
 हली आहे. क्षेत्र वर्णनें गाहली आहेत. बाकीच्या दैवतांची वर्णनें गाहली आहेत.
 रामाभंग आरतीतील कथा कावण्यांतून गाहल्या आहेत. गंगापार्वती संध्या,
 चालीपाराजा संध्या अशा तन्हेतन्हेच्या कावण्या केल्या आहेत. त्रिछोबा कथा
 झणत ना कासी परशरामाचे गुरू. कावण्या पोवाचे करण्याचा अनुभव त्याच्या
 प्रत्येक कावण्याच्या व पोवाड्याच्या दोवडी विडल ही अक्षरे असतात ती याचें नां
 वचीच असं झणतात. परशरामाच्या कावण्या सरळ, सोपे प्रवलाहिसापुरित असा
 त्यामुळे त्या कावण्या ऐकणारास एक प्रकारचा आस्वाद होऊन ऐकणाराचे मन
 प्रसन्न होतें. कावण्या पोवाड्यांची ती शुद्ध भाषासरणी व तशीच दाखवरना ये-
 मून आमंत्र होतो. पोव्या पुस्तकाच्या अन्वयानाने, तीर्थाणि प्राणीवादी मोक्षावृत्त
 संस्कार त्याला झाला होता. त्यामुळे गुरुमखावराने ते एक बररी कवी असल्याने
 कवि मौरपित मानो कावरीचामा केली त्याचेंही जशी रागा बसिली रचली, रिकवा

रामजोशी पंढरपुरी गेले असता त्यांनी पंढरपूर धुन वर्णन रचले, तुळजापुरी गेले असता तुळजापूर वर्णन रचले, अथवा आनंदफंदी डाकुरास गेले असता डाकुरा वर्णन रचले, तसेच परशुराम कोपरगावी गेले असता गोदेचे वर्णन रचले, नेवा, शास गेले असता सोहनीराजाचे वर्णन रचले. प्रयागास गेले असता प्रयागाचे वर्णन रचले आहे.

परशुरामाची राहणी साधी असून मितभाषी, विनयशील आणि बहुश्रुत होते. त्यातून मिळविलेली आणि परशुरामाकडून असे होते. त्यावेळची दरबारी भाषा त्यास येत होती. रामजोशी आनंदफंदी यांच्याप्रमाणे परशुरामांनी हि उर्दू भाषेत स्वतःच्या केल्या आहेत, ती पुष्पांचे विषयसंबंधी मनीसगत विचार उठवून देण्याची कला त्यास आपूढे साधली होती. बायकोची भाषा, मुलांची भाषा, शाळाण्यांची भाषा त्याच्या जीवात घालण्याची तन्हा परशुरामांनी सोरोपतप्रमाणेच जमविली होती. "जरंगे चाहिल ते सजगे" ही लेकी सुनावून त्यांनी आक्षेपी केळी आहे. बायकांस झणण्याजोगी गाणी केली आहेत. बाजे चारूक भिळू, भागुजी साहूक झेजवाल यांना चाप यावर पोवाडा केला होता "समवा" शब्द घातला आहे. मोठमोठ्या देणग्या मिळविल्या तरी कपडे शिबड्याचा जो शिंपोपणाचा धंदा तो कडून ते सोडलेम चालवीत. याचा गौरवर्ण होता व सुस्वरूप देऊर्ण होते. पण स्वतःच्या पोशाकाले ते गुण ते साद्व पहात ! यांच्या राहणीविषय हे रंगले असलेले असे वाटत नसे. मोठ्या मजलशात हे साधा पोशाक करीत, वागणूक परस्पर तशी वागणूक करण्यास ते तमासागिरास उपदेश करीत.

त्या वेळच्या त्याकीप्रमाणे परशुरामांनी तमाशा करण्याची सुरुवात केली. भाषा ह्याती घेऊन पदांच्या सुंदर वाळीने करीतचुर अशा गीत सुवात ते काढण्यास सुरुवात. मराठांत त्यांच्या स्वतःच्याच हास्याच्या, गाण्याची तार काढली त्यांचे त्यांच्या त्यांच्या ऐकण्यास हजारों लोकांचा जमान जमत असे. गाणे यांचे वेळामाध्यमासही यास तमाशाची बोखावणी येत. परशुराम कधी कधी कफ चालवीत असे, बाबा सातमाई व मळराज हे माझण परशुरामास पोषीदार

होते. मारायण जाचत होता. असा तमाशाचा जमाव जमाविला. परशरामाच्या लावण्या हाणण्याच्या तऱ्हेची कल्पना करावयाची असेल तर बापु भरडीचा भार गोंदिकर यांच्या लावण्या ऐकलेले येथे असतील त्यांच्या ध्यानीत ती तऱ्हा येईल. बापु माराव्याने परशरामास पाहिले होते असे झणतात. परशराम परिस्थिति पाहून तात्काळ लावण्या पोवाडे करीत, चालता-चालताही लावण्या करीत. अशी त्याची प्रसिद्धि झाली.

परशरामाच्या लावण्या तालपुरीत ऐकल्या हाणजे आनंद होतो. ज्यांनी परशरामाच्या मुखानून त्या ऐकल्या असतील त्यांची धन्य !

इतकी प्रसिद्धि रामजोशी आणि आनंदफर्दी यांच्या लावण्यांनीही झाली असेल असे वाटत नाही. त्या वेळच्या काहिरात परशरामाचीच प्रसिद्धि सर्वांत विशेष झाली होती. सामान्य लोक तर परशराम हे अवतारी होऊन पोले असून समजतात. गावोगाव खेव्यापाव्यातून परशरामाच्या लावण्या, पोवाडे लोक हाणतात. इतकेच नाही तर परशरामाच्या लावण्या पोवाडे उतरून येऊन त्या बघ्या गीता ज्ञानेश्वरीप्रमाणे छोटक्या तुटक्या असल्या तरी ते जपून ठेवतात. परशरामाच्या लावण्याचा पुरजा नाही असे गमयडित गावें वचित. परशरामाच्या लावण्या हाणणारे गावोगाव आहेत. पुण्यासही परशरामाच्या लावण्याच्या बघ्या आढळतात. त्या बघ्याचे कतावाचे पुरजे सभाळण्याची प्राताप्रातः कमी व्हावी. बायल आंगा मिळाली तिंतक्या लावण्या पोवाडे ऐकून करून घ्याव्याचा हायल केला आहे. या पुस्तकास कोणाच्या मिकल ही खात्री आहे.

थी पांडुरंगाचे विडेवरील पाय पाहण्यास परशराम हे तमाशाचे असून पांडुरंगरास गेले. तसे राजकांत देवापुढे तमाशा करण्यास आरंभ करतोच. देवळातील भाजीक मजकंडळींनी परशरामाच्या तमाशास देवळाबाहेर काढून गेले. त्यावेळी वर जाऊन तमाशा सुरू केला. परशरामांनी "कधीसुद्ध मेशिलारे जेव्हा" हा या पुस्तकात असलेली लावण्या गावेली, ती ऐकून पांडुरंगची सर्वच संकष्टी लक्षात आली.

भीमंत पंवावे सरंकारची स्वारी एकदा कोपरगावी आली. सगलं भाज होनाजी-
बाळा, धोंडो मेहत्या, बापुहंग्या, मर्तोड इत्यादि तमासगीर स्वारीबरोबर होते.
स्वारीचा भुक्काम बंदोत होता. त्रिवकजी डेंगळ्याने बावीस जासूद पाठवून परश-
रामास तमासासह कोपरगावी बोलावून घेतले. परशराम आल्यावर क्रमाक्रमाने
तमाशांची घुस्वात झाली; होनाजी बाळा याने गंगेवर केलेल्या लावणीचे एक
कडंबे तेथे धगदावसून वाचले. परशरामाने गंगेची लावणी करून झणून बाळ-
बिली, तो या पुस्तकांत आहे. परशरामास जाहागीर देत होते; पण घेतली नाही.
त्यावेळी झणाला "सुखीन्याला इशत असो."

त्यावेळी परशराम कडे वाजवी, बाप्पा सातभार व मल्लराज हे बाह्यण पुढे
पास; व नारायण नाचत होता. नारायणाने पुढे बोळ्या तमाशा केला. परशराम
हे बरोबास तमाशा घेऊन गेले होते. त्यावेळी जलेशिंदराज महाराज गायकबाड
होते. सयाजीराज महाराज गायकबाड असताही परशराम पुनः बरोबास गेले.
परशराम होळीवर लावण्या झगतांना पाहून व त्या लक्षपूर्वक ऐकून सयाजीराज
महाराजांनी दुपादा सोदी व पुरांदे तसेच होळीवर परशरामास दिले. जलेशिंदराज
महाराजावर परशरामांनी प्रोवाडा केला; तो या पुस्तकांत आहे. गाय-
कबाड झळकारात परशरामास पुष्कळ वेणुग्या मिळाल्या.

होळीकरण्या राजमानास परशरामांनी आपल्या विषयाची तार लाजत नाच
मिळवले आहे. महामहान होळीकरावर केलेला प्रोवाडा आणि जलेशिंदराज सिंदे
यावर केलेला प्रोवाडा हे या पुस्तकांत आहेत. पुण्यास होळीकरण्या कारकिर्दीत आ-
नंद पंढरी, होनाजीबाळा, सगलं भाज इत्यादि बाहिर मसिद; तसेच परशरामाही
प्रसिद्धास आले असत; पण हे प्रसंगींनी नव्हते. या नाशवंत जगाची यांस पूर्ण
जोळख होती. झणून जातक स्तुति करण्यांप्रमाणे शरणाग्रगण्य मागेच यांस आ-
मडले हे बाप्पा या पुस्तकातील लावण्या नाचून आस्मान येईल. रामायण भार-
तातील कथा जवळपास समजण्यासारख्या लावण्या सोम्या व सुरसा साबैत करून
लेल्या आहेत. नारायणाने काही दिवस सकाशास नाचण्यास ठेवला. नंतर पुढे

आकौल्या जवळील दमोडी येथील तेल्याचा मुलगा भवानी हा नाचण्यास ठेवला. हा फार गुणी। पुढे परशुरामाचा व नारायणाचा तमाशा पुनः एकत्र झाला. हा भवानी तेथी वारपाच वर्षे नाचला. नंतर, परशुरामाच्या तमाशात तो सोंगाची बतावणी करू लागला. त्यासच बडोबास बाकेराव झणत. बतावणी सोंगाची तच्चा परशुरामाच्या तमाशातच प्रथम सुरूवाली. बाकेराव हा साचत होता तो सोंगाच्या झाला. मरा तर त्या तमाशाचा फारच जमाव झाला. बाकेराव हा तमाशात सज्जला फार करी. पण नकला करताना अभद्र शब्द मुळीच उच्चारित नसे. बडोबास हा बाकेराव फारच नाणवला. त्याच्या सोंगावर लोकोच्या सुरकुडी पडत. बाकेराव महाराजांचे वेळी याच बाकेरावास पुष्कळच त्रेणग्या मिळाल्या. बाकेरावाचे विषयीची माहिती शेवटी सांगणार आहो परशुरामाच्या तमाशाबरोबर बाकेराव नेवावाला गेला होता.

आनंदकर्षी हे परशुराम असतां बावीस आले होते; त्यांनी एक लावणी भरून तीत बत्तीस बाळग्याचे वर्णन केले. परशुरामांनी तेहेतीस बाळग्याचीच लावणी केली. ती " माझी अर्ज विनंती पतिराया आज ऐका नग आज थडवा " मराठ्यास लीलावती येत असलेला एक गोसावी झाला. तो लीलावतीचेच स्तोम घाले. परशुरामांनी " अंतपार श्रीदुरीचा नकळे भरून उरला किती " ही लावणी यावरून केली.

परशुरामाच्या लावण्या सुशिक्षितखिरीज इतरांनी झणणे व ऐकणे यांत सजा नाही. झणणारास व ऐकणारास काही तरी विवेकासंस्कार झालेला व तो पण्डित असला पाहिजे. परवी अग्र्य. परशुरामाच्या लावण्या झणणारे व ऐकणारे योग्यरीत गवोर्गाव आहेत. पण खोश्याबद्दल परशुरामांनी झटले आहे. " घरीपार बाजती और । चाली चुकळन गाती घुंजर । " इथीं बावीस साज परशुरामाच्या लावण्या झणणारे जागले काही आहेत.

या नामधेयदात बागाचे तरी कसे ? संसार हा क्षणभंगूर आहे, यावर उपदेश करताना राजणाच्या वैभवाची लावणी करत " स्ववदा स्वकल्याणें राज्य करण्या राजणाची संपत्ति क्षयास गेली तर इतरांची काय कथा "

पूर्वीची राजकीय आणि सामाजिक स्थिति घेतून देणारीत येथील लोकांच्या ऐक्ये करून घेतले. परशुराम हे वेदाच्या व समाजाच्या पुनर्बांधणीक एक होते. जातीचे विधी, जरी गुणातून जातीची ओळख नाही. या कवीवर सर्वांचा एक आहे.

आर्यां मार्गशीर्ष गोष्टीच्या भरती भाषितराते जसा शत्रुभरणा विशेष आहे झणून वाचतांना आह्वांन घाटतो, तसाच शत्रुभरण्याचा प्रकार परशुरामाच्या लावण्यातही आढिते. भाषितर सुबोध आणि साधे आहे. तसाच परशुरामाच्या लावण्याची सुबोध आणि साध्या आहेत.

आपले स्वतः कायसे देखण्याचे व उवाते बुद्धीस स्फूर्ति देणाऱ्या अशा परशुरामाच्या लावण्या आहेत.

परशुरामाची आई परशुरामास एकदा झगली, "सवास सांगी दाखविती, मला दाखविती नाहीस." आईला झगले, "दाखवून" एके दिवशी समाधी बाळगून जे बसले. ती आई धावून गेली. तिचा जीव उडाला. सर्वांच्याच नेहाने समाधी उतरली.

योग्य अभिमान प्रगट करण्याचीच परशुरामाची विलक्षण आहे. तिला असे हतक हो, याचीच इनाम देत होते तर झगले "सुद्धे दोन्यास हयाती असा" असे झणून इनाम घेतले. ती इनाम हुसकावून नावावर घेतले. परशुरामाच्या मुलाच विद्या.

परशुराम हे बंड्या शत्रुने पोरने मिकवीत. बाधनजीकच निमोष येतील. देवापंड्याच्या येथे जाऊन परशुराम हे त्यांच्या येथील कपडे धोविते. तसेच कलाकरीस सदाशिवपंत त्यांच्या कलाकरीच्या जहागिरदाराचे कारभारी, यांच्या घरी जाऊन त्यांचे कपडे धोविते. परशुरामास रामकृष्ण नावाचा मुलगा होता. त्याच्या नावाकडे सान्नायबी पडत असे. झणून उतांतरवी परशुराम हे कलाकरीस देऊन आठ दिवस पडत आणि कपडे धोविते. असे दिवसास याकण्याची वाढ झाली, आणि सदाशिवपंत त्यांच्याचे पडत. परशुरामाची याचा शिवपंतकर

एक पोवाडा केला, बाबा भागवत हे परशुरामाचे गुप्त यांजवर आणि निंबाजी पाडील मुसळगावकर यांजवर जसे पोवाडे केले तसा हाही केला, मणसी आम्हास मिळाला नाही.

एकनाथ महाराज आणि तुळाराम महाराज यांच्याप्रमाणेच परशुरामाचे इच्छामरण झाले असे व्हायतात. याविषयीची माहिती परशुरामास गातांना पाहिलेले गृहस्थ सांगतात. ह्याइतकें बाबीचे धोंडो राजी कुळकणी बाब्या हातून टिपण अन्नकोकनात आले. भवानी तेथे ऊर्फ बाकेराय याने माहिती तोंडी भागितली तिजवरून हा मजकूर लिहिला आहे.

मरणचि पूर्वी पंधरा दिवस आगाऊ मरणवार्ता परशुरामाचे आईस काळीस ली होती. तसेच बाबीहून मंजुरास [गोदा तटाकी] आण्यापूर्वी आपल्या इच्छास प्राप्त पंचवीस बोलावून जेवण घेले. बाबीहून मंजुरास जातांना बाबीच्या सव्ही लोकांस सांगितले की " आसणे मरण आजपासून चार दिवसांनी आहे. गीच्या काठी मंजुरास मरणवास जातो, " असा बाबीच्या लोकांचा मिराप येऊन गोविंदा सोनारास बरोबर येऊन ते मंजुरास गेले. भेजूर गाव बाबीपासून तीन चार कोस दूर गोविंदा काठी आहे, मंजुरास आजून राणपलिक्या देवळात राहिले. मंजुरास जातांच तेथे भोंसले राजी होले रयांस व इतर लोकांस परशुरामाची कळविले की " आसणा मृत्यु चार दिवसांनी होणार आहे, याजकारिता येथे आली. मृत्यु झाल्यावर आसणी पोवडची व्यवस्था करावी, " ते बोलून साम्य आऊन परशुरामास सांगितले की, आम्ही तुमची व्यवस्था करू. पुढे तीन दिवसांनी परशुरामाची नारायण शिषी बाबांकर याच्या नांवाने पत्र लिहून " आसणा मृत्यु तीन दिवसांनी होणार आहे, तर तुम्ही समासगीर संकळीनी, माझणाच्या पोवडास मंजुरास यावे. " पत्र मंजुराचे भोंसले राजे यांच्या जवळ देऊन सांगितले की " हे पत्र बाबीस मुरास पाठवून संकळी बोलवावी. " रयांनी ते पत्र बाबीस नारायण शिषी याजकडे पाठविले. बाबीस पत्र येताच नारायण शिषी व इतर संकळी यांनी जाऊन पाहिले व आश्चर्य करू लागले. सतर तमासगीर संकळीस सा-

गितल की, "सर्वानी मंजुरास चल्यावें, काय हळीकत आहे ती तर पाहू." ते
 खोली बघून केले नारायण सिंपी, बापुसिंपी, रामा कुंभार, भवानी तेही आणि
 दोन नाचणारे, तसेच परशुरामाची सुन काशीबाई इत्यादी बरोबर घेऊन परशुरामा-
 चा मुलगा रामकृष्ण हा भोकणी गावास गेला होता त्यास आणण्यास गबी पांड-
 वत ही मंडळी मंजुरास गेली. मंजुरास जातांच प्रथम गणपतीचे देवळांत जाऊ-
 ने परशुराम मुखरूप आढेत हे पाहून तेथे उतरली, परशुराम नारायण सिं-
 प्यास सांगिते "बरा आला, आमच्यावर उपकार झाला." त्यावर नारायण कृष्णाला
 "यावेतर कसे करावे तुझे पत्र आले, ते मरतोसना. मूं नमस्तेवाच्यो घेऊन
 आलास म्हणून तला मरण समजले." नंतर परशुरामांनी विचारले "रामकृष्ण की
 आला नाही, मंडळींनी सांगितले की, तो भोकणीस गेला आहे" एकादशीचा दि-
 वस होता, म्हणून गोखर सव्वा खावास गेले, आम कडून आल्यावर परशुरामांनी
 एकादशीचा फराळ केला. इतर मंडळींनी जेवण केले, त्या दिवशी सायंकाळपर्यंत
 त परशुरामांनी नवीन सावण्या केला. रात्री फराळ झाल्यावर काही वेळ पाव-
 ती गोष्टी केल्या, नंतर परशुरामांनी सांगितले की, 'एकादशीने एकक लावणी काशाची
 परशुरामांनी प्रथम लावणी काढली. तीच दोपटची लावणी. तीचच कडव्यांची क-
 रून "हवे दोपटचे नववे कडवे तिसरे पिढीत होईल". असे सांगितले. दुसरी ला-
 वणी नारायणाने काढली, तिसरी गोविंदा सोनाराने काढली. चवथी रामादीभा-
 राने काढली, पाचवी म्हावाजी सिंपी याने काढली. सव्वी भवानी तेही एक बाक-
 राच याने लावणी काढली. तेव्हा परशुरामांनी बाकेराबांची पाठ घोषदस झाले
 की, "बाबासा हे नवेजी काही मांस पाजवतील", नंतर सर्वांस सांगितले की,
 "उदवेक आमचा मुख खावे, आर्षी जाणार. आर्षी गेल्यावर आमचे पुढे पोण्या-
 वर साज घालून दुसरी झालावे" त्यावेळ सवे मिजले, पहाटेस परशुराम हे वटून
 सुप्त काशीबाई इत्यादी स्त्रियांकास आणण्यास सांगून, आर्या गोखर जा-
 कून आम कडून आले, अंतर जाळत जातले, दिवस उगावताबरोबर भोजन केले,
 तंत्राण हातावर सेऊन ही चोळीत ओळीत लावणीने मंडली, मिजली होती तेथे

येऊन झगले की, "स्वयंपाक झालेला आहे, लवकर खाऊन भोजन करावे. नाहीतर अन्न पदरात पडायचे नाही" तें ऐकून नारायण शिंपी झगला की, "हा अन्नदेवाच्या घरून आला झणून याला मरण समजले". मंडळी हसू लागली. ते तर उठून गंगेवर खानास गेली. 'परशुराम शिंपी यांचा आज मृत्यु आहे'. ही बाती गांवांत आणि भासपासही पसरली होती, झणून गांवचे लोक व भोवतालचे सव्यागांव, वेळापूर, तास, मोरोसी, धामोरी, कोळगांव, सांगवी इत्यादि गांवांचा वचें लोक गणपतीच्या देवळापुढें येऊन बसले. ही मंडळी खानास गेलेली जात करून परत आली. पुष्कळ लोक जमलेले पाहून ती आश्चर्य करूं लागली. देवळांत जातांच परशुराम यांनी सांगितलें की, "लवकर भोजन करावें." भोजन आटोपत आहे तोंच परशुरामांनी ज्ञानेश्वरीची पोथी काढून तांतील आकरांचा अध्याय घडवडा वाचला. परशुरामाजवळ मंजुराचे भोसले राखे बसले होते. बाकीची मंडळी पोथी ऐकत होती, अध्याय संपताच नारायण शिंपी भास परशुरामांनी जवळ बोलविले; आणि मंजुराचे लोकांस हात जोडून सांगितलें की, "आतां आमी जाणार आमीची शेवटची फुलाची तजवीज करावी." या बोलण्याचे सर्वांनी आश्चर्य मानून त्यांस सांगितलें की, "आप्या असे काय झणता? वेळ आला तर आमीचे आवतांची लाकडे आणून आमी तुमचा वेळ शेवट्यास लावूं. नारायण शिंपी जवळच बसला होता. "त्यास माझे पादोष्णी बस" झणून परशुरामांनी सांगितलें ती पादोष्णी बसताच खाच आंगावर मान दाकून "पुढलेक वरदा हरी विठ्ठल. सीताकांत स्मरण जे श्री राम. असे ब्रह्मा" असे मोठ्याने झणून वेह ठेवला. मानेचा कांडा पडला. नारायण शिंपी "आप्या आप्या भर्ता बोलो", असे झणाझा, इतक्यांत कोणी झणाले, "राम कृष्ण आला" झणून एकडोळा उघडून पाहूं लागले. तर रामकृष्ण नाही. मग डोळे मिटले. हे पाहून सर्वत्र लोकांस फारच आश्चर्य वाटतें. मंतर पोथ्यावर साज घालून तांसे धाजंत्री लाऊन गंगेवर लेण्याची तयारी केली. गंगेवर सजून तेथें मंजुराचे लोकांनी पूर्वांच किता रचून येविली होती. लिजवर येवून आमी वि-

ला. दत्तन सात्वावद साने करुन सर्व मंडळी परतली. काही वेळाने रामकृष्ण आ-
ला. बावीची मंडळी त्या दिवशी तेथेच राहिली. दुसरे दिवशी रक्षा गरीत हाफून
पायीस मंडळी परत आली.

महाने थोरवालाही मृत्यु समजणें दुरापास्त, तो परधरामास समजला होता, व
नोवलेच आहे.

परधरामाजी कविता चांगली म्हणूनच ती काळाच्या तडाख्यातून वाचली.
तिचे काही सांखळः

१. पाणीमान पशुपती धिभ्रतवृक्षा आपआपल्या स्थळी ।
निद्रारूप जागे होता पंचदपकाळी ।
प्रदकमावि योगी तापसी गुप्त जळी स्थळी ।
सकळ विद्वाने काश पिंगळे किजविजती एक भेडी ती गुपाळी ।
२. उभादंड एकच पाणी चरड आगि उसा ।
आपआपल्या मीळी बिकती खुण चतुराली पुसा ।
परधराम क्षण हा काळ निभळी धाहिरकीची टसा ।
एक अर्भगीं गोणे गाळी येसु करी नित्य मळा ।
हेत धरून तशी आळी पाया अडकर बोधा खुता ।
खणामी राजपाट आसा बोभाट रुपाचा तुहाता व हेत गा ।
३. अंतमार श्रीहरीचा सकळ भक्त उरला कितती ।
ध्यास वासिके कथिले ऐता शमायेण भारती ॥ १० ॥
विराड स्वरूप मळाबा सगळे ज्ञानाचे पोफळी ।
व्यामाधी अवधी रचनेत रजली चमयें तपके सुकी ।
सुवर्णमणि चमाली किडकी शिवा रघुमाया ।
नसेवासे सरया मरी मी छेईन आधी शिरी जाता ।
तुखरुण ससार तशाळ सार कसत आपसी ।
सिध्या ज्ञाना प्रपन्न रुटकी सिरी भजन शिणसी ।

६ वधी समुद्र मंथिलारे जेव्हा । कावाचा वोर
७ पूर्वापार राजे झाले क्षिती ।

परितुष्टा सारखी कोणाशी धरी संपत्ति ।

स्वर्गाचे अमर पुढे सुरवर मर रावती ।

गड अजिंक्य लंका सुवर्णमय होमती ।

८ ब्राह्मणेचे राक्षस आमराया थाड म्हणिमा मधे वस्ती ।

पंचवटी नाशिकची लहदा काही थोडी बहुत आणिली विसली ।

हत्ती नाले मधून वाहती धुल बोधून केली वस्ती ।

एकछत्री सहेबी राज्याला काणा एक नाही रास्ती। मगर देवळे करधवार

९ पश्चिम वाहिनी गोवा प्रति मूळ गंगा ।

हे तृतीय नाम भोगावती पाताळगंगा । १०

वास्तव्य मूळ वैकुंठी विष्णुचरणी ।

तिथे मंवाकिनी क्षणतात ऐका श्रवणी ।

सुलोचनेची लावणी फारच सुरेख आहे, चार कवींनी सुलोचना केली आहे पण परशुरामाची सुलोचना सर्वश्रेष्ठ आहे, मधुरत असता लावणी केली.

परशुरामास रामकृष्ण नावाचा मुलगा होता, त्याला जेव्हा लावणी केली, रामकृष्णाचा सीताराम नावाचा मुलगा जन्मला आहे.

सखाराम शिपी काळे बाबीचा हा परशुरामाचा भावा, देवाशास श्रोतज्ञ कृष्णराव बाबासाहेब देवासकर पवार यांच्या पत्नी होता. याजवर परशुरामाचा लग्न होता, मेल्यावर सखारामाच्या स्वप्नात जाऊन वारू मांसाची शपथ घेतली । सखारामाचा मुलगा नारायण.

नारायण शिपी परशुरामाचा भावा त्याचा मुलगा बाबूसाहेब, बापु शिपी कोळंबाडकर परशुरामाचा भावा हा सुकेण्यास गेला, भावाची एक जोगरणाचास दिली होती.

यांवर कदाचित् नाट्य होता, देवजी गदावी नाट्य होता, लुका काकण देवराणकर नाट्य होता, भवानी लेखी बाबूसाहेब नाट्य होता, नाट्य होता.

जलावधी परधरामास कानांनी सोडले, कमी ऐकू येत असे, याचा भासून ते देवपुरकर हे परधरामाचे गुढ झपटून बर सांगितलेच आहे, ते परधरामास हस्तवधी वषण्यास सांगत, तरबिनचीमुळे झणत नसे। भागतावर आष्टकवर लावणी जेशी आहे.

कोटुरकर बवे आणि कोटुरकर गोकटे हे परधरामाच्या लावण्या झणत, तसेच मोना घेलसरे मिठसागरेकर बाळण परधरामाच्या तमाशांत लावण्या सांगत. तरबोराभावा जसाया मुळखगिराव जाऊं सागला झणजे मिठसागरे बावी पासून दोन तीन भेळवर अर्बि तेथे प्रहिली मुकास होई.

परधरामाचा तमाशा एक, त्याचे दोन, पुढे तीन आणि पुढे चार, असे तमाशा सारले तरी ते तमासगार परधरामाच्या लावण्या झणत, दुसऱ्या कोणच्या झणत नसत. यापुढे अशांची धोंगदेकर याने परधरामाच्या पुढे लावण्या, सव्यापस शिपी परधरामाचा भाक्ता याजवळून नेह्या आणि त्या बापु सराही झणत असे.

रामजोशी बाबांनी जशी लावणी कथेत आजली तरीच परधरामाचा लावणी आहे. हे परधरामाच्या मुलोचनेबद्दल कट्टन घेतले. पस्तीस छप्तीस बघापुरी पम्हळारकर हस्तस हे पुण्यास आले होते, ते रामजोशाच्या एकदा लावणीवर कुर्या करीत, लावणीचा मुलावडे असा त्यांनीच करावा, त्या रयाच्या लावण्यावर सातारची मंदकी आणि पुण्याची मंदकी तल्लीन होऊन गेली होती.

परधरामाच्या लावण्या आठरा अक्षराच्या, चवदा अक्षराच्या, दहा अक्षराच्या, आठ अक्षराच्या (अनुष्टुप) अशा बहुतेक आहेत. त्या साम्यतेच्या लावण्यांच्या चाली लाजून परधरामात, भोताळ लावण्याच्याच चाली राम बा. शिवाजी अमुन बोभे यांनी छलल्या आणि त्या साम्यतेची पुसरी साहिबाजी व्हावणीही चालीसाठी विली हा ज. साहिबांचा वाचकावर उपकार झाला. हा साहेब या कामात प्रोफेसर आहेत, हे बहुतेकांत माहीत आहे.

या पुस्तकात दोन प्रकरणे केली आहेत. प्रथम प्रकरणांत देवाप्रसीच्या

अंगी उपदेशपर लावण्या यातल्या असून दुसरे प्रकरणात शृंगार वर्णनाच्या यातल्या आहेत. असे वर्गक्रिया योजले आहे; भाग न वगळता प्रकरण लावण्याचे कारण; एकेक कवीच्या भाग केला आहे.

ह्या लावण्या पोवाडे सर्व एकेच ठिकाणी मिळालेल्या असून दिकठिकाणी मिळालेल्या आहेत ती ठिकाणे.

१. नारी भाषायास ऊर्ध्वदासभट्टजी वेवठाणकर यांच्या तोंडून परशुरामांनी लावण्या प्रथम ऐकल्या. हे शृंगार बहुश्रुत असून मोठे स्मरणाचे थड आहेत. यांच्या तोंडच्या लावण्या ऐकूनच त्या संप्रद करण्याकडे मन वेधले. यांनी खंडु काहाडळ परशुरामांचा नाच्या होला त्याजकडच्या ऐकल्या होत्या.

२. बापु शिपी कोल्हेबाजी जोरव्याची येथे रहात होता त्याजकडून काही लावण्या मिळाल्या.

३. साखारास शिपी काळे बाकीकर परशुरामांचा भाचा देवायास होता त्याजकडून काही लावण्या मिळाल्या.

४. सोशाराम रामकृष्ण शिपी परशुरामांचा भातू याची वही एकमेक पाहण्यास मिळाली होती. तिच्यातील काही लावण्या येण्याच्या राहिल्या.

५. सावळाराम मधू शिपी हा परशुरामांच्या भाव्याचा मुलगा याच्या एके प्रहीत लावण्या मिळाल्या व दुसरीतीक येथे राहिल्या.

६. आजी बाजी कळकणी यांच्या वहीतील लावण्या मिळाल्या.

७. बळवंत मरहट्टर पुढे सोशी याजकडून काही लावण्या मिळाल्या.

८. रामचंद्र व्यंकटेशा येथे कोदूरकर यांची साठ सत्तर लावण्याची वही मिळाली तीतील काही लावण्या घेतल्या.

९. बिडीबा नारायण शेठे दुबरेकर यांच्या जमलल्या व तिथील सराफाच्या वहीतून काही घेतल्या.

परशुरामांचा शिष्य भवानी तेली (बाकीराव) याच्या जमल बाकी १०० लावण्या वगळे रम १८१० हा काही वगळल्या विसावीला राहणारा.

त्याच्या आईबापांनी त्यास बावीस दहा रुपये सालावर नाचण्यास विनविले. पुढे त्यास पंधरा रुपये साला केले. नंतर बीस रुपये साला केले. तीन चार साले त्याने नाचण्याचा धंदा केल्यावर शिवाची सोने आणि रंगला. नंतर मुल्य भागाची सोने आणि रंगला. त्या कलेत तो अत्यंत प्रवीण झाला. तो परशुरामाच्या तमाशाबरोबर मुखलगिरास आई. ग्वाल्हेरीच्या मुखलगिर्या पोचल्या. त्यावेळी अलगावही नव्हती. दोन वर्षेपर्यंत तर परशुरामाचे तमाशावर तेथेच राहिले. आणि तीन वर्षे जाऊन येऊन ग्वाल्हेरीहून प्रथम तीन हजार रुपये (आम्हाच्यास हुडी बटून रुपये घेतले) एक रुप्याचे क्राशि पागे तील दोन पोडे आणले. दुसऱ्या मुखलगिर्या वस केल्या. एक महारराव तील करोण्या जेळी आणि दुसरी हरीराव होळकराच्या जेळी. असे दोन शिमो हेतु राख केले. एक शिमो साताच्यास नुवासादेव सहराज असतो केले. बडोयास एकवीस मुखलगिर्या केल्या. बाकेराव प्रथम परशुरामाच्या बरोबर बडोयास गेला. त्यावेळी सयाजीराव महाराज गायकवाड हे बडोयास होते. सयाजीराव सहराजास पांच पुत्र, गिरजाबाई महाडिकोच्या त्यास एक पुत्र, चिमणाबाईस चार पुत्र व नऊ कन्या होत्या.

परशुरामानंतर बाकेराव हा तमाशा घेऊन बडोयास गेला. त्याच्या तमाशास बडोयास बाकेरावा तमाशा हाणत. बाकेराव प्रथमच तमाशा घेऊन बडोयास गेला. त्या वेळी इकीकत बाकेरावानेच सांगितलेली येथे लिहिली आहे. "त्यावेळी गारुडवाड सरकारचे मेहुणे कडसचे पायवर रघुनाथराव जात्रासाहेब, यांचे बंधू यादवराव धोबदार हे तमाशाच्या कामावर असून त्यांचा कारकून बडी घणारा होता. तो बाकेरावांस विचारू लागला की, "तुम्ही काठने ?" बाकेरावाने सांगितले. "आम्ही राजाच्या बावीस तमाशांवर आहोत." कारकून मोगला "तुम्ही दुसरे फार दिसता. इतके सांग आख्यात पण तुमचा दिवार नोद दिसत नाही. बावीस भिकार दिसते. पांचपन्नास रुपये मिळाले तर बरे. माझी तर हाजपाय आपटित जाई." असे हाणत

नांव नोंदिलें, तो होळीचा दिवस होता. तमासगिरांसह बाकेराव राजवाण्यांत गेला. रामाचा तमाशा कुशाबाचा तमाशा हे सयाजीराव महाराज बोव्याकडेस नेमले होते. तमाशाच्या ह्या नेमणुका कारकुनाने वाचून दाखविल्या. " बाकेराव नारायण याचा तमाशा कोंबाबोई पाडकशाळा थोड्या सहालांत नेमला. " बांधून वाचलें, तमाशा सुरू झाला, तमासगीर मणालजी आणि एक चोपदार हांचे कायती, तेथे वाढी. तमाशा चांगला आहे, अशी बातमी सयाजीराव माहाजात्र लागली. रघुनाथराव बाबा कडुसकर, धाधवर यांनी सयाजीराव महाराजांस सांगितलें की, " सोंगाच्या फार गमती आहे, पुष्पापासून वेधपर्यंत पहात आलों; पण असा गमती सोंगाच्या पाहिला नाही " बाकेरावाच्या तमाशास सयाजीराव महाराजांकडचें योलावणें आलें. बाकेरावाच्या शोक्यास चिथीवजा पाडकें पागोटें, खादीची बंडी, हा पोषाख. तमाशा चवथ्या मजल्यावर गेल्यावर तेथें चांभर चोपदार इकडे व शंभर चोपदार तिकडे हे राजवैभव पाहून बाकेराव दिपला. प्रथम त्याने कडव्यास सुरवात केली.

भूवेकुठे अक्षर आगळें । मोक्षार्जे सोहूर सगळें ।

आमारी वेह उगळे । विश्व हाणे सार्थक सगळें ॥

आषाढी कार्तिकी वाढी । परदारस येसु हाणे झालवडी ।

अमळास फार जशजडी । भारे विटेवरी कर कटी ।

त्यापुढे—सुप्रभाळीचें वसंतमान राजसा सुचवीत जा हरघडी ।

पंचप्राण तुजपासीं०

बाकेरावाचें वतावणीच्या बोलण्यास सुरुवात करताच प्रेक्षकांवर छाप असविली. सयाजीराव महाराज हे हसता हसता थकले, नव्वड वपयांच्या तीळा तीनपयरी पागोटें व हुपारा खानीं बाकेरावास दिला. सज दिवस बाकेरावाचा तमाशा जाला वर झाला. साडेमाचर्शे रुपये विवागी बाकेरावास मिळाली. तीनशें रुपये तो सणूक व शंभर रुपयांच्या पोशाग वरसाला व्हाऊ झाला. त्यापुढें एकवीस वर्षे बाकेरावाचा तमाशा बघीवास जात असे. खेडारावमहाराजांनी बाकेरावास एकाही

सादराचे कडे दिले. पांच कडीं त्यास बडोद्यास मिळाली. मल्हारराव महाराजांच्या राणीने अठरा तोळ्यांचा गोफ बाकेरावास दिला, अकरा तोळ्यांचा किल्लेदारांनी दिला. भागुबाईच्या बापांने गोफ दिला. अशा देणग्या बडोद्यास बाकेरावास मिळत. तिनशें रुपयांची नेमणूक आणि सांभर रुपयांचा पोषाग ह्यांच्या महाराज साहेबांच्या वेळेपर्यंत मिळत असे. बाकेरावानें बडोदे, गवाले, इंदूर आणि सातारा, अशी चार राज्यां पाहिली. मथुरा, गोकुळ, बुंदवान, अयोध्या, काशी, गयादे उत्तरेच्या तीर्थयात्रा केल्या. बडोद्यास असतो डाकूरची यात्रा केली. तमाशाखरीज दुसरा थंडी केला नाही. घाणाही हांकली नाही. तमाशांत कोणास जाय, येत नाही, पण बाकेरावास यश आलें. संभोडी व धावीस धर केलें, शेत केले. निर्व्यसनी, परछी परवव्यासिछापाची शपथ दारु भाजी गाजा असं कोणतेंच व्यसन नव्हतें.

बरील अवतरेणांत आलेला मजकूर बाकेरावानें सांगितला. तो भुरबशाचा तोंडल्यावरून व आमच्या गांवानजोकेचा बाकेराव हा राहणारा झणून तो दिला. बाहेर बडोद्यास असतो तेथील शिमगा आली पाहिला. त्या देखी गावकऱ्यांस सरकारचा कर्णासारखा दानशूरपणा पाहून चकीत झाले. पेशवाईत पुण्यास काय मजा असले त्याची कसबता बडोद्यास आमच्या मनांत आली. पुण्यास जुने गाणारे, सगले माज, दानाजीबाकादि यांच्या लावण्या झगणारे आतां झालेले नाहीत. स्वराज्या नवीन आमची फसणकरी नष्ट झाली. याबद्दल जुन्या रसिक वर्गास हळहळ झाले. पण काळापुढे उपाय नाही परपारामाच्या अखेरची जी हकीकत बाकेरावानें आवांस सांगितली ती, भोडोमित कुळकर्णी बाबा यांच्या दोनगाणीं साहस पावता बरेचसे मिळाली. भोडापताच्या चिरजिघांनी ते डाचण आवांस पाहण्यास विले. याबद्दल त्यांचे आभार आहेत.

परपारामांनी इतर साहित्यप्रसाण देवाच्या लावण्या, क्षत्रवर्णने, ऐतिहासिक प्रवासे आणि ह्युमोरिक लावण्या केल्या आहेत. समाजसिद्धि सुधारण्यासाठी तीस अनुक्रमाने उपदेशपर ज्या लावण्या केल्या आहेत त्या रसक्यासारख्या

उठवून देण्याची कला जी त्यांस साधली आहे त्यावरून त्यांची योग्यता विशेषतः वाटते. समाज सरळ मार्गांनी नेण्यासाठी मार्मिकता आणि बहुभुतपणा त्यांनी प्रगट केला आहे, त्याचा आचंया वाटतो. स्फुट लावण्याचे प्रकरण पाहता ते कळेल. महिपतीराय, मोरोपतादि कवि ज्या वेळी होते; त्याचवेळी परशुराम कवि होऊन गेले, ते किती पापभीरू होते हे ' कोण्या शास्त्री वर्णिल्या कीर्ति आर जारिणीच्या ' या चरणावरून कळेल. याचा शृंगाराचा अनुभव जालेपर मङ्गलार्जुनसारखा होय. याच्या काही लावण्या वेदांताच्या [भेदीक] आहेत. त्या समजण्यास तर टिपांचा कोष दिला पाहिजे. या कवीच्या दहापाच लावण्या जरी असल्या तरी यांची कीर्ति अजरामर राहून त्यांच्या जन्माचे सार्थक झाले असते. परशुरामाच्या लावण्यांचे सूर मनांत भरले तर उत्तम गवयाचे गाणे ऐकल्यापासून जो आनंद व्हावयाचा तो आनंद या लावण्यांपासून होतो. अथःस्वारस्य त्यांत आहे तो लाभ तर निराळाच.

नेवाशाच्या मोहोनीराजाची लावणी पांच चौकांची आहे पण ती पुरी मिळाली नाही. पापार्थे क्षाळण करणारी गंगा तिची लावणी रोवटी आहे. काही वेळाच्या लावण्या मागाहून जोडल्या आहेत.

परशुरामाच्या लावण्यांच्या बाकी समजण्यासाठी दुसऱ्या साहिराच्या लावण्या ज्या दिल्या त्या दाखव घेऊन दिल्या असल्या तर भरे होते.

श्री

नाम कवीचा सुदका पराप्तामिकाकातो

समपनाका । मुणीकैडपकापिका ॥

पिसनईये राज्या पुगीने के वटावसावाधपुडा ॥

देवत देवत धरोत शिरमा नेकीकारकवीकी ॥

काठ । शके १७५५ । ७६ -

अनुक्रमणिका.

परशराम कवीच्या लावण्या.

प्रकरण पहिलें.

देवांच्या लावण्या.

१	जयसिद्ध विनायक देवा । ओंकार नमू आदी पुरुषा ॥	१
२	रक्षी रक्षीरे करुणावना । श्रुति निरवाण हो ॥...	२
३	श्रमलास फार जगजेठी । बारे विटेवरी उभा कर कटो ॥	३
४	नाही सोळरती चळ । तुझी कळा अचळ ॥	४
५	चक्रपाणी । तक्रोधरू पाणी । जाईल पाणी झणी माझे ॥	५
६	गणगोताची आशा सोडली संसाराला हात धुतले ॥	६
७	शुद्धसत्त्व ज्याची क्रिया तयाला काहीच अवघड नसे ॥	७
८	चला चला गोपीनो अशा द्या वदती गोपदाराई ॥	८
९	मी चांगट फोकडी रूपाने तू काळा बैदरा ॥ ...	९
१०	उठ झाला प्रातःकाळ तुझे गोपाळ आले घननिळा ॥...	१०
११	तुझी लीळा तूच धवविशी बहुएक नातापरी ॥ ...	११

१२	जग जायाचें जसें अशी ही क्षणभंगुर काया ॥	२१
१३	त्रिगुणांचें तीन प्रण केलें सर्व पाहिली मजा ॥ ...	२४
१४	दुर्घटमाया ब्रह्मादिकांही ऐक कवीच्या मुला ...	१३
१५	केस थोडे बाई पुरुष इतके करू करू बसले तपी ॥	३०
१६	वेढा शिवळक्या करीन परंतु एक लमाचा नको नवरा ॥	३१
१७	अतपार नाही हरीचा कळला बोलती शासश्रुती ॥	३४
१८	पावती पुस खूण अंतरीची शिवसाबा ॥ ...	३६
१९	मजा राम लक्ष्मण ज्ञानकीर्णामी रघुवीर पंचवटी ॥	३८
२०	राज्यां स्थापिलें पंडुसुता । तोषविलें पांडवभक्ता ॥	४०
२१	जयद्रथाला रणीं आज मारीन तरीच अर्जुन खरा ॥	४१
२२	नकळता पडली चुकी इच्छिली मृगकचुकी । म्हणून ० ॥	४४
२३	परीजा देशील सीता, बुडविशील राक्षसकुळ बाया ॥	४७
२४	चळतीमुळे का भलतेंच करिशी असून तरी सावध लंडी ॥	५१
२५	ठावे मंडावे मांडव पास्तव दुपवरायें पण केला ॥	५३
२६	करी जिजाबाई पाथता धाव विठाई ॥ दव पावला वस्त्र ०	५६
२७	वेढे गेला तरी जावा परंतु नेस नठळ कधी आभा सि ०	५९
२८	बुधी धुतल्या निदोष पुरुष मळना तिळरती । आभा सि ०	६२
२९	परनार पदचाजो पार वात करी जीवा । ब्रह्मादिक चक ०	६४
३०	अहो शिवसाबा वेढे कसे झाले मत्त गोगेर वळले ॥	६७
३१	बोधी सवती भाडती पति भागड मुगा । अपसात नसे बो ०	७०

- ३२ एकुणेरीला उणें बोलती एकाहून एक आगळी । आप० । ७२
 ३३ देवदैत्यांनीं मिळून केलें समुद्रमंथन जधी । शेषाचा दोर० ॥ ७५
 ३४ पश्चिमवाहिनी गोदा प्रती मूळ गंगा । त्रैलोक्य ता० ॥ ७६
 ३५ वशमुख लंकेशाची स्तुपा सुलोचना एक सती ॥ ८१
 ३६ कशी सोम्याची, लंका शाली ऐका । देवाची मूळवासी ॥ ९१
 ३७ जन्म निरुपण समूळ वार्ता सुळीहून ऐका कवी ॥ ९४
 ३८ रमारंगे श्रीरंगे अभंगे तारि तारी मज दिना ॥ ९६
 ३९ पुत्र असावा सुपुत्र ज्याचें जन काहो अवघे गुण घेती ॥ ९९
 ४० सौमित्र चाप चढवून । शर ओढून । भुज तोडून । जर० ॥ १००
 ४१ रावणाप्रती विनविती सती पतिव्रता । निर्दोष यश० ॥ १०६
 ४२ दुर्योधन दुर्बुद्धि पुढे नित्य करून भिमाची रळी ॥ १०८
 ४३ साक्षांत देव पंढरी दिगांबर मूर्ति । जड मूढा ता० ॥ ११३
 ४४ रंग रागिणी गायन कीर्तन ज्या स्थळी नसे नारदा ॥ ११६
 ४५ कर्णास क्षणे शाबास देव श्रीहरी । ऐकून अचंबा० ॥ ११८
 ४६ क्षणभंगूर बाजार घडीचा कायापुर वस्ती ॥ ११९

प्रकरण दुसरें.

ऐतिहासिक पोवाडे.

- १ महारराव होळकर यांचा पोवाडा—बाहवाहोराव महार० १
 २ फत्तेसिंग महाराज गाहकवाडांचा पोवाडा—फत्तेसिंग महा० ४
 ३ संडेराव महाराजांचा पोवाडा—हविर्वर्शन भशी आशा० ५

४. नंगरदेवळेकर पवार यांचा पोवाडा-आधी अमल सरदार ० ८
 ५. दिल्लीचा पोवाडा-बाछाई तक्त दिल्ली अजबुनात जागा ॥ १
 ६. मुंबईचा पोवाडा-पहा बेठावर वस्ती बसविली दर्याचे ० ॥ १०
 ७. इंग्रजांचा पोवाडा-शककर्ता अवतार कलीमधें हीत्र ० ॥ ११
 ८. देशसितीचा पोवाडा-संकट मोठें। युगांत आलासा ० ॥ १४
 ९. देशसितीचा पोवाडा-दूरवर पाहारे गुजराण करून ० ॥ १६
 १०. देशसितीचा पोवाडा-जुने कायदे अगदी मोडले ० ॥ १८
 ११. देशसितीचा पोवाडा-आधार नंगरी बेबंदराजा ० ॥ २०

प्रकरण तिसरें

स्फुट लावण्या. [समाजस्थिति]

१. सोनार शिका नया निघाला पंधरा आणे जरी बट्टा ॥ वडाची-
 साल पिपळाला ० १
 २. सगुण निर्गुण शोधून पाहता कमजास्ती नाही भिचीभेद ॥ ३
 ३. हारीस आणिला पती दोघांनी केला सळो का पळो ॥ ५
 ४. कोणी आणा सज्जन धुंडुनि दाकिले वनी ॥ ७
 ५. सवतींग सवती निल्य माडती नाही कोणाचा कमजार ॥ ९
 ६. पतीने सजवर वरचढ केला मित्य जळो साडी ॥ ११
 ७. सधून पैसा दोघी बायका करुया सुखा साडी ॥ १३
 ८. जीव गेला तो जाळदे नारी केला नेम ना कभी डगान ॥ १५
 ९. लष्कराचे काय सुख सांगे मे तुज नारी ॥ १८

१० धरी कळा खाऊ अबळा नसावी अशी ॥	२१
११ मी लमाची बाईल याची हा तरी नवरा कसा ॥	२२
१२ धडा कडा तरणा ताठा कांहीं करीना चाकरी ॥	२३
१३ धष्ट पुष्ट हा लढ मुभाना घर सोडून कोठे जाईना ॥	२४
१४ दुषळ नार नवऱ्याला शिकवी क्षणे वेगळे निघा ॥	२५
१५ पतिव्रता खुण करून पतीला गुंफून विधवा तुरा ॥	२६
१६ कोणी विरळा एखादा राहिल संभाळून अबरू ॥	२७
१७ मोत्याच्या झालरा कळस तुझ्या न्हाणाच्या मखरा ॥	२८
१८ आजच आला पालव मजला किती जीवा मुरशी ॥	२९
१९ आजच झाले तुरसी कशी येउं? मधी आडवी गंगा ॥	३०
२० होईना पुत्र फळ पोटी कागली चिंता ॥ अंतरी नवसकरी ॥	३१
२१ पोट पिकेना झणून बांधिले भाराभर गंडे ॥	३२
२२ गर्भ राहिला मला आला बाई हरला अवघा शीण ॥	३३
२३ नव नवसाचे बाल एक विले ईश्वरे ॥	३४
२४ घर वेण्या वेडाया रांडा कलीच्या वेचाली ॥	३५
२५ अजब शहर गुलजार घटाव दिल्लीचे राहणार ॥	३६
२६ पुत्र असावा सुपुत्र ज्याचे जनकाहो अबघे गुण घेती ॥	३७
२७ अबघे यामिनी । नगमे सुख शंयती ॥	३८
२८ किने बजायी मुरली	३९
२९ ओतिव पुतळा सुवर्णलाटा । दृष्टीपुढे गोमटा ॥	४०

- ३० चाईल तें धरी दया हरीची लागेल तें पुरवीन वसल्या ॥ ७३
 ३१ किती जिवाला खाशी सज सारखी दुसरी नाही ॥ ७४
 ३२ चैत्र मास ऐन उन्हाळा चारकोसन मिळे वस्ती ॥ कर्महित ० ७५
 ३३ तंग चोळी आंगी बरवी । निसंग होऊन वे बरवी ॥ ७७
 ३४ कळा अचळ करतार धन्यता तार तार हरी । कौरवें गांजिलें ० ७९

प्रकरण चौथें.

साध्या लावण्या.

- १ काय मुख बाणू सख्याचें जणू कलकन छाती फाटेल ॥ १
 २ नयन सुरेख दोन्ही लाल आंगावर शाल दुपेढा जरी ॥ ३
 ३ करुनिया दुःख मला प्रयासाला जाल तुम्ही ॥ ५
 ४ ऋषीकेशी दूरदेशी अंतरले । प्राणपती भरी कोणा ० ॥ ८
 ५ गेले टाकुन मजला स्वामी । तगमगीतें अंतरयामी ॥ १६
 ६ विनशाग बहुतापरी । परंतु कसाहि आणवी धरी ॥ १४
 ७ सख्यारे तुज वाचून किलवाणी माझी काया पावता ० ॥ १६
 ८ तूं बालत्वाचा भैल जिवाचा गड । नकोरे प्रियकरा धरु ० ॥ १८
 ९ बोले कावळा लवता डोळा फुरफुरती बाही । गेले प्रवा ० ॥ २०
 १० नाजूक रुपडें दिपडें ठिकडें जिकडें तिकडें आस्कारा ॥ २२
 ११ छुरती राघोसाठी भैना । पांची प्राण तुजपाशी लागले ॥ २४
 १२ निंदय नमून मन निष्ठुर केलें प्राणसख्यानें गडणी ॥ २६
 १३ पंचप्राण तुजपाशी सासऱ्या वळून जातें कुडी ॥ २८

- १४ माझे मंदिरीं चाले चाल। मला झोंका दिलास काल ॥ २९
- १५ दुमदार कोणाची छात। नवती भरज्वान पुसारे आली ० ॥ ३०
- १६ किती सांगू स्वहित नित हितगुज तुमचे पशी ॥ ३१
- १७ आतां संसाराची धुळधाणी। होशील कधी शाहाणी ॥ ३४
- १८ सवती सवतीचा कज्जा लाऊन तुम्ही देतां स्वामी ० ॥ ३५
- १९ अस्सल जरदी घोडी भिवरथडी वर बसली चांदणी ॥ ३७
- २० छवीघार सुरत गुलपरी। गेंद दोन उरी ॥ ४०
- २१ वाहिली ती गंगा राहिलें तीर्थ मग आतां तरी होय ॥ ४२
- २२ मज पुतळीच्या हारा। भरलास रागेरे फंदी शिरा ॥ ४४
- २३ धावा धावा सख्यांनो धावा। कोणी प्राणवल्लभा ० ॥ ४५
- २४ रूप चांदाचा टुकडा मुकडा पाहून मन धालें ॥ ४६
- २५ सी आहे सराईत सख्यारे बाळपणची। पुरवावी होस ० ॥ ४८
- २६ शब्द लागतो गोड पुरे धन देवलत कशाला ॥ ४९
- २७ सखा मर्शी ठाकून गेला बाई ऋतुदिवसांतगे ॥ ५०
- २८ माझे पंचप्राण लागले सख्या तुजपाशी। प्राणावर झालें ० ॥ ५१
- २९ अरे चाल दूर होय क्रियानष्टा। कळलें तुझें ज्ञान दुष्टा ॥ ५३
- ३० निर्मळ मुखडा चंद्राकार। सरळ नाकाची शोभती धारा ॥ ५४
- ३१ कसून तिर गेला उराशी नवळी गवळी जशी नागन ॥ ५६
- ३२ खणाणी जसा गजघाट असा बोभाटे रुपाचा तुझा ॥ ५८
- ३३ डोल ज्वानीचा फूल गुलाबी रूप नारद गुलपरी ॥ ६०

- ३४ बोल आह्वाशी झोल नको देऊ तोल संभाळून पाहे० ॥ ६३
 ३५ किती तरी छलशी प्राणसख्या । तुज मज जन वैरी । ६ ॥ ६४
 ३६ रंग महालावर उभी । खुबीकर छबी उघडल्या सजा ॥ ६५
 ३७ छेल छबिला नाजुक मुद्रा उंबर कांहीं एक वर्षाची ॥ ६७
 ३८ चौभोताल्या उभ्या बार्थका त्यांजमधें नारी जळ भरशी ॥ ६९
 ३९ रे मी उभी केव्हांची द्वारी । कर्मिली रात मंदिरांत को० ॥ ७०
 ४० मवई कमान मारी अदाची बाण गेली सरर० ॥ ... ७२
 ४१ मुलामरूप सेन्याची तगठ । असें हें जिकडे तिकडे० ॥ ७४

परशरामाच्या लावण्या.

प्रकरण १: ले.

चाल धुमाली अनुष्टुपछंद.

जय सिद्ध विनायक वेषा । ओंकार नमू आदिपुरुषा ॥

जेव्हां काहीच नवतें सार । होतें निरगुण निराकार ॥

खड्गच्छा शून्याकार । शून्यापून ध्वनी ओंकार ॥

तें मूळ मायेचें घर । मायेपून त्रिगुणाकार ॥

त्रिगुणाचे षड्विकार आदिअंत विनायक वेषा ॥

जय सिद्धविनायक वेषा । ओंकार नमू आदिपुरुषा ॥ १ ॥

ज्योतिप्रकाश तरु आणि छाया । जळ लुगच एकच ठाया ॥

आली प्राणरूपिनी माया । तिने ब्रह्माड आणलें लया ॥

घर पंच भूतांचें लया । आली सगुण निरगुण पांखा ॥

लघु स्वर्ग दिग्ध आक्षरेभाषा । करी जप एकवीसहजार सहस्रा ॥

जय सिद्धविनायक वेषा । ओंकार नमू आदिपुरुषा ॥ २ ॥

निवर्त निरगुण दोन्ही । आक्षी ना ऐकू हो ज्ञानी ॥

मायापुणः सगुण आणि ध्यानी । होय धेतधातूचें पांणी ॥

पाण्यात ज्योत आली ध्यानी । चिद्रूप वस्तु मारु ज्ञानी ॥

(२)

कोणी जातील विरळा प्राणी । घणघणाट घण करी घोषा ॥
गुरुपुत्र शोध करी भाषा । जय सिद्धिविनायक वेषा ॥
ओंकार नमू आदिपुरुषा ॥ ३ ॥
सर्व निरगुण निरगुण क्षणती । नाही सगुणाविण मनशांति ॥
जे कोणी अष्टगणाशी ध्यांति । गण नाही मळीचा आदिआंति ॥
ती विठवर आसीठ मूर्ति । त्या विठलची गाऊं कीर्ति ॥
विठ्ठ परशुराम करी आशा । भावें बंदून पद ठेवी सरशा ॥
जय सिद्धि विनायक वेषा । ओंकार नमू आदिपुरुषा ॥ ४ ॥

लावणी २ री.

॥ चाल ॥ लाडे लाडे येत मनरजना । उज्जलून कडेवर का ध्याना ।
॥ सानभाऊ ॥

रक्षी रक्षीरे करुणाघना । श्रुति निरवाणहो ॥ ५ ॥
मच्छ रूप धरिले ज्याने देवा शंखासुरें । शंखासुरें साधिला दावा ॥
कच्छ वेष धरून । कच्छ वेष धरून केशवा पृथ्वीवर सृष्टि ।
पृथी वर सृष्टी माभत्ता ही वसह रूप तुझे । साधना दंत झाले द्विज ।
रक्षी रक्षिले करुणाघन श्रुति निरवाणहो ॥ ६ ॥
नारसिंह वेषाने कूर धरिला भक्तास्तव स्तुती । भक्तास्तव स्तुती ॥
गुरुरगला हिरण्यकशप हो । हिरण्यकशप तैत्य चिरला ॥
वामनमूर्त लहान । वामनमूर्त लहान बळी हरला ।
आऊठ पाद भूमि । आऊठ पाद भूमि भागुनया केला पण ।

(३)

रक्षी रक्षीरे० ॥ २ ॥

सहावा परशराम महाक्षेत्री । एकवीस वेळां हो ।

एकवीस वेळां भूमि केली निक्षेत्री । रावण रूपा ।

रावण रूप. रास राज्य एकक्षेत्री । कृष्ण नेला हो ।

कृष्ण नेला कौंस पहा रात्री । बौध्य पंढरपुर हो ।

बौध्य पंढरपुर कर कटावरी ठेऊन । रक्षी रक्षी० ॥ ३ ॥

दहावा कर्लकी पुढें होणार । कच्छ वदनी जाती ।

कच्छ वदनी जाती तेव्हां तें भूमीवर नाही तृण उरणार ।

नाहीं तृण उरणार गुणी विठु परशराम हो ।

गुणी विठु परशराम लीन तार हो । रामालीन होऊनी ।

रामालीन होऊनी गातसे हरीच गुण ।

रक्षी रक्षीरे रक्षी रक्षीरे करुणाघन श्रुति निरघाण हो ॥ ४ ॥

लावणी ३ री

॥ चाल ॥ पति गेले माझे काढवाडी । गीरनार अबुच्या पहाडी ॥

अर्थवा :

किती आवरु ही वेडी मायाराम सोडा पडतेपत्त्या वहा माथरी ॥

अनुप

श्रमलास फार जगजेठी । बारे विटेवरी उमा कर कटी । पुना

दधि समुद्र मंथिला जेव्हां । शेषाचा दोर लाविला तेव्हां ॥

दिले असुत बांदून जेव्हां । राहु चंद्राचा तशीपुन दावा

देहा गर्भ अंबकपीसाठी । घेऊन लावी चक्र दैत्यापाठी ॥
 भ्रमलास फार जगजेठी । बारे विटेवरी उभा कर कटी ॥१॥
 नखी बोवर्धनाशी धरिले । गोपीचे जीवन हसें खुले ॥
 गाय दोहोता दोन्ही कर हरले । पार्थाचे रथ जोडून आवरले ॥
 महा आंबुधत धार जेठी । सकळा सोडून दिले वेकुंठी ॥२॥
 साक्ष्ये सिते कैवरा । मिलवून दळ पत्र सहा आणि बार ॥
 सोडून बाण जळघारा । त्याने माहित केले अवध्या जगारा ॥
 केले निमुळे त्या रावणासुरा । धेव बंदी तेहेतास कोटी ॥
 सकळा सोडुनि गेला वेकुंठी । भ्रमलास फार जगजेठी ॥३॥
 मुई वेकुंठ अक्षरे आगळे । एवढ्या मोक्षाचे माहेर सगळे ॥
 ते मार्गी देह जरी जगळे । देतो विठ्ठल बाण सार्थकी सगळे ॥
 आषाढी कार्तिकी दाटी । परशुराम येसू महादू । बाण वाळेवटी ॥
 भ्रमलास फार जगजेठी । बारे विटेवरी उभा कर कटी ॥४॥
 लाहलव भक्त सखीभारा । युगे आठवीस जुनाट जागा ॥
 आले पुढलिकाच्या सागा । त्याने केले या माहित अवध्या जगा ॥
 येव भक्त क्षेत्र तिन्ही गोष्टी । धुडिता जमिले निमुवत सटी ॥
 भ्रमलासी फार जगजेठी ॥ ५ ॥

लावणी ४ थी.

चाल ॥ कटाव ॥

नाही तीळ रसीचळ । तुझी कला अचळ ॥

(५)

तू निर्मळ ब्रह्मचारी । अनंत माया शेष वणितां दुभागली बैखरी ॥

विधी करी ध्यान । नाही स्वरूपाशीं वान ॥

त्रैलोकीं निधान । ते आवतरले गोकुली ॥

बहुत प्रकारें रिझवी माता । पिता नंद गोवळी ॥

वधी लेवी पुढें । हरी फुंदु फुंदु रडे माय घेती कडे ॥

तुज्ज अघिकच रडे वनमाळी ॥

परीत नेतें बाहेर आणितें । गाती स्वर मंजुळी ॥

राधां नार उभी द्वारीं । रूप लावण्याची कळी ॥

हासे गदगदा हरी । राधिका अनंत मुख प्रक्षाळी ॥

बोले यशवदा सुंदरी । राधेची शिंतती करी ॥

ने तुझ्या घरीं हा हरी । राधा आनंदली फार ॥

कडे घेई मनोहार । तिचे सासु अतार ॥

गेली हाटा एकली घरीं । मुखचुंबन दे शळी वाजवी ।

गदगदा हासे हा हरी ॥

माझी सीळ रतीचळ । तुझी कळा अचळ ॥

तू निर्मळ ब्रह्मचारी । अनंत माया शेष वणितां दुभागली

बैखरी ॥ १ ॥

भरी लोणियाची वाटी । आज झाले स्तन तुदी ॥

तिच्या आंगुळ्या चाटी । पुढे वदत करी दे मुक्ता ॥

दुड दुड धावे नृत्य करी । त्यान रिझविली राधिका ॥

(६)

राधा आनंदली मनी । तुम्ही भले चक्रपाणी ॥

मजविन राहू नका । बसा पालखा तुम्हा हलविते हळूच
देते शोका ॥

राधा भद्रनाम जार । बरी असता मोठा मनोहर ॥

वरी पार मसता मुखा । राधिकेचा मानस जाणून उपवर
झाला संखा ॥

जारी हार पाली कडी खिटी । रूप सुंदर अति गोमटी ॥

राधेचा धरी मनगदी । धरी स्तन गळा पाली मिठी ॥

जारी निर्यम x x । केली वेदाची मोठ ॥

जरी मरली झरपोट । केली चळवळ झाली धावरी ॥

पुरे हरी हा पलंग मोबला । नवार तुटली सारी ॥

जाही तिळ रतीचळ ॥ २ ॥

जारी मुखांत मुख । अति वाटे कौतुक ॥

जारी राधिकेला मुख । करी जुळम धरी आवळून ॥

जारी केल्या सोडना केली हिंपुटी गेला रंग ढळून ॥

जरी असा कसा फंद । तुटले कांचोळीचे बंद ॥

जरी भाले असू ढळवळून । हात झिडकावी राधिका ॥

पुरे धर वेद धार गेला गळून । मुटे चळवळा काप ॥

जारी दरबानावर थाप । तिचा अतार हाक तळवळून ॥

जरी राधे दरवाजा को फुडती आले मशी कळून ॥

गेलें आवसान करी प्रार्थना । व्हा लहाव जगजिवना ॥
 हरी झाला निपट बाळ तांहा । पती उत्तर दे कामिना ॥
 बैसले हरी भोजना । माझे मनी एक भाव ॥
 तुम्ही कपटी कुमाव । पडला राधिकेचा डाव ॥
 मग पतीची छळणूक करी । दिली पतीने रजा राधा नित
 हरी आणित जाय घरी ॥
 नाही तीळ रतीचळ । तुझी कळा अचळ । तू निर्मळ
 ब्रह्मचारी ० ॥ ३ ॥

राधा हरी दोघेजण । किती रिझविती मन ॥
 तिचे सार तनमन । मद मक्षकारशी ॥
 जरा पडेना चैन राधेला । हरी विण आंधळी जशी ॥
 ल्याली सोळाश्रृंगार । भांगी सरुनया गुलाल ॥
 घाली अवघा अलंकार । भरतारुण्य मुसमुसी ॥
 अमळ सासु बाहेर गेल्या घरी आणि रुषीकेशी ॥
 एके दिवशी फार । कर्मिले मनोहार ॥
 विसरली द्वार । नालावेल त्यादिवशी ॥
 अवचित आली सासु बाहेरून । उभी पलंगापाशी ॥
 होती नवारजांत बाहिरी । करकचून दोहीला कशी ॥
 जसे बांधी बांधू दिले तिशी । राधाकरी हळहळ ॥
 गेली अवघू नाही तीळ । व्हा लहान गोपाळ ॥

मगविनंती हरीची करी । थोर होऊ जाणतो लहान होईना
 ही सोष्ट नाही बरी ॥
 नाही रतिचळ । तुझी कळा अचळ तू निर्मळ प्रसन्नारी ॥४॥
 राधा हरी धरत । मारकुटी करत ॥
 मेळे यशवदे जवळ बांधुनि । तुझा हरी हा चोरटा— ॥
 आणले रावळ्याने घातली धुणी ॥
 बरे राधा तुम्ही स्मर व्हा । यशवदे पहा हा पलंग उघडनी ॥
 राधा राधेचा भतार दोघे कसे आणले बांधुनी ॥
 बरा केला सेळ—अवघड राज्याचा खेळ ॥
 हरी माझे तान्हे बाळ—पहा मंदिरांत जाऊनी ॥
 पाळण्यांत रडे हरी सावळा बाळरूप होऊनी ॥
 राधा खुशाल झाली मनांत । राधेची साख लज्जीत ॥
 नाकळे हरीचे मत । नामी विठ्ठल नामांकित ॥
 पुढे वित्तार्थ काम । मुखी स्मरा राम राम ॥
 शिषी परशुराम । कवीश्वरी ॥
 राधे सत्रास नारात होता मुक्काम मधुरेवरी ॥
 नाही तिलरतीचक—तुझी कळा अचळ—तू निर्मळ प्रसन्नारी ॥
 जगत माया शेत वाणता तुमगाली वेखरी ॥ ५ ॥

लावणी ५ वी.

५ ॥ जाल ॥

चकपाणी । नको पळे पाणी । मरुवे पाणी । जाईल पाणी झणी मासे ॥

मी नवी तरणी माथा तरणी देहमान गेलें हरी तुझे । चक्रपाणी
 अधटित कर्णी केली मजकर्णी तुझी कुलकर्णी पडेल कर्णी अव-
 ध्याच्या ॥ जन सरनिवनी जातों आक्षीं अवनी सोड पदर हरी नंदा-
 च्या । बाननमुद्रा बुद्धिसमुद्रा परखुणमुद्रा सुवर्णमुद्रा दे आमुच्या ।
 जगदीश्वर प्रजन्यधारी होती गर्जना गोपीविण कृष्ण तूं श्रीकृष्ण
 तुजविण कृष्ण असतील तृष्ण त्याशीं रिजे । मी नवी तरणी माथा
 तरणी देहमान गेलें हरी तुझे । चक्रपाणी नको धरूं पाणी ॥ १ ॥
 कमलाकांता आक्षी परकांता येऊन एकांता । रुक्मिणीकांता पड-
 शी गळा । नको धरूं पदरीं आक्षी तुझे पदरीं रयतेचा पाळीजे
 लळा । जगन्यवासी गोकुळवासी । तूं कामवासी । सासुरवासी
 आक्षी अबळा ॥ मज घरधंदा चळला नंदा नको करूं तूं गोपा-
 ला । नाभीकमळा । विनवी कमळा । तुज पदकमळा । त्या श्रीक-
 मळा । बाहीन पैसे शीर माझे । मी नवी तरणी माथा तरणी देह-
 मान गेलें हरी तुझे ॥ चक्र ० ॥ २ ॥

या संसारी । किलेस्वारी । तूं केंतारी । करून स्वारी खगावर
 ऐकून मुरली हच्छा मुरली अगाध क्रीळा तूं श्रीधर । हरी गोपाळा
 घेऊन गोपाळा । यमुने पाळा । करून पाळा कमळावर । जन्म-
 शिधोरी । वाडी शिधोरी । भक्तालारी कृपा कर । पडु यमाते बरी
 रमा तें । मुख आह्वाते । तुज वावुजिया कोण बुझे । मी नवी-

ममविनती हरीची करी । थोर होऊं जाणतो लहान होईना

ही गोष्ट नाही बरी ॥

नाही रतिचळ । तुझी कळा अत्तळ तूं निर्मळ ब्रह्मचारी ॥४॥

राधा हरी धरून । मारकुटी करून ॥

मेळे यशस्वे जवळ बांधुनि । तुझा हरी हा चोरटा- ॥

आणून यवच्याने घातली धुणी ॥

या राधा तुम्ही थोर न्हा । यशस्वे पुढा हा पलंग उघडनी ॥

राधा राधेचा प्रतार दोषे कसे आणले बांधुनी ॥

बरा कळा मेळ-अनघडे राज्याचा खेळ ॥

हरी माझे तान्हे बाळ-पुढा मंदिरांत जाऊनी ॥

याळप्यांत रडे हरी सावळा बाळरूप होऊनी ॥

राधा खुशाल झाली मनांत । राधेची सासू लज्जीत ॥

नाकळे हरीचे मत । नामी विठ्ठल नामांकित ॥

पुढे दितार्चे काम । मुखीं स्मरा रमि राम ॥

शिरी परशुराम । कवीधरी ॥

राधे सत्रास वारांत होता मुक्तास मधुरेवरी ॥

नाही तिळ रतीचक- तुझी कळा अत्तळ-तूं निर्मळ ब्रह्मचारी ॥

अवेत माया योग मणिता दुमराळी वेष्टरी ॥५॥

लावरी ५ वी

॥ ५ ॥

चक्रपाणी । मूक । धरु पाणी । मरुते पाणी । जाहेल पाणी । झणी साक्षी ॥

मी नवी तरणी माथा तरणी देहमान गेलें हरी तुझे । चक्रपाणी
 अधटित कर्णी केली मजकर्णी तुझी कुलकर्णी पडेल कर्णी अव-
 ध्याच्या ॥ जन सरनिवनी जातों आक्षी अवमी सोड पंदर हरी नंदा-
 च्या । बाननमुद्रा बुद्धिसमुद्रा परखुणमुद्रा सुवर्णमुद्रा वे आमुच्या ।
 जगदोद्वारा प्रजन्मधारा होती गर्जना गोपीविण कृष्ण तूं श्रीकृष्ण
 तुजविण कृष्ण असतील तृष्ण त्याशी रिजे । मी नवी तरणी माथा
 तरणी देहमान गेलें हरी तुझे । चक्रपाणी नको धरूं पाणी ॥ १ ॥
 कमलाकांता आक्षी परकांता येऊन एकांता । रुक्मिणीकांता पड-
 शी गळा । नको धरूं पदरीं आक्षी तुझे पदरीं रयतेचा पाळीजे
 लळा । जगन्यवासी गोकुळवासी । तूं कामवासी । सासुरवासी
 आक्षी अबळा ॥ मज घरधंदा चळला नंदा नको करूं तूं गोपा-
 ला । नाभीकमळा । विनवी कमळा । तुज पदकमळा । त्या श्रीक-
 मळा । वाहीन ऐसे शरि माझे । मी नवी तरणी माथा तरणी देह-
 मान गेलें हरी तुझे ॥ चक्र ० ॥ २ ॥

या संसारी । किलेस्वारी । तूं कैतारी । करून स्वारी खगावर
 ऐकून मुरली इच्छा मुरली अगाध क्रीळा तूं श्रीधर । हरी गोपाळा
 घेऊन गोपाळा । यमुने पाळा । करून पाळा कमळावर । जन्म-
 शिबोरी । वाटी शिबोरी । भक्तालागी कृपा कर । पडू यमाते बरी
 रमा तें । सुख आभाते । तुज वांछुनिया कोण बुझे । मी नवी

तरणी माथा तरणी देहभान गेलें हरी तुझे । चक्रपाणी नको
मरु पाणी० ॥ ३ ॥

हरीनि राधा केली मुराधा । मागू अपराधा । कृष्णराधा । कृष्ण-
राधा । सकळ जनी । कल्प अधिकारा । जग अधिकारा ॥ दृढ
परा राधा मनी । मामादानी । कैवल्यदानी । बळीच्या दानी ।
विपदांनी । लंबिनी । नामी तरले पार उतरले ॥ विठ्ठल ध्यातो
मनजनी । परमराम क्षणे नाम हरीचें घेतां । नाही बहुत ओझे ।
मी नवी तरणी माथा तरणी । देहभान गेलें हरी तुझे । चक्रपाणी
नको मरु पाणी० ॥ ४ ॥

खावणी ६ वी.

।चाला। कुंकू कपाळी शोभत नाही रत्नागिरीच्या जोतिबा ।
माझे हें रूप स्वरूप चांगलें झाला आहे तोबा तोबा ॥

चाल दुसरी

आता हा मतवास पति गेला नवतीचा गडे चहाणारा॥
आता समजले राजा भव्दहरी भरतपुरचा राहणारा०॥
गणगोताची भासा सोडली संसाराला हात धुतले ॥
जीव पैवो रुमाचे नवरे परपुरुषी हे मन रतले ।
गणगोताची आला सोडली संसाराला हात धुतले ॥ १ ॥
पुण्य श्रद्धा जो करु सनातन त्याला ध्याली धुरजधी ॥
यज्ञ योग उपवास साधन ज्यास्तव करिती अद्यावरी ।

त्या हरीला जितून सहपरिवारें यमुनातटी ।
 यज्ञशाळा उभविल्या हरोहरी दिव्य तरुच्या पर्णकुटी ।
 गोपाळासहित विसरून शिदोन्या आलों जानदी जगजेठी ।
 गोपाल ह्मणती कसें करावें क्षुधा लागली हरी मोठी ।
 ऋषीपासून जा अन्न आणारें हृदगद जाणून सांगितलें ।
 गणगोताची आशा सोडली संसाराला हात धुतलें ।
 जीव घेवो लग्नाचे नवरे परपुरुषी हें मन रतलें । गण ० २ ॥
 ज्यास्तव करती यज्ञ ऋषी तोच उपाशी वनी आला ।
 श्रीरंग स्वमुखी अन्न मागतो माग्योदय तुमचा आला ।
 ऐकून उत्तर अवघे क्षोभले क्रोधें धुनकारून त्याला ।
 अवमानून परतविलें दामिक भक्ती मुलले वेदाला ।
 कणून आपल्याकडे पाठविलें अवध्याजणी सख्यानी चला ।
 या भक्तीला आग लावा निष्काम फक्त कटफाला ।
 सकळ विषय हा मावें पुजिता मग जितले ।
 गणगोताची आशा सोडली संसाराला हात धुतले ।
 जीव घेवो लग्नाचे नवरे परपुरुषी हें मन रतलें ॥ २ ॥
 चंचळ झाल्या ऋषीपत्न्या त्यांनीं प्रद्वारस अन्न हरे भरले ।
 एक राहिली मार्ग निपट तिच्या पतीनें तिशी धरले ।
 न पुसतां कशी जाशी जाणे विघ्नी इद्रानें तुशी वरिले ।
 बंधन करितां उत्तर करी मग अनंत जन्मी मी फिरले ।

स्थूल सूक्ष्म कारण महाकारण चार-देहांतून तीन उरले ।
 स्थूल देहाचा स्वामी लक्षा तू होऊन जातें हे ठरले ।
 मजनी पुजनी निमग्न होऊनी हरीपवी मन रमले ।
 अवध्यात्रणी उद्धरल्या देवा भागवती व्यासी कथिले ।
 गणगोताची आशा सोडली संसाराला हात धुतले ॥
 जीव भैवो लक्षाचे त्वरे परपुरुषी हें मन रतले ॥ गण० ३
 सफळ गोपी विषयात तरल्या परपुरुषी ज्यांचें मन रमलें ।
 भक्ति इष्टि पादता कवले । उफारातें सकळात विसलें ।
 तेच नासवी जाऊन द्वारके सोळाहजारा परी पुसले ।
 पेंकून भरला रामें त्यावर ब्रह्मरुद्र रादराद इतिले ।
 परपुरुषाळा गावें ध्यावें स्थिति करणें जर असलें ।
 नाभी विठळ करून पसारा पशुराम म्हणें जीवी रतलें ।
 गणगोताची आशा सोडली संसाराला हात धुतलें ।
 जीव भैवो लक्षाचे त्वरे परपुरुषी मन हें रतलें ॥ गण० ४ ॥

लावणी ७ वी.

॥ चाल संपाळी.

नंद प्रसन्न ज्याची क्रिया तयाला कोहीच अवयड नसे ।
 क्रियाहीन जे अयुक्त प्राणी सुस कणा हात जसे ॥ पु० ॥
 जन्म पुसाल परत माला नाम अवस्ती तया ।
 मग तयाचे बस नाही मनु ज्या ।

भोजपत्र आणि घसोडपवन ज्योशी लया ।
 कंदमुळाविण आहार न रुचे मन जळगणा जया ।
 उदरी भस्म केलें आतापि वातापि दैत्य पावले लया ।
 इलविल तिसरा समुद्र लयाला देह आपुला जगवाय
 तीन आपचमन केले सिंधु समळा एक दैत्याच्या मि
 लघवी करून रत्नाकर भरला अद्यापि जळ स्वारसे ।
 शुद्धसत्त्व ज्याची क्रिया तयाला कांहीच अवघड नसे ।
 क्रियाहीन जे अमुक प्राणी भुसकणाहिन जसे ॥ शु. १.
 कणाचक्रं पहा एकच घोडा सूर्याच्या रशीं असे ।
 अरुण सारथी तोही लोला हातपाय त्याशीं मसे ।
 निदळ सारीं फिरे आकाशी आधार कांही एक नसे ।
 एक कणा मेळून्या मस्तकी कळ राहटी फिरतसे ।
 असे रणकंदन करीत असती चळी जातसे ।
 छपन्नकोटीं भवतां फेरा साठे धड्या पुरतसे ।
 सहज नखाप्री लागे ज्याला पृथ्वीवर प्रकाशे ।
 शुद्धसत्त्व ज्याची क्रिया तयाला कांहीच अवघड नसे ।
 क्रियाहीन जे अमुक प्राणी भुसकणाहिन जसे ॥ शु. २. ॥
 देहकांती सुकुमार शेजाचीं दडदोर ज्या हरी ।
 करश्रवण नाहीं वाटवे हरी करी ।
 पोटांत चालला वेढोळें घाळून निद्रा करी ।

सकल सृष्टीचा भार केवढा अखंड वाहे शिरी ।
 अमकाच्या भावे दुखे ओकित गरळा विषे ।
 जेव्हा तेव्हा फडी सरसावी पृथ्वीकप होतसे ।
 शुद्धसत्त्व ज्याची क्रिया त्याला कांहीच अवघड नसे ।
 क्रियाहीन जे अमुकप्राणी ० ————— ॥ ३ ॥
 विजयी लंका अथांग दर्या भौती खंदक भरून ।
 तेहेतीस कोटी देव रावणे बंदी घातले धरून ।
 अजिंक्य झाला तो सर्वाला तप सामर्थ्य करून ।
 नवग्रहाच्या करून पायऱ्या नित्य वागे त्यावरून ।
 एक वचनी एक पत्नी श्रीरामचंद्र अवतरून ।
 निराहार व्रत सौमित्रे धरिले चवदावर्ष पुरून ।
 फळाहारी आठरा पद्ये क्रियावत येतसे ।
 म्हणून घेतली लंका विठ्ठ परशुराम गातसे ।
 शुद्धसत्त्व ज्याची क्रिया त्याला कांहीच अवघड नसे ।
 क्रियाहीन जे अमुक प्राणी भुसकणाहीन जसे ॥ शु० ४ ॥

लावणी ८ वी

॥ चाल ॥ मला लेकर झाले मी बालतोंण दो सहिन्याची ।
 का हो स्वामी जलदी करता मजपाशी येण्याची ।
 चला चला गोपिनी अशा आ ववती गोपदाराई ।
 रथी वसून बळी रासकृष्ण अकर नेतो मथुराई ॥ ५० ॥

कोण आला रथवाला नकळे कपटी त्या रुपाचाई ।
 त्वरे चला पुरं यशवदेला कुठे तरी हरी आमुचाई ।
 धनुर्याग कंसाने मांडिला वैरी तो मुळचाई ।
 अकूर मनचा निमुर इतका आला खेही त्याचाई ।
 चाला या सौळा सहस्र गोपिका येऊन विनविती ।
 जधीपासुन हरी जन्मला आनंद चिती । यशवदे ।
 नाहष्टी पडतां आमचे प्राण जाती । यशवदे ।
 चाल । गोपाळ गोधनें होतील देशोधडी ।
 मंजुळ मुरलीविण भयान यमुना थडी ।
 तो आत्म जिवाचा सखा न आमचा गडी ।
 त्याविना गमेना आश्वास एक पळवडी ।
 चाल । कसें वढवले कर्महीन त्या पडल्या विचाराई ।
 तटस्थ अवधे गोकुळ नघेती पशुपक्षी चाराही ॥
 चला चला गोपिनां अशा खा वदती गोषदाराई ।
 रथी बसून बळीरामकृष्ण अकूर नेतो मथुराई ॥ १ ॥
 मार्गावर बैसूनथा नित मुरली वाजवितो ।
 धरी कुचाग्र दाबूनया आढवून गळा पडतो ।
 जळो गोकुळची वस्ती हरी मस्कऱ्या करितो ।
 रंगाची झाली गदी वस्त्राची छुद नाही । अरे हो ।
 नट नाटक चटक या या गोकुळात चाई ।

आझी जातों मथुरेशी हा आडऊनि दान घेई ॥ २ ॥

✓ लावणी ९ वी.

॥ चाल ॥ दिल्ली शहरचा बटाव पंची स्वरूपाने सरस ।

मायबापांचा त्याग करून आला अमदानगरास ।

मी चांगट फाकडी रूपाने तू काळा बेंदरा ।

दूर होय वाट नको धरू पवरा, चित्त चोरट्या धिरा ॥ ध्रु ० ॥

वय तरण्या आझी गरती वेखण्या एकीहून एकरूपचढी ।

वाट सोड आज हाट मथुरेचा आदि जण सातडी ।

जर दगा बेंदगा करशील श्रीरंगा तू या प्रडी ।

कवलाचा बाजार कोण लाविल फुलाची छडी । चाल ।

दही दुधाच्या कावडी । साठ भरून ।

तुझे आडवे झाले गडी । वाट धरून ।

नाही चालणार कांही अटी । बोल दुरुस्त ।

मीड नंदाची म्हणून गई केली मुरचत धरली जरा ।

॥ कान कातरून हातात वहेत मुकाच जाशील घरा ॥

मी चांगट फाकडी रूपाने तू काळा बेंदरा ।

दूर होय वाट नको धरू पवरा ॥ चित्त चोरट्या धिरा ॥ १ ॥

वनमाझी धोली गळा हातामधी वेळाची बायरी ।

पर माराच डोडवर बाधून सुगुन सिरविही शिसी ।

कान्हे कोने कुबडे मजे मुल्ले नाचक्याची हरी ।

(१७)

मिळवून करशील धिटार्ड तेव्हां मी नाही दुरी ।
 जर कां मजवर धिटार्ड करशील तेव्हां गोष्ट नाही बरी ।
 तुझी कळूंदे मज मनसुबी । बोल दुरुन ।
 जें दान होईल वाजवी । न्याय करून ।
 काय असेल मनामधी खुबी । दाव करून ।
 पाप नजर तुझी परनारीवर जनांत हा बोबारा ।
 नाही वाधाचे वाडे वसले पहा विचारून जरा ।
 मी चांगट फाकडी रूपानें तूं काळा बेंदरा ।
 दूर होय वाट नको धरूं पदरा, नित्तचोरट्या धिरा ॥ २ ॥
 गोरीपान लसलसीत मी गवळण चांगट फाकडी ।
 नग डागिने जडाव अगदी, मस्तकी मुद राखडी ।
 जुरत कोणाची प्राहील मजकडे नजर करून वांकडी ।
 नाकदार झणशील गोकुलचा धेऊं चबकरीकोडी ।
 नवी सरणी लान जमान । कांही वदर ।
 नको आसडू लचकेल मान । सोड पदर ।
 चांगट म्हणून येशील छान । सांग सवर ।
 बायकांत नायकण होऊन तूं बसली पाहशील कुरा ।
 धुळ्याळ जाऊं मथुरेशीं आक्षी कंसाच्या घरां ।
 मी चांगट फाकडी रूपानें तूं काळा बेंदरा ।
 दूर होय वाट नको धरूं पदरा ॥ नित्तचोरट्या धिरा ॥ ३ ॥

अनंतरंग जो श्रीरंग आवडे चित्तापुन गोपिसी ।
 वियोग तयाचा घडी नसावा ही इच्छा मानसी ।
 तो नाबोले आपुणच बोले करून मलती हाशी ।
 आधी माया लाऊन प्रीतीने वश केलें हृषीकेश ।
 करी विलास यमुने तिरा । दर्ही लुटाव ।
 पवि नामी विठ्ठलची तन्हा । खूप घटाव ।
 परशुराम येसुने छंद शिरा । करी कटाव ।
 सहजलीला मांरा टिला कशाला दे वचन इल शिरा ।
 अशी पौराणी केसाई लाभल पहा विचारून पुरा ।
 मी श्रांगट फाकडी रूपाने तूं काळा बैदरा ।
 दूर होय वाट नको धरूं० ————— ॥ १८ ॥

✓छावणी १० वी.

॥ चाल ॥ घनःशाम सुंदरा श्रीधरा अरुणोदय झाला ।
 उद अचकरा घनमाळी उदयाचळी मित्र आला ।

होनाजीबाळा

उद झाला मातःकाळ तुझे सोमाले आले घननिळा ।
 पुनरिसे उदयला माने आला उदयाचळा ।
 प्राणिमात्र पशुपक्षी विश्राववृक्षा आपापल्या स्थळी ।
 निद्रा चालून जागत होती पत्र उषाकाळी ।
 परधर्माने वाणी योगी तापसी गुप्त जळी स्थळी ।

सकळ विहंगम काक पिंगळे क्रिजबिजती एकवेळी ।

रावे मयुरे हंस साळया सुस्वर मुखकमळी ।

सद् भावे तुज गाती ध्याती स्वमुखे नामावळी ।

मथनास प्रारंभिती गोपी घरीघर त्या गोकुळी ।

सडासमाजित करून घालिती रंगमाळा रांगेळी ।

कनकाचे घट शिरी यमुनातिरी जाती आणू जळा ।

पूर्वदिशे उदयला भानू आला उदयाचळा ।

उठ झाला प्रातःकाल तुझे गोपाळ आले घननिळा ।

पूर्वदिशे ० ————— ॥ १ ॥

क्षुधित वासरं सोडून-धार आणी काढून, शडकरी ।

गोपवृंद उभे द्वारी बघाती, मुखमार्जिन तू करी ।

दधि दुग्ध नवनीत साय ही तुखी भरी ।

धृतमिश्रित शर्करा उभी सी घेऊन आपुल्या करी ।

मधुसूदना माधवा मुकुंदा नारायणा नरहरी ।

रामकृष्ण विष्णु सर्वोत्तम आलाशी मम उदरी ।

त्रिविक्रमा केशवा जनार्दना माया स्तवी थापरी ।

उठ कान्हा तान्हजा आळवितां शिणली ही बैखरी ।

निद्रा तुझी कशी नासरे-माझ्या तू भक्तवत्सला ।

पूर्वदिशे उदयला भानू आला उदयाचळा ।

उठ झाला प्रातःकाल तुझे गोपाळ आले घननिळा ।

काकडआरत्या करून येत होता घेऊन तो ।
 मजगना लक्षावधि आळविती-मंजुळ मधुरोत्तरी ।
 लज्जाचर्म-दाळिती हरित-द्रोण वनांतरी ।
 नृत्य करून गातात सवंगड भवते सविस्तरी ।
 नोदवीत निघतां नितंबिनी यमसंगिनीच्या तिरि ।
 नक्षत्रवदा पाहें नेली जळ वाहे असु ठळठळा ।
 पूर्वदिशे उदयला मानू आला उदयाचळा ।
 म्हाला प्रातःकाळ लुहे गोपाळ आले घननिळा ।

—॥ ३ ॥

गवरी-संकळ निर्जरा ।

मग पिता क्षणे खरा ।

मनोहरा ।

मती घरा ।

मरा ।

नरा ।

न पुरे घरा ।

मि स्मरा ।

B5

A4

B4

(२१)

नामी विट्ठलपद प्रीति-परशराम गीति-गाई हरीलिळा ।
 पूर्वदिशे उदयला भानू आला उदयाचळा ।
 उठ झाला प्रातःकाल तुझे गोपाळ आले धननिळा ।
 पूर्वदिशे ० ————— ॥ ४ ॥

✓ लावणी ११ वी.

चाल ॥ धनशाम सुंदरा श्रीधरा अरुणोदय झाला ।
 उठ लवकरी वनमाळी उदयाचळी मित्र आला ।

हे नाजीबाळा-

तुझी लीळा तूच वदविशी बहुएक नानापरी ।
 करतां तूच करविता येगळा होऊनियां श्रीहरी ॥ धृ० ॥
 दहा गर्भवास त्वां सोशिले भक्तांचे संकटी ।
 शंखासुर मर्दिला समुद्र मंथिला धन्य तुझ्या हस्तवटी ।
 चवदा रत्ने काढिली हरी हीं परोपकारासाठीं । चाल ।
 धरी कासवरूप आगळे पृथ्वी रसातळा जातां ।
 पाठीवर धरिशी । सर्व तूच रक्षिता ।
 कां संकट हे तुजला । दाविशी लीला भक्ता ।
 वराह वेष नटलास हरी तू पृथ्वीचा कैवारी ।
 रसातळां जातां तेव्हां मग धरीशी दादवरी ।
 तुझी लीळा तूच वद ० ॥ १ ॥
 नरसिंह रूप धरिलेस तेव्हां खात्रामधीं गुरगुरी ।

द्विप्यकशिपु मर्दुनि प्रह्लादा राज्य देत श्रीहरी ।
 धामन रूपहें छहान धरिलें अन्य कळा कुसरी ।
 अरुदाता सर्वांचा बळीचें दान घेतसे करी । चाल ।
 अर्धपांड भूमि । कमी आली वचनाशी ।
 बळी बणे शरीर । घे अर्ध पांडाशी ।
 असें वचनी गुंतवनी । शेवट घाली पाताळाशी ।
 कसा तू साख झाला । त्या इंद्राचे समयाशी ।
 फारच धरिले हातीं निक्षेत्री मातेच केवारी ।
 नमासी तू नदरे कधीं अणविशीं ब्रह्मचारी ।
 तुमी वीळा मूच ब्रह्मविशीं ० ॥ २ ॥
 रामवचनार धरलीं तें बहु दाविली लिला ।
 रावण वधुनि विमिषण स्थापी प्रताप बहु आंगळा ।
 अर्द्धा नदशी चिमणी आकृति तें जेव्हां गोपाळा ।
 माधुरिपूर्वकें बंदीच्या तोंडुनियां शृंगळा । चाल ।
 अर्द्धा नदशी चिमणी आकृति तें जेव्हां गोपाळा ।
 गोविंदा वस केव्हा । मन मोहित वनमाळी ।
 घेते पराक्रम भारी । वरी पर्वत अर्गोळी ।
 रामक्रीडा बहु केल्या । कपटी पतना निवोळी ।
 जो विनास नाहीच झाले कोणतेही अवतारी ।
 बौद्धाच दालाशी संकट कोण आतां निवारी ।
 तुमी वीळा ० ॥ २ ॥

कलंकी पुढे होणार शास्त्री भेद असा कथिला ।
असे अनंत अवतार तुझे हे शेष वर्णितां शिणला ।
मी काय वर्णू एक मुख वैखरीशी क्षीण आला ।
कळा वेगळा करून निराळा भक्तिभावें गुंतला ॥ ४ ॥

लावणी १२ बी.

चाल ॥ घनशाम सुंदरा श्रीधरा अरुणोदय झाला० ॥

होनाजीवाळा.

जग जायाचें जसें अशी ही क्षणभंगुर काया ।
हरिभजनीं असावें सावध होशी वृथाच मग जाशी वाया । घ०
चवदा कल्प आयुष्य ज्याला तूण शिरीं ज्याचे अहोरात्री ।
तैही मानिती तसें पाहून तुमची आमची कथा किती ।
बगदाळभ्य कपिल लोमश राम झडे एक कल्पाती ।
महान महान असख्य ऐसे होऊनि गेले आणि होती ।
असे स्वताला साच मानुनि अमिष्ट जर करशील काया ।
हरिभ० जग जा० ॥-१०॥

रा अक्षरीं अनादि सिद्धी मकार झाला मग पुढती ।
दो अक्षरीं सार निवडुनि कंठी वाहे उमापती ।
विषाचें अमृत नामें प्रल्हादाला प्रचिंती ।
नामें तरला राजेंद्र प्राणिका भरिद भ्रमती त्रिजगती ।

(२४)

वेस्वाणी कुठित झाली श्रवणी असली पेकाया

। हरिस० । जग० ॥ २ ॥

परीक्षिती हरी गर्भी असता नांव ठेविले परीक्षिती ।
साता दिवसा मोक्ष साधला अक्षई किमया आली हाती ।

उद्दवास साधला लाभला जाता जाता जगत्पती ।

तोच नामा तुक्यावाणी होऊनियां नामा गाती ।

अशोभल हा नाम तरला दीनावर करितो छाया

। हरिमज० जग० ॥ २ ॥

लावणी १३ वी

॥ चाल मृषाळी ॥

त्रिगुणांचे तीनपण केलें सर्व पाहिली मजा ।

आत्महित काय जन्मून केलें मी अपराधी तुझा ॥ धृ० ॥

मूळ अननीच्या जठरी जन्मलों उत्पन्न झालों जेव्हा ।

सोदवळ मागाशी आला इधून सोडवी देवा ।

सहा जन्मांची आठवण प्राण्या साहित होती तेव्हा ।

सवजन्मांची दुःखे रडसा काहीच नाही अनुभवा ।

चाल ॥ आली बालदशा गाजरी । लेण्याने विसा साजरी ।

जवळीत सख भरजरी । जेभवेत हार गुजरी ॥ मोड ।

कडे साव पळवणी बोलतात हित गुजरी ।

पाऊण्यात जेउन निजविती हाडशीर म्हणती निजा ॥

त्रिगुणांचें तनिपण केलें सर्व पाहिली मजा ।

आत्महित काय जन्मून केलें मी अपराधी तुझा ॥ १ ॥

भारा सोळा वीसपंचविशीं तारुण्याचा भर ।

मद विषयामध्ये चाले उताणा प्रगंडी कानावर ।

घडिलाचें सांगितलें ऐकेना हित अनहित तिलभर ।

आस सोयरे बोलती बळानें दौलतीची भरभर ।

चाल । तीस चाळीस आले घडून । अवघ्यांवर जरब कडकडून ।

इच्छिलें कार्य ये घडून । चालता काळ चहकडून । मोड ।

पुजेचा वर खटलान पडल अर्थ आयुष्य झालें वजा ।

नेम धर्म तीर्थ नाहीं घडलें आणिक साधूपुजा ।

त्रिगुणांचें तनिपण केलें सर्व पाहिली मजा ।

आत्महित काय जन्मून केलें मी अपराधी तुझा ॥ २ ॥

साठसत्तर वर्षे झाली आली उतरती कळा ।

शाम केस सफेत झाले मद दिसतें डोळा ।

दंत भंग झाले मुखाची लाल गळे भळभळा ।

कोण कोटून आलें झणून पुसतसे हात लाऊन निवळा ।

चाल । उठतां बसतां संकटी । बुलबुल हावे हनवथी ।

जवळ कोणी नये शेवटी । अवघ्यांशीं पडल्या तुटी । मोडा ।

स्त्री शैजेची राग करिती असून तरी हरी भजा ।

शरीर संप्रदाही निघून जाईल आपण देतील निजा ॥

त्रिगुणांचें तीनपण केलें सर्व पाहिली मजा ।
 आत्महित काय जन्मून केलें मी अपराधी तुझा ॥ १ ॥
 ऐसी नव्वद वर्षे झाली अझून नाहीं भरला घुरा ।
 पित कफाचा अम्मळ असला कंठ वाजे घरघरा ।
 गुदद्वारानें धीर सोडला वाजतसे भरभरा ।
 कळें साठेवर नेऊत निजविती ओढूनिया फरफरा ।
 चाल । घर धुव्यातें भासलें । शेजारी जन त्रासले ।
 यत्त वर्षे दुःख सोशलें । हे असं खचीत भासलें । मोड ।
 विडल नामे परशराम क्षणे चुकलौ की मूळबिजा ।
 रामकृष्ण गुणी रामा गाती नामें लाऊन ध्वजा ।
 त्रिगुणांचें तीनपण केलें सर्व पाहिली मजा ।
 आत्महित काय जन्मून केलें मी अपराधी तुझा ॥ २ ॥

लावणी १४ वी.

चाल ॥ नाजूक साजूक कळ्या पिवळ्या गुफिन आप हस्तकी ।
 प्राणविसाख्या नैस मंचकी तुरा खोवीन मस्तकी ॥
 दुर्धट माया ब्रह्मादिकाही एक कवीच्या मुला ।
 शेवळा नाहीं अंत लागला काय समजलें तुला । धुन ॥
 ब्रकी भाषा कोणी पाहिली कोण गुरुचा पुरा ।
 आनापरी अवर्मेच मुकती दृष्टि गार ना हिरा ।
 निराकार जे निर्गुण ज्योति अमंग अक्षई घुरा ।

इच्छा रचना त्यामधें मिश्रित मूळबीज हें अंकुरा ।
 नर नारी जेथें नांवच नाही ह्मणशील कलगी तुरा ।
 ज्योतीची काजळी गोठली विराट् स्वयंभूचिरा ।
 विघ्न वाहाली त्यावर लेली कोणी प्रमाण बोला ।
 आकट वध्न हेंच अखंडित श्रीगुरुमुखें दाखला ।
 दुर्घट माया ब्रह्मादिकांही ऐक कवीच्या मुला ।
 शेषाला नाही अंत लागला काय समजले तुला ॥ १ ॥
 निरगुण शून्यापून शून्याकार निरगुण इच्छावळें ।
 इच्छा नारी अचळ वळेना ज्योतिर्मय आगळें ।
 शून्यापासून ध्वनि निधे अगणित असे केवळ ।
 स्वयं ओंकार ह्मणती तयाला शून्य तेंच मावळें ।
 ओंकारातून माया झाली हिऱ्याहून झळझळ ।
 मायापासून त्रिगुणात्मक हे तिन्ही गुण जावळें ।
 आशी आसी माय मावशी चारी नाही जिला ।
 स्त्री भगिनी ती कन्या सातवी दोप ठेवी तिला ।
 दुर्घट माया ब्रह्मादिकांही ऐक कवीच्या मुला ।
 शेषाला नाही अंत लागला काय समजले तुला ॥ २ ॥
 निज वस्तु संचली अभास ज्योतिर्मय झगझगी ।
 त्या भवतीच पाहुन मूळ माया तगमगी ।
 शून्य आकारी येऊन गगन खाण कलगी ।

गगनापासून वारा गळारा तुरा ह्मणशील जमी ।
 वायूपासून तेज निजपलें अग्नीपरी धगधगी ।
 तेजापासून आप आपापून वर पृथ्वी उगमगी ।
 पंच मिळून मुसी ओतलें ब्रह्मांड तंतुपट विणविला ।
 शून्यापासून आंख नव झाले पुढच्या योग्य गणणीला ।
 दुर्घट माया ब्रह्मादिकांही ऐक कवीच्या मुला ।
 शिवाला नाही अंत त्याला काय समजले तुला ॥ ३ ॥
 महत्भूतापुन पंच भूतांत एकमेका प्रसवली ।
 जन्मून मायाचक्र भ्रमती नांव नसे त्याप्रती ।
 मायेने त्याचे नांव ठेविले एका कोण रीति ।
 प्राण अपान व्यान उदान समान जी उत्पत्ति ।
 त्या हननी रता परमात्मा ज्योती तेथें मायानिवृत्ति ।
 सहा चक्र उभविले उभारी चैतन्यापुन रीति ।
 जीव शिव दोन्ही भावें मागून चैतन्यघन कोदला ।
 माणून मणती चैतन्य माया कोण पाहुनि आला ।
 दुर्घट माया ब्रह्मादिकांही ऐक कवीच्या मुला ।
 शिवाला नाही अंत त्याला काय समजले तुला ॥ ४ ॥
 सिद्धि नार गुण प्रकृति पुरुष धातुसय एक मुसी ।
 सिद्ध ब्रह्मांडाची रचना झाली निवात एका अशी ।
 अगाहनें सगण्यास आपिलें स्वहच्छा समरसी ।

(२९)

झणून श्रीभगवान नांव ठेविलें परी माया इलसी ।
 साधुसंत निरगुण मिळाले महान महान ते ऋषी ।
 कोणीच माया नाही पाहिली झणून अगोचर पद इच्छी ।
 घडमोडीच्या अंतंत कोटी अंत नाही लागला ।
 तुमची आमची कथा किती जेथे सहस्रमुख भागला ।
 दुर्घट माया ब्रह्मादिकांही ऐक कवीच्या मुला ।
 शेफाला नाही अंत लागला काय समजलें तुला ॥ ५ ॥
 निरगुण ज्योति सगुणमाया हेंच खचित अनुभवी ।
 सगुणावांचून निरगुण भक्ती न घडे कालतयी ।
 उंच नीच क्रोणास म्हणावे सगुणाचे गंधर्वमही ।
 एक पक्षी जर निदा करील जाशी तू पयची ।
 मायनापाची सेवा करून दे वच आणिलामाही ।
 खरी सनद परी जयनी पाहून प्राण्या शाहाणा होई ।
 धिड्डल वरदे परशुराम झणे आला भाग चांगला ।
 निदा द्वेष कसेही गाऊ हाच छंद लागला ।
 दुर्घट माया ब्रह्मादिकांही ऐक कवीच्या मुला ।
 शेफाला नाही अंत लागला काय समजलें तुला ॥ ६ ॥

लावणी १५ वी.

चाल ॥ सवती सवतीचा कज्जा लाऊन तुझी देता स्वामीराया ।
 लाऊन पंढर मुखी आडव्या हांसती नाही तुझी विलम्बर माया ॥

कैसे होते हैं पुरुष इतके करू करू बसेले तपी ।
 इतके करून पतिव्रता भी आगळी घर माझे निजरूपी । ५० ।
 विगुण तीवाशाची शोपडी दहा दरवाजे तिला ।
 कटी कवाडें असून उघडें एक, महामुर कवीला ।
 पांचांचा परिवार पंचवीस घरांत नित गलबला ।
 तसू जायोज्या प्रपञ्च सासरा नित्य गांजितो मला ।
 कारकाय वीर फारच खेद तीव माझा काहवला ।
 आशा समसा जावा यांनी घरचा बाहवला ।
 वणद ही कल्पना घडोघडी लोद पाहे तमकुपी ।
 इतके करून पतिव्रता भी आगळी घर माझे निजरूपी ॥१॥
 पति संसार दुःख मज देतो सुख नाही पळघडी ।
 मन आवरून म्यां बळेंच धरिलें त्याशीं केलें निजगडी ।
 उता पायथी बोध बोला अनुताप कडकडी ।
 या माकाचे जाऊन निघालें निसंग जणुं घातली उडी ।
 याचयाप दोन जिवे मारले झालें जनरी सडी ।
 गणगोवाची आशा उडली सहा चवथाच्या रुढी ।
 पुण्याई तीन एक मुन्नाटपकी दीप लाविला विपी ।
 इतके करून पतिव्रता भी आगळी घर माझे निजरूपी ॥२॥
 तसोच पत्नीने जेजु जवाहन केला म्यां चही पही ।
 जेजु जेजुन मारून डोळ्यां वनली बिर बाहुडी ।

(३१)

नाम पुष्पें हार गजरे गुंफले घेऊन चंदन उटी ।

परपुरुषाची वाट पाहातसे बसून निरंजन मठी ।

रात्रंदिशी एक तार लाविली कधी पाहामि हटतटी ।

निसंग झालें सवरी सवरी अक्षदा बळवटी ।

कुमारपण नाही अझून मोडलें करूं नका अद्यापि ।

इतकें करून पतिव्रता मी आगळी घर माझें निजखूची ॥१॥

एकापासून अनेक झाले अगणीतले नेणों किती ।

परपुरुषाची नगमे पळभर झणून मी नीत सती ।

नवेंपण माझें अझून सरेना कुंठित झाली मती ।

ज्यासाठीं भ्रमणीं पडलें ती वस्तु आली हाती ।

जिकडे तिकडे माझीच मी बाई आनंदली चित्तवृत्ति ।

नामी विट्ठल परशुराम येसू छानूज गाती रती ।

रामकृष्ण गुणी रामा सार अक्षरें वोवुनी गुंफी ।

इतकें करून पतिव्रता मी आगळी घर माझें निजखूची ॥१॥

लावणी १६ वी.

चाल ॥ सवती सवतीचा० ———॥

दहा सिंदळक्या करीन परंतु एक लसाचा नको नवरा ।

माहेरी माझें चित्तमन रमलें सासरचा नलगे वारा ।

दहा सिंदळक्या करीन परंतु एक लसाचा नको नवरा ॥१०॥

आधींच मी चंचळ पहिल्यापुढे मूळ माहेरी गेडे फांदा पडला ।

घर भावाचें बळें निघालें त्याचा माझा संग घडला ।
 रस्त्या काठी अक्षई दोन्ही सत्वावर डोळा जडला ।
 त्रिकुट चोहोटा पाल मांडिलें यथार्थ पाहूनया पुढला ।
 दहा दारी नित गरका घालून प्राणसखा एक निवडला ।
 गणगोताशी निसंग होऊन नाही मानलें मी वडिलां ।
 सहा चवथाचे वल्लनें रिक्षलें म्हणून जीव झाला सवरा ॥
 दहा शिंदळक्या करीन परंतु एक लभाचा नको नवरा ।
 माहेरी माझें चित्तमन रमलें सासरचा नलगे वारा ।
 दहा ॥ १ ॥

मरजवानीचा धूर डोळ्यावर कळो लागली जिनवाजी ।
 आधीच मन मोहिलें तुझास्तव पत लावून केली राजी ।
 कामक्रोध हे सर्व छपाऊन सौंदे शिंदर गडे पाजी ।
 बैराग्य पलंगी शेज सवारून नामावर पुणें ताजी ।
 पर पुढाची चटका लागली त्यावर मजीं खुप माझी ।
 दीस मावे जावा नगदा प्रपंचात पडले माजी ।
 साधु विद्या भयस सासर हाकाणीच आपला डवरा ।
 माहेरी माझें चित्तमन रमलें सासरचा नलगे वारा ।
 दहा शिंदळक्या करीन परंतु एक लभाचा नको नवरा ।
 माहेरी ॥ २ ॥

रक्षजणी मी वसांत आणिल्या प्रेमाचें वाजत पाणी ।

नवाजणीची संगत घडली सोण्याचे काजळ नयनी ।
 कुंटण जगाची जुनाट पक्की तिने बिर फुडून कासी ।
 तेच शब्द मी हृदई धरले इतर पसारा धुळ्याणी ।
 चढून घाट अवघड वाट वर वाहे झुळझुळ पाणी ।
 सतरावीपुढे दुसरी तिसरी एकाहून एकचढी शाहाणी ।
 त्रैअवस्था त्रिवेणी संगम घणघणाट घणके भवरा ।
 माहेरी माझे चित्तमन रमलें सासरचा नलगे वारा ।
 दहा शिंदळक्या करीन परंतु एक लमाचा नको नवरा ।
 माहेरी० ————— ॥ ३ ॥

परेहून परता त्याहून वरता परपुरुष पाहून बाई ।
 करून इतके पतिव्रता मी मन थाला माझे ग्वाही ।
 आजचाच धोलण साहिले सासर ना माहेर काही ।
 फुटले जाते तुटले नाते अंतर खुण मनी समजावी ।
 पतिव्रतेला विचार ऐसा जागे सख्यांनो लवलाही ।
 विठ्ठलवरदी परशराम गुण येसू नामी छंद गाई ।
 चंगावरती निशाण कलगी बांधून गातो ब्रीदचवरा ॥ ४
 माहेरी माझे चित्तमन रमलें सासरचा नलगे वारा ।
 दहा शिंदळक्या० ————— ॥ ४ ॥

लावणी १७ वी.

चाल ॥ रतिवंत महाराज पेशवे अमोलिक सुति मोठी ।
सवाई साधवराव स्वारी निघाली नेबाबावरती ॥
श्रीमंतच्या बावन पांगा त्यामधी बावन सरदार
रघुजी भोसले दौलतराव शिंदे तुकोजी होळकर ॥

अतपार माही हरीजा कळला बोलती शास्त्र श्रुती ।
रोषाला माही अंत लागला कुठित झाली मती ॥ धृ० ॥
चार युग महस येळा एक ब्रह्मयात्रा दिवस झाला ।
तितकीच युग रात्री स्तली करून वाटणी नीट चाला ।
सवा लक्ष घडी मोठी विलभर आणु विश्रुती तसे ज्याला
एक्या दिवसांतून चवदा इंद्र दहा अवतार महाविष्णूला ।
असे दिवस ब्रह्मयात्रे तेव्हा घडी भरतसे विष्णूला ।
विष्णु घड्या जव बारा लक्ष पळ येतसे शिवाला ।
तिन्ही देवाला तीन शंभरा आयुष्याची एकच गणती ।
दिशाव येवळ तर करून माही दूर कर तुझी लीळावती ।
अतपार माही हरीजा कळला बोलती शास्त्रश्रुती ॥ १ ॥
शंभर वर्ष आयुष्य विधीला किती युग झाली कर गणता ।
विष्णु महेशा अंत होय जव भाकडीचा कल्प म्हणा ।
महान महा असे आयुष्याचे जाती पकाहानि एक शहाणा ।

(३५)

शेष मुखांतून तोंडाळ बोलका एक निवडून दाखीव शहाणा ।

बद मानवा राजेंद्र शिणला पार नाही कळला कवणाळा ।

सद्गुरुवांचूत न पडे ठाई साधुसंत जाणती खुणा ।

तोडसटाळे हिशोब पुसतां ठोळी मानतो धरी येईना ।

लीळावतीचे पाहून अडाखे ज्याशी त्याशी घाली पैना ।

ब्रह्मे असख्य युगे एकसहा होती ।

अशी चार सहस्रयुगे त्यावरून गणना होती ॥

अंतपार०—॥ २ ॥

सतरा लक्ष अठवीस हजार कृतयुगाचें प्रमाण ।

बारा लक्ष शाणव हजार लेतायुग ह्मणती जाण ।

अठरा लक्ष चवसष्ट हजार द्वापाराचें संपूर्ण ।

चार लक्ष बत्तीस हजार कळी चालता विद्यमान ।

चवयुगांचा धुरा एकंदर बेस सांगतो कर मनन ।

लक्ष त्रेपन वीस हजार बेरीज याशी ध करून ।

यापरी निर्णय असा युगांचा करून दाखवी भिन्न भिन्न ।

नामी विठ्ठल परशुराम म्हणे कळो येईल गुण अवगुण ।

रामकृष्ण गुणी रामा गातो फार अक्षरे निवडून रती ।

वितंडवादी वाद करूनी जाताल अधोगती ।

अंतपार नाही हरीचा कळला बोलती शास्त्रश्रुति ।

शेषाला नाही अंत लागला कुठित झाली मती ॥ ३ ॥

(३६)

लावणी १८ वी.

चाळ ॥ हा फंदी फाकडा मज सांपडला गुडा ।
चाळ दे प्रीति शेवटा देवा मातंडा ।
शिपाई चाकरी गेले नागपुराला ।
केली वाणी उदमी डाला बांधू लागला ॥

कुशाबा.

चाल दुसरी.

रा प्राय पावताशी संसृतीचा पिंगा । या मानववही भजरे श्रीरंगा ।
रासजाशी (चवदा अधरी.)

पार्वती पुसे खूण अतरीची शिवसाबा ।
तुम्ही भजम कोणाचे करिता मज आजबा ॥ १० ॥
मीड अपणेंची जाणूनी वदे शूलपाणी ।
मूळ वेदाचे बीज ओंकाराचे म्हणऊनी ।
दोराचे पर्वत बसा दग्ध करी वन्ही ।
ती रामनाम अधरे मी ध्यातो वनी ।
विष घेता शीतळ केल तीक्ष्ण जबा ।
म्हणुनि स्मशानी हातात घेऊन तुबा ।
पार्वती पुसे खूण अतरीची शिवसाबा ।
तुम्ही भजम कोणाचे करिता मज आजबा ॥ १ ॥
हो उचर ऐकून उमा म्हणे धर्जटी ।

गुह्यज्ञान सांगितलें हेंच निजधन गांठी ।

जो खिलोभें लागला मृगाचे पाठी ।

पाषाण वृक्ष आलिंगी सितेच्या साठी ।

बडिवार त्याचा वर्णून वर वर दंभा ।

त्याशी इश्वर आपणितें तरीच मी अंबा ।

पार्वती पुसे खूण अंतरीची शिवसांबा ।

तुम्ही भजन कोणाचें करितां मज आचंबा ॥ २ ॥

जो सर्वा भूतीं सर्वोत्तम सर्वसाक्षी ।

पदनाद मुंगीचा होऊन स्वार परीक्षी ।

तेथे उमा होऊन गेली सीता तुझी कमलाक्षी ।

राक्षसी सोडविच्या लक्ष्मणा मग लक्ष्मी ।

ओळखिली तुम्हाई अगम शुभानिशुभा ।

तुजें मस्मातून आणविलें होऊन रूपमगा ।

पार्वती पुसे खूण अंतरीची शिवसांबा ।

तुम्ही भजन कोणाचें करितां मज आचंबा ॥ ३ ॥

पाषाण वृक्ष ऋषी मंडळी दिसती साचे ।

पार्वती पाहून मनीं कुंठित बोलें बाचें ।

जो ब्रह्मसनातन जीवन विश्व जिवानें ।

आज खरें भासलें निज आचरण शिवाचें ।

त्रेतायुगापून तुम्हाई तुरुजापुरी थांबा ।

(३८)

विठ्ठ परशराम करी कवन हृदय घटकुसा ।
पार्वती पुते खूण अतरीची शिवसाबा ।
तुम्ही भजन कोणाचे करिता मज आचंबा ॥ ४ ॥

लावणी १९ वी

॥ चाल भूपाळी ॥

भजा राम लक्ष्मण जानकीस्वामी रघुवीर पंचवटी ।
जप तप साधन अक्षी मुनी करिती अनुष्ठान गंगेच्या तटी ॥ १ ॥
धन्य भाग्य दशरथाचे सूर्यवंशी श्रीराम ।
गुण गाती कौसल्या हळदी पालवात मेघशाम ।
कोटी सूर्यचंद्र लोपले स्वरूप ज्याचे परब्रह्म ।
एक वचन एक पत्नी बाण अक्षई तयाचा हा नेम ।
शिळा सागरी सेतु बांधिला काम करुनी नळा हाती ।
अठरा प्रभे वातर उभे की करितील उठाउठी ।
भजा रामलक्ष्मण जानकीस्वामी रघुवीर पंचवटी ।
जप तप साधन अक्षी मुनी करिती अनुष्ठान गंगेच्या तटी ॥ २ ॥
अयोध्यानाथ भगवान तोरे सवत्राचा दशरथी ।
पतीतिपावन दीनदयाळ सीतापती त्याला म्हणती ।
अमर वधाया धरला अवतार धनुष्यनाण घेऊनि हाती ।
कुमकर्ण रावण मंदिले जाऊतिया लक्ष्मणी ।
विभीषणासी राज्या स्थापिले आगे जाऊनि जराजोठी ।

(३६)

त्रैलोक्यांत आनंद झाला देव सुटल तेहतीस कोटी ।

भजा रामलक्ष्मण जानकीस्वामी रघुवीर पंचवटी ।

जप तप साधन० ————— ॥ २ ॥

चरणापासून गंगा वाहती अवघे ध्याती पदकमळा ।

दृढभाव जो असेल ज्ञानी तोची भक्तीचा जिह्वाळा ।

साठ संहस वर्षे अहिल्या होऊन पडली होती शिळा ।

रघुनाथाचे पद लागतां दिव्यरूप झाली अबळा ।

वाल्हा कोळी वाल्मिक झाला रामनाम धरिता कंठी ।

पुढे हाणार ते आधींच कथिले रामायण शतकोटी ।

भजा रामलक्ष्मण जानकीस्वामी रघुवीर पंचवटी ।

जप तप साधन० ————— ॥ ३ ॥

पंचवटीमधे राम जानकी तेथील लोक हे देवाचे ।

रामकुडाचे खान करिती पातक हरिता जन्माचे ।

घडोघडी चौघडा वाजतो भय नाही कळिकाळाचे ।

टाळ विणा मृदुग घेऊन गुण गाती श्रीरामाचे ।

परात्पर परमेश्वर तो तर भरून उरला सवोषठी ।

नामै विठ्ठल x x x गाती येसु परस्परामाची जुटी ।

भजा रामलक्ष्मण जानकीस्वामी रघुवीर पंचवटी ।

जप तप साधन ऋषी मुनी करिती अनुष्ठान गंगेच्या तटी ।

(५०)

लावणी २० वी.

॥ चाल कराव ॥

राज्यां स्थापिलें पडुसुता । तोषविलें पांडव भक्ता ।
तेजि सभा गातों सभेमधीं तेचि सभा गातों ॥ ५० ॥
पांडव वीर भारी । धर्मराज धर्मनीतीचे होते द्वारी ।
मयासुराचे हात करविली सभेची रचना सारी ।
॥ चाल ॥ हे शल्य निरंतर डाचि शत्रूच्या हृदयांतरी ।
परी न चाले उपाय काही ज्याला नित्य श्रीहरी ॥
ऋषी केले सादित्या करिता । न्यून नपडे तेथे सर्वथा ।
नानापरी केली कुशलता । तेजे आकली जशी विद्युलता ।
तेचि सभा गातों सभेमधीं तेचि सभा गातों ॥ १ ॥
सभेमधीं बैठकी बांधिल्या कोण कशा ऐका ।
रत्नखाचिते मधीं तक्त बांधिलें यदुनायका ।
द्रोण गुरू आणि भीष्मकर्ण आणि क ऋषीदिका
शाण्णव कुलीचे राजे मिलाले यज्ञभूमिका ॥ चाल ॥
प्रथम पुजिलें लक्ष्मीकाता । ऋषी पुजन करी धर्म स्वहस्ता ।
तेज सभा गातों सभेमधीं तेच सभा गातों ॥ २ ॥
शिबसभा विष्णुसभा ब्रह्मसभा तृतीयी ।
इंद्रसभा भुवसभा सांगतों एक सभा सहायी ।
सुरसभाह सप्तसभा शास्त्रा आदिपवी ।

५५५४५

धससभा वर्णिली कशी देऊं उपमा येढाई ।

चाल ॥ तशी तसे बैसले सभा करून । मी माथितो कर जोडून ।

लहान थोर अवघ्यालगून । जागविले आज म्हणून ।

श्रम मागून घेतो घडले श्रम मागून घेतो ।

तेचि सभा गातो सभेमधीं तेचि सभा गातो ॥ ३ ॥

सभेशीं बसले सभा करुनि तुम्ही श्रीमंत ।

पांच तिथे परमेश्वर आमचे भगवंत ।

वेढे वाकडे गाणे ऐकिले देऊनिया चित्त ।

आतां करावी क्षमा मागतो रजा जोडुनि हात ।

चाल ॥ राम राम घ्या सकळ सभेला । विठ्ठलगुणी कवी नामी रंगेला ॥

मतिमार्ग त्यानें आह्मा दाविला । परशुराम करी वदत त्याला ।

येसूगुण गातो । करुनिया वावीमधीं राहतो ।

तेचि सभा गातो सभेमधीं तेचि सभा गातो ॥ ४ ॥

✓ लावणी ३१ वी.

✓ चाल ॥ दुपार मजला शाली जाऊंघा घरीं सासु घालील वाहु

दुष्ट माझे दीरमावे हे काढितील माझा शोध ॥ तुरेवाले

जयद्रथाला रणी आज मारीन तरीच अर्जुन खरा ।

पण चुकला अमी प्रवेशीन तुझीच आणि श्रीधरा ॥ धृ० ॥

द्रोण कर्ण दुर्योधन यांनी सेना केली दुफळी ।

समसप्तकास गेले युद्ध कराया अर्जुन आणि वनसाळी ॥

(४२)

मागें बंदोबस्त ठेविला राखण सेनापती भीम बळी ।
 चक्रव्यूह द्रोणानें रचला पेका कौरवदळी ।
 व्यूह भेदिल असा वीर दिसेना धर्म मनी तळमळी ।
 प्रती अर्जुन अभिमन्यु दुसरा उभा येऊन त्या वेळी ।
 चक्रव्यूह भेदीन आज मी देईन धर्मा धीरा ।
 गर्भी ऐकली कथा निरुपण समूळ युधिष्ठिरा ।
 जयद्रथाळा रणी आज मारीन तरीच अर्जुन खरा ।
 पण चुकला अमी प्रवेशीन तुझीच आण श्रीधरा ॥ ज० १॥
 वय लहान सुकुमार बाळ अभिमन्यु रथी सग चढून ।
 जर्जर केली सेना बाणें गेलें कौरव हाडचडून ।
 द्रोण डोलवी मान जेव्हां कां आला व्यूह दोन तीन फोडून ।
 मागें परतून निघतां येईना अवघेच पडले उडून ।
 पाचानीं अभिमन्यु मारिला क्षत्रिय स्वधर्म सोडून ।
 महीवर पडतां जयद्रथानें लुत्तामहरें ताडून ।
 धगून सरला फडी पाण मनी आठऊन रुक्मिणीवर ।
 अर्जुनासी विदित करावें हव निश्चय अंतरा ।
 जयद्रथाळा रणी आज मारीन तरीच अर्जुन खरा ।
 पण चुकला अमी प्रवेशीन तुझीच आण श्रीधरा ॥ २ ॥
 युद्ध करून परतले पार्थ सग येऊन शिविरामती ।
 रणी पडला अभिमन्यु पोकून आण डाकिलें शिती ।

वेव द्रौपदी पांची पांडव बहु दुःखें आकंदती ।
 वंशरत्न आज धुळीत हरपलें केशी झाली गती ।
 रणभूमि शोधित चालले अर्जुन आणि श्रीपती ।
 तेव्हां तो महीवर स्फुटत पडला मधुरध्वनी ऐकती ।
 असंख्य दळ पाडिले पाहिले महान महावीरा ।
 दीपिका होती हातामध्ये ओळखिलें आपल्या कुमरा ।
 जयद्रथाला रणीं आज मारीन तरीच अर्जुन स्वरा ।
 पण चुकला अग्नी प्रवेशीन तुझीच आण श्रधरा ॥ ३ ॥

वदन धुळीनें भरलें पालवें पुसूनिया निजकरीं ।
 काय झालें पाडसा विचारी घेऊन अंकावरी ।
 जयद्रथानें लाथ मारली हेच दुःख अंतरी ।
 उदईक मारीन तुझीच आण साव सज श्रीहरी ।
 उत्तर ऐकनि प्राण सोडिला विष्णुपदाग्री ।
 घनजय तो विशाप मोह बुडऊन शोकसागरी ।
 पण केला ही वाता कळली कौरवदळी आंबेरी ।
 अवघे-मिळन रक्षा जयद्रथ मग यशाचा सुरा ।
 जयद्रथाला रणीं आज मारीन तरीच अर्जुन स्वरा ।
 पण चुकला अग्नी ॥ ४ ॥

तीन प्रहर केले निक्षुनि युद्ध गगनीं नमाई धुळी ।
 अस्त उदय कौणास कळता उर्वी डळमळी ।

(४४)

कोटी भानूचें तेज असें तें सुदर्शन सल्लखळी ।
 तें सूर्याआड धरितां दिसती नक्षत्राच्या वळी ।
 पण चुकला सणून अमी प्रवेशा प्रदीप्त केली होळी ।
 दुरून तमाशा पाहती निर्भय दुर्जन खलमंडळी ।
 अमीभौता फेरे घाली चाप लाऊन शरा ।
 गवाक्षद्वारी पाही जयद्रथ ध्यानीं आणून बरा ।
 जयद्रथाला रणीं आज मारीन तरीच अर्जुन खरा ।
 पण चुकला अमी प्रवेशीन तुझीच आण श्रीधरा ॥५॥
 अडून काढितां सुदर्शन मग पकटला वितमणी ।
 हा सूर्य तो जयद्रथ पहा ज्वारी होता गुणी ।
 तदपडी उडविलें शीर जयद्रथाचें रणी ।
 जयवाचें वाजती ऐकतां कौरव भ्यालें मनीं ।
 सुदर्शनाचें तेज हरपलें कैसें त्या दिनी ।
 नवशिकाला काय पुसतें शाहाणा पोहचेल अडणी ।
 विठ्ठल नामी परशुराम कवि नित्य तन्हा ।
 तुझी आई कलगी निद्रा करशील तुझा बाप तो तुरा ।
 जयद्रथाला रणीं आज मारीन तरीच अर्जुन खरा ॥६॥

लावणी २२ वी

सुद्रिका

नकळतां पडली चुकी इच्छिली मृगकचुकी ।

मनोराज को मल जोहार कह्यो अहारत्र ।
एके दिवशी आली मज इवशी कशी अपवित्र ।
श्रीरामाचे निजअकी । बैसले पर मला ठाऊकी ।
नकळता पडली चुकी । इच्छिली मृगकंचुकी ।
ह्मणून अंतरले जनलोकी रघुवीरपाया । मुद्रिके ॥ १ ॥

शरचाप धेऊनिया करी वनांतरी गेले ।
संन्यास वेष दशमुखे कपट मनी धरिले ।
बाहुनिया स्कर्षी स्मशान लेके आणिले ।
मज मार्गे सांग को कसे झाले ।

॥ चाले ॥ वाल्मिके कथुनि भाविष्यार्थ ।

एक कपि येइल समय । जाळील लंका पुरुषार्थ ।

ममशुद्धी नेइल यथार्थ । आज कथिले अवघे व्यर्थच गेलें वाय ॥

॥ मुद्रिके ॥

नकळता पडली चुकी । इच्छिली मृगकंचुकी ।

ह्मणून अंतरले जनलोकी रघुवीरपाया । मुद्रिके । २ ।

नाकळून साधूना छळून वनी पाठविले ।

यावरी रेसना हरी सेवा पद ठेविले ।

स्या फळास्तव या स्थली दुःख आठवले ।
 मुद्रिके सखे त्वां रघुवीर नाम ठविले ।
 चैतन्य निजधाम । जो विश्वाचा विश्राम ।
 ते मुखी आहेत कीं राम । असा निश्चय केला नेम ।
 सद्गद झाली सप्रेमें प्राण त्यागाया । मुद्रिके ।
 नकळता पडली चुकी । इच्छिली मृगकचुकी ।
 झणून अंतरले जनलोकां-रघुराया । मुद्रिके ॥ ३ ॥
 रघुपती अयोध्याप्रती येले साधारी ।
 कीं वनांत झाला घात सास-निधारी ।
 तूं सदां सर्वदा निजकरीचा अधिकारी ।
 तुज आणिलें पक्षी किंवा गिथ-अंतरी ।

चाल । वर्तले सांग प्रमाण । नाही तरी त्यजिन हा प्राण ।
 मज श्रीरामाची आप । ऐसा निश्चय केला नेम ।
 कथाचरणी मग ठेऊन धन्य आदिमाया । मुद्रिके ।
 नकळता पडली चुकी । इच्छिली मृगकचुकी ।
 झणून अंतरले जनलोकां-रघुराया । मुद्रिके ॥ ४ ॥
 बाळुनिया प्राण तूं आवेसाया आवेसाति ।
 समरूप राम सौमित्र कसे ह् प्राप्त ।
 तुजसाठी होतसे कधी स्वपनातरी प्रीति ।
 तेव्हा सीता मण हनुमता लहानकी मूर्ति ।

हृणत अंतरले जनलोकी-रघुराया । मुद्रिके ।

मुद्रिके सखे त्वां कसे त्यजिले रामासी । मुद्रिके ॥ ५ ॥

लावणी २३ वी.

॥ चाल भूपाळी ॥

चाल ॥ सोळासहस्र कामिनी भोगुनी जो ब्रह्मचारी ॥

जरीना देशील सीता, बुडविशील राक्षसकुल बाया ।

राथणासी करी बोध विभीषण कणे बंधुराया ।

जरीना देशील सीता ॥ १० ॥

सोळा सहस्र कामिनी भोगुनी जो ब्रह्मचारी ।

अनादि सिद्ध कीर्ति ज्याची गाती वेद चारी ।

तपसासंभर तुज वेतां वदला शूलपाणी ।

रीस वानर तुज मानव वधतील असत्य नहो बाणी ।

शेषशाई अवतार उभयतां हेत्र चापपाणी ।

आदिमाया जानकी सती हे सत्य बचन मासी ।

सकल निर्जरासाहित असरपती अवतरला अवती ।

रामाबाधी रामायण काथिले सखी बालमीकानी ।

परद्वारा परधन हरितां होय सुरुताची हानी ।
 केली वेदाची खडे मी शालिणा तुजहनी ।
 चवदा चवकडे राज्य भोगी हे मंदोदरी जायो ।
 जरी ना देशील सीता बुडविशील राक्षसकुळ वायो ॥
 रावणासी करी बोध विभीषण हणें बंधुराया ।
 जरी ना देशील ॥ १ ॥

राक्षसवशी जन्मुनी वदसा धिक् लाजिरवाणें ।
 मानवाची सांगासी प्रशंसा तू मरणाभ्याने ।
 रीस घानरे देखोनी वधावे काय मानवानें ।
 सकळ देव मी बंदी घातले आणून रावणानें ।
 स्वता प्रतापबळें हलविलें कैलास मंदानें ।
 त्र्यलुकी मी अजिंक्य आहे श्रीशिव वरदानें ।
 कल्पवरी जरी आयुष्य असलें मरती आयुदानें ।
 नाशिवत देह आशा धरावी रणी नामदानें ।
 कीर्त किंवा अपकीर्त दीहीतून एक उरेल गाया ।
 जरी ना देशील सीता ॥ २ ॥

श्रीरामाशी मानव म्हणशी तू एक शतमुखी ।
 पदरजस्पर्शें गौतमकाता उद्धरली देखा ।
 सरावृषण तादिका मारली पक्क्या शर निरखा ।
 तुझे मुचि वाजशी जरुपशी नसतेच कुतर्का ।

पडतां उरावर धनुष्य, घेतला लज्जेचा पुरखा ।

तें रामानें सहज मोडिलें नसता वीर पुरखा ।

नुलघवे तुज सौमित्राचे रेखा ।

भीक मागून जानकी आणिली मानसीं सुद हरखा ।

जननी आज्ञेस्तव आलों तुजला शिकवाया ।

जरी नादेशील सीता०—॥ ३ ॥

त्रिविक्रम बळी द्वारी उभा मम धाकें भ्याला ।

क्षीरसागरीं तो जातां मागें शोधितां बळी गेला ।

संकट पडतां त्याशीं कृत्रिम विचार योजिला ।

कळ साहून उंच सहस्र गांवें क्षीरसागर केला ।

बदली आकाशवाणी दे जयपत्र रावणाला ॥

असा पराक्रमी असून आतां काय भिज मानकाला ।

महान महान वीर युद्धी कापे थर थर मही ज्याला ।

तो सन्मुख तिघृती थाट करी कडीकोट भोंवताला ।

भय वाटतसे तुला विभीषणा वांचीव जीवकाया ।

जरी नादेशील सीता०—॥ ४ ॥

सहस्र अर्जुनें बांधुन नेलें स्मरण कैसें नाहीं ।

पौलस्तीनें तुज सोडविलें तें न आठवे काहीं ।

आणखी वाळी बुडवीत होतां महासमुद्र डोहीं ।

अंगदाचे पालखी बांधिलें तुझें मन तुज ग्वाही ।

म्बल शरीरीं पेरवती पुढें सिंहा पुढें गाई ।
 ससा राम रघुवीर प्रकाशळ भरेल दिशा दाही ।
 पक्ष्या कपीदं येऊन लंका क्षणांत कैली लाही ।
 इन्द्रजित विवरात कोंडिला रडे उभ्या घाई ।
 आठरा पक्ष दळ येईल तेव्हां मोकशील धाया ।
 बरी नादेशील सीता बुडवि०—॥ ५ ॥
 कोप आला रावणा, त्यावर शस्त्र उगारिले ।
 राजबधु म्हणुनि सभाजित चतुरांगे धरले ।
 लक्ष्मणहर एक ल्हाशी लागता सकळ अत्त हरले ।
 स्वहित सांगता अनहित वाटे आयुष्य तुझे सरले ।
 शरण जातो रामास पांचजण गगनपंथी भरले ।
 मत्त विभीषण अभक्त रावण समसमान ठरले ।
 एक चिरजीव एक कीर्तीने त्रिभुवन भरले ।
 ते गीत गाता ध्याता जडमुढ सकळही जन-तरले ।
 विठ्ठल बरदी परशुराम सुत रामकृष्ण पाया ।
 सखारामाची जोड नूतन गीत तोड सवें गाया ।
 बरी नादेशील०—॥ ६ ॥

चवदा चवकडे राज्य ज्याला । योजने लांबी रुंदी तिरकुट

लंका आधी येती ।

परीध खंदक चार हजार सहाणव आगळे हुडे म्हणती ।

खंदक परी पांचवा भवताला अजिंक्य जो सुरवसपत्नी ।

ज्ञानाचा जो सागर केवढा वेद केला ज्याने तिखडी ।

चलतीमुळें कां भलतच करिशी अज्ञान तरी सावध लंडी ।

गर्वाचें घर खाली यासी ० ॥ १ ॥

राहण्यामधी वस्ती घरे पहा किती गणनावळ केली ।

रत्नखचित सुंदर मंदिर पांच लक्ष आली ।

सातकोटी सौन्याची लखलखात प्रभा ज्यांची गगनी गेली ।

सात लक्ष निर्दम बांदीची उंच उंच ती चौताली ।

तीन कोटी तांब्याची संगीन सुढाळ ज्यावरती केली ।

सव्वा लक्ष विठंबदी जेथे छोटेखानी एकताली ।

साठ हजार कामाची झळकती ज्याची त्याला सवताली ।

नवकोटी रत्नांची शिवालयें पूजा अर्चा करी तिकाळी ।

रुद्राचे अभिषेक होती नित्य लावोल्याहार रुंदी ।

चलतीमुळे कां भलतेंच करिशी अमून तरी सावध लंडी ।
गर्वाचें घर साली० ॥ २ ॥

चौऱ्याशी योजनें सभामंडप बैठकीला ।

नवगृहांच्या त्याशीं पायऱ्या बाकी लंका गडाकिल्ला ।

सुरवर नर जैसें ज्याचें तपसामर्थ्य हर एकला ।

आत्मसिद्धि पावतीं विघली मंदोदरीवर तो झकला ।

पैसा हजार ज्याशीं बायका लक्षपुत्र पोटीं पिकला ।

सव्वाळस झाले नातु ऐसा मागी पुढें नाही ऐकला ।

अतकाळी जीव प्राण सोडिता जवळ नाही कोणी ऐकला ।

यावरतीं एकमुक्तीं चालाया सोन्याचा नामळे सकला ।

सग परदेहाची कोण अवस्था तीं मेळ्यावरतीं हालें मुंडी ।

चलतीमुळे कां भलतेंच करिशी अमून तरी सावध लंडी । ग० ॥ ३ ॥

रती अनुकूल दिलीच तीं हरीनें सर्व भूतीं राम भजावा ।

योयासारखी कर्मरहादी करून पाहे जोडावा ।

साठ घड्यांचा सळ अमगळ एक घडी तरी झाडावा ।

नामस्मरणीं लारून भाष्या एक दुशनी पाडावा ।

कली घुरंदर म्हणती यास संशय मनाचा फेडावा ।

धुप मंगूर नरदेह उत्तम वेळ तुशी जो वेडावा ।

नामी विश्व परभराम म्हणे चवथ्याशीला मुरसडी ।

चलतीमुळे कां भलतेंच करिशी अमून तरी सावध लंडी । ग० ॥ ४ ॥

मच्छयत्र वीर भेदील जो कोणी मंग द्रौपदी देईन त्याला ॥ ४० ॥

द्रोण प्रतिज्ञा खरी करी अर्जुन द्रुपद बांधुन रथीं आपिला ।

अपमानाची धीरश्री आंगीं लज्जित होऊन मनीं शिणला ।

द्रोण बधीन रणीं तरी मी द्रुपद विचार पाहून करी चुकला ।

धृष्टद्युम्न द्रौपदी शिखंडी तीन बाळें यज्ञीजनला ।

कौरवास जड पडलें पांडव प्रताप त्यांच्या जिवीं भिनला ।

धृतराष्ट्रापुढें रडे दुर्योधन समा रंग दिसे भणभणला ।

चार पावले तुरटेवा पांडव कपट मनसुवा पट विणला ।

लाक्षागृहीं जालावे पांडव कर्ण शकुनी गुणगुणला ।

विदुर भक्त जो त्रिकाल ज्ञानी समजून बसला ।

बरबर भाषा बोलून श्रुत करी समूळ वार्ता धर्माला ।

ठावे पडावे पांडव यास्तव द्रुपदरायें पण केला ।

मच्छयत्र वीर भेदील जो कोणी मंग द्रौपदी देईन त्याला ॥ ४१ ॥

पुरची नामें यवन कुशल तो दुर्योधनाचा स्नेही होता ।

लाक्षागृह त्याहातें करविलें वारुणावतीस नकळता ।

सन्मान बोलविलें पांडव सवें कुंती माता ।

धर्म म्हणे अंधूरी, असावे पुढें येथून सावध आत्मा ।

साह्य सखा श्रीहरी कैवरी भयदुस्तरि संकटी घाता ।
 आधीन कोरल विवर निघाया मार्ग करुन ठेनिला ऐता ।
 हरि जागरनित करुन राहती आठऊन हाकिणीकांता ।
 घात फराया जपे येवोन तो रातदिस भवतां भवतां ।

तेच दिनीं कापडी पांचजण सहज आले रहायाला ।
 अमि लावितक्षणी धर्म भीम जागृत होते महायाला ।
 ठावे पाडावे पांडव यास्तव दुपदरायें पण केला ।
 मच्छमत्त वीर भदाल जा कोणी मग प्रोषदी देईव त्याला ॥ २ ॥

अमि पटला जेव्हा धडाडी विवरद्वारी पांडव गेले ।
 प्रळयज्वाला पाठी लागातां खांडव चम तेज केले ।
 जगीं वाता अशी फुटली लाशागुही पांडव मेले ।
 सकळ कोरव हर्ष अंतरीं उपरोधिक पाहू आले ।
 सहाजुणाच्या अस्थी पाहून दुरोधनाचें मन धाले ।
 शोभे इधरी न कोणाला कमाचें अघाटित घाले ।
 इकडे निर्भय सुखी सहाजण सरें जसे धुळी भिराले ।
 राक्षसवन ते सहा भस्कर गिरी कैवरी जेत उडवले ।
 हेडव सारुन बरली हडबा गामी घटोत्कच समावला ।
 एक संवत्सर-तेथे राहिले पुढे नकासूर निमाळा ।
 ठावे पाडावे पांडव यास्तव दुपदरायें पण केला ।

मच्छमत्त वीर भदाल जा कोणी मग प्रोषदी देईव त्याला ॥ ३ ॥

शोणव सुळ्याम राण निळाल दानप्राप्तेनमरा जगावारा
 दुर्धर पण उभविता कळीच्या काट्यावर फिरता मासा ।
 कढईत पाहून यंत्र भेदील जो धनुर्वेदी निपुण लईसा ।
 तीन बाणांचें प्रमाण चुकल्या कढईत टाका त्या पुरुषा ।
 रावरंक कोणीहि असूद्या नांवगांव सहसा नपुसा ।
 त्यांत मुख्य श्रीहरी सिंहासनी विश्वंभर विश्वचि व्याला ।
 पांडवास आज वरील द्रौपदी नेम करून ऐता ठेविला ।
 ठावे पडावे पांडव यास्तव दुपदराये पण केला ।
 मच्छयंत्र वीर भेदील जो कोणी मरा द्रौपदी देईन त्याला । १॥
 होऊन कापडी आले तेंथें पांडव हसीविण कळलें नाहीं कोणा ।
 याचक येऊन सभेशी वसले आंगावर सगवा बापा ।
 पण भेदावया उठला कर्ण धरून सर्नी अभिमाना ।
 धनुष्य उचलतां झाला कासाविस दुर्योधन आवरी कर्णा ।
 निर्वीर झाली सभा बोलती दिव्या कोणाचा पुढें होईना ।
 असें म्हणतां उठले कापडी भिरभिर पाही सारी सेना ।
 पार्थवाणें यंत्र भेदिलें माळ घातली अर्जुना ।
 द्रौपदी स्वयंवर आपरी झालें कौरवाचें दळ केलें राना

(५६)

नामी विठ्ठल परशराम म्हणे भावें सखा श्रीहरी ज्याला ।
 रामकृष्ण गुणी रामा गातो ताजव्यात अक्षरें तोला ।
 अके पडावे पाडव यास्तव द्रुपदरायें पण केला ।
 मच्छयस वीर भेदील जो कोणी मग द्रौपदी देईन त्याला ॥ ५ ॥

जावणी २६ वी.

॥ चालू कटाव ॥

करी जिजाबाई मायेना घाव विठाई ।
 द्रव पावला वस दिल कोणेग ठाई । भु०
 वढ भक्ति तुझी करुनि तुका केवळ ।
 हरी जन्मोजन्मीचा दास म्हणती संकळ ।
 अहोरात्र तुझा निजध्यास लागला चळ ।
 मी त्याची स्त्री आन्याई तुझी लडिवाळ ।
 एक जीर्णवस्त्र होतें मला मी न्हाते वेळ ।
 नाही आज मणला होऊन बसला काळ ।
 त्याविरहित चिंधी घरात सहसा तमिळ ।
 अशी अढचण पाहून कमी साधली वेळ ।
 जमास न्यावया आले सोयरे मूळ ।
 निरुपपाव करू मी काय होऊन दुबळ ।
 तुजविष्या माये सोणास आता काबाई ।

दासीची लाज जाईल मग काय राहिल मोठाई ।

करी जिजाबाई प्रार्थना धांव विठाई ।

द्रव पावला वस्त्र दिलें कोणेग ठाई । १ ॥

तूं दिनानाथा दीनबंधु भरकैवारी ।

तुज उज्ज तुघ पाजिलें सख्या श्रीहरी ।

दासास तुझ्या म्यांछलिलें राग तो नघरी ।

अन्याई तुझी मी अंगदीच मागे सारी ।

गरुडावर येतां उशीर होईल भारी ।

पवनाहून येऊन लवकर संकट वारी ।

असा जिजाबाईचा धांवा श्रवणद्वारी ।

पदरीस ऐकला देव उभे गरुडपारी ।

गरुडास जातो म्हणून नाही पुसाया वारी ।

म्हणून वेग धांवला दासाचा साबाकारी ।

आले वेहगांची विठ्ठल अतिनिकटाई ।

आपलाच पितांबर आपलें स्वकरणे लपटाई ।

करी जिजाबाई प्रार्थना धांव विठाई ।

द्रव पावला वस्त्र दिलें कोणेग ठाई । २ ॥

दैवीम्यमान पित्रला पितांबर हरीचा ।

तो जिजाबाई नेसली पदर भरजरीचा ।

अवधेच वन्हाडी विपले पितांबर नवलपरीचा ।

ठाऊकच नांदणूक म्हणती असले खुलवराजा ।
 काय शालें तुकोबाला कुबेर आहे घरचा ।
 व्या मेजवानीचा लोभ खाज आहोराचा ।
 वरमाईला पितांबर मोतीचुर जरीकाठाचा ।
 एक म्हणती आहेर घेऊ व्याद्यावरावरीचा ।
 अशा करून द्याव्या थिजले ठाई ठाई ।
 चरहुकुम करवा यात नाही धटाई ।
 करी जिजाबाई प्रार्थना धाव विठाई । ० ॥ १ ॥
 निदाचा बोल लागेल भक्तासाठी ।
 विठ्ठलेश गुमास्ता तदयडी शाला चाटी ।
 व्याद्याला पुसले कळेल त्या मनसाठी ।
 रुक्मिणी हातें स्वयंपाक करी जगजेठी ।
 अनुक्रमें दिले विडे भोजनापाठी ।
 नैवेद्याचें कापड आणविलें नाराणयपेठी ।
 मग सोडून दिवें सरी सचीला वांटी ।
 अशी अमोलिक बले पाहून हर्षले चित्ती ।
 अशी ज्याशी त्यास कामास आली खोटाई ।
 सताचा मदिरासताला एकठाई । करी जिजाबाई ० ॥ ४ ॥
 मांडारी बोंगर त्यास्थळी एकांत स्थानी ।
 तेथे भजन करी सप्रेम तुकोबा वाणी ।

ओळखिला पतावर नत्रा जाल पाणी ।
 श्रमलास तू देवा त्यां मजला केलें ऋणी ।
 नवसाची साडीचोळी एक्या उदम्यानी ।
 ते वन्हाडी गेल्यावरती नेसवली आणुनी ।
 असें संतचरित्र ऐका कानी ।
 करीं विठ्ठल नामीं नामाची भाटाई ।
 म्हणे परशुराम मन होईल परलोकी मोठाई ।
 करी जिजाबाई प्रार्थना धाव विठाई ।
 द्रव पावला ४ ॥

लावणी १७ वी

॥ चाल ॥

वेडीच झालें फार सुचेना घरधंदा कांहीं ।
 पती प्रवासी जाती हौस मनची पुरली नाहीं ।
 वेह गेला तरी जावो परंतु नेम नष्टले कधीं ।
 आत्मा स्त्रियांचा स्वधर्म ऐसा लक्ष पतीच्या पदी ॥ ध्रु० ॥
 सकळ तीर्थे धर्म अवघे एकीकडे ।

सदभावें पतिसेवा करिती अवघे तिजला घडे ।
 मी सेवेशीं उभी तिष्ठत दप्ती दोन्ही कर जोडून पुढे ।
 सत्वशील ब्रह्मणि वैभव पाळी पळभर वरना चढे ।
 जशी कमळन असतां जळी-तशी जवळी मी पतीचरणी ।
 लक्ष लावि शशिमंडळी ।

दृढ भाव स्वरक्षितीं गाऊं आर्जविले गुणनिधी ।
 देह गेला तरी जावा परतु नेम नटले कधी ।
 भाव्या स्त्रियांचा स्वधर्म ऐसा लक्ष पतीच्या पदीं ॥ दे० ॥ १॥
 चेपाळ्यावर पडुडी पतीला आपण तावुळ सडी ।
 सर्वेच होती जागा भतार पाणी मागे ततपडुडी ।
 तशी उठली घाव न देता आधार मुसळ सोडी ।
 मनोभंग होईल पतीचा ब्रह्मून लगबगीनें सातडी ।
 होती शेजारीण जवळ-ती पुसे सतीला केवळ ।
 कसे स्थापिले आधार मुसळ ।

ते गुण सांग मज्ज आधी ।
 देह गेला तरी जावा परतु नेम नटले कधी ।
 भाव्या स्त्रियांचा स्वधर्म ऐसा लक्षपतीच्या पदीं ॥ दे० ॥ २॥
 सती मणे पतिव्रता पण करशील तर तू होशील अशी ।
 उत्तर पेटून पराशी आली प्राणपतीला पुसे ।
 मी झाले पतिव्रता आजपासत तुम्ही व्हावे तसे ॥

देह गेला तरी जावो परंतु नेम नटले कधी ।
 आम्हा स्त्रियांचा स्वधर्म ऐसा लक्ष पतीच्या पदी । दे० ॥ ३ ॥
 करी सेवा निर्मळ निश्चळ असा एकमास लोटला ।
 काही तरी पालट पडला असेल ह्मणुनि संशय चित्ती वाटला ।
 आज मागा मजपार्शी पाणी यास्तव जीव आटला ।
 सांगितल्या सारखें करी मग कंठी प्रेम दाटला ।
 दे पाणी निजहस्तकीं करी कांडण स्वहस्तकीं ।
 सोडितां मुसळ वरून की ।
 येऊन सतीच्या भाळी पडले साधर वाहे जशी नदी ।
 देह गेला तरी जावो परंतु नेम नटले कधीं ।
 आम्हा स्त्रियांचा स्वधर्म ऐसा लक्ष पतीच्या पदी । दे० ॥ ४ ॥
 धनद्रव्य लुटविले तुजसाठीं सर्वांशीं नाडिले ।
 तुजसारख्या बाष्कळ म्हणुनिया मुसळाने तोडिले ।
 थर थर कापे पती स्त्रियालां आजपासून हात जोडिले ।
 पण निश्चय एक सती ।
 जन सभा चतुर भाविती । नामी विठल कवीची मज्जी ।

परशराम येसूचे छंद जशी साखर विघरे दुधी ।
 देह गेला तरी जावो परंतु नेम नटले कधी ।
 आम्हा स्त्रियांचा स्वधर्म ऐसा लक्षपतीच्या पदी । वे० ॥५॥

लावणी २६ वी.

॥ चाल ॥

कडपटारी डाळ झांकून बसला मलुराया ।
 स्वामीचरण भेटीचन केस केलेस मलुराया । सगन । चाल दुसरी ।
 कवळीर माझी काया रूप केळीचें कवळें जसे ।
 नवती पराई माझी शरीर हें सूक्ष्म केवळ तसे ।
 दुधी धुतऱ्या निर्वोष पुरुषमळेना तिळरती ।
 आशां स्त्रियांची जात ढाळ मोत्याला असतो किती ॥ ध्रु०॥
 पतीव्रता सती गौतमकांता इंद्रानें भोगिली ।
 साठ सहस्र वर्षे शोषे शिळा होऊन डागली ।
 देवयानी गुक्काची कन्या कसे भोगिली ।
 ययाती राजा क्षत्रिय वरला जुनी कथा भागली ।
 चाल । दुग्धली रामचंद्रा मेरावणाची राणी ।
 पतिहरण सांगितलें दिलें संसारास पाणी ।
 द्रापारी तीच मामा कृष्ण तिने विला दानी ।
 तुळसीवळ देऊन सोडाविला रुक्मिणीने श्रीपती ।

गुरुपत्नी चंद्राने भोगिली बुध झाला त्यापासुनी ।
 भारद्वाज रायाचें वीथें राबु जाऊनी आणी ।
 इंद्र झडपतां मार्गी सांडले बालें झालें तिन्ही ।
 ॥ चाल ॥ पाराशर दुर्गधा, तो द्रोणगुरु तिसरा ।
 त्या पाराशरापासून पुढें ऐका गुण चातुरा ।
 शाले व्यास नारायण त्या दुर्गधीच्या उदरां ।
 दुर्गधाची केली सुगंधा शांतनुवर तिजप्रती ।
 कुधी धुतल्या निर्दोष पुरुष हा मळना तिळरती ।
 आम्हा स्त्रियांची जात काळ मोत्याला असतो किती ॥ दु० २ ॥
 पण भेदून अर्जुनाने परणिली पांचाली द्रौपदी ।
 दोन महिन्यांवर वारा दिवस आली वांटणी सुधी ।
 कर्ण कुतीला साद्य असतां झणे मूळ पाहूं आधी ।
 जांभुळफळ लटकेना तेव्हां विदित केलें श्रीहरी तधी ।
 ॥ चाल ॥ मृग कंचुकी इच्छितां नेली सीता रावणानें ।
 सहा महिन्यां सोडविली जीव घेऊन रामानें ।
 याकरितां स्त्रिया आम्ही नित्य असावें नेमानें ।

पति ईश्वर मानून आपल्या जगांत सुख आचरती ।
 दुधी धुतल्या निर्दोष पुरुष हा मळेना तिळरती ।
 आत्मा स्त्रियांची जात ढाळ मोत्याला असतो किती ॥ दु० ३ ॥
 पतिव्रतेची सत्ता महिमा जिचा देवावरी पहा ।
 ज्यैलोक्यामधीं श्रेष्ठ निवडली अनसूया एक महा ।
 तिन्ही देव तिनें करून बाळकें पाळण्यांत झणे रहा ।
 दत्त दिगंबर कुशी मज व्हावें सोडून दिलें तेव्हां ।
 ॥ चाल ॥ निर्गुण पुरुष झणती तीस जी सगुण तीच माया ।
 अहो रूप ना जर नारी भाडती मूर्ख बाया ।
 यास्तव हें वृत्त चालें नाहीं नाबळ कविराया ।
 विठ्ठ परशुराम झणें सुभावण्या दे गायाला मती ।
 दुधी धुतल्या निर्दोष पुरुष हा मळेना तिळरती ।
 आत्मा स्त्रियांची जात ढाळ मोत्याला असतो किती ।
 दुधी धु ॥ १ ॥

लावणी २९ वी

॥ चाल ॥ ना काय घालतोशी समुतीचा प्रिया । या मानव
 वेही मजरें श्रीरंगा ।
 परजार पट्याची घार घात करो जीवा ।
 जहाबिक चकले काय इतराचा केवा ॥ दु० १ ॥

निमाले संद उपसंद स्त्रियेच्या संगी ।
परनारीस्त्व करी वाळी सुग्रीवाशी दंगा ।
श्रीरामे त्यासी मारिले आणून रणरंगां ।
एकोत्तरशत कीचक गेले यमाच्या गांवां ।
ब्रह्मादिक चकले काय इतरांचा केवा ।
परनार पट्याची धार घात करी जीवां ।
ब्रह्मादिक०॥ १ ॥

वैभव असून रावण सीता नेला चोरून ।
त्याच्या कुळासहित परिवार गेला तो मरून ।
द्रौपदी सभेसी आणितो केस धरून ।
गदाधार्य घेतला प्राण भीमाने हरून ।
नारद गोपी मागितली देवा विसरून ।
झाली नारदाची नारदी त्या पापकरून ।
परसंग असा बहुतांस प्रचित अनुभवा ।
ब्रह्मादिक चकले काय इतरांचा केवा ।
परनार पट्याची धार घात करी जीवां ।
ब्रह्मादिक०॥ २ ॥

(६६)

एकपत्नी पुरुष पतिव्रता स्त्रिया घरोघरो ।

दोषाचा किंचित् लेश नसे तिळभरी ।

तई पुण्यपरायण राजे पृथ्वीवरी ।

व्यैलोकी करावें गमन सदा निरधारी ।

स्वइच्छा भरावें उजाड यमपुरी ।

त्या युगाचे नांव आलंकृत निरधारी ।

पुढे कृता तेता द्वापार कलीची हवा ।

ब्रह्मादिक चकले काय इतराचा केवा ।

परनार पट्याची धोर घात करी जीवा ।

ब्रह्मादिक ०॥ ३ ॥

परस्त्री परपुरुषाची योगमाया ।

ब्रह्मांडी घडामोडी लिळा दाखवी पहाया ।

ते दृष्टी पाप पाहं नये गुणी राया ।

जन दृष्टी पाप पाहिले ते गेले वायां ।

पांचाची साक्ष वर तेली आपली जाया ।

तिशी भोगावें प्रीतीने ललकत साया ।

विठ्ठल नामी परशुराम रामकृष्ण मनी ध्यावा ।

ब्रह्मादिक चकले काय इतराचा केवा ।

परनार पट्याची धोर घात करी जीवा ।

ब्रह्मादिक ०॥ ४ ॥

(६७)

लावणी ३० वी.

॥ चाल ॥ कवळीरें माझी काया सेप केळीचें कवळें जसे ।

चढती पराई माझी शरीर हें सूक्ष्म केवळ तसे ।

अहो शिव सांबा वेडें कसे झालें मन गंगेवर वळलें ।

तिजपाशीं अक्षई राहतां तुमच्या वचना कंटाळलें ॥ १ ॥

म्हणे पार्वती ऐक गंगे तूं माझे सवती ।

कसें भुलविलें शिव सांबाला धिक् तुझी नवती ।

जटेमधे लपून राहिलीस जसें जंगल गवती ।

वेड्याभोळ्या चक्रवतीची मी आहे पुरती ।

अष्टवसु शांतनूसारखा अतार तुज भवलीस मजसोवती ।

मजला अचुक पाणिनी राखविस बाहती । चाल ॥

नाही शुद्ध मूळ तुज गडे । शोध मनीं ।

शोधितां एकांती गांठून बिन धडे । शिव वनीं ।

हें दूषण तुम्हाला जडे । मुख जनीं ।

न दाखऊन मस्तकीं राहिली कसें नाही कळलें ।

ऐकून क्रोधावली पार्वती वृत्त माझे चळलें ।

अहो शिवसांबा वेडें कसें झालें मन गंगेवर वळलें ।

तिजपाशीं अक्षई राहतां तुम्ही वचनाला टळले ॥ २ ॥

ऐक शेषकन्यके कीर्ती स्तुति आपली कीर्ते

तिन्ही लोकचें पातक माझे स्नानास हारतें ।
 त्रिषकंठानें धरून मस्तकी वाह केला दूरतें ।
 शुद्ध धरून कांहीं बोलणें साजणी आलें आंगी भरतें ।
 असे अगोचरपणें सांब गेलें रागें तुजवरतें ।
 भिलिणी तपा दळविलें शोध मनीं पुरतें । चाल ।
 नदिवार काय मिरविली । बोल आधीं ।
 काही विचार करी अतरी । म्हण सुधी ।
 संभाषण मधुरोत्तरी । ताही कधी ।
 अदावतीनें खास्त लाविते मन अगदी चळले ।
 आतां तुझे हातीं कांय मुक्त तें हंसानें गिळले ।
 अहो शिवसाबा वेडें कसें झालें मन गंगेवर वळले ।
 विजपासीं अक्षई राहतां तुम्ही पैचनाला दळले ॥ २ ॥
 जवळा साथा करून बोलते गंगे तूं मजला ।
 मजला चोरून कशी राहिली काय म्हणू तुजला ।
 सिंधु संगम कशास झाली तिथे का जीव रिझला ।
 शिवसाबासारखा भत्तार गंगे तूं त्यजिला ।
 प्रश्न तुझे हे व्यर्थ घादती दिड ताडुळ शिजला ।
 चल दूर पलिकडे नको बोल जमी दिल बहु खिजला । जाल
 मारात केला मजवर । तुज कशी ।
 भिड घरली मी आजवर । तुझी अशी ।

तिजपाशीं अक्षई राहतां तुझी वचनाला टळले ॥३॥

चढोवढीने गंगा बोले गौरी तूं पाही ।

पंचलैक मी तारक झालें भगीरथा साह ।

कमंडलु तो ब्रह्मदेवाचा त्यामध्ये सुख वाही ।

स्वर्ग मृत्यु पाताळा महिमा झाली दिशा द्राही ।

सर्व ठाऊकें हिमनगजे कां विचार मनीं नाहीं ।

मला प्रपादन हेका आपला नामापरी कांही ॥ चाले ॥

नागभूषण माझा पती । आहे खरा ॥

नाही उण्या दोन्ही । तिकरती शेकरा ।

ही गोष्ट उभयतां रीति । शिव हरा ।

मूळ कुळ पाहतां लांब दोहीचें एका जंत्री मिळले ।

व्यासाची मति शिणली वर्णितां तुलनीं ना तुळले ।

अहो शिवसांगा वेडें कसें झालें मन गंगेवर वळले ।

तिजपाशीं अक्षई राहतां तुझी वचनाला टळले ॥ ४ ॥

वृत्तांत ऐकून दोघी स्त्रियांचा शिव त्यावर रुसले ।

आयुधें टाकून फक्त निरंजनीं स्मशानाल वसले ।

वाव नित्य प्रतिवाद ऐकून प्रभुने मन त्रसले ।
 यासाठी पुरवले आत्मां कैलास भुवना मसले ।
 काय कथा मानव जन्माची शिव देखील फसले ।
 आश्चर्य सर्वांसी वाटले जन गदगद हांसले ॥ चाल ॥
 नामी विद्वळ क्षणे दोघी झिया । महापीडा ।
 मकळत शिवाने दिया । मूळबुडा ।
 परस्पराम येसूची क्रिया । विनधडा ।
 केव्हावर मग ज्याचे त्याजला दुःख जाईल कळले ।
 रामकृष्ण गुणी रामा गातो शिवचरणा जुळले ।
 जेही शिवसाचा वेडे कोसे झाले मन गोंगेवर वळले ॥ सिंज ० ॥ ५ ॥

लावणी ३१ वी.

पाल ॥ देवानुसार गांठ पडली देवभक्तांची ।
 तांडाल प्रीत तर आण माझ्या रक्ताची ।
 दोघी सवती मोडती पति भंगड भुंगा ।
 आपसात वम वाळती गौरी आणि गंगा ॥ धुं० ॥
 पार्वती झणे गंगेला तू पाद करणी ।
 हासिल अमेठी विष्णूच्या चरणी ।
 भुलविला शिव तू कशी कैलास करणी ।
 राहिली सत्तकी मजला चोरणी ।
 रात्र नदूर होव अमंगळ सवती । नाही मूळ कुल तुजला बाती ।

नरनारी तुजमध्ये न्हाती ।
 मी आदिमाया आदिशक्ति अधीगा ।
 घर समुद्राचें निधालीस निःसंगा ।
 दोघी सवती भांडती पति भंगड भुंगा ।
 आपसांत वर्म बोलती गौरी आणि गंगा ॥ १ ॥
 मग गंगा झणे गवरीका दूर परती ।
 जाणतें मुळापून मी तुझ्या कीर्ति ।
 कशी अगोचरे रुसलीस शिवावरती ।
 भिल्लिणीचें स्वरूप तूं धरलेंस अपकीर्ति ।
 चाल ॥ टाकिली उडी होमांत । केला दक्ष पित्याचा धाल ।
 काय जाणसी उत्तम जात ।
 भ्रमांत बैस तूं ता येथी पासंगा ।
 मी जळ निर्मळ नित पातक जाती भंगा ।
 दोघी सवती भांडती पति भंगड भुंगा ।
 आपसांत वर्म बोलती गौरी आणि गंगा ॥ २ ॥
 मग गवरी झणे गंगेला तूं ऐक आतां ।
 शांतनूसारखा भ्रतार तुज होता ।
 तो सोडून आलीस शिव भ्रमणी भ्रमता ।
 मारलें सप्त पुत्रांस पोटी होता ।
 चाल ॥ हीन मानसी दुःख व्यथा । जनांत उषदा माथा ।

तू दगा दिला भगिरथा ।
 मी तुजहून आगळी प्रिय हर शिवलिंगा ।
 दोघी संवती भांडती प्रति भंगड भुंगा ॥
 आपसांत वर्म बोलती गौरी आणि गंगा ॥ ३ ॥
 समतोल दोहीचे बोल निज कानी ।
 ऐकून मसणवटी शिव वसले ध्यानी ।
 थोराची दशा काय इतराची कहाणी ।
 मग दोघी बायका माफरती काणी ।
 जाल ॥ आडल्यावर करणे लागे । असं होतच आले सांगे ।
 कुरी विचार आपले जागे ॥ जाल ॥
 नामी विठ्ठल सांगे ब्रिद लावून चंगा ।
 गुणी परशराम येसूचे अभंगा ॥ ४ ॥
 (बायका हें गाणें नेहमी खणतात. हें सर्वास ऐकिवांत आहे.)

लावणी ३२ वी.

एकुणरीला उणे बोलती एकाहून एक आगळी ।
 आपआपल्या स्वरूपाला वाणिती गौरी आणि काळी ॥ पु० ॥
 काळी खण गौरीला एक हा मुलाहून वृत्तात ।
 काहीच नवते रात्र काळी अक्षह आति अस
 सन्यापासून आकाश काळी पावे धावतात ।

आकाशापुन वायु त्याचा निळा रंग तित ।
 वायुपासून तेज तांबडें व्यापून आप श्वेत ।
 आपापासून पृथ्वी झाली घर्ण तिचा पीत ।
 पांच मिळोन मूस ब्रह्मांड ओतली काळी श्रेष्ठ त्याति ।
 काळ पुरुष करी उसास गगनी बसून अहोरात ।
 काळ्याने गोव्यास ओळखिले अभिमान गाळी ।
 एकुणेरीला उणे बोलती एकीहून एक आगळी ।
 आपआपल्या स्वरूपाला वाणिती गोरी आणि काळी ॥ १ ॥
 गोरी ह्मणे काळीला वाणिशील तुझेच तूं सारे ।
 काहीच नवतें निर्गुण होतें ज्योतिर्मय गोरें ।
 ह्या ज्योतीची जमली काजळी आकाश निधीरें ।
 मधें निर्गुण तें सगुण झाले शून्याकारें ।
 श्वासोच्छ्वासाशी चंद्र सूर्य दोन्ही पा गोरें ।
 नाभी निघाले अष्टकमलदल पुष्पपत्रभारें ।
 नाभी ब्रह्मा हृदयी विष्णु मस्तकी हरि हर ।
 एक स्वरूप हरि त्रिगुण झाले उभवणीस न्यारे ।
 तासगणें नव लक्ष निघालीं रोमरघें सगळी ।
 एकुणेरीला उणे बोलती एकीहून एक आगळी ॥ २ ॥
 काळी ह्मणे गोरीला लाविशील मोठेपण बाया ।
 काळी बाहुली मी नेत्रां तधी जनयात्रा पाहाया ।

काळें काजळ काळ्या पापण्या काळ्या दोन्ही भिवया ।
 काळे केस मस्तकीचे वसशील चौरंगी न्हाया ।
 काळी पोंत गरसुळी ओढेवपण जगांत मिरवाया ।
 काळें दातवण न लाविशील तर शुभ्र दंत लाव्या ।
 काळी शार्ङ्ग काळी अक्षरें हरीचे गुण गाया ।
 काळी कस्तुरी उच्च सोलाची आरोग्य करी काया ।
 काळी मृत्तिका करून पाथिव पुजी प्राप्त काळी ।
 एकुणेरिला उणें बोलती एकीहून एक आपाळी ॥ ३ ॥
 उलय जाव काळीला गोरी मरा सरसाजन देती ।
 नेली बाहुस्या कशामें पाहशील आत गोम्या ज्योती ।
 गोरी कांती गोरे सुवर्ण गोरे सोती ।
 गोरे रत्न करून परीक्षा श्रीमंत जन घेती ।
 गोरे चांदणें गोरा चंद्र गोरा गभस्ती ।
 उदय होतां यज्ञ याम आणि ज्ञान दान करिती ।
 गोरे अमृत दुर्लभ सर्वा गोरा पेटावती ।
 गोरा अग्नी परिभाकामधें स्थूल वेद पाळी ।
 एकुणेरिला उणें बोलती एकीहून एक आपाळी ॥ ४ ॥
 काळी गोरीचें मांडण असे चढावढी होता ।
 आली सांगळी तिसरी क्षणती का असणी असता ।
 काळें मोर हे एकाचेच आगी अक्षई आदि अंता ।

(७५)

रहा आनंद करून येथून निवैर होईल आता ।
निवृत्ति प्रवृत्ति दोहीची झाली लाघव मूळवार्ता ।
समाधान चित्ती वृत्ती नामी विठ्ठल गीत गातां ।
कागपिंगळा हंस बगळा भिन्नभावं पाहतां ।
परशराम क्षणे असार सोडून सार घेई आतां ।
भेदावांचुन करिती शाहिरी पोटास्तव दुबळी ।
एकुणेरीला उणें बोलती एकीहून एक आगळी ॥ ५ ॥

नेवाशाच्या मोहनीराजाची लावणी ३३.

पांच चौकांची.

देवदैत्यांनीं मिळून केलें समुद्रमंथन जधी ।
शेषाचा दोर लावता मंदराचळीची रवी ।
हातपायांची करून घालडी नाटक हरी लाघवी ।
पृथ्वी लागली डुबू कच्छरूप देवें धरिलें तधी ।
सुरापान अमृत वाटतां कळू लागली दुही ।
देवपंक्तीमधीं राहु बैसला चंद्रें दाविली खूण ।
तानोडानें शीर छेदिलें निवडून जैसे कणू ।
मोहनीराज महाराज शामसुंदरा सावळी तनु ।
नेवासं केलें क्षणून नेवासें अयथे लागले म्हणूं ॥ १ ॥
मूळद्वारांतून मुळा निघाली कंठांतून प्रवरा ।

रत्नगडापशी रत्ने बाहून दिली सुरासुरा ।
 राहु मारिला झणून राहुरी वस्ती मुळातिरा ।
 दोक्यापाशी संगम झाला स्थापून सिद्धेश्वरा ।
 हरिहरांची दोन्ही स्थाने जुनाट परंपरा ।
 अमृताची धार वाहतसे बारीक बालाहून ।
 पुण्यप्राणी कोणी योगी असेल त्यास घडेल प्राशन ।
 मोहनीराज महाराज शामसुंदरा सावळी तनु ।
 नेवासे केल झणून नेवासे अवघे लागले म्हणू ॥ २ ॥

लावणी ३४ वी.

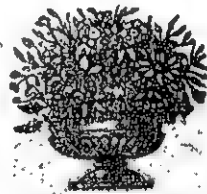
पश्चिमवाहिनी गोदा प्रती मूळगंगा ।
 त्रैलोक्यतारणी पंचनाम भवमंगा ।
 हे तृतीय नाम भोगावती पाताळगंगा ।
 पश्चिमवाहिनी गोदा प्रती मूळगंगा ॥ ध्रु० ॥
 वास्तव्य मूळ वैकुंठी चिण्णुचरणी ।
 तिथे सदाकिती म्हणतात एका श्रवणी ।
 हे प्रथम नाम भगीरथा पावली स्मरणी ।
 चंदरिकाश्रमी शिवमस्तकी स्वर्गाह्वनि ।
 तिथे द्विभाग औघ भगीरथी सकंदहरणी ।
 मूलद्वारी गेली पाताळी अगाध करणी ।
 हे तृतीय नाम भोगावती पाताळगंगा ।

त्रैलोक्यतारणी पंचनाम भवभंगा ।
 पश्चिमवाहिनी गोदा प्रती मूलगंगा ॥ त्रैलोक्य ० ॥ १ ॥
 चतुर्थनाम गौतमाने गंगा आणिली ।
 त्र्यंबकेश्वरापासून पुढे गोदा झाली ।
 वैतरणा कोंकणामधे पश्चिमेस गेली ।
 ही पंचनामाभिधाने शास्त्री ठेविली ।
 पांचांत श्रेष्ठ जव आगळी गौतमा झाली ।
 दर्शने केश नासती मोक्षपदवली ।
 ऐश्वर्य घेऊनिया पूर्वेच्या सिंधुसंगा ।
 त्रैलोक्यतारणी पंचनाम भवभंगा ।
 पश्चिमवाहिनी गोदाप्रती मूलगंगा ॥ त्रैलोक्य ० ॥ २ ॥
 रमणिका रमणिका पाहून भविष्यार्थी ।
 आर्चा शुद्ध तैत्त्याच्या बाकी न सुख सारथा ।
 आपसवे घेऊन त्या गोदा त्या समर्था ।
 चालली हाणून फक्त कोपर हन्वी यथार्था ।
 तर्धापासून कोपरगांव नाम या तीर्था ।
 त्रिदशा वाहतसे अद्यापि त्रिपुरुषा ।
 मधे बेट हवाशिर विष्णूने चवआंगा ।
 त्रैलोक्यतारणी पंचनाम भवभंगा ।
 पश्चिमवाहिनी गोदा प्रती मूलगंगा ॥ त्रैलो ० ॥ ३ ॥

गुरु शुक्र कचेश्वर भूपी गोदातरिवासी ।
 क्षेत्राचा महिमा पाहून पंचक्रोशी ।
 ते अपूर्व स्थळ मोनले राव श्रीमंताशी ।
 मर्ध महाल बांधिला पुढे द्वारावती जैशी ।
 लाविले रहाट जलें पुष्प बागांशी ।
 अमोल तंदेव सुरू शीतळ छाया ऐशी ।
 महाद्वारी शिवालय पुढे भवि अभंगा ।
 पश्चिमवाहिनी गोदा मती मूळगांशी ॥ त्रैलोक्य ० ॥ ४ ॥
 गळे परतवी साहच वादा अवतारी ।
 क्षास्तव हिं गणीशी जाता सडी स्वारी ।
 त्यापुढें आणिक एक रावेश्वर कुंभारी ।
 बेटाच्या पश्चिमभागीचा हा शिरी ।
 पूर्वेशी कोकमठाण नाम त्या नगरी ।
 तिथें मुद्गुल स्वामी प्रतिमंत मदनारी ।
 केले गणावर्णनमाहात्म्य या प्रसंगां ।
 त्रैलोक्यतरिणी पंचनाम भवभंगां ॥ त्रैलोक्य ० ॥ ५ ॥
 राव राजेंद्र सुकशिला पूर्ण सात्र अवतार ।
 शिवनेरी तक्त सातारा पुणे शहर ।
 चौ देशीचे नृप आणून देती करभार ।
 छप्परत देशीचे मनुष्यजस अपार ।

(७९)

झालें श्रीमंताचें दर्शन हें एक सार ।
विठ्ठल माय करी कृपा भुवैन नाहीं तार ।
म्हणे परशराम येसू असो राज्य अभंगा ।
त्रैलोक्यतारिणी पंचनाम भवभंगा ।
पश्चिमवाहिनी गोदा प्रती मूलगंगा ॥ त्रैलोक्य० ॥ ६ ॥

लायणी ३५ बी.

दशमुख लंकेशाची श्रुषा सुलोचना एक सती ।
 भुज पाहूनी करी अकांत पडिले इंद्रजित रणी पती ॥ ध्रु० ॥
 रवि कुलमूषण श्रीराम जो कां राजा अयोध्यापती ।
 सितेस्तव वातरदल घेऊनी आले सुवेळा प्रती ।
 दुश्मिन्हें जाणवती सतीला गेले संग्रामा पती ।
 वदनेंदु कोमला कळाहीन वाटे सुखसंपती ।
 मोक्षसदन पावला इंद्रजित सौमित्राचे हाती ।
 कंदुकवत् शिर नेलें वानरें उभें धड रणक्षिती ।
 सव्यभुज आली उडून उल्लंघुनी लंका निकुंभळेप्रती ।
 आंगणी पडतां नाद ऐकिला चिंतातुर झाली सती ।
 ॥ तोंडचाल ॥ पहारे सख्यातां कशाची ध्वनी ।
 प्राणेश्वर रणी सुखाचा असो ।
 तंव त्या धांवत आल्या सेवक जणी ।
 प्रभा आंगणीं लंगली दिसे ।
 झणती आला तुझा विराचा पाणी ।
 पाहूनी भुज नयनी आले आश्रू ।
 उठली गजबजून डचकली मनी ।
 विघ्न पतिरायाविर झणी नसो ।
 ॥ चाल ॥ देखिला सुशोभितहो । कर रुधिरानें भरला ।

पेटी भुज हीर कंकण । ज्रमके नील सुदिवरला ।
 ओलखिला सर्तीनें तो । समेमें त्वदयी धरला ।
 सौभाग्यमणी माझा । चमूसागरी विघरला ।
 चाल ॥ घाली उभ्या आग धरणीवर केश कुरळी ।
 माखली धुळी । विखुरली पोत झळझळी ।
 आहळली जशी करदळी । कीं शोकानळी ।
 सुमनकळी । तंग त्रिपालित भुमंडळी ।
 आग लावागे सज्जनात । होऊया होळी ।
 जीव तळमळी । सुछित पडे त्या वेळी ।
 चाल ॥ तेंव्हा सखयांनी सावरून । केले सावध पदरी धरून ।
 संकल्प मनाचा करून । स्वधर्मे आपला स्मरून ।
 चाल ॥ भोजपत्र आणविले तरक्षणी । दडत कलम दिले हातीं ।
 प्रतिव्रता जरी मी असेन लिहून या जाली कैसी गती ।
 दशमुख ० ॥ १ ॥

वर्तमान वर्तला लिहितसे भुज देता लेखणी ।
 सकळ सिया चौभोली पहा हाती पत्र लक्ष राखुनी ।
 एक शेषकन्येके सर्वसंपन्न नतुर देखणी ।
 वजस आले आसासही तंग पूर्वीची आखणी ।
 मध रथ देतां अमी केले हवत नेत्र आंखणी ।
 आराध्यदेवत क्षोभविले वानरे शिला आकाशी ।

केला पराक्रम उदंड परी तो जयपारिखा निरखुनी ।

उदारमन आह्वी केलें संग्रामी वीर मानवी देखुनी ।

चाल ॥ चवदा वर्षे तप निराहार केलें । आह्वास्तव वीर त्याला सुमणें ।

तीमज आली दयादान शिर दिलें । आपुल्या स्वकाया वाचा मनें ।

श्रीरामपदी निजसुख मनीं लाधलें ।

अर्पण धड सुफळीत केलें जिणें ।

झणून भुजमूळ तुज पाठविलें । उतरुनी भवदुस्तर सत्वर येणें ।

चाल ॥ तव प्रीतीत जीव रिझला । मी उभा तुझेसाठीं ।

होईल उशीर मजला । दे येऊन प्रिये भेटी ।

असें पत्र लिहून तिजला । भुज दावीत हातवटी ।

देह कागदभर झिजला । झाली भयाभीत पोटी ।

चाल । चुकली मृगाशी हरण दुःख वाटलें । वन पेटलें ।

वाटे गगन जणू फाटलें ।

क्षणमंगुर जाउनी दुःख सायीक लोटलें ।

वदन उठलें । रोमांच अंगीं उठले ।

आलें स्फुरण सतीचें आंगीं प्रेम दाटलें ।

आश्रु आटले । चित्त प्रपंचांत विटलें ।

चाल ॥ झाली उतावेल सद्धडी । करी शय्या दान आवडी ।

पतिव्रतापणाची आढी । त्रैलोक्यी उमधीन गुढी ।

चाल ॥ स्वार होऊनी अश्विनीवर घेऊनी भुज शिबिकेमधी प्रीती ।

रावणाशी आली विदित कराया रूपगुणी जन वर्णित ।

दशमुख० ॥ २ ॥

नख दृष्टी नपडे जिचे ती निर्मिळ आली एकली ।

मुने निढळ निकुंकुम येतां रावणानें देखिली ।

शिविकेतून भुज संभेरीं आणितां होती वखें झाकिली ।

उघडती पाहतां नयनीं सकळीं रुधिरानें मांखली ।

हाहाकार झाला एकजि लकाधीश धाय मोकली ।

वेगमेळ आज खलला शोकें मंदोवरी शोकली ।

शक्त जिकिला समरी कीर्ति त्रैलोक्य फांकली ।

तव सामर्थ्ये निर्जेर बरीं आज ही दशा ठाकली ।

चाल ॥ पुत्राचा प्रताप आठवूनी मनीं ।

दाही बदनीं घाली मृत्तिका ।

तव ते विनवितसे शुभलोचनी ।

शय्यावानी मला चित्तवृत्तिका ।

लिहिले जे आहे मजला स्वामिनीं ।

महा वायुनी हेच प्रविका ।

घावें तुझीं सत्वर शिर आणसीं ।

आले बाणुनी हेच अर्धिका ।

चाल ॥ माझीतरी भीच जात ते काये तुझा तोंले ।

करकरा वरान राहूनी ।

विस नेत्र लाल केले ।

दल सकल सिद्ध व्हारे शिर आणून देहम वहिले ।

जयराम वधीत आज मी सुतपथी जाइन बोलें ।

चाल ॥ करी उत्तर मंदोदरी । चतुरा सुंदरा । दशकधरा ।

आणिलें विघ्न तुझी घरा । श्रीरामचंद्र गौरवा बहुत आदरा ।

व्हा विजयी धुरंधरा ।

वंशाशी दीपक लावा निजमंदिरा ।

लावुनी इंदिरा । सांगतें गोष्ट जिवीं घरा ।

चाल ॥ ऐकणें नसेल अंतरी ।

जाऊंया तिजला तरी ।

लंकापति उचर करी ।

आणिली सीता आहे घरी ।

चाल ॥ चम धरुनी अभिलाषील तिजला कैसी करावी गती ।

परद्वारी कोण जय पावला पहा विचारुनी चिती ॥ दश० ३ ॥

साब विभीषण दयाब्धिनायक राजा रघुवीर आहे ।

मंदोदरी झणे जाय मायगे तुझी तूच निर्भये ।

अर्थसहस्र डबेंदासी निघाल्या नघरितां संशय ।

येतां निकट वानरें देखिली अंतरी आनंदमय ।

दिली सिता सोडुनी रावणें धरुनी प्रभुचें मय ।

श्रीरामाशी येऊन सांगती आली जनकजामाथ ।

(८६)

न पडे दृष्टी तुमच्या जावत रावण जिवत आहे ।
युद्धावीण तो कदा न सहसा सोडी कालत्रय ।
चाल ॥ रत्नमणीमय पायी पादुका ।
दूर तोंचि उतरुनी अश्विनीखाली ॥
शुक्लपक्षाचा लघु इंदु का ।
सेना सर्वही पाहू लागली ।
श्रीराम सौमित्र कृपासिंधु का ।
पाहूनी सान्निध तेवकमळी ।
चाल ॥ पहा ही शक्रारीची कांता ।
सुकुमार धुळें भरिली ।
ठेवितां भाळ चरणीं राघवें हृदयीं धरली ।
तू धन्य धन्य माते तव नामें दुरितें हरिली ।
प्रमलीस पशुवरी का उत्तर करूं अनुसरली ।
चाल ॥ तू मच्छर फळक वराह नारसिंहरूपा ।
रवि कुलदोषा ।
तू धैर्य ध्यात जिह्वा ।
वीरगना तुजि भार्गवा आचरणी तपा क्षत्रिणी क्षपा ।
गोब्राह्मण आपणिले रूपा ।
शिवाचे निज बीज आचरुनी जपा ।
वावेजें रूपा ।

मजवरी करावी कृपा ।
 चाल ॥ राघवा तनु कोमळा ।
 तव नामी तरल्या शिळा । चरित दाविशी लिळा ।
 स्तुति करूनी उभी अबळा ।
 चाल ॥ उशीर होतसे मला ।
 आणून या पतिशिर सत्यरगति ।
 तूचाल बोल ऐकूनी तोपली सकळ सभा जीतपती । दशमुख ॥४॥
 रघुवीर हाणे आर्क्षी शिर आणिलें हें तुजला कळलें कसे ।
 लिहुन दिलें दाखवी पत्र हे भूज पुढें ठेवितसे ।
 आश्चर्य सर्वांशीं निजिव कर लिहितां न दिसे ।
 बरे असो शिर हासवील तर हें खरें आत्माळा ठसे ।
 रामचंद्र हाणे पतिव्रता हें अगाध तिजला मसे ।
 केश धरुनी आणविलें रुड तें वृषभा हति जगदिशे ।
 सव्य नेत्र झाकिला वाम नेत्र तो उघडा असे ।
 उत्तरी ब्रह्मावर मग ठेवी सकळ सभा पाहतसे ।
 चाल ॥ आठऊनी मग निजसुख तृदयांतरी ।
 कर्माची गती गहन ईश्वरा ।
 निष्ठा पदीं असेल तुमच्या जरी ।
 एक वेळ हासावे प्राणेश्वरा ।
 राहील ही कीर्ति दिगांतरी ।

सीमा सौभाग्याच्या ऐश्वरा ।

आणखी ही सभा मानवेल सारी ।

होयील सांगाया सुरा असुरा ।

चाल ॥ उभयतां तुझीं आझीं मजीं इच्छा नाही पुरली ।

जुझतां रणभूमीं कीं धनुर्विद्या सरली ।

नाहीं आलें समरगणीं मी क्षणूनीं आढी धरली ।

राहिले चित्त कासी कश्यपा मजींच मुरली ।

चाल ॥ मग विनोद मारभूती काय बोलती ।

सुलोचनासती ॥

खिजवूनिया आपुला पती ।

विटविली शूर्पनखा तुमची आर्ती पंचघटी पती ।

मिर्नासिक आली रीती ।

वीर कुंभकर्ण पावला रणीं विपत्ती ।

धानरा हातीं तो राग आलासेल चित्ती ॥

चाल ॥ बोलि सुलोचना राहिवरून ।

अभिमास दासीचा धरून ।

हासवें कृपा करून ।

मुखचंद्र गेला उतरून ।

चाल ॥ एक चुकलें पिता शेवत साव आणिला पती ।

हे उत्तर ऐकनि शिर हासले उघडनि नेत्र पाहती ।

दशमुख ०

पिता शेष न साद्य आणिला ऐकूनिया उत्तरा ।
 शेष हाच सौमित्र क्षणूनि आलें हास्य सतीच्या वरा ।
 ज्ञानदृष्टीने खूण दाविली शिर हालवूनी धरधरा ।
 मम कन्या जाणूनी कळवळला लक्षुमण अंतर ।
सजीव करा इंद्रजित ऐकूनी हीच आलें वानरा ।
 भीड उलंघूनी मारुती बोले न्याय नीतीने करा ।
 पिता सुत गुरू बंधू समरी दोष नाही रणशूरा ।

चाल ॥ घावें शिर ठरलें सर्वांमुखी ।

चित्ता निराशा बडू वाटली ।

तंव तें शिर घालूनीया पालखी ।

पाखा मंडपी सभा दाटली ।

शमा तुं विजयी होशील सुखी ।

आज्ञा येऊन चरणी लोटली ।

आवरी हें वानरदळ मजविशी ।

युद्ध न करी क्षणूनी उठली ।

चाल ॥ मग लंकेसमीप येऊन ।

सकळांशी श्रुत केलें ।

वरी स्मशानभूमी पाहून ।

परिवार सकळ आले ।

विधियुक्त पूजा वाहून ।

विस्तीर्ण कुंड केलें ।
 पत्रांपत्री लिहून वर्तमान दान दिले ।
 चाल ॥ करी धर्मशिलेची पूजा उभी राहूनी ।
 स्तब्ध होऊनी ।
 पतिरूप आणिलें मनी ।
 निघाली मुखातुनी ।
 अंतरूपोति झणो ।
 ताठ धरनी ।
 मी दासी झणवुनी ।
 अमीमध्य पडिला देह पेत होऊनी ।
 मुरवरगणी ।
 वर्षाव केला सुमनी ।
 चाल ॥ या नांव क्षणार्ध सती ।
 जाति जगती नाही त्या गती ।
 केली नडमा साधुन राती ।
 नामे विद्वल वर दे सती ।
 नावी गाव सवे जाणती ।
 परशराम करी कवच जपे इच्छुन साधुसंगति ।
 तारी तारी करी कृपा ।
 येस क्षण श्रीराम सीतापति ।
 दशमुखः

लावणी ३६ बी.

कसी सोन्याची लंका झाली आयका ।

देवाची मूल वार्ता ।

जुनाट कथने पाहून केली वाल्मीकाने कविता ॥ १ ॥

पुण्यशील एक राजा त्याचे नांव इंद्रद्युम्न ।

खान संध्या करीत होता नेत्र लावून ।

आला अगस्ती सहज नाही केला सन्मान ।

हजार वर्षे गजेंद्र होशी दिला श्राप त्याने ।

दुसरी कथनी पुढे लागली ऐका सज्जान ।

गंधर्वांशी शाप दिवला त्याच अगस्तीने ।

नक्र होऊन भांडशी गजेंद्रा जाशी उडारून ।

नक्र गजेंद्र वेढे उडारिले एक पुष्प बाहता ।

गजेंद्र मोक्ष या परी झाला साक्ष शाल गीता ॥ क० ॥ १ ॥

क्षुधेसे पिडला गरुड विनंती विष्णूशी करी ।

आहारासी या काही मागता दया आली अंतरी ।

नक्र गजेंद्राची प्रेते होती सरोवरातिरी ।

भूमीपासून चार योजने शरीराची थोरी ।

आज्ञा होता घेऊन उडाला मेरूच्या शिखरी ।

भार साहेसा वृक्ष पाविला शाखा त्याला चौफेरी ।

एक एक शाखा शंभर योजने लांब बरोबरी ।

(९२)

साठ हजार ब्रह्मघाचे सुत होते पके शाखेवरी ।
 जांबूल वृक्ष नांव तयाचें शोध करून ध्या अर्था ।
 हाती एवढें जांबूल फळ तें सुवर्ण होय आता ॥ क० ॥ २ ॥
 कडाडली ती फांदी बैसतां चोंचीमध्ये धरली ।
 संकटी पडला गरूड तयाची बळ शक्ती सरली ।
 पिता कश्यपा वर छाया धरली मनी बुद्ध संचरली ।
 कळवळी करून कधी उतरविले खाली मग चिता व्हरली ।
 नसत पर्वती आहार केला उवर कोटी भरली ।
 पदभारे शाला त्रिकुटाचल तो नीर नलें चिरली ।
 तीव्र राहिली शाखामनसुफी शोडक्यात आदली ।
 त्यावर वसविली लंका विधिनें अजिक कशी ठरली ।
 माल्य सुमाल्य सुमाळी तिसरा पराक्रमी होता ।
 त्याणें घेतली लंका खंदक दर्यासमोवता ॥ क० ॥ ३ ॥
 माल्यसुमाल्य येजनी विष्णूनें वधिले स्वहस्ते ।
 सुमाळी राक्षस तिसरा जगला होजनीया गुप्त ।
 ब्रह्मसुत पोलवती त्याचा इषुश्रवासुत ।
 इषुश्रवाचा कुचेर आमडता होता शिव भक्त ।
 तयाशी दिवली लंका उविली नवनिधा संपत् ।
 वरा करीचा धरून सुमाळी करावया पात ।
 त्याची कल्या कैक्या इषुश्रवास नवती श्रुत ।

बळें घाणून पदरी बांधली करून दिली दुहिता ।
 भोग तयातें मागूं लागली अग्निहोम देतां । क० । ४ ॥
 राक्षसकन्या घाणून तयाला दिलें श्रापदान ।
 राक्षस तुजला पुत्र होतील रावण कुंभकर्ण ।
 घावून लागली चरणी एक तरी या भक्तजन ।
 तिसरा पुत्र साधु जन्मला भक्त विभीषण ।
 कुबेराचे ते सापत्न बंधु सखे तिथेजण ।
 मागून घेतली लंका तयांनीं पित्यापासून ।
 त्रिकोण लंका शहर वसविलें तिनशें योजन ।
 लंका निकुंभळा सुवेळा हाच एक त्रिकूटाच्छल जाण ।
 एकवीस द्वारे आहेत तयाला ऐक कविसुता ।
 चार हजार घाणून आधले दुव्याची गणता । क० । ५ ॥
 तित्त हिसे लंका जाल्ली श्रीर हनुमताने ।
 तळी शाखा होती घाणून झाले बावनकस सोने ।
 महका द्वारका लंका तिही देवाने केल्या तीन ।
 चौथी हेमपुरी निर्माण केली ईश्वरमायेने ।
 केल्यावांचून घरे कशी होतील बारीक करा ध्यान ।
 वात्री गांव धनवटांत अड्डा परशुराम येसू करी कवन ।
 रामकृष्ण गुणी रामा गाती कां पडली भ्रांता ।
 शेपाला नाही अंत लागला सोडून या अहंता । क० । ६ ॥

आत्मनिग आणि देऊनी पावनी भक्तास्तव गौरव ।
 वरा किं धीर भुजा दिव्या त्या भोव्या वृषानव ।
 जम कुयी सोडात वाहती अमर केला बोध ।
 चार कल्प जगत एक युग हा चतुर्गज असुनव ।
 चंद्र गुणांची एक चौकशी प्रमाण करी ज्ञानव ।
 जसा सोडून चौकळा राज्य दिले आणि ठेकिले वैभव ।
 रीत वागणू हाती मृत्यु तुज वधनीत धीर मानवा ।
 असा दिला वर साक्षात्सिधार्थ धरधर कोथि मदी । ज० ॥१॥
 अणुगु नशान जो कां मळाढाढन धोर ।
 तयास कळली यानी दिला रावणाळा वर ।
 आत्मनिग पावनी सोडली पृथक सागनां सार ।
 तग कन्या भोवोदरी पेंडन गेला लोकेकर ।
 याच्या उभास्तव जाणू नृत दशरथ सूर्यवर्षी नृपवर ।
 गुणकारी हाती विविध लोक तिची भाषी सिमवर ।
 आधीं पिंड न दिला बाणन केवया लाविना वर ।
 नमवायी देवागतादी होऊन फिगतसे पार ।

A4

B4

चक्राचल अमरपती मरणा शरीराने
 शेष तो सौमित्र शेषशाई तो अयुनंदन ।
 अभिसुत सुमीव अमरपती गुरुवृहस्पती सुषण ।
 तेहतीस कोटी देव अवतरले होऊन वानरगण ।
 रथ्याची तावे सांग शाहिरा कशास मिरवितोस पण ।
 बिनअपराधी गाळी मारला होता पूर्वीचा कोण ।
 मरहादाचा अंगद देशी निवड करून दाखवी ।
 हिमालयावर भाळून पसारा धारधर जाले कवी । ज० ॥२॥
 देह जिन्ह मारुतीचे पुसले मधु सांगतो वसा ।
 पिता केशरी अजनी माता पतिव्रतेचा ठसा ।
 वासरवेदी शिवरेत द्रवला विष्णु मुख्य धरी रसा ।
 अजनी अन्नणी धीज फुंकले वायुनंदन तसा ।
 उपजत सूर्या गेला गिळाया मुखी आली काळसा ।
 इद्रवज्र हनुमंटीला हाणिले हनुमंत हाणे असा ।
 कर्णून पुच्छ वज्राचे केले कडमूत रामदासा ।
 अजनी पयें धार छेदिली कर्णकविला पुसा ।

(९६)

भरतवाणी पायवाडा द्रोणागिरी समयी ।

पार्थाचा शरसेतु मोडिला धनुष्य उत्कट होई ॥ ४ ॥

लावणी ३८ वी.

रमारंगे श्री रंगे अभंगे तारि तारी मज दिना ॥ ५० ॥

रघुवीरसम वीर समग्र वानर थोर थोर महाप्रतापी ।

सभेस वसले श्रीरामचंद्र अठरा पक्ष येऊनी कपी ।

नळनीळ सुग्रीव सबळ बळी पह्वा मारुती वानर रुदिरुपी ।

प्रेमसुगड कोपी चतुर शहाणा आणा एखाद्या वीर पाहुनी कपी ।

चाल ॥ लीनमर्णे कपी मुकील बाणे वीती काये ज्याणे ।

कळा सत्रे जाणे ।

दशमुखातूनी ज्याचे शब्द जाणे ।

तो अंगद वाळीसुत

त्याचे पराक्रम अद्भुत ।

तो स्वामी आपला दूत ।

व्या पांशारुनी त्वरित ।

चाल ॥ लवूनी मेहुनी अणशब्द राहत रामस्वरूप पाहून करी

वंदन लागे चरणा ।

जा लंकेप्रती बाणे रघुपती बरे सीतेने सांगा लंकापती रावणा ॥ १ ॥

सार सार केले फार निरुपम सुज्ञ अगवा जाय त्वरे ।

श्री रामाची आज्ञा बंदुनी कंदूक जैसा रागती फिरे ।

आकाशपथें लक्ष्मी लंका एका पका कोट शिरे ।
 चार लक्ष आणि शाण्व हजार हुडे पावताना मजर पुरे ।
 चाल ॥ लंके आंत कपी त्वरेने जात ।

लंकेची मात ।

दृष्टीने पहात ।

रघुपतीशी ध्यात ।

देखिले देव बंधांत ।

अति क्रोध आला चित्तांत ।

पहावयासी लंकानाथ ।

पातला सभेच्या आंत ।

असुर चिती क्षणती सारुती आला सांगुती भये आती ।

असे सकळ जता ।

रावणापरी उच्च विसला घालुती पुच्छासना ।

जा लंकेप्रती ॥ २ ॥

क्रोध अंगदा क्षणे दशकंधा ये मतिमंदा कुतर्क ना विचारी ।

नाव गांध ना पुसाल कोणी मूर्ख सभा उन्मत्त सारी ।

क्षणे रावण तूं वनचर यानर धीट मर्कटा पालहारी ।

तुज ऐसा एक पूर्वी आला गेला जाळुनी लंका सारी ।

चाल ॥ आलास तूं कां नसे ठाऊका ।

बोल मशकां ।

अगाव एकुत बह बोलका लका बायका ।

उत्तर करी ममाण ।

जेणे कलमधी तुझी मान धरून केले ।

समुद्री स्नान ।

पालखा बांधिली जाण ।

तब घडले मृतपान ।

वाळीमुत मी दूत रामाचा अक्रित त्याचा न जाणसी जरी खुणा ।

शर्मनखा तुझी बहिण विटबिली पंचवटीच्या वसा ॥ ३ ॥

सीता सती पतिव्रता पतिता सोड सोड तू दशशिरा ।

स्वजपे राज्य हें करी का आपलेमाही तरी जाशील यमपुरा

नेम करून श्री राम आले मज काम सोंपिले सीतेचे

संग्राम करा ।

उत्तर सत्वर करी दशकंदा बहुत बोले पामरा ।

चाल ॥ एक वाचरा वाळीकुमरा ये व्यभिचारा ।

सुग्रीव द्वारा ।

अजिणी द्वारा ।

तु असता कुशी ।

सारिले उग्राने वाळिसी ।

मदीभार त्याचा वाससी ।

(१२)

पितृ शत्रु दास ते काम तू करशील कधी मतिहीना ।

साक्ष नसल्या आमची पाठ निघ ।

रघुपती आणू आज रणा

॥ ४ ॥

रसातळामधी जाईल बाहील एक वेळ उलटी गंगा ।

पूर्वेचा पश्चिमस उगवेल परी सीता न मिळेल सांगा ।

चटवट करशी धृथा किमर्था ।

राम समर्था त्याची आहे मज अनेगा ।

आज्ञा नाही नाही तर तुझी दहा शिरें नेतो भंगा ।

माल ॥ क्रोध हा अस्पराधरा जीवेंची मारा अंगद वीरा केली त्वरा ।

हृदयी मारली लात मंडपाशी देऊन हात ।

उडाला अकस्मात शिष्टी जाली समस्त विठ्ठलपदी कवी

नवी नित खरणी ।

हरिपदी खरणी रासकृष्ण गुणीजमा ।

बाधी गाव तथे परशुराम येसू वर्णी हरीच्या गुणा ॥ ५ ॥

लावणी ३९ वी

पुत्र असावा सुपुत्र ज्याचे जन काहो अवघे गुण घेती ।

काय कामाचे दहावीस असले अभिमानामधी धूळ माती ॥ ध्रु० ॥

सूर्यवंशी राम जन्मले गेले लंकेवर फक्त सडे ।

कुंभकर्ण रावण अभिमाने पहा दृष्टीने केले झगडे ।

गांधारीस अंगद जाले वानर असतां वय केवढे ।

(१००)

सभामंडप घेऊनी उडाले कौरव नासे होते थोडे ।

धन्य भाग्य कुंतीचे उदरी धर्म भीम अर्जुन गडे ।

कैकाभाचे गांधारीचे एकोत्तरशाचे केले रगडे ॥ १ ॥

पतिव्रता अंजनीस झाले हनुमंत महा सायासी ।

लक्ष्मणाला शक्ति लागल्या आणिलें द्रोणागिरीशी ।

मगीरथाने गांगा वळली उद्धारिलें पूर्वजांशी ।

साठ हजार होते सभासी असून नसून काय अपेशी ।

पांडव अगत भक्ति केली केली देवें आपलीशी ।

एकोत्तरशे कौरव मारिले छप्पन कोटी यादव आपसासधी सेले कटनी ।

विनतेचा पुत्र गरुड तरी चरणीं नामलीन ।

पांच पुत्र होते भीमकाला रुक्म्याने केला अभिमान ॥ २ ॥

पुत्र असावा शुक्स्वामी सारखा हरीला भजती अहोरात्री ।

निस्तुफ नसता वंश बुडता तसा नसावा कुपात्री ।

विडल नामी छंद गातो सोड लावूनी कांही शास्त्री ।

परशुरामाचे अजय भिराळे अशा फुकण्या मोजाव्या किती ।

पुत्र अ० ॥ ३ ॥

लावणी ०० बी.

सौमित्र चाप चढवून । शर ओढून ।

भुज तोडून । जरजर केला ।

दशकंधर मुत भार्या हैं कळलें तिजला ।
 खचलला मुगुट गिरीकडा ।
 भंगला चुडा । कुरळ्या लडा । पदर तळीं आला ।
 अशुभ चिन्ह विचित्र लागला माला ।
 कीं अजय झाले रणी । सखे साजणी । आहवमणी ।
 तुझन पडला । चिंतातुर झाले राजे होईन या चपल ।
 कडकडलें नभी मंडळ । तेज अढळ ।
 हस्त कोमळ । रक्त भरियेला ।
 पडतांच आंगणीं श्रवणीं नाद ऐकिला ।
 चाल ॥ तेव्हां घाबरली सुंदरी ।
 शोक अति करी । भुजेशीं पाहती ।
 ओळखिल्या मुद्रिका करी । तेव्हा क्षितीवरी पडे वीरकाता ।
 अगे अगे सखे तू भुजे । तुला मी दुजे कसें धरूं आतां ।
 सप्तदश वेळां इद्र तुझी राजिद्र जिकला होता ।
 लाविले बाण सौमित्रा । आणिक इतरा । नवती गणिता ।
 तुर्बेळां द्रव्य सांपडे । साध्यना घडे पूर्व फळ वाहती ।
 चाल ॥ त्यारिती हो मजशीं । लाधिले तुझीं स्वामी ।
 जडलें मी पदीं यां ।
 अहो कर्म निष्कामी । तुझी अजिंक्य होता ।
 कसे निजला संग्रामी ।

(१०२)

चाल ॥ इंद्रारे इंद्रा प्रत्यक्ष चंद्रा भार्या भी तुमची विराजिता ।
 शुभ साधना पूर्व साधना प्रियकर सी तुमची वनिता ।
 चाल ॥ वर्तलें नवल दे खरे । सुगीजें सिंधु शोषिला ।
 मुकंदे वीर वानरें घेनूने व्याघ्र मारिला ।
 अंतरी शोधितां बरे । निश्चय तिने धरिला ।
 दिलें वक्त कलम भुजपाशी । मारिलें तुशी लिहून दाव मशी ।
 साग करार । पातिव्रती असल तर लिहून दावी अक्षरें ।
 इतजोत समरगणांत । देह भगणांत । भुज आगणांत ।
 पडे सहिवर । महाधैर्यवत पातिव्रता सुलोचना जतुर ॥ १ ॥
 भुज कलम धरी तेवळी । लिहून दावी वळ । सर्व समुळ ।
 लिहिला वृत्तांत । क्षीरसागरीचे निधान राम साक्षात ।
 जरी पुसशील लक्ष्मण मारिलें ज्यानें । विजयी होऊन ।
 तव भगवंत । नटले दैव विचित्र पुरंला अंत ।
 म्या उदड तप साधान । केले हवंत विवर पाहून ।
 स्थळ प्रकात । तथे बसली न कळी दिले कोणा किंचित ।
 हवनातून विजय रथ चाल सहित सर्व साहित्य ।
 दिलें उमाकानें । रथ अर्धा विप्रता केला दुष्टाती घात ।
 चाल ॥ हनुमत आणक वानरें दाकित वर शिला आणूनि ।
 हथजा परी विध्वंसिलें निफळ गेलें झाली हाती ।
 परी न टळला बुद्धाशी । नागकाशी । तथा लागति ।

निरुपाय झाली गोष्टी । पावली कष्टी समरंगणी ।
 भुजेने ऐसे लिहून । कलम ठेऊन पडे निजिम होऊनी ।
 मग मूर्च्छागत झाली तेव्हा सखया सावरती ।
 सरिता नेत्री वळली हरपले बाई मोती ।
 नाही करुणा आली कैसी तुजला वा श्रीपती ।
 चाल ॥ चक्रचालका भक्तरक्षका परात्परा परमेश्वरा ।
 विन अपराधी धेनू नाडली चुडाभंग केला ईश्वरा ।
 भुजकर पल्लवी धरिली झणे हो राजेश्वरी ।
 पाडसा हरण चुकली । ती मजला झाली परी ।
 दश दिशा पालटल्या । दिसे भयाण लंका सारी ।
 दशमुख समामंडपी । महावीर तपीदेऊनी शिवरूपी तप अथार ।
 तथे गेली सुलोचना जसा दिसे साक्षर ।
 इंद्रजीत समरंगणात वेद भगणात भुज आगणात ॥ २ ॥
 ज्या समेसधी रावण तथे जाऊन वर्तमान । सगि कांताचा ।
 मुद्रिका कर दाविला इंद्रजिताचा । मुद्रिका कर जोळसिला ।
 तेव्हा कळवळला । देहे पाजळला अम स मतेचा ।
 भद्रासन तळ पडीयला भूप लंकेचा ।
 ऐकूनि मंदोदरी आली बाहेरी । दुःख अंतरी लव पुत्राचा ।
 काष्ठाने अग्नी गिल्लिला न्याय हो कैचा ।
 वय लहान तूं युद्धाशी । कां गेलाशी । हरपलाशी हिरा दुपटीचा ।

(१०४)

शिव हरा कसा विषाड धेनुवत्साचा ।

धेनुसम आक्रंदती शोक करिती । मंदोदरी ।

मग बोध करी रावणा मनीं काहीं आणा । पहा वुखरी ।

वर्जिता आणली सीता सोडून द्या आतां । गोष्ट नाही बरी ।

आखयासारखा सुत । इंद्रजित वधिले वीर भारी ।

निर्वश तुझी कराल । राज्य हराळ लंका सारी ।

ज्याचे नांव करून । गेल्या तरून । शिळा सागरी ।

तो झणता कसा । शरण राजसा । जाहो लवकरी ।

रघुवीर प्रतापी । ना जिणवे तुझाशी तू अगाध रूपी ।

करा सख्यत्व त्याशी । ज्याची शयना कपी ।

आणिवलें द्रोणागिरीशी ।

जाल ॥ सोडा सीता पतिव्रता अनंता ध्याती सार्थक जन्माचे ।

राज्य करा तुझी धुरंधरा आतां चरण धरा श्रीरामाचे ॥

हा पाराशर बोधिला । ज्याचे मदोन्मत्त इभ्रता ।

जरी घुषा का न्हाणिला । परी न होय शुभ्रता ।

जरी गर्दभ भुंगारिला । न शोभे अश्व आश्रिता । मी

झालें दोहीचे बोलणे ॥ सुलोजिता मणे । पतिसंगे जण हाच

निधोर ।

सम्याख्यान करणें मला आणत या शिर ।

इंद्रजीत समरगणात वहे संग ० ॥ ३ ॥

काय बढ़ाई । एके क्षणी राम जिकीन होऊन विजयी ।
कशांत काय मर्कटे । धरुनि शेषटे । करुनि एकवटे बहु मंडाई ।
सागरी नेऊन बुडवीन एके घाई ।
तेव्हां अबला हाणे तुझी तराल । युद्ध कराल ।
रघुवीर हराल कोणे समई ।
नाहीं तर मी जातें मजला आज्ञा घावी ।

चाला दशवक्त्र उत्तर करी । ऐक सुंदरी । सांगतो तुजशी ।
नको शरण जाऊ रामाशी । तया दुष्टाशी । उणे बशाशी ।
निर्वाणी युद्ध करीत । शिर मी आणीत । स्थिर जरी होशी ।
गवीला शब्द ऐकू म । मंदोवरी हाणे लंकेशासी ।
पुढे आतां क्षय आणला । जाऊंचा इला । रामापाशी ।
थावरी बोले रावण । दिसे दुश्चिन्ह । सत्य मानसी ।
आणली सीता आपण । धरुन ती खूण । हेत अभिलाशी ।
॥ हे कळो वर्म । कसें निष्ठुर बोलतां । एकपत्नी राम ।
सीतेवीण जगपीता । हा माझा नेम जातें मीं बसा आतां ।
निष्कपट बहु मनीं निकट आवडी भेटी घ्यावी श्रीरंगाची ।

(१०६)

सभा बसली निरवीर झाली चिंतातुर दशवदनाची ।
 चाली॥ सुलोचना तेव्हां त्या वेळीं । चालली सभा सोडुती ।
 लंकेची प्रजा तरमळी । शोक करी अति पाहुनी ।
 शशी कपी असतां चळी । तशी गेली लंकेतूनी मी ।
 पावली रामाचें दळ । प्रताप सबळ । कपीमंडळ । थोरथोर ।
 पुढे वाट करी सुग्रीव पाहती वानर । इंद्रजित समरंगणात ॥ ४॥

लावणी ४१ वी.

शवणाप्रती विनविती सती पतिव्रता ।
 निदोष यश ध्या पदरीं सेवोनी धा सीता ॥ ४० ॥
 पूर्वापार राजे अपार झाले क्षिती ।
 परि तुझासारखी कोणासी वरी संपत्ती ।
 स्वर्गाचे असर झुडे सुरवर नर रावती ।
 गढ अजिंक्य सुवर्णमय शोभती ।
 ऐसी हजार ललना देवांगना मती ।
 पतिव्रता सीता हाकनाक आणिली सती ।
 चाल ॥ पूर्वी शिव कला मसल तुझी तप करून ।
 ज्याकाळी दिलहा जो घर अग्रवा जिवी धरून ।
 ज्यानासी तरल्या शिला समुद्रावरून ।
 वानरचरा हासी मरण गेला विसरून ।
 हे शपशाई अवतार अवतरून आता ।

राक्षसी आहार मानेसी यासी काय बेहून ।

चाल ॥ कौण अमरपदा येऊनी आला सखे ।

गेले मरुनी भुशुंडी बगदालभ्यासारखे ।

नाहीं आकार पावती विकार आपती दुःखे ।

जवविजय अथवा हानि होऊंदे सुखे ।

हे दुपारची सावली शरीरसंपतां ।

राक्षसी धर्म न सोडूं सर्वथा ॥ २ ॥

श्री रामचंद्र लक्ष्मी मानवी बापाता कसे ।

आंतीने भुललात देही विषयाचे प्रसे ।

एक वानर येऊनी सीताछुडीने मिसे ।

त्यानें लंका जाळिली क्षणामधीं तिन हिसे ।

चौभत्रते द्रविया विघ मुंगील नसे ।

आले दळ उतरुनिया पायवाटेनें जसे ।

चाल ॥ हे समजुनिया अशांत व्हाल जरी ।

द्या सीता नेऊती गौरवुनी आपुले करी ।

आले सुळावुनी पहा चालुनी आपले घरी ।

(१०८)

साक्षात् विष्णु हा माव धरुनि अंतरी ।
 घा सीता नेऊनी अपेश कशाला घेता ।
 मग नाही भय वंशपरंपरा नांदतां ॥ ३ ॥
 मी प्रतापी रावण धाशत देवादिकां ।
 वेदाची खडे करुनी उघड केली टीका ।
 देऊं सीता नेऊनी घेऊं अपकीर्तीचा थुंका ।
 वशाशी बोल लागेल पाहें केवढी चुका ।
 चाल ॥ रघुवीर नंदन मी धुळ करुन हरनि ।
 राक्षसी कुळ हें समूळ रामरूप करीन ।
 तूं जन्मोजन्मी पट्टराणी तुला मी वरीन ।
 विठू परशराम येसू लाघव करि कविता ।
 रामकृष्ण रामा क्षणे भावें ध्यावें स्वहिता ।
 रावणाप्रति० ॥ ४ ॥

लावणी ४२ वी.

दुर्योधन दुर्बुद्धी पुढे नित्य करुन भिमाची रळी ।
 द्रौपदीचे मादिती खरे सांग आज कोणाची पाळी ॥ ध्रु० ॥
 अटोकाट एकांतरशे कोरव करुनी बसले सभा ।
 समेशी घेता भीम दुर्योधन उठूनी राहें उभा ।
 सन्मान शेजारी बसवून क्षणे माझ्या दुर्लभा ।
 खरेच सांग आज द्रौपदी आहे कोणाची वल्लभा ।

शब्दशस्त्र शत्रुचे लागती जशा अहीच्या जिभा ।
 क्रोध आवरून भीम ना बोले न चाले मनसुभा ।
 सूक्ष्म झालें शरीर असूनिया प्रताप अंगीं बळी ।

द्रौप०

॥ १ ॥

निजदासाचा सखा हरी तो गुज भिमाला पुसे ।
 सूक्ष्म झालें शरीर उतरला चंद्र तुझा कां दिसे ।
 वृकोदर ह्मणे तूं कैवारी असतां न्यूना नसे ।
 कै काळा शिक्षा लावीन इतर काय माणसें ।
 बस्त मस्त हे कौरव उतले एक एक मनीं येतसे ।
 रक्तपान वाटतें करावें तुझीच आण वाहातसें ।
 सभेशीं येतां दुष्ट दुसऱ्या हृदयीं बाण लावितसे ।
 द्रौपदी सेनी पाळी कोणाची नित्य दुर्योधन पुसे ।
 असे वर्म सांगता श्री हरी ।
 तस हाऊत्री बोल वनमाळी ।
 तुझे हातानें अवघे संहारीन करीन रणरांगोळी ॥ २ ॥
 पतिव्रता सती भानुमती आहे दुर्योधनाची राणी ।
 प्रीत पतीची बसावी कुडें कपट धरी मनीं ।
 दुर्वासापून तेल मारिलें ठेवियेलें निज भुवनीं ।
 लाव मस्तकीं वश होईल हरुशली बहु मनीं ।
 तेल लावितां महिवर पडतां अपाय होईल हानी ।

(११०)

आह्मीं केलें तें न मोडी ब्रह्मा संकट पडशी झणी ।
 तेल लावितां भूमीवर पडलें गेलें पाताळभुवनी ।
 शेषाचें मस्तकीं लागतां भुलला तत्क्षणीं ।
 नित्य ठेऊनी दुर्योधनाला वांधून पलंगा स्थळीं ।
 भानुमतीला भोगून जातो दुष्ट मनीं तरमळी ॥ ३ ॥
 असो धर्म सांगून श्री हरीनें उगविलें सांकडें ।
 आज कोणाची पाळी क्षणतां करी उत्तर रोकडें ।
 आज शेषाची पाळी क्षणतां लवण जळामधी पडलें ।
 जसे अभाळ गरासीं विरालें राधवीचें हुडें ।
 शेष जातो भानुमतीस हें श्रुत झालें बहुकडें ।
 पृथ्वी कशावर ठेवीत होतां सांगून बोला पुढें ।
 नामीं विठ्ठल परशुराम क्षणे मूळ शास्त्राचे धडें ।
 रामकृष्ण गुणी रामा गातो सर्वांचें गणित झडें ।
 शिकून सीकरे गाती नाचती जुली भाणोशीवळी ।
 साहिरामधी एक सरना नाच्याची भंडळी ॥ ४ ॥

लावणी ४३ वी.

ही चारित थोर समुद्र त्यातूनी कोण पार पाडियला ।
 विरळा काचेस त्यात राहिला ।
 चव युगामध्ये कितीक बुडाले एका त्याचा दाखला ।
 तपश्चर्या मेळू मंगला ।

(१११)

सोडून पावला
उडून पावला

विश्वामित्रानें तप सोडून उर्वशी मागे लागला ।

भारतंड दुतवर्ण जहाला ।

मोहनी रूप शंकर पाहून लिंग पतन पावला ।

की ब्रह्म आणि जणे जगीं ठरविला ।

चाल ॥ अमरेंद्र इद्रमुयन ।

सोडूनिया फिरती वन ।

गौतम शाप दारुण ।

सीता सीता झणूनी प्राणा मुकले लंकापती ।

खंडीमधी०

॥ १ ॥

परपुरुषाचे पायीं स्त्रीयेनें सोडून आपला घर ।

केली अपकीर्ति पृथ्वीवर ।

महि रावणाची स्त्री कवळली राम पाहिला घर ।

वधिला आपला प्राणेश्वर ।

पार्थ रतीचीं रत ना होतां शाप दिला दुर्धर ।

नपुंसक होय एक संवत्सर ।

चाल ॥ परपुरुष स्वप्ना पाहूनी ।

चित्रेशीं उखा प्रार्थुनी ।

आणियला द्वारकेहूनी ।

तारा बृहस्पतीस लुब्धली कलंक चंद्राप्रती ।

खंडीम०

॥ २ ॥

(११२)

प्राणपती अहो स्त्री संगतीनें कितीक गेले मरून ।

नाही ते उदयास आले फिरून ।

पार्वतीनें त्या भस्मासुराशी भस्म टाकिलें करून ।

रभेनें आणिलें श्रीरंगा धरून ।

नारदाची नारदी झाली स्त्री मागितल्यावरून ।

कोवक मेली द्रौपदीकरून ।

चाल ॥ पहा पाराशर हे कर्ष ।

विवसाची केली निष्पी ।

मोगूनिया जाला खुशी ।

पांचाळीकारितां रणी पडला दुयोधन दुर्मती ।

खंडी म०

॥ ३ ॥

स्त्रियापासूनी जे दूर राहिले कीर्ति त्यांची वाणिती ।

पराक्रम केला तीन जाजती ।

ती गती लक्ष्मणापती जाली रणी पडलां दुर्मती ।

बंदीचे सोडविले सुरपती ।

ब्रह्मचारीचे व्रत चालविले भीष्म वीर भारती ।

धरविले शस्त्र श्रीहरी हाती ।

चाल ॥ एकमूर्ती रघुनंदन ।

साधून दशशिरा मर्दून ।

शुकसाहाय्य त्या कारण ।

अपविता दुष्टिणी ।

पती असतां व्यभिचारिणी ।

तोरने सुग्रीवापासून वाळी मारिला रणी ।

कचविरहलीप्त यामिनी ।

शुकें हेतुलागीं मंत्र दिधला संजीवनी ।

स्त्रियांची जात कुळघातिनी ।

चाल ॥ होनाजीबाळ झणे ।

त्या इष्कातें चुकविणें ।

हें पूर्वीचें प्राक्तन ।

पांडू झणे भक्त वंचने मोळिभाप्रारती ।

सडो ॥ या विषयाचे पायी बुडाले कितीक लक्षावती

॥ ५ ॥

लावणी ४३ वी. ✓

साक्षात देव पंदरी दिगांबर मूर्ती ।

जडमूढां तारितो रोकड तुर्तुर्ती ॥ ध्रु० ॥

जेव्हां नवती चराचर पंदरी होती ।

भूवैकुण्ठ हें अविनाश निवडली संती ।

ब्रह्मांड जळून होती रक्षा मळयार्थती ।

(११४)

तेव्हां सुदर्शनावर आभंग अक्षयी रहती ।
चोविसा मूर्तिवेगळी साधूजन म्हणती ।
झालीं कितीक युगे न कळे कोणाला गणती ।
ठायीं पुंडलीकानें जर्गी वाढविली कीर्ति ।
जे पंच महापातकी दर्शनें तरती साक्षांत ॥ १ ॥
हिरण्याक्ष हिरण्यकश्यप दैत्या पोटी ।
ते वधले चराह नृसिंह होऊन त्यासाठी ।
त्यातीं वैर धरून अवसरले लका घेटी ।
देव चढीं पातले आणत तेहतीस कोटी ।
झणून रामचंद्र अवतार दशरथा पोटी ।
शेव वानरदळ मिळूनिया उठाउठी ।
कलें रावणाचें निर्भूळ शर्तशर्ती ।
पुढें रामकृष्ण अवतार गोकुळाप्रती । साक्षांत ० ॥ २ ॥
लंकेवर मारिले असुर तेच द्वापारी ।
रावण कुसुकाचा मूळीसारी ।
मूमार झाला पृथ्वीला गाजिली भारी ।
झणून गोकुळी अवतरले पूतसारी ।
जे वानर दळ ते गोपाळ झाले निर्घोरी ।
निव्वडिले असुर पांडवा होऊन सोडाकारे ।
गवळणी त्याच प्रत्यक्ष वेदाच्या श्रुती ।

पहावया सगुण सावळा सदा चित्तवृत्ति ॥ साक्षांत ० ॥ ३ ॥

द्रापारी तेच मर्दिले होऊन कलयुगी ।

हीन मलीच्छ राजे होती जागोजागी ।

धर्माचा केला अधर्म करायला लागी ।

जेवितील अठरा पगडे एका जागी ।

जडमूढा दीनास्तव उभा दिगांबर योगी ।

कलीमधी रूपें धरियेली दोन योगायोगी ।

जाले वारकरी जे गोपाळ कीर्तन करिती ।

इतरांशीं तारून आपण उभयतां तरती ॥ साक्षांत ० ॥ ४ ॥

जो ज्ञानेश्वर तो विठ्ठल मूर्तिमंत ।

बोलविले वेद रेड्यामुखी चालविली भित ।

बारा वर्षे बाहिले पाणी नाथा धरी तंत ।

स्वर्गाचे आणिले पितर करून जिवंत ।

उठविली साय नामयाची धावांत ।

देऊळ फिरविले अझून आहे साक्षांत ।

तुक्याच्या तारिल्या वहा करूनियां प्रीति ।

वैकुंठी लाविल्या ध्वजा अजून जन झुरती ॥ साक्षांत ० ॥ ५ ॥

बोधल्याचें पिकविलें धनधाटाचें शेत ।

दामाजी भरली रस्तीव पटविलें प्रोत्त ।

गोन्याचें उठविलें बाळ फुटले हात ।

(११६)

विष मिराबाईशी देतां केलें असुत ।
ज्यानें जैसें ध्यावें तैसी प्रचित ।
खळकुटाळाशीं सहसा नसे स्वप्नांत ।
गाती विठ्ठल नामें परशराम येसू ध्याती ।
रामकृष्णराम अज्ञान भावें गति गाती । साक्षांत० ॥ ६ ॥

लावणी ४४ वी.

रारागिणी गायन कीर्तन ज्या स्थळीं नसे नारदा ।
असून वस्ती स्मशान स्थळी त्या न राहे लक्ष्मी कदा॥ध्रु०॥
गायनाचे घर फोटून निघाले मुळीं वाता मुळीं पासून ।
पंचमुखी ओं ब्रह्मा होता एका क्षणभर बसून ।
ददुरमुखी ऋग्वेद निघाला पंडिताशीं ध्या पुसून ।
यजुर्वेद हा अश्वमुखांतून अर्थ काढिला निसून ।
श्वानमुखी सामवेद तिसरा झाले गायन त्यापासून ।
जंबुकमुखी अथर्वण चवथा चतुर्वेद पढे कसून ।
गांधर्वमुख पांचवें हासले पार्वतीस एकदां ।
झणूनी शिवाने कोथे छेदिले होणार न कदां ॥ १ ॥
गांधर्वमुखी बिहाराग निघाले आणि छत्तीस रागिणी ।
तेचि गायन करिती अप्सरा इंदुसभा सीहजी ।
गणगांधर्व नारद तुंबर ते ध्याती तिसिदिनी ।
तेचि हरीला प्रिय प्राणाहुन गमन त्रिसुवनी ।

गायन ऐकून जागृत झाला कुंभकर्ण आला रणी ।
 शृंगकर्षी गायन मोहिला लिहिले रामायणी ।
 रंगराग बीज फाला वेणू गीत वृंदावनी करी सदा ।
 यमुना स्थिर जाली गोपी मोहिल्या गायन ऐकून फिदा ।
 रंगरागि० ॥ २ ॥

शिरा काढून तारा केल्या रावण गायन करी ।
 आत्मलिंग आणि देऊन पार्वती हात ठेविला शिरी ।
 भस्मासुर गायनी मोहिला मोहिनी वेष हरी धरी ।
 नागस्वराने सर्प भुलली येती अंगावरी ।
 अष्टपद्या गाउन उठविली जे श्रीधरी ।
 मम कीर्ति जेथे गाती नारदा उभा मी त्याच्या द्वारी ।
 वेद पांचवा गायन झणती शास्त्रपुराणी मुदा ।
 निदाद्वेषी कसेही गाऊन रात्रिविप्रेत धरी हुदा ॥ ३ ॥
 दिपकल्याणी दीप ललित मल्हाराची कळा ।
 गायन ऐकूनी विणा ऋतुविण मेघ वर्षती जळा ।
 ऋषीमुखीचें गायन ऐकून पाणी झाल्या शिळा ।
 तेच टीका जन धरकड गाती रोकडे येती फळा ।
 कथालावणी गोंधळ भराड गीत गाती अबळा ।
 आधार पाहूनी आढी गातो वणू हरीची लिळा ।
 नामी विठ्ठल परशुराम झणे येसु गेला निजपदा ।

(११८)

रामकृष्ण गुणी रामा गातो कविचें गावर त्रिदा ।
रंगरागिणी गायन कीर्तन ज्या स्थळीं नसे नारदा ।
असून वस्ती स्मशान जैसे न राहे लक्ष्मी कदां ॥ ४ ॥

लावणी ४५ वी.

कर्णास ह्मणे शाबास देव श्रीहरी ।
पेकून अचंबा मनांत अर्जुन करी ॥ ध्रुवपद ॥
शत्रुशी वाणीशी कृपालुवा श्रीपती ।
सज्जमुढे काय कर्णाचे गुद किती ।
जेव्हा बाण लावितो तेव्हा थरारो क्षिती ।
सात पांड कर्णाचा रथ सरें मागवती ।
हैं दृष्टी पाहून न बोलसी कंसारी ।
औट पांड सारिला काय त्याची थोरी ।
कर्णास ह्मणे ० ॥ १ ॥
तेव्हा उत्तर करी श्रीहरी ऐक अर्जुना ।
तुझ्या ध्वजस्तंभी मात्ती अचळ धीर जुना ।
यावर मी सारथी त्रैलोक्याचा राणा ।
जें न घडे तें मी घडवीन गुतुन भक्ती करणा ।
मूर्तिमंत हे वेद अश्व रथाला चारी ।
त्रिकाडी मरा दिव्य दिव्य करी । कर्णास ० ॥ २ ॥
दात्रियात पहा कर्ण एक महा बळी ।

(३१९)

पुढासमयीं रथ चक्र मही गिळी ।
 इतकें सावरून करी रणामधीं रणफळी ।
 मी नसतां तुज बुडवितां समुद्र जळी ।
 शैल्य सारथी वळ एक क्षीणक्षीण करी ।
 दानशूर रणशूर कधीं टळेंना परी । कर्णास ह्म० ॥ ३ ॥
 अर्जुन उमजला धरी श्री हरीचे चरण ।
 तारिशी मारिशी तू जिकविशी करण ।
 तुझी धन्य धन्य देवा तुझ्या नामें तरन ।
 कवी विठ्ठल नामी संत जनांला शरण ।
 बावी ग्राम तिथें परशुराम करी कवीश्वरी ।
 येसूच्या जडना जशा मोल्याच्या हारी ।
 कर्णास ह्मणे शाबास देव श्रीहरी ॥ ४ ॥

लावणी ४६ वी.

क्षण संगार बाजार घडीचा कायापुर वस्ती ।
 नाम किराणा अमोत्य वस्तु मरा महाग सस्ती ॥ ध्रु० ॥
 वर्म चुकल्या पडेल फेरा किती भटकत फिरशी ।
 वृक्षामधीं बीस लक्ष यौवनी उन वारा झोके खाशी ।
 पक्षामधीं दहालक्ष यौवनी गिरी कंदरी चारा चरशी ।
 अका लक्ष योनी किटकामधीं नवलक्ष जळचें रहाशी ।
 तीस लक्ष पशु मार्तीत संख्या चार लक्ष मानवी अस्ती ।
 नाम० ॥ १ ॥

(२२०)

लक्ष चवन्याशी योनीं हिंडता पाप साचल सईम चिरा ।
 त्याशीं तुळाया घडी लावशी पुण्याचाचतरा चतुरा ।
 पाप पुण्य समसमान न होतां दरयोनी कोटी फेरा ।
 अवचित झटका कसा पडे नगदेहीचा मग वारा ।
 त्यांत ही उत्तम मध्यम कनिष्ठ यमाजीची वरगस्ती ।
 नाम कि० ॥ २ ॥

शमटील हा जन्म सायासी आला सेलवाटा ।
 सवाभूतीं भगवान् भाऊनी मरा होय नको धरू ताठा ।
 दिस आहे तो कर झटपट सवदा सहसा मरा तुज नये तोटा ।
 पारवती कमजास्ती न साहे जसा धारवाडी काटा ।
 मधीच दीस मावळला झणजे कठीण पुढे याहून तस्ती ।
 नाम कि० ॥ ३ ॥

एक नाम वर लिहितां तरले अद्यापी वत पापाण जळीं ।
 हे खुण ऐकून बेहरा होशी तशांत चवथी उगकळी ।
 अभेद भावें नाम वदावें हातें वाजवून या टाळी ।
 अनंता जन्माचीं पापे अर्धनिमिषामध्ये होळी ।
 विठ्ठल नामें परशुराम झणे कली काळाशीं ध्या कुस्ती ।
 नाम किराणा अमोल्य वस्तु० ॥ ४ ॥

प्रकरण २ रे.

ऐतिहासिक पोवाडे.

मल्हारराव होळकर यांचा पोवाडा.

चाल ॥ रतिचंत महाराज पेशवे अमोलिक सुतिमोति ।

सवाईमाधवराव स्वारी निघाली नवाबाचरती ।

वाहवाहो राव मल्हार कन्हया तीन पिढ्या एक नांव साजे ।

कीर्तीचे चवघडे वाजती चौमुलखी धवशा गाजे ॥ ध्रु० ॥

नाही कोणाचे देणे ज्याला मातडाचे घरदाने ।

पाहिल्यापासून अपमुखत्यारी सुभेदार जहामदीने ।

बाडे झेडे जाऊन लाविले भागिरथीच्या सदीने ।

जिकडे तिकडे दाप दरारा खडण्या घेती वदीने ।

महाल मुलुख कुल पाहाडी किल्ले सहज तोफाचे गर्दीने ।

येऊन भेटले तमाम कोळी चौभागी कोणी आधीने ।

कुंभेरीवर झाली लढाई रात्रदिस लाही भाजे ।

खंडेराव रणीं कामी आले दिगाची भरली जहाजे ॥

वाहवाहो राव मल्हार कन्हया तीन पिढ्या एक नांव साजे ।

कीर्तीचे चवघडे वाजती चौमुलखी धवशा गाजे ॥ १ ॥

पुण्यपरायण बाई आहिल्या प्रत्यक्ष धर्माची मूर्ति ।
 घाट शिवालय सदावर्त पाहा अन्नछत्र तिथीतिथी ।
 रस्तोरस्ती वापी कुपाने तड्याग बांधून केल्या कीर्ति ।
 तुकोजीबोवा गादीवरती तलवारी तलवारी हाकशनशरथी ।
 लाख्या बारगीर पाहून आला फिरलासे नवसरीवरती ।
 सवाई मल्हाराने ठेविला हास नाही पुरली पुरती ।
 पुणे मुक्ताई वेह ठेविला रणी बाजऊन रणवाजे ।
 कीर्तिवान केले कीर्ति ठेऊन पुत सपुताहिण वाजे
 वाहवाहो राव मल्हार कन्हया० ॥ कीर्तीचे० ॥ २ ॥
 यशवंतराव महाराज त्यानी खूपच समशेर गाजविली ।
 आटक करनाटकी चौखुंटांत साहेब नौबद वाजविली ।
 एक लाख सडी स्वारी कडी सेना फौजा माजविली ।
 फिरग्याची उभी पलटणे आणि भाल्याची लाजविली ।
 सुभेदाराच्या पुण्यप्रतापे चौपट दोलत साजविली ।
 वेशामधे एकाहून एक कोणीच नाही बुजाविली ।
 अहोरात्री चौघड वाजती कालि कर्णा मित वाजे ।
 राजे रजवाडे जरबेत अगदी देती ताजिम तवाजे ॥
 वाहवाहो राव मल्हार कन्हया० ॥ कीर्तीचे० ॥ ३ ॥
 जेव चडना वर शहर इंदूर जूनी छावणी चहोद ।
 राव मल्हार गादीवर झोमले सुरत त्याजमधे मीजडा ।

(३)

साहेब जावे लोक मानकरी सरसज्जाम लडघून भाडा ।
 एकसारखा नक्षा अहूत चौराज्यांमधीं बोभाडा ।
 दानधर्म प्रहिल्याप्रमाणेंच धर्मोचा चालू पाडा ।
 देणें वेणें भोक्ताळ भंडा मोहर आला बरी विनवाडा ।
 छोटोफाट दरबार भरे गच्च सधें चंद्रमा विराजे ।
 स्वारी शिकारी महा कडासन आंत उंबरा राई विलबाजे ।
 वाहवाहो राव मल्हारकन्हया तीन पिढ्या एक नांव साजे ।
 कीर्तीचे चवघडे वाजती चौमुखी धवशा गाजे ॥ ४ ॥
 गादीशीं नसणार मुळुदी नासी मोहरे दरबारी ।
 आपापाव कुलकला सितापा कामे काजे एकवारी ।
 दिघे भोडीना नाझिक हुजरे राजादिस सेवापारी ।
 ग्राह्य पारधी सुवरा त्यावर वाशाची सजी भोरी ।
 सत्कोलीचा करून पवाडा नामी विठ्ठल अर्जे करी ।
 हीच विनती व्या सामाळून चळचूक पडला असल जरी ।
 परशराम म्हणे आलों नावावर गरीब, महाराज नावाजे ।
 कल्पतरूचे वरून साल दरिद्र हरले अनुसहजे ॥
 वाहवाहो राव मल्हार कन्हया तीन पिढ्या एक नांव साजे ।
 कीर्तीचे चवघडे वाजती चौमुखी धवशा गाजे ॥ ५ ॥

फत्तेसिंग महाराज गाईकवाडांचा पोवाडा.

चाल ॥ रतिवंत महाराज पेशवे अमोलिक सुतिमोति ।
सवाईमाधवराव स्वारी मिघाली नबाबावरती ।

फत्तेसिंग महाराज—सवाई पुण्यप्रतापी ज्ञानहिर ।
अजब शहर गुलजार बडोवें चौमुलखामध्ये नांव शिरे ॥
गुजर देशाचे राजे बाजे—चौमुलखी धवशा गाजे ।
अपार सेना धार मोस्ति—बात्रूचे कालीज त धजे ।
सेनावास शाहुराजापासून—बनाव सुराव अभिजे ।
श्रीमताचे बानूस गाईकवाड हे जांव साजे ।
धर्मराज चवघडे वाजती सत्कीर्तीचे नंगारे ।

जेष्ठ आनंदरोव खासे भद्रेंत पूर्ण सांब अवतार खरे ॥ १ ॥

सयाजी महाराज कन्हया । चाणक्षाचा नक्षशिरा ।
एक रथी उभयतां शोभती कडीकोट स्वारी चतुरा ।
मुलखी बघेवस्तु अबाढी तरादी कोणाला नाही जरा ।
काठवाडा कुल धरुत दारका प्रांती पहा तो दरारा ।
दाटुत्वाला उदार केवळ कल्युगी—कणच दुसरे ।

सदावर्त चालती सदावित शिवाय सतर्पण त्यारे ॥ २ ॥

गादीशी बसणार मुच्छदी मोठमोठे मानकरी ।
बाचस्पतीसारखे बोलके चतुर मोठे दरबारी ।
चवराज्यामध्ये लौकिक वाहवा हा कुसा शिरा पूर्वाचपरी ।

राज्यभार एकदोरीत अवधे श्रीहरीची कृपा घरी ॥
 दयावंत महाराज राजे हे काय वाणू नमती पुरे ॥
 दिवाण भाऊसाहेब आबल जोहा झाला भक्कमदोर ॥ ३ ॥
 शहरपणा गुलजार अकाशी उपहद्राची इंद्रपुरी ॥
 मधी चौक साधिला मांडवी दरवाजे-दिसती चारी ॥
 हाट थाट लखलखाट अमोल वस्तूंची विकरी ॥
 सरंजाम खुप करडा कट्टा जरबेमधी वाघ बकरी ॥
 देशोदेशींचे अमल भरले सह भोताले लगट पुरे ॥
 ठाई ठाई बांधिले शिवालय सुंदर विष्णुमंदिरें ॥ ४ ॥
 पुणे किंवा एक शहर बडोदें दक्षिण प्रांती जन बोले ॥
 त्याजून कीर्ति ऐकली विशेष अपूर्व स्थल दृष्टी आले ॥
 देशोदेशींचे गुणीजन पात्रे कवि एक येथे येऊन गेले ॥
 त्याजमध्ये एक मसीमूढ मी, यथामति वर्णन केले ॥
 विठ्ठल नाम छंद अहर्निशी परशराम येसू महादू स्मरे ॥
 कल्पतरूचे दर्शन झाले दरिद्र तेथे कोठे उरे ॥ ५ ॥

खंडेराव महाराजांचा पोवाडा :

चाल ॥ नारीने करून श्रृंगार आली रा माण्याशी ॥
 बारवेतीरी एक मूर्ते पाहिली खाशी ॥
 न्हावें दर्शन अशी आशा करून आलों मोठी ॥
 खंडेराव महाराज म्हावे दृष्टी ॥ न्हावें दर्शन ० ॥ ६ ॥

कडेकोटे शहर लखलखाट द्वारका जैशी ।
 मधे मुख्य महाल प्रमूखा उंच आकाशी ।
 एकछत्री राजमहाराज ईश्वरे जैशी ।
 पदरी पुण्याचे पर्वत राजविलासी ।
 हरी देऊन विसरला संततसंपत उपेंद्राचे परी ।
 शर समशेरबहादुर किताब साजे निशाणपटका जरी ।
 कलामधे दीना उदार हाता धानधर्म परोपरी ।
 कीर्तीचे चवघडे जेव चहूकडे शत्रूच्या पोठी ।
 व्हावे दर्शन अशी आशा करुन आला मोठी ।
 खंडेराव महाराज प्रहावे दृष्टी । व्हावे दर्शन ० ॥ १ ॥
 चकचकाट महाल रस्तोरस्ती ।
 मधी चौक मांडवी अचुक आणली वस्ती ।
 हवेल्याशी हवेल्या अबाद करुनी वस्ती ।
 नंदाचे गोकुल नाही कोणाला तास्ती ।
 ठाई ठाई विष्णुसविरे बहुत सुंदर उंच गेली गगनी ।
 झळकती कळस सैन्याचे दाट नक्षत्र भोवती सजणी ।
 विधसविधस शहराची वस्ती चढती हातसे द्विगुणी ।
 काय अतपार श्री वणू हातसे वाटी ।
 व्हावे दर्शन अशी आशा करुन आला मोठी ।
 खंडेराव महाराज प्रहावे दृष्टी । व्हावे ० ॥ २ ॥

समेश्वर बहादुर नित्य यशाचा संगी ।

चहूकडचे आलम रोजगारी लप्कर पागा ।

द्वारकेचा झपा धरून जागोजागा ।

रखवालीस ठेविल्या फौजा जागोजागा ।

चहूकड हुडचाशी हुडे बहुत मजबूत बांधिले वाट ।

वर जिलखी पसरल्या तोफा धन्य बुद्धीचा केवढा काट ।

करडी रखवाली दरवाजावर नाही सुगीला वाट ।

चहू राज्यामधे बोभाट होतसे थाट सुखरूप वाटी ।

व्हावे दर्शन अशी आशा करून आलों मोठी ।

खंडेराव महाराज पहावे दृष्टी । व्हावे० ॥ ३ ॥

बुद्धीचे सागर सेमा पंदरी झाले ।

प्रीतीमधे ठेविले झेपेजाला रोहोकुसा ।

प्रीतीचा प्रकाश पृथ्वी प्रकाश जैशी ।

चक्रचक्राट कल्पतरू नाथ आले ऐकून ।

येथे देशेदेशीचे गुणीजन पात्र लोक गेले येऊन ।

त्यापुढे सती काय ? वर्णावी बरीशी जाऊन ।

नामी विठ्ठल परशुराम येसू कवन करी लीन होऊन ।

वावी गांव नांव महेश्वर आहे भोवनेच्या काठी ।

व्हावे दर्शन अशी आशा करून आलों मोठी ।

खंडेराव महाराज पहावे दृष्टी । व्हावे० ॥ ४ ॥

नगरदेवळेकर पवार यांचा पोवाडा.

चाल ॥ श्रीमंताच्या बावन पागा त्यामधें बावन सरदार ।
 रघुजी भोसलें दौलतराव शिंदे तुकोजी होळकर ॥
 आधीं अमल सरदार सुभे शूर पवार जाहीर जनलोका ।
 नगर देवळें गांव हवाशीर मधें किल्ला गडपती बाका । ध्रु. ॥
 दुनादाव उमराव धारकरी विश्वासुक शाह राजाला ।
 चहू मुलुखी चौथाई वांठणी आश्वासून दिली प्रजेला ।
 महाल मुलुख मोफासा जागीर मशाल उजव्या बाजला ।
 द्वितीयेचा चंद्रमा लपना तळहाताम उजाला ।
 चौराज्यामधें महाशूर लौकिक नावाचा मातबोशका ।
 जागोजागी चौघडा वाजतो रात्रंदिस अक्षई ठोका ।
 आधीं अमल सरदार सुभे शूर पवार जाहिर जमलोका ।
 नगर देवळें गांव हवाशीर मधें किल्ला गडपती बाका ॥ १ ॥
 वागबगीच एव्च आमिराया थाट करूनया मधें वस्ती ।
 पंचवटी नाशिकची तन्हा काही थोडी बहुत आणिली विसती ।
 हत्ती नाले मधुन वाहती पुल बांधून केली कस्ती ।
 एकलव्री साहेबी राज्याला कोणा एक नाही तस्ती ।
 दरबाज्यावर नगरखाना वाजतसे श्रवणी ऐका ।
 बैठक्रीस रागमहाल बांधिला खचूनया महासुर पैका ।
 आधीं अमल सरदार सुभेशूर पवार जाहिर जनलोका ।

मगर देवळें गांव हवाशीर मधें किल्ला गडपती बाका ॥ २ ॥
 गादीशीं बसणार मत्सवी दरबारी मोहरे मामी ।
 चतुर कुशल बोलके वृहस्पती वचनाचे खंवीर नेमी ।
 शिरा कुरा दव्याचा राखून बंदोबस्त ठेऊन कामी ।
 अभिमान पण सिद्धिस न्यावा तक्ती ज्याचा धनी स्वामी ।
 रामचंद्र शिवरामबाबा परत गेले शीव लोका ।
 पूर्वे पुण्य आचरलें यथाविधी ध्या संभाळून आर्षी ऐका ।
 आधीं अमल सरदार सुभेश्वर पवार जाहीर जनलोका ।
 मगर देवळें गांव हवाशीर मधें किल्ला ० ॥ ३ ॥

दिल्लीचा पोवाडा.

चाल ॥ सांडा नाद बटकीचा फेकी तिला माया ।
 कोठे सांगा मान्य जमीं व्यभिचाराचा पाया ।
 चाल ॥ हा फकी फोकडा मज सांपडला गुंडा ।
 चालवे प्रीत शेवटा देवा मातंडा । कुशावा.
 वा काय घालतोशी संसृतीचा पिंगा ।
 या मानवदेहीं मजरे श्रीरंगा । रामजोशी.
 वाछाई तक्त दिल्ली अजबुनात जागा ।
 संखा जबर शिकंदर समशेर बांधून त्यागा ।
 चार खुट मुलुख रोजगार लष्कर प्रागा ।

(१०)

बावन उमराव रखवालास जागोजागा ।
 दिही पाहून लोक आले दक्षणेचे लक्षावधी ।
 कोण छलबटाव कोण कोणाचा कोणी ऐकिला कधी ।
 धनवान रूप देखणा तोचि काय होता मानवांमधी ।
 चवदा विद्या चवसष्टी कळा विक्रम त्याचे आधी ।
 त्याची कीर्ति गाती ऐकती सकळ जन करून अवधी ।
 एक अमदाबादेची मोहनी म्हणतां होती गुजराथेमधी ।
 शिंदळकी करून गेली सती जसे का मीठ मिळविलें दुधी ।
 काय कीर्ति केली जागली करून अपकीर्ति जनांमधी बदी ।
 विन पाया वाचून मिथ्या गोष्टी केल्या ।
 दुरकर मोहनाराणी बटाव लुच्या ।
 कोण शास्त्री वर्णिल्या कीर्ति जारजारणीच्या ।
 दूर कर मोहनाराणी बटाव लुच्या ॥ १ ॥

मुंबईचा पोवाडा.

चाल ॥ दुपार मजला झाली जालं धा घरी सासु घालील वाडु ।
 दुष्ट माझे दार मावे हे काढितल माझा शोध ।
 पहा चेरावर वस्ती वसविली दयाचेतिरी चौमोती ।
 जशी लका रावणाची दुसरी कोणी कोणाला न चाहती ।
 राज्य राक्षसी मत्स्यस जेथ पापाने पर्वत होती ।

चैयुगाचे दोषी प्राणी अवतरून तेथे राहती ।
 स्थीत पासीं किरिस्ताव बाटून होती ।
 लक्षावधि जीव जंतु पशुपक्षी खाती ।
 ताडीमाडी सुरापाने रतीव मरमारी ।
 रावरके समसमान उचनीच एककारी ।
 पायापिछी डोईचा गाढा तर भेडईची वस्ती बरी ।
 हेलपाटी जर करून रहाशलि चौघांमधी मातबरी ।
 पायपि ० ॥ १ ॥

कळा कुशल हिकमती जाणती मार्तचें करतील सोने ।
 शास्त्रम्याय वंड करावा ओधीच कळे होणे जोणे ।
 मोठमोठे रंगसहाल उंच उंच साजिरमाणे ।
 रंगी बेरंगी लाजत गलासे चकचकीत भोती आयने ।
 त्यामधी मनुष्य न मिळवू एक खासा वचरा परी ॥ पाय ० ॥ २ ॥

इंग्रजांचा पोवाडा.

चल ॥ कुकु कपाळी शोभत नाही रत्नागिरीच्या जोतिबा ।
 मोझे रूपस्वरूप पारखे झाला हे तोबा तोबा ।
 शंककर्ता अवतार कलीमधे हीच भासली नवी मुद्रा ।
 जम मय निरमय नाही कोणाशीं उघडवाताटी करी निद्रा ॥ ध्रु ०
 तप तेजाचा सूर्य उदयला जशा चांदण्या गेल्या हारपून ।

तसे पृथ्वीतील निर्वीर्य राजे शस्त्र आणी गेले करपून ।
 मोंगल भोंसले आणि पेशवे कोण उभे संमुख निपून ।
 जाट यशवंतराव करून वेगळे वाया बरे गेले क्षिरपून ।
 सरकार कुंपनी ईंग्रज बहादुर नांवाला जातो दरपून ।
 महाल मुलख कुल पहाडी किले ना लढतां बसले अर्पून ।
 तेज हीन अध्यात्म ज्ञालें ना आले जननी उदरां ।
 शूरवर्षी डाग लागला यास्तव देवी आल्या भद्रा ।
 शक्र कर्ता अवतार कलीमधे हीच भासली नवी मुद्रा ।
 जन भय तिभय नाही कोणाशी उघड्या सादी करी निद्रा ॥१॥
 नाही विलासत कोणी पाहिली या मुलखावर जरब कशी ?
 एक चपराशी चकती पाहून रयत थरथरी बकरी जशी ।
 कला कुशलताही कमती जाणतो ईश्वर कळनां कळ ऐशी ।
 वहा दुस्तीशीं काम ठलेना एक माणूस हलवी त्याशी ।
 न्यायनीति बालाहून बारीक मुसळाहून ठोसर लईशी ।
 शास्त्र नाही देहवड करावा खून केल्या ना चुके फाशी ।
 अतिरति एक दारीत आविले फळझाडे आबागदा ।
 जाणू जोशी भाकून गेले ते शकड पडले पदा ।
 शक्र कर्ता अवतार कलीमधे हीच भासली नवी मुद्रा ।
 जन भय तिभय नाही कोणाशी उघड्या सादी करी निद्रा ॥२॥
 सुवर्ण चादी साबे पितळ पात्र हिरे मोती पारा ।

आणिक वस्तु तन्हेत-हेच्या इतत्रयावर अमल सारा ।
 शील पंजाब इवलशीदरी वसता जिथवर वस्तीचा थारा ।
 जितका समुद्र तितका व्यापून चौमोवती घालून घेरा ।
 कोठे अमल कोठे शह नुसता पदर खाऊन लाऊन थारा ।
 चिर चोरटे सुमिसे गिराशी पगार त्याशी रुपये मोहरा ।
 पूर्वी आराधन राखणाने प्रसन्न केले शिवरुद्रा ।
 तसा सीतेचा वर पाहिला अहनिशी त्या पदमुद्रा ।
 शककर्ता अवतार केलीमधे हीच भासली नवी मुद्रा ।
 जन भय निर्भय नाही कोणाशी उघड्या ताटी करी निद्रा ॥१॥
 ✓ काशी रामेश्वर थेट द्वारका जगन्नाथ वर बंगाला ।
 ✓ कायलात हिकमतीने केले विद लाऊन बंगाला ।
 दिली तक्त आविभक्त जवैपूर ते मिळता रंग रंगाला ।
 ✓ क्षेत्री असून गौ समान झाले वायु न लागे आंगाला ।
 पुणे नागपूर श्रीरंगपट्टण नेल्या हैदरा बंगाला ।
 ✓ शिवे होळकर फक्त शिपाई जसे बाहुलें भिंगाला ।
 अवध्यांवर एक हुकूम कलकत्ता पैशुन्य पाहून छिद्रा ।
 मोठे मोठाले किल्ले ढासळे इमारती मोडून सदरा ।
 शककर्ता अवतार केलीमधे हीच भासली नवी मुद्रा ।
 जन भय निर्भय नाही कोणाशी उघड्या ताटी करी निद्रा ॥२॥
 कृतायुगीं जे कुपिण त्याने तप आचरण केल्या तस्ती ।

(१४)

तेजहीन अवध्याचें झालें शूर शिपाई काही नसतां ।
छचीस कारखाने घरीच करितो इतराची ना भरी अस्ता ।
तेराजुंत तोलून काढिल्या पृथ्वीतील अमोल नसता ।
लक्ष्मीला मूळ आलें वाटेंत समुद्रांत जाईल दिसतां ।
तामी विठ्ठल परशुरास क्षणे उघड दिसे धोपट रस्ता ।
चतुर सभा तुम्ही गुणीजन सज्जन हरिमजनी तरी दिस गुदरा ।
हीच विनंती ब्राह्मण क्षेत्री वंश करून त्या अतिशया ॥ ५ ॥
शक्रकृता अवतार कळीसधे हीच भासली नवी मुद्रा ॥
जन भय ति० ॥ ५ ॥

देशस्थितीचा पोवाडा

॥ चाल कंडवि ॥

संकट मोठें । युगांत आलासा वाटे ।
आचरण खोटें । संकट मोठें ॥ ५० ॥
नुडाला घसी । दारपलें जाणें ।
विसरलें सत्कसांचें भाणें । शेष देसताचे पुरलें पणें ।
नगरी दिसती अवासावाणें । तेजहीन राजे निरअभिमानें ।
शूर सरदार होऊन विनम्राणें । हत्ती उट किलवाणें ।
त्यावर वाहती भुसार पाणें । सुपी भोल पकत मातें ।
फिरवे काडीस बांधत मोतें । घुसना कोणी धोर सजें ।
नसत मुद्रा यात कास उणें । सरवट कडर मज्जन्यात ।

अकाळ मृत्यु जुंपले घाणे । संकट मोठे ।

युगांत आलासा वाटे । आचरण खोटे । संकट मोठे ॥ १

चार लक्षबत्तीस हजार कली । त्यांत कमी संख्या गत झाली ।

पुढील होय की आतांच आली । ब्राह्मण अवध्याची गुरुकळी ।

जे कां वरिष्ठ वेदवल्ली । त्यांचे वासीवर मन बाहली ।

तिच्यापुढे काय लक्षाची आली । वेदवंशी लेंकरे झाली ।

त्यांचा आचार याहुनि डोळी । जसे काय आभाळी गगनी खवली ।

बुडाल्या कुलांगनांच्या भेली । पतीला करून ठेविली बिही ।

संकट मोठे । युगांत आलासा वाटे । आचरण खोटे । संकट मोठे ॥ २ ॥

पुत्र पित्याला क्रोधे ताडी । रुसून वसावे सासुरवाडी ।

आपल्या मेहुणीशी रथगाडी । आणून दावी वेभव माडी ।

कथा कीर्तनाची लागेता गोडी । ऐक डफगाण्याची झोडी ।

दावी बहुरुप्याला शालजोडी । नीच हीन जातीचा जोडी ।

सन सासुर कपाळ झोडी । करीना इकडील तिकडे काडी ।

वायकास मूल हात जोडी । नको छळू इची आयुर्दा थोडी ।

मेळ्यावर दाढी मिशी थोडी । कानोले खीर दिवसाला वाढी ।

उलटे खोटे संकट मोठे । युगांत आलासा वाटे । आचरण खोटे । संकट मोठे ॥ ३ ॥

जपी तपी संन्याशाचे भार । गोसांवी बैरागी अपार ।

जे कां तपतीर्थ करणार । घराश्रमावर बांधती घरदार ।

संत झाले चोखेमेळे फार । दिळाडोपी माळाचे भार ।

करू पाहती एककार । जाण जाण जाण जाण जाण ।

निराशा अंतरीं निर्धार । त्याशीं एक नाम स्मर ।
 नामीं विव्धल पाई घालून भार । परशराम येसू क्षणे तार ।
 येऊनिया नेटें संकट मोठें । युगांत आलासा चोटे ।
 आचरण खोटे ॥ संकट मोठें ॥ ४ ॥

देशस्थितीचा पोवाडा.

॥ चाल धुमाळी ॥

शिपाई चाकरी गेले नामपुराला ।
 तेली बाणी उदसीं दाली बांधू लागला ॥
 दूरवर पाहारे । गुजराण करून घरी राहारे ॥ धुं० ॥
 शाल दुशाले भार दवलतीच्या धुंदीत ।
 मोठे मोठाले उंच पोषाक विनविले कंदीत ।
 ॥ गेले दिवस आतदाचे जिलिब्या बुंदीत ।
 विन मोहोजबा गोजगार होता बेबंदीत ।
 धावल फावल असल काही त्या संधीत ।
 ते धनरल ठेवा बाधून तुटक्या चिंधीत ।
 नाही काही भयरे । मग जन्मजुगावर खायरे ।
 दूरवर पहारे । गुजराण करून घरी राहारे ॥ १ ॥
 जे पंचहस्यारी होते आपल्या लावणीत ।
 दाल तलवारा ठेविल्या घरच्या गोणीत ।

विश्वास गेला नाही कोणी कोणाला मानीत ।
 व्यवहार हरपला अगदीच टक्यागोणीत ।
 कोणी छेळछबील्या आतांच आल्या बाणीत ।
 त्रिरळा अबरुच्या तुरळक राहती छानीत ।
 हा मूर्तिमत् केली पाहारे । चुरमुंगीस झाले भयरे ।
 दूरवर पहारे । गुजराण करून घरी राहारे ॥ २ ॥
 हिंदवणी राजे होते अवध्या गोष्टी सोईच्या ।
 वडिलांनी मिळविली जाहगीर बसल्या ठाईच्या ।
 जमविला पैका जसा वाळुवा नदीच्या ।
 हार गजरे सुवासिक कळ्या गुंफिल्या जाईच्या ।
 जिलंबीत पुढे धांवती शिवबंघा पाईच्या ।
 वंढ सुतरनाल बाणाच्या मळून कैच्या ।
 झरझरी वेदर जरीपेच बा नेच्या ।
 ते सुख ओठळ कायरे । खायाला सावध होयरे ।
 दूरवर पहारे । गुजराण करून घरी राहारे ॥ ३ ॥
 तस ज्याचा हा सूर्य झाला उदीत ।
 शक जबरा केवदा चळ पडला अवध्याच्या नुकीत ।
 शाहाण्याचें शहाणपण न चाले या संधीत ।
 ज्या नामी नामी वस्ता गुंजिल्या रूंदीत ।
 चाल सख्या पाय फुंकून मार्ग नीट शोधित ।

हुकु कपाळी शोनेत नाही रस्तागिरीच्या जोतिवां ।
 माझे रूप हुरूप पारले झळि हें सोनतोवा ॥
 जुने कायदे अगदी मोडले जधीपुन शाली रमेजी ।
 कोदा भात्री पणया कोले तुष साकर मेदा सोजी ॥ धु० ॥
 मोठे मोठे उमराव धारकरी जरब चहकडे दराता ।
 राव्यापरी विजय्यांत कोडिले मायेणीचा चंदीचारा ।
 नुसतुस देवापाडे कदीम जुमेदारीचा आसकारा ।
 खम मिळने प्यावे पोत्यातून हुकूम कोणावर नाही जोरा ।
 पाटील कुसकणी नांव जंगीच पाटन वमले येरझारा ।
 सणा साहेबी अगदी तुडाली महाराजा त्याहून तोरा ।
 साहणे पुरावे अकलषत हेवट भातारे विनकाजी ।
 फवळे कोम वय तरणे कारभारी त्यावर बहाल रूप मर्जी ।
 जुने कायदे अगदी मोडले जधीपुन शाली रमेजी ॥ १ ॥
 रणगाड्या खांनाच्या पालण्या रांगून ठेविल्या आडघाला ।

तुसकें ठगणें शिपाई पाहन एकसारली एक मजी ।

टोपी डगले तंग विजारी खडी चवकी हुजुरजी ।

जुने कायदे अगादी मोडले जधीपुन झाली हमेजी ॥ २ ॥

रणबाजे चवघडे वाजती कालु कर्णी शिंगवारी ।

जिलिब मेशाली अवघी हरपली सडी रुजू रणी स्वारी ।

तुरुकस्वार पलटणें पायदळ रव चालें मुंग्याच्या परी ।

जिकडे बदली तिकडे जावें घेऊन कुंडुब कविला बरोबरी ॥

✓ राजधान्या अगदीच बुडाच्या राजाचे झाले फजी ।

चवरी भवदागरी दामन डेविल्या छत्री आपुण आपली धरी शिरी

जुने कायदे अगादी मोडले जधीपुन झाली हमेजी ॥ ३ ॥

आठ आणि चार आणि पकोला असा सावकारी शिरस्ता ।

आता सावकारी मास्वाड्याची घर बुडवील दिवसा दिसता ।

ती दोल्हाचा कागद त्यावर हजारोच भरी दस्ता ।

✓ घराबाराचा लिलाव करून तुरुंगांत खाती तस्ता ।

✓ एक साल सुकळ एक साल दुकळ हरजिन्नस व्हावा स्वस्ता ।

✓ जिकडे तिकडे मरी पांगळी माऊस घाला घाली शिस्ता ।

म्हांबाचे पहा दाम चालती ज्यात्रा तो मुळा काजी ।

उत्तम मध्यम चहू वणाची अवघ्यानी केली एकच पादल ।
 आठरापाड मांग महार एक्या पोह्याने पाणी सेदल ।
 रामकृष्ण गुणी रामा गातो साधुपायाची होऊन रजी ।
 गुण दुगुण ज्याची त्याला असल तशी भाकर भाजी ।
 जुने कायदे अगदी मोडले जधीपुन झाली हमेजी ।
 कांदा भाजी एक्या माले तुप साखर नेदा सोजी ॥ ५ ॥

पावादा.

॥ चाल भूपाळी ॥

आंधार नगरी भेवंद राजा न्यायनीति कैची ।
 ठाके ठाके ठेगाई करून पाहिल पत त्याची ॥ ६ ॥
 आंधार नगरी नाजार भरला चहू चहूट्याचा ।
 आला माल चहूकदून किराणा उदमी चाट्याचा ।
 हेला भरून मोपळे गेला विकाया माली कवठ्याचा ।
 मसला दुकान माझून क्षण भी चाकर पोटाचा ।
 सेव पकळायी मुंडी निघाल्या प्रथम राजाच्या ।
 एक मोपळा उचलून नेला न चाले अर्जी कोणाची ।

A4

B4

सहाजणांनी सहा नेले लट केली सारी ।
चवकीदाराने वळी मुठ नेली उचलून हकाची ।
हेला नेला कोतवालाने तक्षीर अन्यायाची ।
आंधार नगरी बेबंद राजा न्याय नीति कैची । ठाके ठोक ०२
राजापार्शी फिर्याद गेला न्याय त्यानी केला ।
हक्कदाराचा हक्क चुकऊन ने सोडून हेला ।
अर्जी करितां झाला इतराजी माळी पिढून लाविला ।
माळी होता शाहाणा क्षणे मी हात दावीन घाला ।
अशी मनसुबी करून राहिला बारा वर्षाची ।
पुढे अकलेचा कोट बाधिला धन्य त्या पुरुषाची ।
आंधार नगरी बेबंद राजा न्याय नीति कैची । ठाके ठोक ०३
भसक चौथवा करून त्यावर शिक्का सरकारी ।
हर जिन्नस भर भरून नेतां कोंणीच न वारी ।
बारा वर्षे शहर लुटलें धूम केली सारी ।
मग राजाची भेट घेतली करून सडी स्वारी ।
विठल नामी परशराम क्षणे ओळख भोपळ्याची ।

A4

B4

प्रकरणतिसरे

स्फुट लावण्या

[समाजस्थिति]

चाल ॥ भरजरी पेठणचे पातळ घे लफा टांचांची खबर ।
आधीच जोवन तिब्बर त्यावर पितांबराची चोळी जबर ।
सोनार शिक्का नवा निघाला पधरा आणे जरी बट्टा धु० ॥
बडाची साल पिंपळांला लावितां कशी लागेल पहा शोधून ॥
हेस्यावर जरी दिली अंबारी मटकन बसेल भारती ।
पखाल आपण वाहू विसरला घरोघरच असेल गाण ।
हिजडे जर तरवार मारते शिपायाशीं पुसते कोण ।
उदड साला ताजा गंधडा याला शोभेल काय वर जीण ॥
कोल्हे कुत्रे मुकू लागले हत्ती पळेल काय भिऊन ।
मीक मागून पित्र घालशी तर स्वर्गा कैसा वाजेल घट्टा ॥
सोनार शिक्का नवा निघाला पधरा आणे जरी बट्टा ॥ १ ॥
कसे मुगीला पर फुटले घेऊ म्हणती गान
गळ्याची सर याला दिटवी गेली गावीने ।
हनुमंत पुढे खडी माराया पण केला कोल्याने ॥
खडी मारितां भरणीशी पडला साल बावन गेल अवसान ।

श्रावणमासा शिदड मातले शेषाघरी नेऊ लम
 चैत्र वैशाखांत या म्हणून झटले तिकडेच गेले मरून ।
 ताड झणतो मी भेरूहून उच कैलासाशी लावीन फाटा ॥
 सोनार शिक्का जया निघाला पंधरा आणि जरी बट्टा ॥ २ ॥
 राजहसाच्या पक्ती बसाया गर्व गेला कावळा ।
 जाता खेपे टोचून पाहे जड लागे माणीक गोळा ।
 बेडुक झणे मी वेद पढतो डबकामधी खरडीगाळा ।
 मैना सारल्या रडू लागल्या नित्य रडती बटवाघुळा ।
 कोणी कोणाचा गुरुनाचेला घरोघरचे झाले गोळा ॥
 शिलगणाचे सोने आणू आठ रुपयांची झणे तोळा ।
 जसे शिसग्याचे वीर धुमती फौजाचा करिती सपाटा ।
 सोनार शिक्का नवा निघाला पंधरा आणि जरी बट्टा ॥ ३ ॥
 तळ हाताने चंद्र शाकेना उजेड त्याचा बहुजागा ।
 मोत्याच्या लडीत सरजा दमडीचा तो माल फुगा ।
 गुरु गुरकावी चेला टरकावी मात्रागमती असेल बगा ॥
 परस्पर जग देत ग्वाही अपकीर्ति माहित जगा ।
 कथा भागवत शाल पुराण हरीचे गुण कोणी गागा ।
 नामे विठ्ठलचे असे धडाके पेकून मुर्खा होय जागा ।
 येसू परशराम झणे अशिलाचा पोकळ ताटा ।

बाळ ॥ शिव-शिव काय शिवय हा रेवड्या करितां करितां ।
 पितार तरा मोहन देवा छी छी को कवाहन परितां ॥
 समुण निर्गुण मोघुन पावतां कमजाम्नी नाही भिन्न भेद ।
 कळगी तुज्याशीं निघून गार्हिल तो मांगारी अवताद । भुग ।
 निर्गुण ज्योति समुणमज्या ज्योतीपावून जीव नाका ।
 विश्वचि माया विश्वचि ज्योती तूं काय वेगळा मुसरीका ।
 नर नारी तिथें-तयिल नाही तुरा-गंव समशील तुझा ।
 परा नामें ही कळगी पराची ऐक लेका शिंदळीच्या ।
 शेषाया नाही अंत कागळा मुकें झाले चारी वेद ।
 जाड रिता तर ठंवर समशील तुझा नही काय कळलाभेद ।
 कळगी तुज्याशीं निघून गार्हिल तो मांगारी अवताद ।
 समुण निर्गुण मोघुन पावतां कमजाम्नी नाही भिन्न भेद ।
 कळगी तुज्याशीं निघून गार्हिल तो ॥ १ ॥
 असें शास्त्रात थोडें निघावून शास्त्रात होणें जाणें ।
 सहान मोठा नरा गाठिला आदीं अंती एकच होणें ।
 समुणनिर्गुण एकच वराव आगळी अभयार्ज ।
 अनेदाशीं भेद नावशील जाणतं असें गार्हिल गार्हिल ।

A4

B4

पंचमस्तु भगवन् पञ्चमस्तु भगवन् पञ्चमस्तु भगवन् ।
साहस्र भाग्ये कोण अनेक तर समेसधे निबद्धन बोला ।
जयी तयी संन्याशी या गुणामयी मायबापाधिप कोण ज्ञाना ।
परमारी होऊन निदिती डाग लावला वेशाला ।
भेद करेना जाणतो साक्षा निर्गुण गाऊन करती वार ।
सगुणावांचून निर्गुण न लागे काम वितन्या मतीमंद ।
सगुण निर्गुण दोधून पाहतां कमजास्त नाही भिन्नमेद ।
कलगी गुन्याशी—॥ ३ ॥

लोहार मुतार कुंभार परीट बाराकार आढकडे ।
मांता आहत कज्जा धिक्कत विन संधीने कोण आले ।
नवशिक्ष्याला काम पुसोपे हजारे टाळंटेले ।
नामी विद्वल लीन सद्गते परशराम वाचीपाले ।
छंद विरे सवाई चळ नामावर बुनाद ।
मूर्खाला ही छक्कड भांगे शाहाण्यात फेवळ बोध ।
कलगी गुन्याशी निवून गाईल तो मांगलाची अवलाद ।
सगुण निर्गुण दोधून पाहतां कमजास्ती नाही भिन्नमेद ।
कलगी—॥ ४ ॥

सवतीसवतीचा सगदा लावणी-३ री.

चाल ॥ श्रीमंताच्या बावन पांसा त्यामधे नावन सरदार ॥
 रघुजी भोंसले दौलतराव शिंदे होळकर ।
 हारीस आणिला पती दोघीनी केला सळो कां पळो ।
 सवतीचा प्रतिवाद नित्य विवाद लागला कळो ॥हारी०॥धु०
 म्हणे थोरली मी लमाची देवीधर्मी रुजु ।
 कोरा नवरा आधी म्या वरला येती मला जन पुजु ।
 जेठी सून मी वडील धरामधी जशी दगामधी विजु ।
 मय कोणाचे समया लोऊन आधी उभयता निजु ।
 मी थोराची लेक नको सवती मज पाहून खिजु ।
 सासु सासऱ्याने मज आणिले इला कशाला मजु ।
 चाल ॥ माझे संयवर झाले जेव्हां । फार गजर ।
 रथ गाढे घोडे तेव्हां । दिली नजर ।
 सजपुढे तुझा काय केवा । कर गजर ।
 अर्माजिर्मिधे जरा त राहशी पुढेच येईल फळो ।
 हारीस आणिला पती दोघीनी केला सळो कां पळो ॥सि०१॥
 म्हणे धाकटी वडीलपणाचा नको लावू तोरा ।
 खुष मजी पतीची असली तुझा काय जोरा ।
 कानीकवाडी येऊन लागशील अवघा वेळ सारा ।
 दिड तांदुळ शिजऊन सांगशी गोष्टी तीन तेरा ।

ही चुनी गुदीपर फली । पहा खरी ।
 पाट पिकेता म्हणून मज केले पिकू जिणे तुझे ज्यो ।
 हारीत आणिता पती दोषीनी केला सजो कां पळो ॥ २ ॥
 सरमाऊन मग म्हणे धोरली उपमा देखील बरी ।
 पार्वतीच्या धाकनें लपविली शिवानें गंगा विरी ।
 मरुमायी पैजार बांगली उदेंड झाली खरी ।
 पायाची पायामधी शोभेल, कोणी बांधली गिरी ।
 अर्धांगी निजअंघी धमन मी, माझी करतील बरी ।
 आजपासून चार पाउले गुहा मी ठेवीन ठुरी ।
 चाल ॥ येऊ दे पतीला धरी । उभी आहून ।
 कां केली मानवरी । गळा पडून ।

✓ लोण्याची मारत नाही बरी । फडकडून ।
 असेच रागेन निडून पतीला गुही क्रिया नुज फळो ।
 हारीत आणिता पती दोषीनी केला सजो कां पळो ॥ ३ ॥
 रंगारम हवां आधी घेतला तर्पी बगलीत करकडून ।
 रोटेपणा मोटार्ह लावशील मजभोंती फिरकिलून ।

चाल ॥ समतोल दोहीला ठेऊन । फरी मजा ।

मजीत वागती बहुत । हितगुजा ।

नामी विठल करी छंद पाहून । फरी हजा ।

परदाराम येव्हा सजे पसा न्याजा तो न दळो ।

हारीस आणिला मती दोहीने केला सलो फा पळो ॥ ४ ॥

लावणी ४ पी.

चाल ॥ लाडे लाडे येत येत मनरंजना । उचडुनि कडेवर काप्याना ।

कोणी आणा सजन धुंडुनि टाकिलें घनी ।

मी झुरत आपले मनी । राजआंगणी ॥ ध्र० ॥

पलंगावर होज केली । माई पलंगावर ।

पलंगावर होज केली । मदत केफाची ।

केफाची लडर मदी आली । मागे न्याहाळिते ।

न्याहाळिते याच रावली । स्वपनामधे मते प्राहिणी ।

त्याने कधी निष्ठुर सोड केली । येई पाऊनी ।

कोणी आणा मुजत धेवनी । टाकलें घर्तणी ।

मी झुरत आपले मनी । राजआंगणी ॥ १ ॥

A4

B4

नवतीचा बहार चालला । बाई नवतीचा ।
 नवतीचा बहार चालला । घेड लाऊनिया ।
 लाऊनियां मजला गेला । मज हरणीचा ।
 हरणीचा कंठ सोकला । की लवकर पत्र पाठवा त्याला ।
 माझा माण व्याकुळ झाला । येई धाऊनी ।
 कोणी आणा सज्जन धुडूनी । टाकिले वनी ।
 मी झुरते आपले मनी । राजआराणी ॥ २ ॥
 जोशाला प्रश्न पुसा बाई । जोशाला लवकर पुसा ।
 घागे जीवदान । जीवदान मलाग भरवसा ।
 करा उपकार । उपकार समजेल कसा ।
 श्री जालग्रामधी गुंतला मांसा । कैसे केले जगजिवासा ।
 येई धाऊनि कोणी आणा सज्जन धुडूनि । टाकिले वनी ।
 मी झुरते आपल्या मनी । राजआराणी ॥ ३ ॥
 नारीचा आला साज्जन । बाई नारीचा ।
 नारीचा आला साज्जन । नेऊन रंगमहाली ।
 महालामधी नेऊनी । भोगिला पंची ।
 पंची आनंदार्ते । भोगिला पंची ।
 पंचिला विडा देऊनि । की रामा झणे वेळ साधुनि ।
 येई धाऊनि । कोणी आणा सज्जन धुडूनि ।
 टाकिले वनी । मी झुरते आपले मनी । राजआराणी ॥ ४ ॥

लावणी ५ वी.

चाल ॥ रतीवत महाराज पेशवे अमोलिक सुरती सोती ॥
सवाई भाधवराव स्वारी निघाली नवावा वरती ॥

सवतीरा सवती नित्य भांडती नाही कोणाचा कमजोरा ।
पती पांगळा करून बसविला अभंड नारी शिरजोरा । १ ॥
वडीलपणाचा भोज मजकडे निस्तुक झाला पती बेल ।
आधीच बसविले डोहवर याणे मग ती मजला कशी भिडेल ।
जर का झणते हाणान मारीत याच्या डोळ्या अंत येईल ।
बोलबोलीने विचार करिता ही काय याला स्वारी नेईल ।
चाल । तुम्ही एका देऊन चित्त । ही वडीलपणाची रीत ।
मजपाशीं असावा नित । चोरी छपीनें इजपाशीं जावा
इचां नसावा लई तोरा । माझ्या हातून म्यां करून आणली
गोष्टी करील काय तीनतेरा ।

सवतीरा सवती नित्य भांडती नाही कोणाचा कमजोरा ।
पती पांगळा करून बसविला अभंड नारी शिरजोरा ॥ १ ॥
हाणे धाकटी कडी ज्ञानी मुको आगावर येऊ चढून ।
आधीच मेंढा करून बसविला किती बोलशील पती आडून ।
निजाय नसायचे दिवस माझे स्व । पायती राहावे पडून ।
जर का माझा हेवा करशील चवभामधी नेईन वेढून ।

चाला का मजला आणिलें करून । पहिल्या उमतीचे तारुण्य ।
 भर रसा आलें रस भरून । रात्र दिवसा करीम मौजा ।
 मायबापानें दिलें बिजवरा । पोट पिकावें हेंचि इच्छिते—
 पुढें होईल खातारा । सवतीग सवती नित्य भांडती ० ॥२॥
 घरच्या घरामधीं दोघी समजल्या हकिकत ऐका पुढें सारी ।
 शरीर घेतलें पतीचे वांटून दोघी निजल्या शेजारी ।
 झोपेमध्ये दिली कलथी पतीनें इचा पाय गेला तिच्यावरी ॥
 रागें रागें उठली थोरली घेऊन वरंटा काय करी ॥

चाल । ऊठ सवती जागी राहाय । तुझ्या वांटणीचा पाय ।
 मजकडे आला हा पाहाय । पायावरती हणला वरंटा
 पती कापते थरथरा ।
 रागें रागें उठली धाकटी तिने मोडला तो दुसरा ॥
 सवतीग सवती नित्य भांडती नाही कोणाचा कमजोरा ।
 पती पांगळा करून बसविला आभंड नारी शिरजोरा ॥ ३ ॥
 आपल्या हातानें घर बुडविलें दोघी बसल्या दोहीकडे ।
 केला चहूकुन चवरंग पतीचा घरामधीं पडले खांडे ।
 जोंवर वांचला तोंवर चावली घरांतील अवधी जोड ।
 स्त्रिया अघोचर अवघे झणती देवादिकामधीं गोष्ट घडे ॥

चाल ॥ कवि नार्मी विठ्ठलचे तोड । बिसणीची मोडली खांड ।
 लोक कैक वेळां मोडी । परशरामाचे छंद सवाई आकडबाज येस मुरा

(११)

मार्गि चालतां निंदी करशील कशी गोष्ट जाईल थरा ।
सवतीग सवती नित्य सांडती नाही कोणाचा कमजोरा ।
पती पांगळी करून बसः ॥ ४ ॥

✓ लावणी ६ वी.

चाल ॥ दुपार मजला झाली जाऊद्या घरी साखु घालील वादु ॥
दुष्ट माझे दीरमाये काढितील माझा शोधु ॥
पतीने मजवर वरचढ केला नित्य जळे सगडी ।
करून आणली दुसरी खचून सोन्याच्या लगडी । धु० ॥
मी काय होतें कुरूप रूपाने विचार मनीं पुती ।
अर्धी दास पाटाची बायको झणे चतुर सुती ।
न्हाण आल्याला आडीच वर्षे तंत आले भरती ।
घरी दारी शेजेवर तालिक मनच्या मनीं धुरती ।
बाहेर खत्रड्या सदां चित्त तुझे परनारीवरती ।
असिलाचें लंकल बळच जीव मुठीमधे धरती ।
मी वनी एकली हरण । फिरफिरून ।
आता सहा चव महिन्या सरत । धुरधुरून ।
पाहा जळता माझे सरण । डोळे भरून ।
दुस्त सवतीचे मला साहिना पंगवावर सगडी ।
करून आणली दुसरी खचून सोन्याची लगडी ।

पतीनें मजवर वरचढ केला नित्य जळे सगडी ।
 करून आणली दुसरी खर्चून सोन्याची लगडी ॥ १ ॥
 हाणे धाकटी उभयठ माझी नवी तरणी माती ।
 सडा साट मी पाहून केला दवलतीचा हत्ती ।
 अशी रांड दौडाळ गळ्यातुनी लग्नाची होती ।
 कशास केल्या दोघी रडायी उशान पायती ।
 तुझी तुला लाडकी वेगळी ठेव नेऊन सवती ।
 तिची माझी एक नजर नसावी जीव गेल्या कल्पाती ।
 चाल ॥ हळदीचा डाग एक मशी । लाविला ।
 इतक्यानें दासी झाली कशी । पुस तिला ।
 जन पेंकून बाहेर होशी । सांग मला ।
 जिची तिजला गोष्ट सांगायी स्पष्ट करूनका पडी ।
 पतीनें मजवर वरचढ केला नित्य जळे सगडी ।
 करून आणली दुसरी खर्चून सोन्याची लगडी ॥ २ ॥
 दोघी सवतीचा झगडा त्यामधें आणीक राख तिसरी ।
 माझी करावी वाट तुझ्यामधें अजात मी दुसरी ।
 धाकुटपणाचा खेळ शिकविला मीच कळाकुसरी ।
 हशी खुशीनें विद्या मागतें पुढें पदर पसरी ।
 एक झाला गलका भरली घर आंगण ओसरी ।
 रोग नये हा भोग लागला देह वाळून उसरी ।

चाल ॥ अन्याई कोणी तरी लावा । चार जणे ।

तिघी जागी तिघीजणी ठेवा । आर्ताने ।

ही किरकिर विलगेस लावा । मर्जीने ।

चवथे ह्मणती कुठे तरी भवाल गर्जोने ।

नित्य घरामधे कळो माजला करूं पाहती फुगडी ।

पतीने मजवर घरचढ केला नित्य जळे सगडी ।

करून आणली दुसरी खचून सोन्याची लगडी ॥ ३ ॥

आडचा सरतोचा झगडाग निवडून सुगडाई केली ।

जिची तिची वेगळी नेमणूक जुदी जुदी खाली ।

एक एकीला चवदा दिवस महिन्यातून बोली ।

दोन दिवस राहिले राखीचे आचस पुणव खाली ।

पांचांनी पंचाईत केली लढऊन या किली ।

सरळ चालला प्रपंच गेल्या आपापल्या महाली ।

चाल ॥ नासी विठ्ठल छंद भसे । रंगरशी ।

जडणीमधे अंतर जसे । जन खुशी ।

जो आडमागोमधी धसे । त्याची हशी ।

परशराम गुण येसू गातो लाखांमधे सुगडी ।

करून आणली दुसरी खचून सोन्याची लगडी ॥ ४ ॥

खर्चून पैका दोघी बायका केल्या सुखासाठी ।

सुख नाही परदुःख लागले नित्य आमच्या पाठां ॥ ध्रु० ॥

मूळ कमाची आमची बायको जन्माची बंडा ।

वारा वर्षे न्हाती होईना अझून कारकोडा ।

इणेंच करविली बळेंच दुसरी घालूनया गंडा ।

केले पदरानें खोरे आझाला सुकूनया मेंडा ।

मूळ खाद्यावर घेऊन धरोघर नाचवशील झंडा ।

केली तशी फडे लाव जरावर देव बालीव भोडा । चाल ।

केली तुझी त्वांचि खटमट । एकचिची बागा नीट ।

भलतुस पिडवे पाट । कां करून घेशील विट ।

डोले असून आडांत पडशील हातीं घेऊन दिवटी ।

होती एकटी आऊ पडकली तुप साखर रोटी । खर्चून पैका ० ॥ १

झणे पाटाची होतें सुखाची रांडपण घालस ।

गाडी बैल जुंपून आली धरी माझ्या चालून ।

कसा घातला फासा सबती गोड गोड बोलून ।

अर्धा गांव केला पुढाईत हात पाय जोडून ।

घरदार संसार तुझाच नवरा जिवंत जीव धारून ।
 आऊत सोडून राऊत झाला-माहतो मशी-तोलून । चाल ।
 शरिरानें बनली घऊस । तुला निजाया-बसायाची-होस ।
 किती सवती लावशील धऊस । रक्ताचा पाडीन पाऊस ।
 करीन घावडी नेहनें चावडी मग पडशील खोटी ।
 हांती एकटी खाऊ पडकली तुप साखर रोटी ॥ खर्चून पैका ० ॥ २ ॥
 साज सकाळीं नित्य धुमाळीं दोघी समतोली ।
 बेजार केला नवरा ठेविला करूनया बिली ।
 घरच्या घरामधीं चवघाजणांनीं मन समजुत केली ।
 वडील ठेवली खाली धाकटी माडीवर ठेवली ।
 पाटाशीं पती चोरून जातां पाळत लावली ।
 आधीं शिडी चढतां धावली पायांस कव घाली । चाल ।
 धाकटी जपून वर होती । तिच्या शेडी लागली हातीं ।
 तिनें तणून धरला पती । दोघीजणीं पडल्या जीति ।
 जसा दोडका लावू लागला झाला हिरमुष्टी ।
 दिवस उगावल्या सोडून दिव्हा जीव उरला कठी ।
 खर्चून पैका दोघी बायका केल्या सुखासाठीं ॥ ३ ॥
 सुजून मोपळा झाला भवला दोघीचा शहाडा ।
 शेक मराठ्या कलू लागल्या चवळ नारी दुपडा ।
 आगी वायु भरला घातला वैद्यान पगडा ।

धनं दवलत सारी वाटे लावली मग शाला उघडा ।
 दोघी बायका मूळ पापाच्या असून चतुर सुगडा ।
 नामी विठ्ठल परशुराम झणे शेंदुर दरीडा ॥ चाल ॥
 एक जाया असावी सती । मूळ दुर्योधन हुसति ।
 नेला अहंभाव अधोगती । काय असून नसून संप्रति ।
 रामकृष्ण गुणी रामा कपुत बुडविल कुळ पोटी ।
 सायबाप कोणी घेरून गेले सांगा वैकुंठी ।
 खर्चून पैका दोघी बायका केल्या सुखासाठी ॥
 सुख नाही पर दुःख लागेल नित आमच्या पाठी ॥ ४ ॥

लावणी ८ वी.

चाल ॥ दुपार मंजला शाली जाऊद्या घरी सासु घालील कादु ॥
 दुष्ट माझे दुरभावे काढतील माझा शोधु ॥
 जीव गला तो जाऊंदे नारी केला नेम ना कधी डगन ।
 बायकोस आवडवी दादल्यातू मरशील मी सता निघत । धु०
 नाहील ती घरी दया हरीची लागेल तें पुरवीन बसल्या ।
 चट्टी पट्टी कर धुंद फुंद राव कर मौजा आवडेल तसल्या ।
 तू क्षणभर ना दृष्टी पडशील मी आंधळां डोळा असल्या ।
 खन वारा जरी तुजला लागेल तूं आमचा गडे अर्ध-महान ।
 जीव गला तो जाऊंदे नारी केला नेम ना कधी डगन ॥ १ ॥

रंगीत चौपट तुशी खेळाया पट देई छान गडे ।
तुज भवताली मरून कजेरी मला ठेंगणें दिसलें गगन ।
जीव गेला तो जाऊंदे नारी केला नेम ना कधीं डगन ॥२॥

तुट्टेवाज ती आधींच खिलाई नवग्यांच्या गोष्टी ऐकून ।
मिष दुखण्याचें करून मिजली पडवे लावले भग चव्हेकून ।
अधे रात्री लटकच मली पांचो प्राण धरले रोहोकुन ।
वरपंगी आल्हाद दाटे भग शरीर तुटे धरले चव्हेकून ॥
अशी वस्तुका आज भोगून घ्यावी दिवस उगवल्या लाऊं अगतां ।
जीव गेला तो ० ॥ ३ ॥

खरच निघले काय सता पांढाला थेट घेतली प्रेतकळा ।
संढा तो तिजला शीव लागला नार उघडून पाहे डोळा ।
भरा फिर वचनोचा खशीर मोगून घेतील सुखसोहळा ।
नामें विठ्ठल परशुराम म्हणे सिवा सारी सदर नित्य काळा ।
रामकृष्ण गुणी रामा कसारें शोहिरफीमधीं सदा मगन ।
जीव गेला तो जाऊंदे नारी केला नेम ना कधीं दगन ।
बासकोस आवडवी ० ॥ ४ ॥

A4

B4

लप्करचें काय सुख सांगूं गे तुज नारी ।
 तुझे प्रीतिस्तव तें सोडून राहिलों घरी ॥ ध्रु० ॥
 आम्ही बाल सराईत आधीच घोडेस्वार ।
 जातांच लागला लप्करांत रेजिगार ।
 दिला बसाया सभल घोडा धन्याचा प्यार ।
 पंगतीचें ताट दिलें मयाल खिजमदार ।
 उमतीचा तवर केली झड घालत तलवार ॥
 बक्षिसा मिलविल्या बवरीम अमदागीर ॥
 दौलत मिलविली भर उठ दोन चार ।
 मग आली तुझी सय जीव करतो हुरहुर ।
 धन्याची रजा चौमहिऱ्यांचा करार ।
 कुच मुक्काम दर मुक्काम आलों कसार बारी ।
 केली गर्दी मिलानें दौलत नेली सारी ॥
 लप्करचें काय सुख सांगूं गे तुज नारी ॥
 तुझे प्रीतिस्तव तें सोडून राहिलों घरी ॥ २ ॥
 दोन चार पांघरुणें आला आंगावर लेऊन ।

नारीचे दिपले डोळे लिमास माहून ।
 करी गोड गोड जेवाया समया लाऊन ।
 करी खुशामत अजान पुढे उभी राहून ।
 आज लाख मिळविले हरी विसरला देऊन ।
 बरे आले हेतशीर घरी आपले जीव घेऊन ।
 वडिलांची अधी भाकर खाऊ धुऊन ।
 आहोवपण भोगीत कपडाळी कुंकू लाऊन ।
 गेली महालामधे दिला परंग सिंहाऊन ।
 शंजारी निजले दोघे लई प्रीत लाऊन ।
भोगिला विलासे समया लाऊन नारी ।
 मज रुपासारखा जोडा असा बेबहारी ।
 लप्करचें काय सुख सांगू मे तुज नारी ।
 तुझे प्रीतिस्तव तें सोडून राहिलों घरी ॥ २ ॥
 गेली रात्र उगवला दिनमान तुसथ्या दिवशी ।
 लग्नगून उठली होती चतुर नार हावशी ।
 वाटिती साकरी जम नारीला पुसी ।
 चुडेदान दिलें अंबिका पावली नवशी ।
 आंधोळीस पाणी ठेवून ऊन ऊन सरशी ।
 लावी डटणें चौरगावर होऊन सरशी ।
 माथ्याला टकल कशाचें हो गुणराशी ।

दोन्ही खांद्यांला दोन्ही घट्टे बांधल्या जारशी ।
 वाकडा हात खुळा, देह झाली झांजरशी ।
 टांचांच्या गेल्या भेगा असून सुखवासी ।
 रात्रंदिस होती घोड्यावरती स्वारी ।
 रांगडा मुख तिथें लढाई केली मारी ॥ लष्करचें ० ॥ ३ ॥
 पाठीशीं ढाल खांद्यावर बंदुक आमच्या ।
 केवरेला साज परदाळे सुच्या निमच्या ।
 आम्ही केली लढाई पाछायाशीं रुमच्या ।
 क्रंकरा निरपल्या जेव्हां चमाचम चमच्या ।
 गोळ्यांचा वरसतो पाऊस अती सुमसुमच्या ।
 रक्ताचे वाहती पूर नद्या रुमधुमच्या ।
 लढणार असाम्या निवडक जाण आमच्या ।
 तिथे पाणी मिळिना रुप्याचा एक चमचा ।
 निसर्ग केली लढाई पेटलो मरी ।
 सोम्याचे मंदिल तुरे दिले जरतारी । लष्करचें ० ॥ ४ ॥
 इतकें ऐकुन नार हर्षली चित्ता ।
 लष्करचा गडी एक याला जामीन होता ।
 त्यानें मुळापासून सांगितली अवधी वार्ता ।
 माथ्याला टकल पडलें मोळी बाहेती ।
 खांद्यांला पडले घट्टे बादलें वहातां ।

(२१)

बादल्याची मोडली काठी याचे हातां ।
 याला सकाळींच उठून मारती लाता ।
 जेव्हां झाली लंडाई बुणग्यांमधीं हा होता ।
 पोषाक पळाला घेऊन येतां येतां ।
 हेलपाटा पडला इथवर याच्याकरतां ।
 नारीचें शिजलें कप्राळ पायां पडतां ।
 वाण्याचीं उचापत देऊं कशामें श्री आतां ।।
 विदू परशरामाचे छंद असेग बेबकारी ।
 मगलीच्या ढंडाच्या भराळ भणभण सारी ।। लफ्फरजे ० ॥५॥

लाविणी १० वी.

चाल—हा फंदी फाकडा मज सांपडला गुंडा ।
 चालंदे प्रीत शेवटा देवा मारींडा ॥ कुशावा.
 परी कळा स्राऊ अबळा नसावी अशी ।
 भवघा वेळ रागामधीं नागीण धुसधुशी ॥ ध्रु० ॥
 परी साया पियाला नया हरीची असून ।
 किलवाणें हिंदावें जगात चिथ्या नेसून ।
 सवां कस मोकळे वेणी घालिता वसून ।
 समाचा नवरा कांहीं बोले वसवसून ।
 माहोरी पळाले दोन चार महिन्यांनी वसून ।

ही वेडी कां शहाणी म्हणवा तिशी ।
 अवघा वेळ रागामधीं नागीण धुसधुशी ॥ १ ॥
 देखण्यांत विट्ठी कळे दांत प्रतिमा ।
 खांद्यावर टाकून पदर बोले बेतमा ।
 दोघी चवघी सारख्या बसून करी नित जमा ।
 आंगणांत चावडी घर केलें तीन शिमा ।
 लमाचा नवरा त्याशीं बोले बेतमा ।
 धाव दवडी वाहती पाणी वेडी धुमधुमा ।
 गवळ्यास्तव नंदा घरी दुधाळ्या म्हशी ।
 अवघा वेळ रागामधीं नागीण धुसधुशी ॥ २ ॥
 सोयरे स्नेही येताच मनी तरकडी ।
 मागवापभावास्तव कारिता कुळवाडी ।
 घर स्वयंपाक म्हणता मारी कपाळी आदी ।
 जेवाया घुरेना तिशीं ताटभर काढी ।
 मिष्ट केलें हिवाचें घेऊन निजे गोदडी ।
 कर काम म्हणे मी लेकरवाळी नाही सडी ।
 अवघा वेळ रागामधीं नागीण धुसधुशी ॥ ३ ॥
 मूळ वर्ण शंभर अष्टल्या वरी ।
 दिवस पांढऱ्यावर माग अनंत अर्ज करी ।
 जारिणी जारसीं सहित पुरुष मिळाले घोघरी ।

(२३)

याकारितां योगी बसले गिरिकंदरी ।
नामें विठ्ठलाचें कवि सुख पाहे शाहिरी ।
म्हणे परशुराम होय सावध पडशील फ़री ।
येसूचे छंद कशी उचलपुच्याला दुशी ।
अवघा येळ रागामधें नागणि धुसधुशी ॥ ४ ॥

✓ लावणी ११ वी.

मान ॥ शिव शिव काय विषय हा देवपूजा करितां करितां ।
पीतांबर तरी सोडून ठेवा छी छी कां कवळून धरितां ॥
मी लमाची वाईल याची हा तरी नवरा कसा ।
पांच तुम्ही परमेश्वर पारी बसून याला पुसा ॥ हुं० ॥

✓ फक्त हाळदीचा डाग लाविला केल्या दिवसापासून ।
चोळी लुगडें काय घेऊन शिणला खरें खोटें ध्या पुसून ।
सांड गांवामधीं फिरतो भांड रिकामटा असून ।
इकडील काडी इकडे करीना घर कसें चालिल बसून ।
हातांत भाला धरणे जेऊं घाला उलटाच मजन्नर रुसून ।
तीन तुकड्यांचें एक मुंडास तिनदां बांधी करून ।
इतके कानावर ठेऊन पाणीटें वर तीन पातें खोसून ।

नाल ॥ राहिना घरीं कधीं गोर गोविली मज गाईची ।
पाहिना घर मला काय चोरी केली याजी ।

धड माहेरच्यानीं अब्र साखिली मेल्याची ।
 तिनदां ग तिनदां जाईत झणतो जीव झाला वेडापिसा ।
 राहायाचा किती धडमाटा पवरीं असा ।
 मी लमाची बाईल याची हा तरी नवरा कसा ।
 पांच तुम्ही परमेश्वर पारीं बसून याला पुसा ॥ १ ॥
 ही काय झणली भडवे पाटील हिचें काहीं ऐकू नका ।
 खाया पियाला घरी काय तोटा महामुर पैसा टका ।
 तीन समले काय नित बांधुनि उडे दिलीचा शिका ।
 जन्मा जुगाला जाईल आमच्या या आधुलीला धका ।
 दिनें देवडे चोळी लुगडे तिळभर नाही चुका ।
 घर नंदाचें गोकुळ नांदे जणु दुसरी द्वारका ।
 खरे खोटे आधी येऊन पहा मग तोंडावर धुका ।
 दिल चाहिल त्या करू आम्ही मौजा पाहून जळतील हिका ।
 चाल ॥ लागले वेड हिला चळ भरला माहेरचा ।
 लाविला वाहात झरा खेळ मांडिला संसाराचा ।
 धड इचें येथें, तेथें जीव अब्रघा अंतरचा ।
 काय बापाचें भूषण सांगती तिथें खडबडती पिसा ।
 तोंड धुतां धड येईना चिपडें दोगातांतून एक वासा ।
 मी लमाची बाईल याची हा तरी नवरा कसा ।
 पांच तुम्ही परमेश्वर पारीं बसून याला पुसा ॥ २ ॥

अग हा सटक्या बटक्या लटक्याच गोष्टी करी ।
 भात भुजाया धड खापर मिलेना पहा तयाच्या घरी ।
 याची माय माझी सखी मावळण मायबापाच्या घरी ।
 तिच्या पोटी हा हिरा जन्मला काय आठवावे तरी ।
 गाडे घोडे गाई म्हैशी बैल आंदण चुरी ।
 करतुकीचा कांदा तिनदा येतो आंगावरी ।

बाल ॥ साहिना दुःख झणून मी आले पारावरी ।

लेक मी तुमची धर्माची काय अन्याय घाला पदरी ।
 तुलीपाशी हा बहावर होऊनी मजबरी बसवी ठसा ।
 एक तिथे वहा का करिमा, माझी दुर्वशा ।
 मी लमाची बाईल याची हा तरी नवरा कसा ।
 पांच तुम्ही परमेश्वर पारी बसून याला पुसा ॥ ३ ॥
 अगे चौपिढ्याची दौलत आमची आहे एकुणएक ।
 इचा बाप तो आमचा मामा मागत होता भीक ।
 बळच आणून याने पदरी घातली लेक ।

जन्मवाभुटी होईना पोटी इच्या एक बाळक ।
 आझावर भरत घर पोराने अवघे बुडविले पीक ।
 इज्जत करितो दुसरी तिसरी स्पष्ट सांगतो ठीक ।

बाल ॥ कसा तर जोडा लमाचा शेवटी जाणून ही कवर ।
 बालेघाटी उतली रंग रसा ।

विठ्ठल नामें परशराम म्हण लावली कसा ।
 मी लमाची बाईल याची हा तरी नवरा कसा ।
 पांच तुम्ही परमेश्वर पारी बसून याला पुसा ॥ ४ ॥

लावणी १२ वी.

चाल मी पाटितलें मास काय मन सायाशी लाविले ।
 कुणीकडे चुकला वाट आज माझ्या भेटीस फावेलें ॥
 धडा कटा तरणा ताठा कांहीं करीना चाकरी ।
 कुटुंबघातकी तीन शेरांच्या नित उडवी भाकरी ॥ ध्रु० ॥
 गावाबाहेर आंत कोसावर गोसाव्याची मदी ।
 जन्म आखाडा आर्क्षई केला नित ओढितो गुरगुडी ।
 लाल डोळे करी हिरवे पिंघळे घरी येऊन मडवडी ।
 खायापुरता गोड गोलती मजमवती लुडलुडी ।
 पोटी सोन्याचे नसणे झालें ते उघडी पाघडी ।
 नाही देव्हारी देव राहिले कर्माच्या परवडी ।
 नग डारिने मोडून चारिले मानेमणी बुगडी ।
 अवघे माहेराकडून, दिवस आबळीचे किती घालं ।
 आहाळण्या किती सोमूं याच्यारी ।
 सुकून देह झाली माझी भाल ।
 मी आबरूची वणून गस खातें आपल्या घरच्या घरी ।
 दुसरी एखादी असती ओढून नेती पारावरी ।

घटा कटा तरणा ताठा काही करिता चाकरी ।
 कुटुंबघातकी तीन शेरांच्या नित उडवी भाकरी ॥ १ ॥
 एका पांढील सालस सधलस होऊन बोलती कशी ।
 विन दिवसाहून केली बायको रतिबलाविला इशी ।
 साया पिया काय घरी तोटा ठेविली फुला जशी ।
 नग डागिने असून लेईना फुन नागीण धुसधुसी ।
 दूध दुभट्टे घरी खिलारे कळप गाई हशी ।
 चार पिढ्यांचा रोजगार आहे आसचा मोगलापशी ।
 काय घरी संपत्तीला चोडारी । आसाला पैसा जणू धवडी ।
 पडविले नग दुहिरी इजलाशी । आटविल्या सोन्याच्या लुगडी ।
 उठली दैनीवर आमच्यारी । रांड बेंदगी फार दुषडी ।
 दुणे देवडी लेणें लुगडी भरगच्चीचें जरी ।
 दादम चिंध्या हुंगणी लावून पागार घेते शिरी ।
 घटा कटा तरणा ताठा काही करिता चाकरी ।
 कुटुंबघातकी तीन शेरांच्या नित उडवी भाकरी ॥ २ ॥
 घर सोडून नाही बाहेर गेला भगली विसती जरा ।
 शिवाळशेटी गोष्टी सांगतो खरी पंचहित करा ।
 एक आंगावर साजर शला तो जातो चुरचुरा ।
 चापून जोपून पगडी बांधितो जतन केली जरा ।
 त्यावर फुलजी होऊन बसला शिपाई वणें मी मुरा ।

सांगशाल वचलत वडिलांची । दाय मज पुरून कुठे ठेविली ।
 असून तरी कां मजलां अवदारी । गाय कशी गाळामधे गोविली ।
 आठोप घरदार तुझरी । मलाई माझी मज भोवली ।
 सतीला नाहीं बती हत्ती आहे शिंदळीच्या घरी ।
 लबांड जेवीं तिनदां वाजवी तीन तीन फाके मारी ।
 धट्टा कट्टा तरणां ताठा कांहीं करीना चाकरी ।
 कुटुंबघातकी तीन०—॥ ३ ॥
 रांड भांड ही संवरी झाली राखरी धुपे सदा ।
 नित्य पारावर कुंकर ऐकून जम हासती गदगदा ।
 उदुतु चावडी घावून येते अवघा वेळ हा हुदा ।
 नाव गाव वडिलांचा लौकिक उंच अवरुच्या पदा ।
 बळे चौथानीं पदरी बांधली नेऊन महा एकदां ।
 कोणी पाहिला परीं ओळखावा अकलेनें हा खुदा ।
 करून राहूं दुसरी, हवें नांव घेऊं न कदा ।
 दर महिना देऊं चंदी मोजून हवा आमचा हा मुदा ।
 चुकेना लमाचा जोडा पाई खोडा जग्य बोले ।
 असा ह्या पुरुषाचा झगडारी । वर्तणुक पाहून कवच केले

समजले ते दोघे उभयतारी । धरुच सणगदी घरी नेलें ।
 नामी विठ्ठलचे तोड सवाई धौशा ठेऊम शिरी ।
 परशाराम हणें दूम उतरली बालेवादावरी ।
 धडा कडा तरणा ताठा काहीं करीना चाकरी ।
 कुटुंबघा ॥ ४ ॥

लावणी १३ वी.

नाल भरजरी पैठणचे पातळ लफाघे टांचा ची खबर ।
 आधीच जोवन तिळ्वर लावर पितांबराची चोळी जबर । फंदी
 नाल दुसरी । हरहर हरहर काय विषय हा वेवपणा करितां करितां
 पितांबर तरी सोडून देवा छी छी का कमळन धरता ।
 धष्टपुष्ट हा लठ्ठ सुमाना घर सोडून कोठें जाईना ।
 दिवसां रात्री कुरवुर करितो बऱ्या दृष्टीनें पाहिना ॥ ध्रु० ॥
 आजघर होतें लहान मजला कळूं लागलें आतां ।
 कोठवर सोसू तस्ती सी याशीं न ऐके, व्रजितां ।
 साया पियाचे दिवस माझे आलें कमळन मी रुता ।
 अवघा वेळ हा संसार न राहें घडीभर रीता ।
 असुर खुणी निखुर बसतो काही काळजी ठेविना ।
 एक हातामध्ये आंगठी घालुनी तिजवर कोठें साईना ।
 धष्टपुष्ट हा लठ्ठ सुमाना घर सोडून कोठें जाईना ।
 दिवसां रात्री कुरवुर करितो बऱ्या दृष्टीनें पाहिना ॥ १॥

संसाराची राळ मांडली फिरें नित भगळा भवता ।
 गोड घासावर नजर याची न पाही पुढल्या हिता ।
 ही काय सांगे छुतरी कुत्री वसवस करती सदा ।
 बहुता परी सांगतां परंतु आमचें ऐकेना कदा ।
 महिन्यातून जाती पळून तिनदां दुसरा न सुचे हुदा ।
 साहेरचा इला ओढा लागला पुरता पुसून घ्या मुद्दा ।
 इज्जवर करूं आम्ही दुसरी बायको मोजून शेर देऊं जुदा ।
 पडून राहवें उगीच इणें करूं नये अमर्यादा ।
 रांड मांड ही सवरी झाली कांहीं अकल घेईना ।
 धन दवलत घरीं महामूर असतां लेणें लुगडें लेईना ।
 धष्ट पुष्ट० ॥ २ ॥
 हा काय सांगे तुटका लटक्या दवलत कोठे तरी आहे ? ।
 पाणी पियाला तांब्या न मिळे झोटा बसून राहे ।
 नंग लागीं अगदी मोडले अडून धरीना सोय ।
 एक कानावर पगडी ठेऊन दर्पणी मुखडा पाहे ।
 जन्मापासून आइतखाऊ कवडी जोडतां नये ।
 मज्ज भोवतीं जें रत्न जन्मले झाले निहाय सोय ।
 हा पूर्वीचा वैरी बाहेरी पळभर सुख देईना ।
 जीव घेईल तरी घे एकदाचें दुःख मला साहीना ।
 धष्ट पुष्ट० ॥ ३ ॥

स्त्री पुतषाचें भांडण होतां आपले आपले घरीं ।
 दृढ निश्चय पतीचे चरणीं ठेऊन राहे दुरी ।
 कल्पना मनांतून निघून गेल्या बहु झाली हावसरी ।
 आधींच देखणी त्यावर गहिना घालून नानापरी ।
 एकाचि उभयतां होऊनी नांदूं लागले घरीं ।
 नामी विठ्ठल परशुराम गातो कवन कुसरी ।
 सखारामाचे तोड ऐकतां आल्यामति होईना ।
 विल कुल बसले जिकडील तिकडे सन्मुख एकही येईना ।
 मद्य पृष्ठ० ॥ ४ ॥

लावणी १४ वी.

चाल ॥ श्रीमंताच्या बावन पागा त्यांमधें बावन सरदार ।
 रघुजी भोंसले दौलतराव शिंदे तुकोजी होळकर ॥
 दुसऱ्या नार नवण्यासु शिकवी झणे वेगळे निघा ।
 बहामर्दा संसार दाविते करून तुझाला बघा । ध्रु० ॥
 जसा भाव्याचा बेल राबतो देह अरादीं शिजली ।
 तुमच्या जिवावर पवदी दारका केलें घरदार दोमजली ।
 आवस पहाट निल उठूनया राजभाज त्यजिली ।
 त्यासारखा जोडा तुझ्या मी आहे नाजूक बिजली ।
 इतके करून नाही सत्ता को अकल शिजली ।
 तुकी चाकर मी बढीक फुकाची वैचदशा निजली ।

चाल ॥ कारभारी तुमचा भाऊ । कुलकुला घरात जाऊ ।

तिजपुढें काय मी माऊ । अशी तस्ता कुठवर साह ।

केली खुलवर शेवटीं मुकुर देतील दसा ।

कर्जाचे डोंगर दावितील करून वर त्या बगा ।

दुघड नार नवऱ्याला शिकवी क्षणे वेगळे निघा ।

जामदीं संसार दावितें करून तुझाला बघा ॥ १ ॥

पहिल्यापासून केली कमाई कवडी कवडी पुसा ।

तोडा सुतळीचा वांटून घ्या तुझी बरोबरीचा हिस्सा ।

नग डागिने घडवा मजला रोकड हुंडी दुसा ।

माझ्या माहेरीं जाऊन राहूं बिन घोरानें असा ।

परगणें पाटिल तुमचा सासरा जिकडे तिकडे ठसा ।

रावणार राबतील शेती, स्वस्थ जावडी बसा ।

चाल ॥ बायकोची अकल खोटी । जिवी धरून बांधल्या गांठी ।

पहा कवडी कळीची काठी । भावाभावांत पडल्या तुटी ।

वेगळेपणाची हौस मनामर्घें आगीन करी धुगधुगा ।

निमित्ताशीं केली पुढें बायको, आपण राहिला डोंगर ।

दुघड नार नवऱ्याला शिकवी क्षणे वेगळे निघा ।

जाहामदीं संसार दावितें करून तुझाला बघा ॥ २ ॥

अशी मनसुमी वाटून धाटून आडला आवल्या गडी ।

लढकीच कुरबुर बायको झोडली घालून बसला आढी ।

रंगें भरून गोठचामधें निजला हातीं पाई धोंगडी ।
 आला बाहेरून भावां क्षणतो कुठें गेल्या धोंगडी ।
 नका भाऊजी लाऊं कुरकुर करीन तलाय बावडी ।
 व्या अकल व्ही शांहाणे भाझे काय भिजतील तीन खडी ।
 मला होईना तुमचा धंदा कुठवर मार खाऊं कितीदां ।
 चाल ॥ कोणी खाड येईना या चिंदा । अशी घळमळ पडली मदा ।
 सारीं रात्र असा विचार केला धरिला दोहिनी फुगा ।
 नांदल्या मराला विमो लावला प्रिळ पांडूम केला भुगा ।
 दुमड मार नवऱ्याला शिकवी क्षणे वेगळे निधा ।
 जाहामर्दा संसार दाविते करून तुझाला बधा ॥ ३ ॥
 चवधानीं वाटणीं करून धरोबर वांटा करून दिला ।
 अर्घ्या आडामधें भरून आंबाडी सासुरवाडी गेला ।
 तेच सालीं खरपड पडलें शेतामधीं तोटा आला ।
 पडोवारी बिलकुल पैसा अवघा वाटे लाविला ।
 साम्राज्ञीच वेल दमले कर्जबंदी झाला ।
 चलतीचे सोयरेघाथरे कोणी पुसेना याला ।
 चाल ॥ सालीं दशा आली अवकळा । डोई चिथ्याचा शिळमिळा ।
 गेला विसरून टाकमविला । देह घालून झाली पिळा ।
 विळा वजन मग करी मजुरी दोहीकडून तुझला लणा ।
 दाणे साळून करी गुदसण दाताच्या बसल्या शिंता ।

(३४)

दुघड नार नवऱ्याला शिकवी वण वेगळे निघा ।
जाहामर्दा संसार दावितें करून तुझाला वधा ॥ १ ॥
बायकोच्या अकलेनें झाली थोराथोरांजी दशा ।
डोर वेगळे सोडून निघती मायबापाची आशा ।
गेला शरण भावासी आपली पुरती फिटली निशा ।
केली पाहिल्याहून चढी उतरला डोळ्यांवरला नशा ।
एक जोडी पर देव दहांचें हाजा उडवी परखुशा ।
जिकडे तिकडे मान मानती लौकिकाच्या उशा ।
चाल ॥ नामी विठ्ठलाचे छंद गीति । धर ऐकून मूर्खा चित्ती ।
नवशिकाची किंमत किती । श्वानास भिईना हत्ती ।
परशराम येसु निवडून दावी हा भीती हा फुगा ।
तीळ नाही म्हणून कोळ साठविले घरात घालून ओघा ।
दुघड नार नवऱ्याला शिकवी म्हण वेगळे निघा ।
जाहामर्दा संसार दावितें करून तुम्हाला वधा ॥ २ ॥

लावणी १५ वी.

चाल ॥ जयशिवलिंगा मस्तकी गंगा पावतीला घोरून ठेविले।
ज्या गंगेनें जग उद्धरलें तेलोक्यामध्ये नाणवले ॥
पतिव्रता खुण करून पतीला गुफून दिधला तुरा ।
पर पुरुषी जर रत मी होईन तरी सुकल चातुरा ॥ ध्रु० ॥

पर मुलखीं तुळी जाऊन राहिला बीरा वर्षे जरी ।
 नाही मुकणार तुरा जराभर हीच प्रतिज्ञा खरी ।
 ऐसें ऐकून नारीचे शिपाई हर्षले अंतरी ।
 आखीं जातो लष्करी, कामिनी खुशाल रहावे घरी ।
 चार कामे तुज सांगून जातो निक्षुन त्वदयी धरी ।
 विन पैशाविण महाल बांधून बाग लाव रसभरी ।
 पुरुषाविण स्त्री पर्णून आण एक आभास रूपगुणपरी ।
 पुत्र पतीविण पैदा करून ठेव आपले मंदिरी ।
 असे सांगवें घालून गेला फंदी फाकडा झुरा ।
 राक्षसिवस काळजी सारीला चैन पडेना जरा ।
 पतिव्रता खूण करून पतीला गुंफून दिधला तुरा ।
 पर पुरुषी जर रत मी होईन तरी सुकेल चातुरा ॥ १ ॥
 नवगोंदाचा तुरा भस्तकी फुलाशीं फूल दाटले ।
 हुंकार चाकरी राजापाशीं काही दिवस कांटले ।
 ताहाजार निलानवा सुके न अग्नी लोळ तुटले ।
 कुटून लावितो नकळे शोधितो सहा महिने लोटले ।
 काही तरी किमया असेल पराक्रम आश्चर्य वाटले ।
 जम पुसाया त्यासी एकांती राजाते गठिले ।
 तो कण आमची नार सती घरी सुवर्ण मुक्ती आढले ।
 तिचे त्रीद हे लावून आखी चार मुलख खेडले ॥

एकून राजा चकित झाला बाण जिव्हारी पुरा ।
 तुरा सुकेल तरी नक्षा राहील यावर आपला कुरा ।
 पतिव्रता खूण करून पतीला गुंफून दिधला तुरा ।
 पर पुरुषी जर रत मी होईन तरी सुकेल चातुरा ॥ २ ॥
 पलंगाची चाकरी शिपाई जवळ हुजूर ठेविला ।
 पतिव्रतेचें व्रत भंगाया प्रधान पाठविला ।
 शहरा बाहेर मुकाम करुनि कागद भेटविला ।
 गोष्ट लावितां तिशीं पतीचा हुकूम आठविला ।
 बाग महाल जर बांधून देशील तरी जीव वाटविला ।
 दाशी हातीं संदेसा मनसुभा थोडक्यांत आठविला ।
 बाग महाल त्यानें सहा महिन्यांमध्ये तयार करून ठेविला ।
 आपल्या सारखी सज्जन दासी तिशीं राग लाविला ।
 पतिआज्ञेस्तव असत्य भाषण कधीं बाधेना जरा ।
 पतीव्रता व्रत राखून आपलें अभंग अक्षई हिरा ।
 पतिव्रता खूण करून पतीला गुंफून दिधला तुरा ।
 पर पुरुषी जर रत मी होईन तरी सुकेल चातुरा ॥ ३ ॥
 कुच करून मग प्रधान आपले नगराशीं जाता ।
 सर्वे निघाली गवळण होऊन कोणा मा कळता ।
 पत लाऊन तिनें पती भोगिला प्राहून दिस चौथा ।
 पोषाक खंजिर खूण मागितली लाऊन मोहे ममता ।

करून साज पुरुषाचा निघाली परतून घरी येता ।
 खंजिराशीं लंम लाऊन आणिली दुसरी दुहिता ।
 नवमहिण्या घरी पुत्र प्रसवली आनंद बहु चित्ता ।
 वर्तमान लिहून पाठविलें झाली मूल वार्ता ।
 पत्र वाचितां हरष झाला भग वांटी साकरा ।
 आज्ञा मागे बहु युक्तीनें जातो आपुल्या घरा ।
 पतिव्रता खूण करून पतीला गुंफून दिधला तुरा ।
 परपुत्री जर रत मी होईन तरी सुकेल चातुरा ॥ ४ ॥
 दासी भोगून प्रधाप थकला विनोद राजा फरी ।
 नाही मुकला तुरा जराभर नार सती ते खरी ।
 तलफ चुकऊन पोषाक दिधला खूप उमदा मरजरी ।
 यंशाचा शिरीं तुरा लाऊन जय घेऊन आला घरी ।
 चार कामे हीं करून ठेविली वाईट अथवा बरी ।
 पोषाक खजिर खूण दाखविली याला साक्ष हरी ।
 दाधी बायका आणि पुत्र प्रीतीनें बसून अंकावरी ।
 लाखामध्ये कोणी विरळा असली नाही घरोघरी ।
 नामी विठ्ठल परशुराम गुण येसू गातो शिरा ।
 रामकृष्ण रामाचे तोंड हे ऐकून नवशीक झुरारे ।
 पतिव्रता खूण करून पतीला गुंफून दिधला तुरा ।
 पर पुरी जर रत मी होईन तरी सुकेल चातुरा ॥ ५ ॥

लावणी. १६ वी.

चाल ॥ चल दूर कर मोहनाराणी बटाव दुःख्या ॥

कोण्या शास्त्री वर्णिल्या क्रीतिं जार जारिणीच्या ॥

कोणी विरळा एकादा राहिल संभाळून अबरू ।

इषकाचे पायीं सजण मारिला गबरू ॥ १० ॥

एक शिपायाची रूपसुंदर नाजूक आबळा ।

परी कर्मनिष्ठ घरी प्रपंच अगदीं दुबळा ।

चहुकून उणा संसार दुःखाचा उमळा ।

हे तसे परी दोहीनें धरून धीर सबळा ।

एक पुण्यपरायण साधु, शेजारी होता तयाचें ऐका ॥

तो भजनशील रागिणी राग गायनांत केवळ पंका ।

सतकाळ धाळत अहोरात्री लाजून हरिभजनाचा ठेका ।

त्यासी निरंजनाया झीला गेला रोजगारा निघून परमुलखा ।

बारा वर्षे राहिला नाही पाठविली खबरू ॥

कोणी विरळा एकादा राहिल संभाळून अबरू ।

इषकाचे पायीं सजण मारिला गबरू ॥ ११ ॥

त्या साधुपायीं निश्चय दिसेदिस आगळी ।

शिकवितां कविता गायनकळा आली आगळी ।

पती यावा सुखाचा मरण देह जगळी ।

अंतरीं ध्यान लावी जशी जगळी ।

तुळशीवृंदावनीं बसून अर्धे रात्री गायन करी ।
 रागिणी राग मधुर सुर कंठ कौकिलापरी ।
 एक सिंगळ देशीचा मृग अति संकुमार अंश ईश्वरी ।
 तिचे गायनास्तव नित्य भुलून ऐकाया येतसे घरी ॥
 वररोज सुखांतून लाल लागला उभरू ॥
 कोणी विरळा एकादा राहील संभाळून अबरू ।
 इषकाचे पायीं सजण मारिला गबरू ॥ २ ॥
 एक लाल पृथ्वीचे मोल असे जन झणती ।
 दोन विकले सांतून नाही पेंक्याला गणती ।
 पति यावा सुखाचा झणून करितसे खन्ती ।
 वाट पाहतां पंचीप्राण लागले तणती ।
 बारा वर्षांची मोहिम शिपाई आले खजिना भरून ।
 तिथे नाही झोपडी महाल पाहतां नेत्र गेले फिरून ।
 इने कुडून मिळविला पैका वाटते बदकमी दे शिरून ।
 चला पाहू चरित्र कसे, राहिला आदी भनामधे धरून ।
 ही निर्मळ मनची केवळ सुखाचा आगरू ॥
 कोणी विरळा एकादा राहील संभाळून अबरू ।
 इषकाचे पायीं सजण मारिला गबरू ॥ ३ ॥
 पति आले हर्ष अंतरी पाहून जीव रिझला ।
 उपचार सकळ साहित्य प्रीतीने पुजिला ।

माझी विनंती ऐका नित्यनेम आहे मजला ।
 ध्या क्षणभर निद्रा क्षणता लटकच निजला ।
 तिरकमान घेऊन उशा पाहतसे डोळा ।
 नारीने विणा घेऊन गातसे चरित्र वर्णून हरीच्या लीला ।
 तो मृग आला ऐकाया नित्याज्जी धरून आपली वेळा ।
 पायाचे साज लव्हाळले वाजल्या फरसबंदीच्या शिला ।
 किचकिल्यांसून सोडिला जसा वाघरू ॥
 कोणी विरळा एकादा राहिल संमाळून अबरू ।
 इषकाचे पायीं सजण मारिला गबरू ॥ ४ ॥
 हृदयांत भेदला बाण जिह्मारी लइसा ।
 मूर्च्छागत पडला, लाल मुखामधीं तैसा ।
 ज्वारी गायन पुरलें कर बोलिला ऐसा ।
 मृग सुखी मी जाइन निजधामा केलासा ।
 गायन ऐकून प्राण सोडिला इच्छा धरून ।
 थड भृगावर टाकितो नार उभयतां गेले मरून ।
 विट् परशुराम येसूचे तोड अति गोड रासिक रंग भरून ।
 रामकृष्ण रामाचे छंद ऐकती चतुर जिवी धरून ।
 बावी नांव गांव धनवटांत आडा जबरू ।
 कोणी विरळा एकादा राहिल संमाळून अबरू ।
 इषकाचे पायीं सजण मारिला गबरू ॥ ५ ॥

लावणी १७ बी.

मला लेकरुं झालें मी बाळांतीण दो महिन्यांची ।
 कां हो स्वामी जलदी करतां सजपाशीं निजपयाचीं । शिवापूरकर
 मोत्याच्या झालरा कळस तुझ्या न्हाणाच्या मखरा ।
 उमी राहून लाजून बोलसी, किती करशील नखरा ॥ ध्रु० ॥
 त्रय नाही पण न्हाण आलें तुज रंग गोरा भुरका ।
 अटकर बांधा लहान खुजी भुई वर शालचा बुरखा ।
 पाई पैजण वाजती चालशी हसगती झरका ।
 अलका नग मंडित अवती सख्याचा गरका ।
 चाल ॥ शिरी बाधुन मुडळ्या फुलाने झोक ।
 हिरवें पातळ भरजरी पदरी जरी झोक ।
 तबकी पानें गंगेरी विडचांवर शोक ।
 रंग रूप अनुकुळ सखे तूं पूजिलें शिव शंकरा ।
 मोत्याच्या झालरा कळस तुझ्या न्हाणाच्या मखरा ।
 उमी राहून लाजून बोलसी, किती करशील नखरा ॥ १ ॥
 मर नवतीमधें पुढे हुद दोन्ही जोवन वर चढले ।
 कुरुळ केस सोकळे सडक हुस्ने पाठीवर पडले ।
 बाजुबंद बाहुल्या चुडे दाती गुजराथी पडले ।
 लेकन चकन उडी आतून गोरपण निवडलें ।
 घसहळवीने उठले नाकी नय नडाव ॥

दिवसनदिवस तुझ्या भरजानीचा चढाव ।
 स्वर ऐकुनया कोकिळा घेती वनी थडाव ।
 जबळ कस्तुरी असून भटकती मृग सौडून अखरा ।
 मोत्याच्या झालरा कळस तुझ्या न्हाणाच्या मखरा ।
 उभी राहून लाजून बोलसी, किती करशील नखरा ॥ २ ॥
 पडदणीस पितांबर आणवा अवरूच्या गर्ती ।
 उर झाकून न्हायाला बससी चौरंगा वर्ती ।
 चौमोताली थाट सख्यांचा नादिससी पुर्ती ।
 सौभाग्याचें मंडण मळवट कुकूणें भरती ।
 वर अक्षता टांकिती येऊन चढोवढी ।
 कटी बारीक अति नाजूक फुलांची छडी ।
 ये अशीर्वाद होय पुत्रवती तातडी ।
 ओढी भरणाचा गजर पुढे आहे, व्रत्याचा विखरा ।
 मोत्याच्या झालरा कळस तुझ्या न्हाणाच्या मखरा ।
 उभी राहून लाजून बोलसी, किती करशील नखरा ॥ ३ ॥
 चार दिवस सुख सोहळे भोगून थाढां सजली ।
 भर नवतीची हवा सख्या घ्या आज तिसरे सजली ।
 चौमोतालीं लाऊन समया मधें चमके बिजली ।
 विषय सुखाची आवड उभयतीं रते होऊन निजली ।
 नामीं विडेलचे छंद तव्हेतचेची प्ररण ।

चभी रातून लाजून वोळसी, किती करशील नखरा ॥ ४ ॥

लावणी १८ वी.

॥ चाल ॥ मूपाळी ॥ घनशाम सुंदरा श्रीधरा अरुणोदय झाला ॥

आजच आला पालव मजला किती जीवा मुरशी ।

दिवस पांचवा आतु संपावून मग जा गुणराशी ॥ धु० ॥

कवळी कांत संकुमार कळी फुल नाजुक साळीवी ।

वयासारखा जोडा तुझाला वे बहार फंदी ।

पत्र आले त्यावरून तयारी केळी जीनबंदी ।

येईन बरोबर झणले राहू घरी कशी सरसुंदी ।

आजच आला पालव मजला मधी आडवा दंदी ।

वर माहिण्याची पाळी ठावकी माझीच मज संधी ।

॥ चाल ॥ अहचणीचा पेसा प्रसंग । कस करूं ।

चजिता होईल मनी मंग । कस करूं ।

हा विचार करी मशी दंग । कस करूं ॥

॥ चाल ॥ रान पोटीच्या पोटी जिरतीले दोषाच्या रासी ।

बळून मस्तकी भोवून जाता विषयाची बरशी ।

A4

B4

शिथिली नये क्षणूत आजपरसनेय जडगाता पतले ।
बाहेर कशी येऊ लज्जित होऊन मनच्या मनी फसले ।

चौधामधे मये सांगतां ह्मणाल की रुसले ।

ऋतुवती कशी टाकून जातां काय तुझां दिसले ।

व्हा शहणे आज कंबर सोडा चार दिवस फसले ।

चाल ॥ मजपासून वेगळे निजाल । कसं करूं ।

रागांत येऊन मनी खिजाल । कसं करूं

की परनारीवर रिझाल । कसं करूं ।

॥ चाल ॥ तीन दिवस कसे जाताल येवढे तिघां सुरचुरशी ।

कळवले माझा प्राण तुझास्तव लागली सुरचुरशी ॥

आजच आला पालव मजला किती जीवा झुरशी ।

दिवस पांचवा ऋतु संपादून मग जा गुणराशी ॥ २ ॥

प्राणसख्या मजविणा तुझाला कशी येईल निद्रा ।

विषयसुखाच्या आलंमन्या माझ्या तीवर तपे रुद्रा ।

कसा वैर साधिला विटाळें आज दैवी भद्रा ।

सेवा करितें हृदयी लाऊन तुमच्या पदीं मुद्रा ।

करीन भुमीवर शयन घालून खालीवर पदरा ।

॥ पाछ ॥ पतायवमधे जेवर पडते किती जीवा शूरशी ।
 भिके नको यत्नीं स्वस्थ राहा पुढा नेर करशी ।
 आजच आल्या पासच मज्जातकिती जीवा शूरशी ।
 दिवस पांचवा जेवु नेपावते मग जा गुणराशी ॥ ३ ॥
 ठवटपळे धावपडतो तारीचे दिवस थकाय दिवशी ।
 उष्ण पाणी स्नाताय भाणविणे गाडी अन्तर केवी ।
 चौरगावर न्हाया बसली भीताच्या दासी ।
 तेज कुलेख गंध मुंगशी आणीच पती दीशी ।
 न्हावता उठली ताज करी पुढे ठेकतया आरशी ।
 अस्ताजळी पातला राखती मग भाडी लुंगी ।
 ॥ पाछ ॥ तयची पातवि पुढे । राजसा ।
 पाडी ककत मुतामने विडे । राजसा ।
 मज्जु बाहार नयनी रंग जेडे । राजसा ।
 आंगायंग करी निमंग दीजत विती कपाटून भरशी ।
 नामी पिष्टळ पररागमाचे छंद येवुत दाखशी ।
 आजच फासा पातव यजला किती जिता शूरशी ।
 दिवस पांचवा जेवु नेपावत मग जा गुणराशी ॥ ३ ॥

A4

B4

चार दिवस अंतरले सख्या तुमच्या सुखसंगा ॥ १ ॥
सरजाम खुप कडो कटो सरपागा घरची ।
काय तुझाला कमी खजिना सवें महामूर खची ।
सुतारनाल बाणाच्या कैच्या निशाण लगी जरीची ।
जरीपचेवा नैच्या झर झर अस्सल बेदरची ।
गंगे पार दिल्ले डेरे परस्थान मोहिम आहे दुरची ।
येईन बरोबर कृतनिश्चय इच्छा अंतरची ।

॥ चाल ॥ साधिला विटालें घेर । कसे करू ।
गेलें वतरून गुणगे पेल । कसे करू ।
झाली तोफखान्याची फेर । कसे करू ।
झास्तत्र मन आढ ना विहिर । कसे करू ॥
॥ चाल ॥ शरीर कोमलें चंद्र उतरला घाम आला आंगा ।
अर्जी करा तुम्ही मर्जी पाहून सख्याला सांगा ।
आजच झालें दुरशी कशी येऊं मधी आडवी गंगा ।
चार दिवस अंतरलें सख्या तुमच्या सुखसंगा ॥ १ ॥
व्रत उद्यापन श्राद्ध लक्ष प्रयाणें शुभ पाहणें ।
कृतज्ञात स्त्री झाल्यावरती जाणती नर शाहाणे ।

॥ चाल ॥ दीपकाविण मंदिर जसे । कसें करूं ।

घरवाढा भयंकर दिसे । कसें करूं ।

लागलें प्रीतीचे पिसें । कसें करूं ।

झालें चंद्र चकोरा असे । कसें करूं ।

॥ चाल ॥ वियांग याचा न साहे पळभर फाळिज दोभंगा ।

एक एक घडी गुंगा समान जाती ठाऊक श्रीसा ।

आजच झालें दुरशी कशी येऊ मधी आडवी गुंगा ।

चार दिवस अंतरलें सख्या तुमच्या मुखसंगा ॥ २ ॥

चाल दुशाल पलंगी बिछाने तुम्ही आवरून ठेवा ।

अस्पर्शाची स्पर्श होईल पुढें समया लावा ।

आनाविण जाही भोजन करितां उपहारी सेवा ।

शारी उदकाची शीतळ भरून दासीहाती आणवा ।

चार दिवस अंतरलें आतां मी स्वामी पदी सेवा ।

नरसर जातील दिस नित्य तो साहीन गुणी रावा ।

॥ चाल ॥ मृगाशी चुकली हरण । कसें करूं ।

पदावया परीचे चरण । कसें करूं ।

A4

B4

आजच झालें दुरशी कशी येऊं मधीं आडवी गंगा ।
 चार दिवस अंतरलें सख्या तुमच्या मुखसंगा ॥ ३ ॥
 चवथे दिवशीं मातःकाळीं लगवगून उठली ।
 गौर वर्ण तिची कांचन कांति जशी हवई सुटली ।
 उंच मोलाचें तेल उदेलें सर्वांगीं उटली ।
 कवरी भार शिरीं करून मोकळे विंचरून एकवटली ।
 आणा पाणी खानाशीं सख्यांनो एकापुढे एक झटली ।
 सभांतालीं धाट सख्यांचे खूण मुद्रा पटली
 ॥ चाल ॥ पडदजीस पितांबर निका । भरजरी ।
 चवरंग बांडून नेटका । त्यापरी ।
 फार उष्ण पाणी घालूं नका । मजवरी ।
 तनु कौमल लागेल ढका । राहा दुरी ।
 ॥ चाल ॥ नूतन वस्त्र कटी करून नेसली सरसाऊन भांगा ।
 मुक्त लगट कंजुकी दाटली आली कमळन रंगा ।
 आजच झालें दुरशी कशी येऊं मधीं आडवी गंगा ।
 चार दिवस अंतरले सख्या तुमच्या मुखसंगा ॥ ४ ॥

आनंदमय चितवृत्ति होतसे हर्षयुक्त पोटी ।

नार नादनी नसून येतसे सख्याच्या भेटी ।

चाल । केली काया याचा मसून । पवपुजा ।

उभयता बोळती हासून । हितगुजा ।

निज अकी सख्याच्या मारून । कृती मजा ।

नामी विहलचे धडक करून । सुख हवा ।

॥ चाल ॥ परसराम सण असाच असूंचा आक्षर दिल चंगा ।

रामकृष्ण गुणी रामा कासार लाऊन त्रिदत्तंगा ।

आजून झाले दुरधी कशी येऊं संधी आडवी गंगा ॥

नार दिवस अंतरले सख्या तुमच्या सुखसंगा ॥ ५ ॥

लावणी २० वी.

॥ चाल ॥ नारिने करून संगार गेली पाण्याशी ॥

नारवेतिरी एक मूर्ति पाहिली स्वारी ॥

होईना पुत्र फळ पोदी लागली विता ।

अंतरी नमस करी पाव लक्ष्मीकांता ॥ धु० ॥

केले धाकुटपणी सैबर माय नाथानी ।

A4

B4

ती घडा आनिदानी हणल मनी ।
 बांधिले मखर बसविले आत मेळनि ।
 चार दिवस केला गजर वाघे लाऊनी ।
 शकुनाचा आणिला आहेर माहेरच्यांनी ।
 पांचवे दिवशी ओदी भरली सवाणिनी ।
 गेल्या आपल्या घरोघर, ' पुत्रवंती होय ' म्हणुनि ।
 त्या दिवशी दोष लाविला मला न कळतां ।
 घर बंधन केले नाही पडली आता ।
 होईना पुत्र फळ पोटी लागली चिंता ॥
 अतरी नवस करी पावे लक्ष्मीकाता ।
 हाइमी ॥ १ ॥
 उभयतां सुख शेजेचें मला रंग महाली ।
 विषयांत मगन अशीं वर्षे पांच सहा झाली ।
 माझ्या बरोबरीच्या पोरी त्यांशीं लेकर झाली ।
 म्यां काय तरी देवाची चोरी केली ।
 जों पूर्वजन्मीं नवतीं फळे वाहिली ।
 म्हणुनि धांस म्हणतां जगाची बोली ।

कोणी वैद्य पुमारा पहा बाई असल पुरता ।
 तेच कधी तिथवर चाल नवकरीता ।
 होईना पुत्र फळ पोटी लागली चिता ।
 अंतरी नवस करी पाव लक्ष्मीकरीता ॥ २ ॥
 गादी कुपदलविण्या परी दो चय विवसा ।
 ती क्षण जेव कापूर येऊन ये धोवता ।
 जाई बाई दुख गर्ज पडू येणार नवरी नईना ।
 एक सगळी सुपारी लागेल पावड पैसा ।
 विठ्ठलाची पाते पांमर लवंगा तीन चिता ।
 गीत फेळी जाणवेल मारका लईना ।
 कोरी भाग्य भर नव्हते कपसा ठेवा परता ।
 मीच आशी चावी गुळ वादिल निघदा पुरता ।
 होईना पुत्र फळ पोटी लागली चिता ।
 अंतरी नवस करी पाव लक्ष्मीकरीता ॥ ३ ॥
 मया हात रुमाळावर लटक भरविता ।
 आम्हास तुमचा दोष पाहिला ।

A4

B4

कड़कड़न आल धर मातागाल ।
तो धुमू लागल हाता आसारा दिला ।
जाई बाई जाय मनी भाव धर पुरता ।
चौली पातळ नेसीव महिना पांचवा सरता ।
होईना पुत फळ पोटी लागली चिंता ॥ ४ ॥

लावणी २१ वी.

पुरे पुरे वारंवार छळना माझी ।
सखे मी भोळी कशी करावी विष्कबाजी ॥ सगनभाऊ
पोट पिकना झणून बाधिल मोरामर गडे ।
बाई मी दुःखा फार घोर जीवा वाऱ्यावर हिंडे । धुवा
आधीच घर बिजवर पतीला हिणवर मी झाले ।
सर्वे मुख अनुकूल न्हाण बिन दिवसाविण आले ।
आज पावेल हरी उद्या पावेल अशी वर्ष सात न्हाले ।
उदास झाले मन माझे मी कर्महीन ताले ।
। चाल । पती भोळा शंकर जैसा । मज्जवरी प्रीत करी लईसा ।
घडोघडी देऊन दिलासा । खर्चुनिया महामुरसा पैसा ।
कोणी दोष लाविला असेलगे । झणून मनांत मी न्हाले ।

मज बराबरीच्या पारा । त्याची कसा पावला हरी ।
 पुत्रवंत्या परोपरी । उभारती विजयध्वज झेंडे ।
 पोट पिकेल झणून बांधिले भाराभर गंडे ।
 नाई मी दुःखी फार घोर जिवा बाच्यावर हिंटे ॥ १ ॥
 फळ पुष्पाविण झाड मसे जाही सुख संसारी येऊन ।
 वसे वाटते सख्या माते पुढी जहराची लाकून ।
 वेळ्यात येनांगा उभयतां आले जोडघाते न्हाऊन ।
 करु नये ते उपाय केले अधिक तस्तिसाहून ।
 ॥ चाल ॥ सुप हळल्या देव देव्हारे । पुमविले जाणून पुमारे ॥
 पंचरंगी रेडीम कोरे । ठाई ठाई बांधिले दोरे ।
 कळी कचेभरी सेवा । एक संतत सहा महिने ।
 तुळजापुर माधुरचे । सांगती स्वदसर ठाणे ।
 सिरी म्यां वाहू केलें । जरी चोडी पातळ प्रचामृत हे बाणें ।
 आले उलटून मापारी केलें । कोंकणपुरी वेणें ।
 ॥ चाल ॥ महादेवी बाहिळी गुदी । तेथून आले जेजुरगडी ।
 पुढे कान्होबाची मदी । अन्न भरला दाळें मी वेडी ।

A4

B4

सवांगी डालि पाहुन प्राना रुडि सुत नारायण ।
एक लेंकरा वाचूम पक्षी निडाल वृक्षावरी ।
नागबल नारायणबळी केली जाऊन त्रिबकेश्वरी ।
हरीहरेश्वर भीमाशंकर पुजिला ब्रह्मगिरी ।

॥ चोल ॥ कोंकणची बजराबाई । महालक्ष्मी आणि नवलाई ।

वालकेश्वर ममादेवी । स्वकष्टी पाहिली पाई ।

जाहाजांत वैसुनिया । बाई द्वारकेस गेलें ।

धेतल्या तस मुद्रा । पुढें गोमतीस आलें ।

डाकुरात डाकुरजी ॥ पुष्कर तिथी सी न्हालें ।

आलें गोड्डळ मथुरा क्षेत्री । हरीद्वारी मन घालें ।

तळी मुक्तेश्वर तो नीट । रामघाट सोमरघाट ।

ब्रह्मवर्त चित्रकोट । पुढें प्रयाग काशी नीट ।

विश्वनाथ केली गया अयोध्या वैराग्यपण दंडे ।

पोट पिकेना ह्मणून बांधिले भाराभर गंडे ।

बाई सी दुःखी फार० ॥ ३ ॥

बद्रिकेश्वर बद्रिनारायण केली कपिलगंगा ।

कपिलेश्वर पाहिला कलकत्ता झीज साहून आंगा ।

जगन्नाथी चढविल्या हंड्या दोष जाती भंगा ।
सोमनाथ सोरट चापुनी कसत लाऊन संगी ।
नागनाथा वैजनाथा । पाह पुजून ठेविला माथा ।
एक बालक व्हावें या अर्था । परदेश घेतला माथा ।
गिरीवरी व्यंकटेशा । मनी भाव धरून नमिलें ।
लालची धनाचा तो । त्याशीं धन वाहू केलें ।
नाहीं बायकांशीं दर्शन । स्वामी कार्तिकी जेन बोले ।
सैद्धरतिळी राहून मनच्या मनीं नवशिलें ।
येऊन पंपा सरोवरी । श्रीरंगपट्टण कावेरी ।
मलकाजुन रामेश्वरी । पाहून बारा मल्लहारी ।
पंचवटीमधें गुंफा पाहिली रामाचीं कुंडे ।
पोट पिकेना लणून बांधिले भाराभर गंडे ।
बाई मी दुःखी फार० ॥४॥
सप्तशृंग तापी ही नर्मदा उज्जनी क्षिप्रातिरी ।
महाकालेश्वर करुत परतले मन माझे हावभरी ।
ओंकार भाषाती असधून तिथें केली सारी ।
राक्षस भुवनी शक्ती पुजून मग आले पंढरपुरी ।
आयी चंद्रभागा न्हाऊन । भेट पुंडलिकाची घेऊन ।
उसी गरुड पारी राहून । सावला अंतरा ध्याऊन ।
ठेविला भाळ जरणी । भेटले विठ्ठलाशी ।

फळ प्रसाद घेऊनया । घरी आले विश्वासी ।
 पावला देव मजला । झाले वाळग नवमासी ।
 त्या सुखार्थी काय वाण । पती केवळ गुणराशी ।
 देवाची अशी मी गडे । लेंकल घेऊनया कडे ।
 प्रीतीने उभी पतीपुढे । जन्मे जुग नावो चढे ।
 विठ्ठल परशुराम ह्मणे पुसत नाही मालाचे हंडे ।
 पोटा पिकेना ह्मणुन बांधिले भाराभर गडे ।
 बाई ० ————— ॥ ॥

लावणी २२ वी.

चाल ॥ शिव शिव शिव शिवकाय विषय हा देवपुजा करितां करिता ॥
 पितांबर तरी सोडून ठेवा छी छी कवळुन कां धरिता ॥
 गर्भ राहिला मला आतां माहे हरला अवघा क्षीण ।
 जन्मी आल्याचे सार्थक झाले फिटले वांझपण ॥ ध्रु० ॥
 तरी राज्य बाई कष्टी फळ असं बोलती अवघेजण ।
 प्रसिद्धी आले माझे मजला ग्वाही देते मन ।
 पहिल्याने मशी गर्भ राहिला नकळे अंतर खुण ।
 मळमळ सुटली भवभव करी आंगी थरथरले जीवन ।
 चाल ॥ गर्भाची छाया पडली । जाणवती चिन्ह पुढली ।
 सर्वांगी लाली चढली । तंग चोळी आंगांत गढली ।
 मी अनाड कांहीं कळेना मे येये । देह जड पडली आति ।

लेकुरवाळ्या पुरल्या मे ये । त्यांशीं पुसलें एकांतीं ।
 त्यांनीं निज गुज सांगितलें मे ये । मग झाली मन शांति ।
 वाटला हर्ष अंतरीं । एक मास लोटल्यावरी ।
 पती मला पोटाशीं धरी । गर्भेण झालें मी खरी ।
 आयोदय झाला मज वाटे कोटी गवसलें धन ।
 गर्भ राहिला मला आतां बाई हरला अवघा शीण ।
 जन्मीं ॥ १ ॥

दुसऱ्या तिसऱ्या चवथ्या मासीं आली गर्भिणीची कळा ।
 कसळ लागलें फिरुं पोटांमधें करी कांति झळझळा ।
 घडी मोडून दिली हातीं निसाया भरजरी सोनसळा ।
 चाल ॥ हात डोहोळें पतीं मज पुरवी हात घालुनिया गळा ।
 ओलें नारळ फणस केळें । दाळिंबे द्राक्षें दवळें ।
 घोस खिरण्या खजुरा पिवळें । अंजीर आणि आंबे आवळें ।
 चाल ॥ रामफळें सिताफळें मे ये । जांभुळें जांब बोरें ।
 सोळवड्या ब्राह्मणाशीं मे । दिले हारे भरून कोरे ।
 उटी चंदन मेलीं गिरीजे गा । विसे आतून आंग गोरें ।
 चाल ॥ असे विलास मासापरी । डोहोळजेवण परोधरी ।
 या बाळपणाच्या नारी । मज रमावती मजुळ खरी ।
 हिरवे पातळ खण अंजिरी ओढी भरली प्रीतीने ।
 गर्भ राहिला मला आतां बाई हरला अवघा शीण ।
 जन्मीं ॥ २ ॥

सहिना पांचवा साहावा सातवा सरता सरता राह ।

उठता बसता संकट मज पडलें सांकडें ।

डब डब धर्मे होतो डबारा चैन जरा ना पडे ।

ऐन उन्हाळा फडते चिकाचे मुरक्याला म्हंकडें ।

चाल ॥ आत बाहेर फिरता म्हाली । शरीराची द्योत कहाली ।

अन्नाची शिसारी आली । काया अगदीच पिंगड झाली ।

चाल ॥ धरधन्यास कळ पडे ना गे । घडोघडी जवळ येऊन

कुरवाळी वदन माझें गे । बाई मुखास मुख लाऊन ।

ठाई ठाई चोपाले गदिले । हलक्यामधी गोवून ।

आवडेल त्यावरी निजणें । घरी वाळ्याचें विझणें ।

दिस नख बोटी मोजणें । हलविता मधुर जावणें ।

मधुर यमलेता वारा मजमर दासी चव्हऊन ।

गर्भ राहिला मला आता बाई हरला अवघा शिण ।

जन्मी ॥ ३ ॥

आठवा सरून नवव्याची अर्धी घडीना घडी लोटली ।

अटकर बोधा लहान गर्भ मुस पोटांमधें दाटली ।

पार पडन मी कधीं पतीला अशी चिंता वाटली ।

सर्व आंगी वेदना गाठ बाई कुंचुकीची सुटली ।

चाल ॥ विंचाहून अधिक कळा । कळलें आली प्रसूत वेळा ।

केल्या शाहाण्या चतुरा गोळा । त्या कळा जाणती कुशळा ।

सही नुका पाविर करे । जीव जाता कसंग बाई करे ।
भर्तीस लेक्षणी बाळ जन्मले न लागतां एक क्षण ।
गर्भ राहिला मला आतां बाई हरला अवघा शिण ।
जन्मी ॥ ४ ॥

आला प्रेमाचा पांढरा मजला मुख पाह्या आधी ।
वार्जती वाजतील वानूया पूर्वापरी ज्याविघी ।
सभोताल्या उभ्या बायका नमस्कार करी पर्दी ।
नारळाने भरी ओटचा साकरा घाळून मुखामधी ।
चाल ॥ शेक शेगड्या विछित न्हाले ।
नाराबली सुखार्थी झाले ।

पती पुढे लेंकरु नेले । आनंद पाहून मन धाले ।
चाल ॥ भरजरी आगडे कुंचडे गे । लखलखीत पभा पडली ।
जडिताचे बाळलेण गे नेई । विपळपाने घडली ।
रंगीत पाळण्याला गे । रावे मोठे जडली ।
घाल । पावला असा हरी । नामी विठ्ठल हात शिरी ।
यक्षाचा पटका जरी । गुण परशराम छंद करी ।

A4

B4

लावणी २३ बी.

॥ चाल अनुष्टुप ॥

नव नवसाचें बाळ एक दिलें ईश्वरें ।

नाहीं समाधान त्याशीं वाई पाहिलें करून घुमारे ॥ ध्रु० ॥

मी वारावें एक ठोक न्हालें आधीं ।

जीव सुजला माझावाई नाहीं वाळक झालें कधीं ।

कर दुसरी नायकां जन म्हणती दुर्बुद्धि ।

पति मोठा शक्र जेसा नाहीं ममास आणिलें कधीं ।

कड खातां मद्ध आलें मी गर्भीण झालें तधीं ।

उच्च शेलारी हिरवी दिली नेसाया जधीं ।

होती नानापरीचे डोहोळे काय कमी घरीं नवनिधीं ।

एक वाधिणीचें दूध नाहीं मग भरल्या अष्टसिद्धीं ।

असे सुकळाशीनें नवमास झाले पुरे ।

आली प्रसूत वेळा वाई जन्मलें मूल गोजरें ।

नव नवसाचें बाळ एक दिलें ईश्वरें ॥ १ ॥

गोले नाराबळी पाळणा तेरावें दिवशीं ।

रंगीत आणवला बाई मग हर्ष माईना मशी ।
 नर नक्षीचा चांदवा काढून बांधून तरवशी ।
 सोनेरी खेळण्या मोहरे जन बोलती अशी ।
 अशी पर केली पाहण्या घरधनी फार हौशी ।
 दिल्या काढून साड्या चोळ्या हेलकरणी झाल्या खुशी ।
 बाळ आंगडें लेणें लुगडें पैक्याची रवीर अशी ।
 आला वडील सासरा पोटीं सी जेठी सून मज कुशी ।
 राजारानें त्यांनां वळेविलें गेलें रुकाधुका दूर देशी ।
 एक्यापोरातें घर भरलें जणुंकी आगण सारें ।
 विसें मासे लागले रागू आगण त्याशी सापुरे ।
 नवमवशाचें एक बाळ दिलें ईश्वर ॥ १ ॥
 पाई पैजण तोडे घडविले ।

पानसाकळ्या हसळ्या पुतळ्या मधीं वाघनखें मंदविले ।
 आणून जरीचीं टोपी त्याचरी जाळी काढविली ।
 पाई पैजण तोडे घालून रांब्यापरी पदविले ।
 होती होस मनामध्यें बाई कल्पसा तितकी उडविली ।
 लेकाची माय वणती घडी आनंदाची वाढविली ।
 झाली एक्याची शडप डोलि लाजून तनु झडविले ।
 जीव व्याहलाग माझा बाई सुटले उभें सन धारे ।
 इष्टातें कलकलें उलटो त्या पाषाणाचे चिरे ।
 नवमवशाचें बाळ ॥ २ ॥

दावलमलकी पाव मला नको करू छळन ।
 नेळवुगी खंडोबासाठी घालीन भंडाराचें दळण ।
 जाखाया जोखाया जाणें जोशा पुसले हेरे ।
 नवसाचे डोंगर झाले अझून पुरेना धुरे ।
 नवा नवशाचें बाळ एक दिलें ईश्वरें ॥ ४ ॥
 केले वैद्यवाणी बाई पंचाक्षरी जमविले ।
 सुप हलविले देव देवहारी तुमारे आणून घुमविले ।
 त्यानीं घालून अत्याबाई देवाशी तमविले ।
 काही गुणाशी येईना बाई धातू दवडी दवडिले ।
 म्यां हिच्या मनाचा केला जाऊं पंदरीस नमिले ।
 कडकडीत घडीत गुण आला त्याचें पाईच मत रमिले ।
 मामीं विठ्ठलचे छंद बुंदराचित चिताचे श्रमविले ।
 गाती परशराम येसू महादू विष्की पुरे ।
 काळ्याचें ढवळे झाले गाय्याचे पुरे धुरे ।
 नय नवशाचें बाळ एक दिलें ईश्वरें ॥ ५ ॥

लावणी २४ वी.

॥ चाल ॥ मुपाळी ॥

घर घेण्या बेढग्या रांडा कलीच्या बेचाली ।
 भरेल एखादी गर्मी राजसा नको पडू या ख्याली ॥ ध्रु ॥
 जशी हत्तीची छाया धुंद कैफांत सडक राहाती ।
 तशाच नवऱ्या निसर्ग होऊन शहरामध्ये फिरती ।
 सहज नवून रस्त्याने चालता उर उघडी छाती ।
 बटाकी दासी कसबिणी नव्या त्याहून चळव्या गरती ।
 एक सारख्या झुडी जमवून पातोथ्या जाती ।
 बोल नये ते विचकट बोलुनी संग पाणी भरती ।
 घरधन्यास घरी राखण ठेऊन परद्वार करती ।
 हीच कमाई रोकडी+डी शह पती वरती ।
 तुम्ही छेल छविले देखण्यांत बुधडा ।
 भाळून तुम्हावर बलें घालिती झडा ।
 तुम्ही आधीच चंचळ भासे मजला धडा ।
 विषय विडा देऊन मुलाखितील लढवून हरकिली ।
 घर घेण्या बेढग्या रांडा कलीच्या बेचाली ।
 भरेल एखादी गर्मी राजसा नको पडू या ख्याली ॥ २ ॥
 आधीच हाडस त्यामध्ये वकीस इमेजी खाशी ।
 खुषी किंवा गैरखुषी असा हा कौल नामकाशी ।

कवळी किरळी नवती तुमची पहिली पंचविशी ।
 तेव्हां सोंबल गर्मी राजसा यमाचे फाशी ।
 परनार विपाची पुडी बळेंच तुम्ही प्याल ।
 मग घेऊं नये तें भलेंतच औषध प्याल ।
 मग माण अवस्था होतील हालाचे वेहाल ।
 काय असून धन महाल तुमास्तव दुःखास कोणी वाली ।
 घर पेण्या बेदंग्या रांडा फलीच्या बेचाली ।
 भरेल परबादी गर्मी राजसा नको पडू या ख्याली ॥ २ ॥
 भरल आपल्या पदरचा पैसा खर्चून जगांत भंडवाडा ।
 हेंच सांगतें बदकनाला आजून हात जोडा ।
 वेढी वाकडी बरी वाईट परी लमाचा जोडा ।
 जें जें तुमच्या मनांत असेल तशी हीस फेडा ।
 करून पांजी पोपास आंगावरल्या कंठी तोडा ।
 स्वारीशी परी आक्षई बांधा ठाणबंदी मोडा ।
 नांवगांव वडिलांचा लौकिक चिरेबंदी वाडा ।
 धन दौलत ही महामूर भरली चार पिढ्या मोडा ।

नाही तरी एक नाठकशाळा ठेवा घरी ।
 देखण्यांत जैशी इंद्राघरची परी ।
 राव चोपाव्यावर बसून लावा झरझरी ।
 शिरी पेंच मंदिल तुरा हा तुझी माझे वाली ।
 घरघेण्या बेढंग्या रांडा कलीच्या बेचाली ।
 भरेल एखादी गर्मी राजसा नको पडूं या ख्याली ॥ ३ ॥
 परायाची परनार परी ती पत्तावळ उघ्दी ।
 कांथ नफा संग करून सूर्यपण खडकावर सृष्टी ।
 हीच विनंती तुझा सांगतें महां कृपावृष्टी ।
 तुमच्याजें मी सफळ राजसा मज भरली सृष्टी ।
 पाणी घालतां कोम निघाले लावावयाचे कष्टी ।
 करून सर्व श्रृंगार नेसली जरी पातळ आष्टी ।
 दिले वचन फांकडे खुशीने नको होजं कष्टी ।
 एक चिती उभयतां ओगिरी मग चंपावृष्टी ।
 नामी विरल कधीची प्राया शुद्ध हातवृष्टी ।
 कवी उचल पद्याला त्याजपुढे चावृष्टी ।
 वावी नाघगवि जरासाहिर आहे धनवृष्टी ।
 परशराम असूच छंद हेरासा सुरतावृष्टी ।
 घरघेण्या बेढंग्या रांडा कलीच्या बेचाली ।
 भरेल एखादी गर्मी राजसा नको पडूं या ख्याली ॥ ४ ॥

लावणी २५ वी.

॥ चाल ॥ अमदाबादेमधें एक नार मोहनाराणी ।
 प्रीत दोहीची कशी घ्या ऐकुनी ।
 अजब शहर गुलजार । बटाव दिलीचे राहणार ।
 अमदाबादेमधें एक नार मोहनाराणी ।
 प्रीत दोहीची कशी घ्या ऐकुनी । धु० ॥
 पुत्र एकुलता एक मायबापाचा ।
 बटाव रहिवाशी दिलीचा भोगी सोहळा सुखसंपत्तीचा ।
 मोतीवाला ।
 स्वरूप दिसतें सीतेचें वर किंवा पौर्णिमेचा चंद्र ।
 काय अमीर की सरदार शिपाई बनला ।
 सून मायबापाचे वर झाला घोड्यावरती स्वार चालला ।
 निघून देशावर सुलख पाडाला ।
 वेळ दोनप्रहरची होता तृषा लागली अवचित ।
 अमदाबादेचा पानोथा पुढें लक्षिला ।
 प्रीत दोहीची कशी घ्या ऐकुनी० ॥ १ ॥
 छाया वृक्षाची निरख । अमदाबाद पानोथा स्थळ ।
 घोड्यासुद्धा त्यानें जख्म प्राशिलें जेव्हा ।
 तिथें सावकाराची सून मोहना तांविचें मुखरण ।

चाल ॥ बारा वर्षांमधें नूतन जशीं देवांगना ।

चांगुलपण वर्णावें किती ? । प्रयाशीं गेले तिचे पति ।

धागर घेऊनी गजगती जातसे जीवना ।

बुक्षातळीं राजकुमर । अवचित दृष्टि गेली त्यावर ।

वेधलें नारीचें अंतर । लागलें ध्यानीं ।

प्रीत दोहीची कशी ध्या ऐकुनी० ॥ २ ॥

हो नार ती सख्या संगती जी तयाशीं बोलें मंजुळबाणी ।

तुषी जा मी येतें मागुन धुऊनया चोळी ।

किंचित् हासे लाजून पदर मुखाशीं लाऊन बोलें मंद मंद भाषण ।

तेव्हां वेला लबली । करकरा ओठ जशीं करपि तयाशी ।

चिंतातुर मानसीं उभी राहून आढ बाजूशीं ।

मुसाफर न्याहाळी ।

प्रीत दोहीची कशी ध्या ऐकुनी० ॥ ३ ॥

प्रवासाहून आले तिचे पति । ढाल फिरंग घेऊन हातीं ।

तुषी राव कोणाचे पति ? । पुसा मोहनासीं ।

मोहना झणें पुत्र मामाचा पाहुणा आला दो दिवसांचा ।

मारला हात फिरंगाचा बटावाशी ।

जवज काष्ठ गोळा करून मोतीबागोसधें जाऊन ।

दिला अन्न लाऊन तया स्थाती ।

मोडोना वसून बोडबावर वृंगार पुरुषाचा करून ।

हा बटाव झणे अंतरी येऊन बागाशी ।
 गाळी प्रदान तत्क्षणी उडी टाकली जाऊनि ।
 विष्कापायीं गेलीं मरुनि । किती एक प्राणी ।
 विठ्ठल परशुराम नित्य जडी । जेशा सोल्याच्या लडी ।
 छंद करी अर्थ पाहनि । प्रीत दोहीचीं कशी घ्या ऐकुची ॥ ३॥
 लावणी २६ वी.

चाल ॥ आलाहो वनवास पति गेला नवतीचा गडे चंहाणारा ॥
 आतां समजलें राजा भर्तृहरी भरतपुरचा राहणारा ॥

सगतभाऊ
 पुत्र असावा सुपुत्र ज्याचे जन काहो अवघे गुण घेती ।
 काय कामाचे दहा वीस असुनि अभिमानामधें धूलें माती ॥ १ ॥
 सूर्यवंशी राम जन्माले गेले लंकेवर फक्त सडे ।
 कुंभकर्णी रावण अभिमाने पहा दृष्टीने केले झगडे ।
 गांधारीस आगद झाले वानर असतां वय केवढें ।
 सभामंडप घेऊनि उडाले कैवलासे होते थोडे ।
 धन्य भाग्य कुंतीचें उदरी धर्म भीम अर्जुन गाढे ।
 काय कामाचे गांधारीचे एकोत्तरशाचे केले रगडे ।
 पुत्र असावा सुपुत्र ज्याचे ० ॥ १ ॥
 पतिव्रता अंजनीस झाले हनुमंत महासायासी ।
 लक्ष्मणाला शक्ति लागल्या आणिलें द्रोणागिरीसी ॥

भगिरथानें गंगा वळली उद्धरिले पूर्वजांशी ।
 साठ हजार होते संग्रामी असून नसून काय अपेशी ।
 पांडवांनी आंगळी भक्ति वेंचुन केली आपल्याशी ।
 एकोत्तरशे किचक मारले बोताच्या मोड जशी ॥

पुत्र असावा सु० ॥ २ ॥

वसुदेव देवकीस झाले श्री कृष्ण एक निधान ।
 छप्पन्न कोटी यादव होते आपसांमधीं मेळे कटून ।
 केनतेजा पुत्र गरुड हरी चरणी झाला लीन ।
 पांच पुत्र होते भीमकाला स्वम्याने केला अभिमान ।
 पुत्र अ० ॥ ३ ॥

* * * * *
 * * * * *

पुत्र असावा शुक्र स्वामीसारखा हरीला भजती अहो रात्री ।
 निस्तुक नसता वंश बुडता तसा नसावा कुपात्री ।
 विद्वक नामी छंद गाता तोड लाऊन काही शास्त्री ।
 परसरामाचे अजब भिरके अशा भुकण्या (ल्या) मोजाव्या किती ।
 पुत्र असावा सुपुत्र ज्याचे जन्म काही अवघे गुण० ॥ ४ ॥

लावणी २७ वी.

अवघे यामिती ॥ नगमे सुख राखिती ॥ धु० ॥
 नूतन नवी नवती । शिवती पति दाकून मशी गेले ।

साक्षि जिवलग पति । हर हर जिवा बरि ।
 आलें कमल रूती । तगमग जीव करितो बाई सासावणी ।
 नगमे सुख शयनी । टाकून एकटे मी बनी ।
 पत्तीविण कशी करे । आवघे यामिनी । न गमे सुख शयनी ॥ १ ॥
 धीर मशी धरवेना । अंत खेदी फौजा दूर गेल्या घरी येतील कधी ।
 निष्ठुर मन कैले लागून पर बुद्धि । मोरापरी शुरती ।
 वाई नेत्रपाणी । नगमे सुख शयनी ॥ २ ॥
 भयाण घरवाडा दिसे मंदिर सुने । पोटी फळ कांही एक
 असते तान्हे त्यावर जीव रिझतो । ऐसे साजर वाणे असे ।
 मी नागवी सर्वस्वी चहूंकडून । नगमे सुख शयनी ॥ ३ ॥
 चिता नाही पडता । पावला तुज हरी तो दिवस सोन्याचा
 आल प्रियकर घरी विठ्ठल पदमुद्रा । मग हृदयी धरी रे जनलोका
 जाहिर जनी लोका । परशराम येसू गुणी । नगमे सुख शयनी ॥ ४ ॥
 लावणी २८ बी.

जमुनाके नीर तिर धेनु चरावे । नट चालक गिस्वारी ॥ १ ॥
 मुनो राधा प्यारी किने बजावी मुरली ।
 राधाकिने बजायी मुरली ॥ २ ॥
 वृंदावनको श्याम कन्हया । धुंडकी गोकुल नगरी ॥ २ ॥
 किने बजायी मुरली ॥ ३ ॥

(७१)

विठ्ठ परशराम हरी गुण गावे, यशवंत छेव ललकारी ॥ ३ ॥
किने बजायी मुरली ॥ ३ ॥

लावणी २९ वी.

ओतीव पुतळा सुवर्ण लाटा ॥
दृष्टीपुढे दिसे गोमटा ॥
जणू विषयासधी भरल्या फाटा ॥
आला थरारून आंगाशी कोटा ॥
प्राणसख्याचा महाल व्हाटा ॥
जागे घरा जा चहूकून वाटा ॥
एकाता मधी जाऊनी गांठा ॥
समजाऊन आणला सदर ताठा ॥
अशा वस्तूचा बोभाटा ॥
करा निरुपण चतुर सुभटा ॥
चार लागला झाले जिमटा हाणीन खंदील उरी विजटा ॥ १ ॥
आसपास अधी धेऊती भडवा ॥
असला जबळ कोणी इजला पुढवा ॥
रायापरी जिवलगस पढवा ॥
कसाही याचा संग घडवा ॥
नेऊन तयाच्या चरणी जडवा ॥

मला धीर धरवेना थडवा ॥
 दृष्टी गदावा जरी ॥ २ ॥
 कसल्या मधी कवळ विजवा ॥
 अस लागली कोणी विशवा ॥
 वेळून या तो कसा रिझवा ॥
 उभयता कळ यासिंग जवा ॥
 दाळ्याने सोड दे जरी जवा ॥
 रंग महालाचे झरके बुजवा ॥
 शेज फुलाची सुंदर सजवा ॥
 केशरकस्तुरी चंदन उगवा ॥
 प्राण प्रियकर घेईल उजवा ॥
 त्रिडे देईन सरकारी ॥ ३ ॥
 आसपास सख्याची पाळा ।
 घेऊन आल्या पाहोन चतुर पाळा ॥
 गंगारामध्ये नटेंच पाळा ॥
 जाळून वित्तविला त्याणी कृपाळा ॥
 रंगमहाली बांधून चवपाळा ॥
 चपक वृक्ष जैसा पुष्पाळा ॥
 जशी राधाई इच्छिती गमेपाळा ॥
 पूर्व पुण्य आला भाग्य कृपाळा ॥

चंद्रभागे जैशा पुष्पमाळा ॥
 आज घेईन सोन्याचा सुपळा ॥
 चरणीं ठेऊनी आज प्रीती पाळा ॥
 कटी बंद विठ्ठलच पळा ॥
 परशुराम छेदकरी ॥ ४ ॥ ॥ ॥

लावणी ३० वी.

चाला॥चाहील तें घरीं दया हरीची लागेल तें पुरवीन वसल्या ॥
 चटी पटी करी धुंद फुंद कर मौजा आवडेल तसल्या ॥
 तू क्षणभर ना दृष्टि पडशी मी डोळां अंधळा असल्या ॥
 तुज सारल्या कोणी घरोघर नाही लाखा मधीं विरळा असल्या ॥
 तुजला गंडे उन बारा लागेल तूं आमची कोंडेल वाघाण ॥
 जीव गेला तरी जाऊदे नारी केला नेम न कधीं डगन ॥१॥
 बायकोस आवडवी दादया तूं सरशील मी सता निघन ॥
 जीव गेला तरी जाऊ दे नारी केला नेमन कधीं डगन ॥२॥
 वेळा लवंगा चिकण सुपारी मान ओगरी खाय विडे ॥
 नागमाडी बांगड्या हातामधीं घाल करकरीत तुलपीसुडे ॥
 असल पुण्याची तपकीर आणवीन तुजसाठीं बांधून सुडे ॥
 रंगीत चौपट तुला खेळाय पडे पडे जान गडे ॥
 तुज मौताली न मिले कचेरी मला ठेंगणे दिसे रागान ॥ जी० ॥२॥

तुम्हे वाजतीं अधींच खिलाडू मवेच्याची गोष्टी ऐकून ।
 भीस दुखण्याचें करून निजली पडले लाविले मरा चहूंकडून ।
 अर्थे रात्री लटकेंच मेली पंचप्राण धरले रोहकून ।
 वर पंगू हळूहळू रडे मग झरीर तिचें धरिले चहूंकडून ।
 अशी वस्तु जर भोगून घ्यावी दिवस उगवल्या दळ अंगन ।
 जी० ॥ ३ ॥

खरच निघल काय सता झणूनियां थेट घेतली प्रेतकळा ।
 तब तो निजला झोंबू लागला नार उघडून पाहती डोळा ।
 भला कोरे वचनाचा खवीर भोगून घेशी सुखसोहळा ।
 नामें विठ्ठल परशुराम झणे हा सारखा रीत मोळा ।
 रामकृष्ण गुणी रसां गातो शाहीरकीमधी सदा मगन ।
 जी० ॥ ४ ॥

लावणी ३१ वी

किती जिवाला खाशी झणशी मजसारखी दुसरी नाही ।
 सुजहून बढी दुनयांत एखादी सहज तुला बांधील पाई ॥ पु० ॥
 काळी बूस मोठाले थान दांत प्रतिमा फाळाची ।
 पिचपिचडोले त्यामधीं काजळ नकी नथणी मिळाची ।
 तुझी झोपडी तिवाशाची दारी छपरी फोळाची ।
 चहूंकून कुड सणफाड्यांचा आंतिमध्य खाट सुंबादीमोळाची ॥

चार माचवे जुने किडखादी जाहने घडी पळाची ।

रहाट नवरा अक्षयी केला पुढे ठोकरी फेळाची ।

एका कणावर चोर्विस जाती फिरविशील वसऱ्या ठायी ।

तुजहुन चढी दुनिया० ॥ १ ॥

पाय फेगडे खुळे हातामध्ये वेळा घालशील कुसरीच्या ।

जग भाळवणें पोरचाळवणें निंदा करशील दुसरीच्या ।

दाधी चवघी एकसारख्या गोडसुन्या जणु मिश्रीच्या ।

टाके नवनीत नवे ठाकरी दाही बोटी पोच्या ।

अशा रूपाला जो कोणी भाळल कड वंदावन दुसरीच्या ।

चौन्याशीचा न चुके गरका दादत पडल्या सुसरीच्या ।

नग लगद्याचा खोटा अगदी खरें करून लोकां दावी ।

तुजहुन चढी दुनिया० ॥ २ ॥

ठाकनवेणी तनवे ठाकरी दाही बोटी घालून छले ।

मळखून ठेवले तुला फाकडे किती करशी इले बिले ।

अतिरथी पाताळीं पातले असून सोन्याचे गड किले ।

धनुष्यबाण वीरककण हातात रात्रदिवस चढवून बिले ।

नारवप्रांडव सुसंत आढले केकात मनके बिले ।

सतकसंदन शुक वैशंपायस हेच निवडले रणदुले ।

चौदा कल्प तुच्छ मानती पंढी घेऊन बसले दोघी ।

तुजहून चढी दुनयां० ॥ ३ ॥

निर्गुण तेथें वंशनिवृत्ती प्रकृतीस पुसेल कोणा॥

झणून प्रकृती पायीं बांधली भेदावांचून काय गाणी॥

तांबेंपितळ कशास घेतां पुतळीचें टाकून सोने॥

विठ्ठलनासि कवी धुरधुर दोअक्षरी भरी केणें॥

परशुराम गाणी येस गाती चतुर सुख जणती खूण॥

रामकृष्ण गुणी रामा गाती पाहून आलें शयना शार्द॥

तुजहून चढी दुनयांत एखादी सहज तुला बांधील पाई ॥ ४ ॥

लावणी ३२ वी.

चैत्र मास ऐन उन्हाळा चार कोस न मिले वस्ती॥

कर्महीन त्या मागीं निघाला श्रावण महिन्याची तस्ती॥

अशा स्थळी जरा बाख पाणी प्यायला असती॥

कल्पिताचें होदि प्राण्याचें पाहिरा पुढें दिसती॥

इतका अचंबा पाहूनशिची कर्महीन होऊनी हासला॥

कल्पतरूच्या झाडांवालीं कर्महीन तो जाऊन बसला ॥ १ ॥

कल्पू नयेतें भलतेंच कल्पी आपल्या आपण सहजच फसला॥

पाणी प्यायला आहे परंतु भोजनास असतें काही॥

अकस्मात अन्नाचें करून पात्र आलें लवलाही॥

इच्छासोत्तन केलें परंतु नरम बिछाना येथें नाही॥

अकस्मात छपर प्रलंग गडे येऊन पडला त्या ठायी॥

अंशा पलंगी स्त्री भोगाया रूप रंभेहून सेवार्ह ।

✓ कवळी कळी मदनाची पुतळी भर जाणीमधीं मुसमुसला ।
कल्पतरूच्या ० ॥ २ ॥

मनासारखे दिले हरीन धारजिणी झाली जगा ।

चौभोताली रक्षपाळका स्वारी शिपायी गज पागा ।

असे म्हणतां पुढे फौज देखिली हुकूम आझाला काहीं सांगा ।

जिकडे तिकडे रथ अंबाच्या मुख संपत आली पारा ।

जुन करुनी जाऊ महालाशीं धन दौलत आली वगा ।

कमार्जे आतीस पाडिले आणिक पुढे सुचला सळा ॥ क० ३ ॥

इतका आचंबा पाहून मनी भूतचेष्टा दिसती मजला ।

भूतच क्षणतां भूतची झाली इतके पाहून गजबजला ।

खाऊन क्षणतां खाऊन घेती यमादारी नवाजला ।

विठ्ठ परशरामाचे अर्थी दाखले परशराम पदवी दिली त्याला ।

रामकृष्ण गुणी गोविंद रामा ऊंद करून गाती मजला ॥ क० ४ ॥

लावणी-३३ वी.

तंग चोळी आणी बरवी । निसंग होऊन वेवसी ॥ धु० ॥

नाव तुझे मैना पाही उभी शयना ।

दोही रस्त्यानें थाट भरली जशी कोंदण सुदीवर ।

कोमळ कांती फुल सेवती । रूप घालनें शरबरी ।

सोरगामध्ये मती भरली ।

गद गुलाबी खुल्लु खुल्लु । लासांमध्य निवडून निसला ।
बोल तुझ्या हृदी ठसला । लासांमध्य निवडून निसला ।
कर मन वहाली रंगमहाली । धन दौलत अपीत सगळी ।
तंग चोळी आंगीं बरवी । निसंग होऊन बेबरवी ॥ २ ॥
पाई पोल्हारे चाले गजमार । पदर बहे सरसा करी चहकून ।
घोळ नित्यांचा घरी जवळून । सायकाळी तिसरे ताळीं आ-
रास करी दीप चहकून ।

विसणीस चोले रोदिकून ।
सुखसंगाची इच्छा आमची साठयालाखल जवा ।
तंग चोळी आंगीं बरवी । निसंग होऊन बेबरवी ॥ ३ ॥
मंजुळ वाणी ऐकून कानी । चला झणे घरी सुखसंगा ।
आळशावरी वळूद्या गंगा । विठ्ठल धाता पिढल भाता ।
अक्षय असूदे दिल चंगा । मज भोगशील सुखसंगा ।
परशराम गुणी रामा गातो निरगर्वा ।
सगुण सांवळी तनु झळाळी देखण्यात माजुक बरवी ।
तंग चोळी आंगीं बरवी । निसंग होऊन बेबरवी ॥ ४ ॥

लावणी ३४ बी.

कळा अचळ करतार धन्यता तार तार हरी ।
 कौरवें गांजिलें हें दुःख अंतरी ॥ ध्रुव ॥
 कल्पवरी जे जमीजन ध्याती नकले तुझा पार ।
 सरगरूपी तूं येऊन मजला तार ।
 गादी घेऊन अनंता हो गरुडावरती स्वार ।
 धन शत्रु वर्धती हे दुर्जन सार ।
 नमस्कार मी करिते मजला तुझा आधार ।
 चंचळ केले पांडव न धरती कोणी आधार ।
 छपन कोटी यादवबधु नमिले तुजवीण पार ।
 जगव्यापक तूं जगजीवन साधार ।
 सडकरी ज्ञाननही सभा हासेल सारी ।
 कौरवें गांजिलें हें दुःख अंतरी ॥ १ ॥
 एक विचार करून सुयोधन, आज्ञा करी सुता ।
 एकून द्रौपदी नम्र करा आता ।
 एक पडले अवध्यास सणती हे ईश्वरसत्ता ।
 इगडगली द्रौपदी धाव अनंता ।
 इळदळ नेत्री आश्रु वाहती समेसी विज विसता ।
 न नाहरी पावले गरुडा सहिता ।
 तूखण द्रौपदीस कळलें नाही भयनिता ।

अथरारले पांडव हरीची पाहता ।
 दर्यावंत भगवंत तेंथे दुर्जन काय करी ।
 कौरवे गांजिले हे दुःख अंतरी ॥ २ ॥
 धन्य धन्य श्रीरंग अनंता होय श्रीरंग ।
 न नेसवी वखे हरी अंग ।
 पर्वत वखाचे पडले शत्रु झाले दंग ।
 फळ पूर्वी झाकले अंधक्रापी ।
 ब बळ नाही श्रीहरीचे असंड अंग ।
 म भक्ति पार केली अंग ।
 ममथुरेची साडी आणली जरी पिवळा रंग ।
 यथेल नक्षीची चोळी वरी भिंग ।
 रक्षी रक्षी श्रीधरा पाणे पतिव्रता सुंदरी ।
 कौरवे गांजिले हे दुःख अंतरी ॥ ३ ॥
 लक्षा लक्षा आणली प्रावण ।
 वैकुण्ठनाथ करी मगिनीस्तव प्रयत्न ।
 सप्तपुण्यांची वखे आणली तयाने पूर्ण ।
 खरे भासले बुडाले गर्वाने ।
 झेला नेसविला शंख चक्र वरी गदा पद्म खूण ।
 ह हरी देखतां आले क्रोध मन ।
 लळलळीत जिह्वा उग्र सिंह ज्याचा जसा पीतवर्ण ।

(८१)

क्ष क्षय जाळीन शेवटीं कौरवाशी जाण ।
ज नामीं विठ्ठल परशुराम प्रेसू गांती गाण्यापरी ।
कौरवें गांजिलें हें दुःख अंतरी ॥ ४ ॥

प्रकरण बांधे

साध्या लावण्या

छावणी १ ली

चाल ॥ नट नाटक त छलछवेला मतवाला अलबेली तन्हा ॥
आगजाल्या बा भोवत्या फिरती पहा गाढून नेती घरा
काय मुख वाणू सख्याचें जणू कलकन छाती फाटेल ।
अंतरवेदी केल्या छावण्या आतां कधी येऊन भेटेल ॥ १ ॥
हत्ती घोडे महालमाड्या रथ गाढ्या दवलत भरली ।
शिवाय जाहागीर छत्रपतीची जम जुगाजाह पुरली ।
हदरा वरती बदरा साजे बाजवर छत्र धरली ।
ठाई ठाई बायका नेटक्या तहानभूक पाहता हरली ।
दिवाणखाने पुढे पिलखनि होद पाण्याचे जिल्या आरळ ।
कुचरीस कारजे उडती भले लोके भवती दाटल ॥
काय मुख वाणू सख्याचें जणू कलकन छाती फाटेल ।
अंतरवेदी केल्या छावण्या आतां कधी येऊन भेटेल ॥ १ ॥
छत्रपलंग झोपाळे साकळ्या बांदीचे लटकती हलके ।
पडदे चिकाचे रंगित संगीत जणू घट्टा काळीज कलके ।

चौतर्फाला दिले तबेले कोतवाल ठाकण चलके ।
 घरी कमी तरी काय मिचता रंगबाज बाजती हलके ।
 सुंदरी यापरी निजमंदिरा इंदुभवनार्शी पटेल ।
 प्रीतीमधे पर्वत पडला जिवा दुःखना कसे वाटेल ॥
 काय सुख बाणूं सख्याचें जणू कलकन छाती फाटेल ।
 अंतरवेदी केल्या छावण्या आतां कधी येऊन भेटेल ॥ २ ॥
 पाद्याला पण एकच फेले किचखापानें छत मढले ।
 खणोखणीं तजविरा कादित्या आग्नेजी ऐने जुडले ।
 शाल तुशाले महाली बिछायत मखमाली तळे पडले ।
 पालदान चौकले सानरी सांख्यामधे सतीव घडले ।
 पारावारा सुखसंपत्तिला दुःख दया जसा लोरेले ।
 प्रदी एक पण जाते दुःखाची उभे साल कसे काटले ॥
 काय सुख बाणूं सख्याचें जणू कलकन छाती फाटेल ।
 अंतरवेदी केल्या छावण्या आतां कधी येऊन भेटेल ॥ ३ ॥
 कधी येतील गुणनिधी सख्यांतो मला तिथवर त्याग ।
 हरणकालजी फाटत बघे मी मला दिलासा कोणी घाग ।
 पती उतरून खालती आल्याची आनंदाची साखर घ्याग ।
 शिरा कवन म्हणून जत मानवले विडलाशी अंतरी ध्याग ।
 साथक साले समळे आगळे उभी तरी काय त्रिडल ।
 पारावारा येत मद्राड भागे भाऊबंदकी जन्माची फिडल ।

कोय सुख वाणू सख्यात्रे जाणू कलकल छाती फाटेल ।
अंतरवेदी केल्या छावण्या आतां कधी येऊन भेटेल ॥ ४ ॥

लावणी २ री

चाल ॥ कोण्या देशाचा पुची राजवनशी शिपाई नादर ।

सोळा वर्षांमधी राब पुरुष दाणेदार ।

नयन सुरेख दोन्ही लाल आंगावर शाल दुपेदा जरी ।

उमदा कोणी उमराव दिसे सरदार सौभाग्य घरी ॥ ध्रु० ॥

हजार दो चवशा किमतीचा अबलक तेजी खडक ।

नेम फेंकला तीर जसा नीट हत्तीस मारिल धडक ।

पाई पैजण घोड्याचे ये ये नाही जराभर अडक ।

जडाव जीण रेखला करून वर शिपाई बसला सडक ।

चाल ॥ वय दिसे सोळा सत्ताता जाणू लिहिले मोजपत्रात ।

तजवीर थेट चित्रांत ।

आले शहरातून गरकन झरकन आली पहातां मज गिरी ।

पटकन पडले झटकन धरले सख्यानीं वरच्यावरी ।

नयन सुरेख दोन्ही लाल आंगावर शाल दुपेदा जरी ।

उमदा कोणी उमराव, दिसे सरदार सौभाग्य घरी ॥ १ ॥

फांक सुरेख नवलाख झाक वाऱ्यापरी आली झुळक ।

पटकन स्वारी सजून गेली जशी पाण्याची झुळक ।

कानी बिगबाली चवकडा कठीला मोती ओविले ठळक ।

नयन मुखे दोहा लाल आंगूर घाल दुपटा जरी ।
उमदा कोणी उमराव त्रिसे सरदार० ॥२॥

जलद सख्यांनो जागे पाहन मागे कोठील मुभा ।
कुच खवरा आधी ऐकल कोणी, मग पुढला मनमुभा ।
घाला गळ्याची आण त्याला, तो क्षणभर राहिल उभा ।
अन्न पाणी जो घेईल पिईल नीज्जनयनी गुण नभा ।
संकल्प मनाचा केला तो गेद फुलाचा झेला ।
विश्वासेल तुमच्या बोला ।

आणा करून हर बहाणा विनवा जाऊन बहुता परी ।
शहाणा असेल समजेल उमजेल चंदन मेलगिरी ।
नयन मुखे दोन्ही, लाल आंगावर घाल दुपटा जरी ।
उमदा कोणी उमराव० ॥३॥

मरमी गोष्टी काही वरमी बोधन युक्तीने फिरविला ।
घडर पुण्याचा रमणा पाहन मधी म्हास फिरविला ।
नानापदी करी आरास महाली जरीचा छत फिरविला ।
करी साहित्य सरजाम कुल तबकामभी मराविला ।

A4

B4

परशुराम येसू महादुःखण हाय सावध पडशाल मरा ।
नयन सुरेख दोन्ही, लाल आंगार शाल दुपेदा जरी ।
उमदा कोणी उमराव दिसे ०

॥ १ ॥

लावणी ३ री.

चाल ॥ हिंदुस्थान मुलुख नाट बाट पाहिला आजिठ्याचा घाट ।

झाडी जंगल असेल दाट पोपट गेले ।

जणु अकुरानें श्रीहरी मथुरेशी नेले ॥

॥ कुशावा ॥

करुनिया दुःख मला प्रवासाला जाल तुम्ही ।

मृतन नवी नव्रतीचा बहार । आंगी भदन करितो कहर ।

येते सुखशयनाची लहर । कैसें करूं मी । ध्रु ० ॥

तुम्ही श्रीमत माझे राजेसरी । असूनया छत्र माझे शिरी ।

मजला टाकून जाता घरी निरऊन कोणा ।

नका जाऊं धरतें तुमचे चरणा ।

तिकडे गेल्या कैसें स्मरण । इकडे अशीच सुरसुरू मरेन ।

राजीवनयना ।

प्रोटीं जर एक असतें मूल बाळ ।

तयास्तव कंदून राहतें काळ । साशे वैवी कचें भाळ ।

येऊंवा करुणा । शीतळ चंद्र अर्गजाशी । करितो क्षयरोग
केवढा ।

आळवी चिंतावी जैशी । विरहानळ पणवा ।

दीपकाविण मंदिर जैसें । भयंकर दिसे भरवांडा ।

घरी असून रत्नांची खाण । तुम्ही तरी ठेविलें परस्थान ।

बिकट पडला हिंदुस्थान । एका स्वामी ।

करुनियां दुःख मला प्रवासा जाल तुम्ही ।

नूतन नवी नवतीळा महार आगी मदन कारिता कहर ।

येते सुखशयनाची लहर । कैसें करूं मी ॥ १ ॥

अवग्रह सातपुड्याचा घाट । रस्ता न मिळे जाया वाट ।

जाळ्या वेळ्याच्या वाड । करकरा लवती ।

उंच गेले साबसाड । आवे आवळे खिरण्या पाड ।

सारावान नारळीचे माड । तयास्तव भवती ।

सामकळे सीताफळे आला वार । रातजन चवन येतवार ।

केतकी कवळी अकवार । बहु दबदबती ।

वाट जाळ्या करवदीच्याड । कोणी कोणाला ना विसती ।

वस्ती भिल भागाच्याची मार्ग सोडूनया वार असती ।

मोपड्या बांधून तरसाच्याड । वस्ती पान तस्तातस्ती ।

नूतन नवी नवतीची बहार । आंगी मदन करतो कहर ।
 येते सुखशयनाची लहर । कैसें करूं मी ॥ २ ॥
 सिध शायलाचे थवे । चिते सावर गेडे भवे ।
 विषय तरसाचे वाटे भये । शंबरी फिरती ।
 रोही सिध आणि सिध अपार । उन्हाळा गळ्याची एक धार ।
 वामने करिती मुसुकार । वृक्षा वरती ।
 कोमळ कांती अति सकुमारा । तुझाला सोसेना उन्वारा ।
 मजली अदल कोस बारा । मुकाम ठरती ।
 सिद्धी तलाव तट पाह । राधा धरली सिध्याने ।
 मगरी सुसरी बाहेर येऊन । शब्द बोलती करकशाणे ।
 शीर तळ हातावर घेऊन । जिसे सुळावरले प्याणे ।
 मी तरी जाऊं वेईना कदां । येऊन मिठी घालितें पदां ।
 नाही तर आपल्या हस्ते वधा । एक्या कलमी ।
 करूनिया दुःख मला प्रवासाला जाल तुझी ।
 नूतन नवी नवतीची बहार । आंगी मदन करतो कहर ।
 येते सुखशयनाची लहर । कैसें करूं मी ॥ ३ ॥
 ऐकिली चतुर नारीची अजी । फिरली पांशसाल्याची मजी

रंगीत महालांत चौवुरणी । बैठक खाशी ।
 कंदिल दीप लाऊन चमचमाद । पलंगी शेज कुलाची वाद ।
 करी मग तचेतचेचे थाद । होऊन सरणी ।
 नूतन नवी नवतीची भवा । उतरली भर ज्ञानीची हवा ।
 आतां मी करीन तुमची सेवा । होऊन दासी ।
 राहिला स्त्रीचे मन बुद्धी । त्याचे सागर गुण आधी ।
 कवि नामी विद्वल परसावी । कुनया देविल समात बुद्धी ।
 परशराम येसूचे वरवी । केला पण नेती सिद्धि ।
 रामकृष्ण रामाचे छंद गाती । कळोविकडी कडीबंध भेद ।
 काय जाणतांल सतिमंद करतील गुरमी ।
 करूनिया दुःख मला प्रवासाला जाल तुमी ।
 नूतन नवी नवतीची बहार । आंगी मदन करितो कहर ।
 येते सुखशयनाची लहर । कैसें करूं मी ॥ ४ ॥

लावणी ४ थी.

बाल ॥ लहानखुरी अठकर भांधा नांजुक । मुखचंद्र असोलिका ।
 सगनभाऊ ।
 हृषीकेशी दूर देशी अंतरले । माणपती भरी कोणाच्या भरले ॥ १ ॥
 मार सकुमार होती मायबापाजवळी ।
 केले लम अशांत तनु कवळी ।
 वय लहानसं रुम चंद्रआगळें ॥

एक सखे पातिव्रता असू ढाळे ।

सवी भरजानी जीव हां तरमळे ।

कसे राघेला चुकले वनमळे ।

चाल ॥ ती मजला झाली परी गोष्ट नाही बरी मी पडले सुरणी ।

मोवणे विस आज गगन लाविता लगन लोपले चरणी ।

सुखमोगायाच्या दिनी एकली वनी दुःख गेले करुनि ।

गेले अतार दुश्चित मन काय लक्ष्मीला उणे ।

सचित फुटके ही हीन उदासी धरली ।

प्रवासी छंद जायाचा वारू चिंतामण ।

जीन जडित हुमा मोत्याचा तयारी केली ।

संजुक ढाल पट्याची जरी पेच शिरी मविल वर पटका जरी ।

कानी भिंगवाली चक्रकडा जोत काय न्यारी ।

हाती जडावाचे कडे कठी जडतारे ।

दिन दसरा उत्तम दिन । मुहूर्त पाहिले त्यानं । दिले डेरे परस्थान ।

चाल ॥ कांहीं तरी सखा मशीं रिझल । साजणी ।

चालला मजल दरमजल । साजणी ।

गेल्या दिल्लीस फौजा फजल । साजणी ।

गेले दिल्लीस मग हलकारे फिरले ।

बादशाही भेटी झाल्या दैवी हातीं धरले ।

हृषीकेशी दूर देशी अंतरले ।

प्राणपती मरी कोणाच्या भरले ॥ १ ॥
 आले त्वेने जासुद मापारा । धरली चाकरी विलीच्या खवरा ।
 दुश्चित झाली व्याकुळ सुंदरा । धावा सैर्यानो सरी पंखा वारा ।
 जसा जिह्वाणें तसे जीवन थारा । ती पर केली मशी चंद्रहारा ।
 चाल ॥ कर्पूर कर्वळी पुटी अखेर शेवटी—त लधि तिजली ।
 ती दमयंतीची वशा—भेट नाही आशा—लागली मजला ।
 अशी अमिष्ट झाली खवा—कोणीकडे सखा—कोणाशी रिझला ।
 विल्ली सोतें सहसा दिन । यम रुती विसे लहान । सुखभोगी
 सब अज्ञात ।
 जडित मंचकी पुष्पाची शेज म्या निद्रा ।
 पतीस्तव सखये—निशीदिनीं पुजितें रुद्रा ।
 दिसती मजला—भोवाणी बैठकी सदरा ।
 रहंवर पालख्या कुंजर तेजी बरवे ।
 आप्यात रुपव्हा विधी मशी बरवे ।
 न्यूनता नाही तिल्लरती परी ओह सर्वे ।
 मिष्टान्न हर जितसीचे— फुल हवा बागवगीचे ।
 त फिकका मज ना रुचे ॥
 चाल ॥ चंद्राविण चांदणी फिके । साजणी ।
 नाही मालवनी कोणी विके । साजणी ।
 देव धर्म अमुक मायलेके । साजणी ।

प्राणपती भरी कोणाच्या भरले ॥ २ ॥
मेम धर्म एकनिष्ठास्तव चरणीं पतिव्रतेचा भाव प्रतीस्सरणीं ।
कुठवर धरूं धीर मी पडलें झुरणी । धन्य ईश्वरा तुझी
अवटित कर्णी ।

सात संवत्सर भरले निर्वाणी । कशी एकली करूं वय तरणी ।
चाल ॥ लोटला प्राणासर जसे । लागले पैसे ।

जळो मुठीत धरूं जीव किती । कोणाच्या हातीं धाडूं पतिका ।
इच्छाभोजन ब्राह्मण । करी श्रवण शास्त्र कामीन ।
चातकापरी लक्ष जीवन । त्यांत बरी सुंदर पति मागे
न्याहळी दृष्टि ।

ठेजी पूर्वीच्या नाकळे । नाकळे काय या गोष्टी ।
अमुक भरली काय करूं जन सृष्टि ।

चाल ॥ धरवेना धीर मज सातां । जरा साजणी ।

उदंड नवसिले भावे देव निरवाणी ।
विषाचा धेईन प्याला करी जहण ।
करी विचार गुणी लक्षणा । जोडी जालुदाची आणा ।
दिल्लें पत्र केले रवाना । विरही सुदत्त महिना सवा ।

पती पुढें लखोटे ठेवा । जामुदा
 माझे प्राणपती भेटवा । जामुदा ।
 हजार रुपये दिल्लें इनाम वचन हरलें ।
 आनंदाची घडी दुर्बळपण सरलें ।
 हृषीकेशी दूरदेशी अंतरलेजी । प्राणपती भरी कोणाच्या भरले ॥३॥
 पठाण गाती दिली चाल जामुदालाजी ।
 जलदी पावले करून रात्रविन ।
 पत्र पकतां श्रवणी स्वामीलाजी । जरूर आज्ञा मागें युक्तीनें ।
 शाली वलें दिव्ही रजा नावशाहान । दिली नालकी
 पटफा निशाण ।
 चाल ॥ दिली ढाल दक्षिणेकडे । चवघडा झडे हत्तीवर हवदे ।
 राव वसले आंबारीत । शरक्षरी पीत घटाव उमदे ।
 हजारो लोक जमोंत । आले उज्जनीत लोक कुल समदे ।
 चाल ॥ घरी सुंदर चणावती । रंगमहालावर उभी होती ।
 झाला शकुन्त होरा वणिती । हरुष अंतरी ।
 देसली सख्याची खारी । उतरली खाली ।
 रूप हवाच बनली परी । रत्नमय वीपे ।
 पंचारती वेऊनया करी ।
 चाल ॥ आदरे ओवाली प्राणसखा कामिना ।
 लोकांशी दिवली रजा गेली सारी समा ।

दूर भगली बिसणीखोरा । ठेव दुरा । येसू सणे नाही नव-

शिके कुठे तरले जी ।

शिवराई पैसे अखंडांत सरले हवीकेशी दूर अंतरले जी ।

प्राणपती भरी कोणाच्या भरले ॥ ४ ॥

लावणी ५ वी.

चाल ॥ पती गेले हो गेले आज माझे काठेवाडी ॥

गिरनार अबूच्या पहाडी ॥

गेले शकुनि मजला स्वामी । तगमगिते अंतरयासी ॥ धुं ।

तारुण वय मदे भरले । कूच आम्रफळे तरतरले ।

समयात अशा अंतरले । प्राक्तन फळ वाटे सरले ।

प्रियकर आज रागे भरले । साधितां बहुत घाबरले ।

कट्टे मी कशी यामी । तगमगिते अंतरयासी ॥ १ ॥

सुख शयनी न गमे नयनी । जधीपासून गेले त्याजुनी ।

अहोरात्र सख्याचे भजनी । हा देह माझा पडला क्षिजला साजणी ।

जीव प्राण घातला वजनी । मरते मी पडले क्षिजणी ।

कधी रत होईल त्याकामी । तगमगिते अंतरयासी ॥ २ ॥

पती योगें भरला चळ । नगसे मजला घडीपळ ।
 ने जसा दमयंतीची नळे । लागली बहुत तळमळ ।
 त्यागिलें घरी निदळगे । वाहे नेत्री निर दळदळ ।
 कोणी आणा सख्या निजमायी । तगमगितें अंतरमायी ॥ ३ ॥
 घरांत आले सगुण गुणराशी । करी शेजें फुलाची बरसी ।
 नामी विठ्ठल विठ्ठल स्मराशी । जय परशुराम भव तरशी ।
 मल्लराज कवीची बरशी । लागली जिह्वा तीरशी ।
 गुणी यशवंत बहुकामी । तगमगितें अंतरमायी ॥ ४ ॥

लावणी ५ वा.

चाल ॥ पती गेले आज कोठवाडी । गिरनार आवड्या पहाडी ।
 विमवाग बहुतांपरी । परंतु कसाही आणवा घरी ॥ ध्रु ७ ॥
 ओतिव पुतळा सुवर्ण लाटा । द्विष्टीपुढें दिसे गोरा शोमटा ।
 मज विषयाचा भरला फाटा । आला थरालून आंगाशी फाटा ।
 माणसल्याचा महाल बहला । जाणा घरा जा बहकून वाटा ।
 एकांता संधी जाऊन गीठा । समजाऊन आपल्याशी थाटा ।
 अशा वस्तूचा बाभाटा । करी निरुपण चतुर सुकटा ।
 घोर लागले झाले चिपटा । हाणिले खजोर घरी ।
 विनवारा बहुता परी । परंतु कसाही आणवा घरी ॥ ८ ॥
 लावण्यासमी केवळ विजवा । अम लापले कोणी तरी विझवा

घेऊन या तो कसाही रिझवा । उभयताला रुपाशी राजवा ।
 वाळा घरेच पडदे भिजवा । रंगमहालाचे झुरके बुजवा ।
 शेज फुलांची सुंदर सजवा । चरणकमळ मजकडून पुजवा ।
 मंचकीं मज शेजारीं निजवा । प्राण प्रियकर घेईन उजवा ।
 विडे देईन स्वकरी ।

विनवाग बहुतापरी । परंतु कसा ही आणवा घरी ॥ २ ॥

आसपास आधीं घेऊन थडवा । असल जवळ कोणी तिजला धुडवा ।
 अंतरखुण प्रीतीची भिडवा । अर्जी मर्जिमेंधे विकल्प उडवा ।
 क्रोध सख्याचा समुद्र बुडवा । येईल असा कांहीं हुन्नर लडवा ।
 राव्यापरी जिवलास पडवा । कसाही त्याचा संगहा घडना ।
 यादेहीच्या करून खडावा । नेऊन त्याच्या चरणीं जडवा ।
 मला धरिघरवेना वडवा । छिपीला दावा तरी ।

विनवाग बहुतापरी । परंतु कसा ही आणवा घरी ॥ ३ ॥

आसपास सख्यांचा पाळा । विनविल्या त्या जाऊन कृपाळा ।
 घेऊन आल्या चतुर नृपाळा । रंगमहाली बांधूस जोपाळा ।
 अशी राधा इच्छिती गोपाळा । पूर्व पुण्य आले भाग्य कपाळा ।
 लावण्यामधीं बिनली चपळा । चंपुवृक्ष जेसा पुष्पाळा ।
 आज देईन सोन्याचा चपळा । चरणीं उजून मज प्रतिपाळा ।
 कटीबंद विठ्ठलाचा चपळा । परशुराम छंद करी ।

विनवाग बहुतापरी । परंतु कसाही आणवा घरी ॥ ४ ॥

भा. य. रे. तु. ज. पा. त. न. कि. ल. वा. नी. ना. मी. का. रा. ।

पा. रा. ता. प. य. स. क्. व. र. नि. मा. रे. रा. रा. । प्र. ० ॥

वा. ट. कि. ली. पा. ह. पा. ह. तां. भी. मि. ल. ले. पो. टी. ।

ब. ह. रि. त. श. ने. तु. मी. प्र. वा. ल. ता. ही. गा. टी. ।

दे. व. कि. ली. न. ब. र. न. ब. दि. ले. भ. य. रा. तु. ज. ता. टी. ।

आ. दे. त. ले. रे. या. वे. मा. न. न. कि. ल. कृ. ती. त. मो. टी. ।

न. शो. ध. न. द्र. व. द्र. व. या. भी. म. ज. ल. को. टी. ।

अ. स्. त. ड. भा. ग. य. सी. भा. ग. य. नी. ओ. टी. ।

प्र. वा. रा. मा. मी. ता. व. नी. बो. ल. रा. रा. ।

धा. तु. र. जो. ड. या. पा. ट. बि. य. रा. रा. रा. ।

स. क्. य. रे. तु. ज. बा. न. न. कि. ल. वा. नी. भा. मी. का. रा. ।

पा. रा. ता. प. य. नि. मा. रे. रा. रा. । १ ॥

ज. व. र. रे. नी. या. तु. रा. तु. मी. ना. या. रा. ।

स. र. मि. ली. च. ता. स. वा. नी. च. ता. स. र. नी. या. रा. ।

मे. ट. हा. स. वा. र. ध. र. वा. नी. व. ल. ल. ड. आ. रा. ।

A4

B4

यथून एक माहिना लागेल तुझाशी जाया ।
बिकट रस्ता सांभाळून जावे त्याया ।
सख्यारे तुजवांचुन किलवाणी माझी काया ।
पावतां पत्र सत्वर निघावे राया ॥ २ ॥
रवाना जासुद मग केला त्या जारीने ।
चालता झाला रस्ता कांचन बारीने ।
तापी नर्मदा उतरून गेला जारीने ।
माळवा ग्वालर सोईचे सर्व सोईने ।
पौंचला दिल्ली कुच मुकाम झडकरीने ।
भेटला त्याशी ते होते सडे स्वारीने ।
पुढें टाकूनिया कागद लखोटा पाया ।
येऊन कसे बसले हृदयांत कशी नाही माया ।
सख्यारे तुजवांचुन किलवाणी माझी काया ।
पावतां पत्र सत्वर निघावे राया ॥ ३ ॥
वाचितां पत्र मग तयार केली स्वारी ।
फिरजन मोहरा कूल जमीयत अवधी सारी ।
कधी भेटेल ही प्राणसखी अधिकारी ।

(१०)

अशी हमेशा जिवांस वाटे हुरहुरी ।
आला घरी आपल्या गजघाट बाजवित्त दारी ।
भेटतां दोघे श्रम हरले सहपरिवारी ।
नामी विठ्ठलचे छंद अत्रुक जडणा गायी ।
परशराम येसू छंद गातो नवे नित्य पायी ।
सख्यारे तुजवांचून किलवाणी माझी कायी ।
पावतां पत्र सत्वर निघावे रायी ॥ ४ ॥

लावणी ट बी

चाल ॥ पती गेले आज काठेवाडी ।
गिरनार अबूच्या पहाडी ।
तू बालत्वाचा मैत्र जिवाचा गडी ।
नकोरे प्रियकरा धरूं मनीं आदी ॥ ध्रु० ॥
आप्री लाऊन माया आतां सका दूर धरूं ।
सख्या तुजविणा कोणाला स्मरूं ।
होईल तुजला दृष्ट मनीं किती मुरूं ।
माझा तू लावण्याचा सरूं ।
असोल हिरा पाहुन घासली उडी ।
काशीस लाऊन न्याय पहाय्या यडी ।
तू बालत्वाचा मैत्र जिवाचा गडी ।
नकोरे प्रियकरा मनीं धरूं आदी ॥ १ ॥

देखण्यांत जैसा नाजूक बटमोगरा ।
 सुवासिक चंदन मैला गिरा ।
 तूं कृपा समुद्र केवळ रत्नहिरा ।
 चालून आले प्रीतीच्या आगरां ।
 एक चित्त असुनियां रुसवा करे घडी ।
 कोण्या सवतीने लाविले चढी ।
 तूं बालत्वाचा मैत्र जिवाचा गडी ।
 नकोरे प्रियकरा धरूं मनीं आढी ॥ २ ॥
 काया कवळी नवाळी नवतीच्या शिरा ।
 लांऊन शिरपेच मंदिल तुरा ।
 विनोदें आनंदें विलास महाली करा ।
 सेवेमधीं उभी तुमच्या प्रियकरा ।
 तो तुदिन मजला भोगीन प्रिय आवडी ।
 पिकल्या पानाचे बदनीं विडी ।
 तूं बालत्वाचा मैत्र जिवाचा गडी ।
 नकोरे प्रियकरा धरूं मनीं आढी ॥ ३ ॥
 काया परखी परद्वारीं प्राण जसा ।
 जाणून मुलला देह विषयाच्या रसा ।
 गोरटी धरी मन्गट्टी मंचकी बसा ।
 नार्मी विट्ठल कवीचा ठसा ।

गुणी परशराम छंद बन्हेतन्हेचे करी ।
 येसू गंगारामाच्या रुढी ।
 तूं बालत्वाचा मैत्र जिवाचा गाडी ।
 नकोरे प्रियकरा धरूं मनीं आढी ॥ ४ ॥

लावणी ९ वी.

॥ चाल ॥ कडे पठारी डोळे झांकून बसला मलुराया ।
 स्वामीचरण भेटीचत कैतें केलस मलुराया ।
 बोले कावळा लवतो डोळा फुरफुरती बाही ।
 गेले प्रवासा घरी कधी येतील आमचे शिपाई ॥ धुं ॥
 गेल्या दिवसापून कागदपत्र नाही आला संदेसा ।
 गुरगुरु पांजर झाले शरीर किती करूं अंदेसा ।
 बिकट वाट बाई कठीण मुख तो फारच खांदेसा ।
 दुष्काळामुळे नवाले रस्ता पडला मंदेसा ।
 ग्वालरीवर तमास फौजा प्रकचटली शाही ।
 दक्षणाच्या लोकांला आसता दुसरा कुठे नाही ।
 बोले कावळा लवतो डोळा फुरफुरते बाही ।
 गेले प्रवासा घरी कधी येतील आमचे शिपाई ॥ १ ॥
 मुभा शिरासे राजे रजवाडे करून निर विरजी ।
 बिकडे तिकडे टोपावाला चहुकडे झंजी ।
 आतां कशाला जाऊन राहिला पोकळ अलंगरजी ।

एक प्यादडीवर काम, हत्यार दिली सोडून बुरजी ।

वंश बुडवाई होईल वाटे लष्करचे पाई ।

रत्न पोटीच्या पोटी जिरतील जीव जाळून लाही ।

बोले कावळा लवतो डोळा फुरफुरते बाही ।

गेले प्रवासा घरी कधी येतील आमचे शिपाई ॥ २ ॥

अबरुसाढी लाऊन राहिले आंगाला माती ।

✓ वाट प्राहता हातप्रायांच्या फुल झाल्या वाती ।

एक सखे मी स्वपत्न देखिले आज आध्या राती ।

चोळी पातळ हिरव्या बांगड्या दिल्या माझे हाती ।

ओटी भरून हाळदी कुंकू माझ्या निवळा लावी ।

शकुंत चांगला तुजला झाला आम्ही अवघ्या गादी ।

बोले कावळा लवतो डोळा फुरफुरते बाही ।

गेले प्रवासा घरी कधी येतील आमचे शिपाई ॥ ३ ॥

दिल दिलासा देते मी सख्या फारच सुख मानी ।

अवाचित स्वारी आली दणाणित ऐकुन या कानी ।

लगवगून उठली मिळाले पाण्याशी पाणी ।

नामी विठ्ठल परशराम येसू हणें चतुर शहाणी ।

रामकृष्ण गुणी रामा गातो ठिकाण मूळ वावी ।

धनव्रत देशामध्ये महाराज जसा सवाई ।

बोले कावळा लवतो डोळा फुरफुरते बाही ।

सवाई माधवराव स्वारा निघाली नवावावरती ॥

नाजुक रुपडे दिपडे ठिकडे जिकडे तिकडे असकारा ।
कराडची का कोलापुरची देखण्यात बाकी तारा ॥ धु० ॥
शहर पुण्याच्या भररस्त्यामधे भरनवतीचा तवर नवा ।
बुडालकाकीत जुडाव अगदी कोंदण केले मधी रवा ।
तंग चोळीवर रंग कुमुदी सोरे गाल जसा नरम खवा ।
ऊर पवराने झाकून ठाकून किती चालशी नयन जिवा ।
तेडे मकोडे समले वाले भले लोक झाले गवे चुरा ।
निन पावाविण पायाळ घुमती एक एक नामी मोहरा ।

केले कटून
नाजुक रुपडे त्रिपडे ठिकडे जिकडे तिकडे असकारा ।
कराडची का कोलापुरची देखण्यात बाकी तारा ॥ २ ॥
जोवन गहरे नेत्र तारे जशी बीज गगनी फडाडी ।
✓ उदी शाल आत साज सरजरी तंग काचोळी वडाडी ।
✓ उभे थळ्यावर भवे तुजसाठी नवे मांखर फुलवाडी ।
सारे बाहरामधे पुकार मंडली उभे सुभे साडोमाडी ।
मोठे मोठे सवकार धनादम कोटघावधी पैका गह्वरा ।

कराडची का कोलापुरची दखण्यात बाकी तारा ॥ २ ॥

✓ काजुम खावे माजुम सेवे हाती पुढे बफ्री ताजी ।

शनवारातून झुकत चालली केली हावघावर जीनबाजी ।

मोठे मोठे सरदार धारकरी दिले मोकळून भलते जी ।

जिकीर सोडून फकीर झाले जो तो रुपाला नवा जी ।

आदितवार सोमवार पेटेतून थेट निघाली करून त्वरा ।

✓ जशी चमकली नंगी समशेर अलम पाहती भिरा भिरा ।

तुऱ्याकडे ।

नाजुक रुपडे दिमडे ठिकडे जिकडे तिकडे आसकारा ।

कराडची का कोलापूरची देखण्यात बाकी तारा ॥ ३ ॥

अकलकोटचे थेट राहणार चार खुट फिरलें शाही ।

थिजलों रिझलों पाहून रुपाला तुजसारखी दुसरी नाही ।

आम्ही शशीं गतीं निर्मळा साक्षभूत ईश्वर शाही ।

कर कृष्णेचें खान दान हा आंगी दोष सहसा नाही ।

विठ्ठ परशराम क्षणे स्वमुवना स्वस्थ जाय तू आपल्या घरा ।

रामकृष्ण गुणी रामा गातो एकनिष्ठ एक नेमी खरा ।

खूप खंबीर ।

माजुक रुपडे दिपडे ठिकडे जिकडे तिकडे आसकासा ।
कराडची कां कोलापुरची देखण्यांत बाकी तारा ॥ ४ ॥

लावणी ११ वी.

चाल ॥ छळितां भिऊन उगीच वसते ।

करा सबतीचो संग सुकृत बहु व्यभिचारी वसते ।

चाल दुसरी ॥ देव प्राधान्य उभयतांचे ।

म्हणून भारजा रत्न लाधलेस तू गुणवंतांचे ।

धुरती राघोसाठी मैना ।

पांचीपाण तुजपाशीं लागले माझ्या मनमोहना ।

कर्णी भेटेल चतुर नयना ॥ ध्रु० ॥

बारा वर्षांची उंबर माझी नवती माझ्या आंगी ।

नवती माझ्या आंगी रे रात्र वैण्याची पलंगी ।

साता पड्या आंत माझा पलंग विछाना ।

राजहस पड्याचा मिलाफ कररे भगवाना ।

धुरती राघोसाठी मैना ।

पंच प्राण तुजपाशीं लागले माझ्या मनमोहना ।

कर्णी भेटेल चतुर नयना ॥ १ ॥

गोसाव्याचे रूप धरून आलों तुझ्या घारी ।

नको परत लावता माझारी ।

वर्चास सिधक्या ओहत नारी ।

(२१)

सुझ्या बंगल्याग शेजारी ।

दोर लाऊनी येतो वरी ।

रात्रंदिव हिंडतो फिरतो उपाय चालेना ।

सुरती राघोसाठी मैना ।

पंचप्राण तुजपार्शी लागले माझ्या मनमोहना ।

कधी भेटेल चतुर चयना ॥ २ ॥

गळ्यांतल्या ताईता तुला मी आंगुळ घालितं ।

गंध उगाळून ठेवितं ।

पंक्तीच्या आधी तुला मी भोजन वाढितं ।

पाट बसाया टाकितं ।

वेष्टा लवंगा चिकण सुपाच्या पाने तचकांत ।

विडा खुप रंगला सुखांत ।

सुरती राघोसाठी मैना ।

पंचप्राण तुजपार्शी लागले माझ्या मनमोहना ।

कधी भेटेल चतुर नयना ॥ ३ ॥

सोबळ्याचे निमित्त करून बसले आंगणांत ।

राहुट्या दिल्या खणांत ।

प्राहुण्याच्या निमित्त साजण बोलविला आंत ।

पुरविला मनचा मनोरथ ।

विठू परशुराम गातो कावणी महेश्वर दक्षणांत ।

जरीचा पटका सेनांत ।
 झुरती राघोसाठीं मैना ।
 पंचप्राण तुजपाशीं लागलें माझ्या मममोहिना ।
 कधीं भेटेल चतुर नयना ॥ ४ ॥

लावणी १२ वी.

बाल ॥ आला हो वनवास पती गेला नवतीचा गडे चाहणारा ॥
 आतां समजलें राजा भर्तृहरि भरतपुरचा राहणारा ॥ संगमभाऊ
 निर्वय नसून मन निष्ठुर केलें प्राणसख्यानें गडणी ।
 आद्या सोडून राहिला पती लागून इतराचे चढणी ॥ ५० ॥
 सर्व सुख अनुकूल असूनया घरीं साहेबी सवती ।
 बालमपटे विटे चालती शिवद्या भवती ।
 जसा चंद्र लखलखीत बिजेचा चढती कळा आगीं नवती ।
 ✓ जरबाबी पोशाक आगावर मुलाम नाजुक गवती ।
 मजबाबुनिया प्राणसख्याला घडी एक करसत नवती ।
 कसा गेला टाकून मलाग बाई केली वस्त्राची छाती ।
 ठाई ठाई चोपाले विछाने किनखापी छत मढुनी ।
 असा विलासिक रावा गेला माझ्या हातींचा उडुनी ।
 निर्वय नसून मन का निष्ठुर केलें प्राणसख्यानें गडणी ।
 आद्या सोडून राहिला पती लागून इतराचे चढणी ॥ १ ॥
 बाळून झाले कोळ सख्या मी अगदींच जैसी माल ।

झांप येईना पलंगी सख्याविण किती धोकण्या घाल्ले ।

महालांतून आत बाहेर येतां जड झाले नरा शाल्ले ।

पिंजऱ्यांत कोंडिली मैना दुःख कोणापाशी खोल्ले ।

कामचेतना झाली शरीरी जाग नका मशी बोळले ।

असे वाटते घेऊन खंजीर हृदयामधे फेळले ।

जसा मंडळ तस्मलितो वाळूमधे मनच्या मनी तरफडणी ।

वाट पाहातां परी पक्ष्या असे वाटते जावे उडुनी ।

निर्दय०

॥ २ ॥

पर मूलखीं तुझी जाऊन राहिलां काहीच येईना वाता ।

जासुद जोड्या करून पाठवा असाल कोण्या तरी आता ।

उदास झाले चित्त आतां मी मिष्ट अन्न काडू खान्तां ।

जगेन कशी ही माही भरसा असे मासले चित्ता ।

असे सकटी पाव विठाई नवस कोणाशी आता ।

वणव्यामधे सांपडली हरणी तुजविण न दिसे वाता ।

ही नवीन झाले गाय सखे गडे गगन पडले कडकडुनी ।

वाट पाहातां नेत्र शिणले जळो तुझी अशी कशी करणी ।

निर्दय०

॥ ३ ॥

उदास झाले चित्त आतां मी विष खाऊनिया मरते ।

त्यांच्या भाड्या स्वर्गी भेटी होतील कळले पुरते ।

एकच धरला खंजीर सकट घालून श्रीहरी वरते ।

पूर्ण चंद्र पोरणीमेस पाहतां आलें दर्याला भरतें ।
 नामीं विठ्ठल परशराम येसूची अलुक जडणी ।
 ऐकून झाले खुषी गडे चित्ताच्या पडल्या होडणी ।
 निंदय० ॥ ४ ॥

लावणी ११ वी.

चाल ॥ इष्क उजळणी परोपरीची दाविते शरीर वळऊन पुस्ती ॥
 हातें चार इष्काचे आसन चौन्यायसी लढें कुस्ती ॥
 पच प्राण तुजपाशीं सासऱ्या घेऊन जातें कुडी ।
 खुशालीचें वर्तमान लिहून कळवित जा हरघडी ॥ पु० ॥
 जमीपासून वेढ तुमचा माझा वियोग जवला कधी ।
 मन इच्छित मन विलास केलें बसून आनंदामधी ।
 जनाचार जन रुढी सासऱ्या पुसून जातें आधी ।
 दया लोभ मजवरी असूया प्राणसड्या गुणनिधी ।
 भीतिमधें आढ पर्वत पडला बिरहानळ धडधडी ।
 पच प्राण तुजपाशीं सासऱ्या घेऊन जातें कुडी ।
 खुशालीचें वर्तमान लिहून कळवित जा हरघडी ॥ १ ॥
 जीवनकळा तुझी मालक माझे पहिर्यापासून लळा ।
 कधी येऊन भेटेन मागुती रुदन करी वळवळा ।
 वसतफाळीं दर अंतरली तुम्हास मी कोकिला ।
 हेच दुःख वाटते मनामधें मिठी घालतें गळा ।

शरथरा कोम शरीर भरली हृदयामघी हुडहुडी ।
 पंच प्राण तुजपशी सासऱ्या घेऊन जात कुडी ।
 सुशालीचें वर्तमान लिहून कळवित जा हरधडी ॥ २ ॥
 असनीं भोजनीं गमनीं शयनीं विसर पडेना तुझा ।
 रातदिस धोकण्या रूपाच्या करितें मानसपूजा ।
 शरास कडकडून पड्या मजवर अंतरऱ्या हिसगुजा ।
 आठऊन कट्ट राह चार दिस या भद्र कर मजा ।
 नेत्र येती भरभरून बोलतां वेळीं वाचा बोवडी ।
 पंच प्राण तुजपशी सासऱ्या घेऊन जात कुडी ।
 सुशालीचें वर्तमान लिहून कळवित जा हरधडी ॥ ३ ॥
 आज्ञा घेऊन गेली सासऱ्या चतुर सखी गोमटी ।
 धेम समाधी लाऊन तप करी बसून निजान मडी ।
 पद जडणा चतुराई कवि नामीं विठ्ठलची हातवडी ।
 परशुराम येसूचे वाजले तबले देश धनवटी ।
 पुरुष प्रकृति वर्णन केलें छंद कडोविकडी ।
 पंच प्राण तुजपशी सासऱ्या घेऊन जात कुडी ।
 सुशालीचें वर्तमान लिहून कळवित जा हरधडी ॥ ४ ॥

लावणी १४ वी

बाल ॥ साधी ॥ शिरी मादिल नाघिला सजेचा ॥
 शुभ्रदुपेदा जरी पठणचा ॥

मळा शोंका दिव्हास काल । माझे मंदिरी चाल चाल ।

मळा शोंका दिव्हास काल ॥ १ ॥

बाज मांढ पडली देवामक्ताची । मीत जरी तोडाल आणु रक्ताची ।

कुठवर सांगूं भाजा तुमची । कोण्या सबतीघरी जाल ।

मळा शोंका दिव्हास काल । माझे मंदिरी चाल चाल ।

मळा शोंका ॥ २ ॥

नाना यत्ने तुसाठी । उमी केव्हाची होते मी कधी ।

अवचित स्वारी पडली दृष्टी । पाहून मन खुषी व्हाल ।

मळा शोंका दिव्हास काल । माझे मंदिरी चाल चाल ।

मळा शोंका ॥ ३ ॥

पाणसखा म्हणे नार दुलंगी । बहु युक्तीने भागून पलंगी ।

विठ्ठ परशुराम म्हणे सुषरंगी । रामकृष्ण गुणी राम ।

मळा शोंका दिव्हास काल । माझे मंदिरी चाल चाल ।

मळा शोंका दिव्हास काल ॥ ४ ॥

लावणी १५ वी

चाळ ॥ सुंदरा सनामधी भरली हवेलात शिरली मोत्याचा भांग ।

रासजोशी

A4

B4

शुक्ली वण। नागणा लंडरि गालावर दोहिकड ।
 पान खाऊन ओठ करी लाल आंगावर शाल झळकती। खुडे ।
 गजगती चाले इळ इळ उरींग जोवन उमटले हुडे
 बाल ॥ वय आटकर बाधा लहान । हरपलो पाहून मुकत हान ।
 कर अर्पण पंचीप्राण । रणीं ग जाऊ कदन ।
 स्वरुपाचे तुटती तारे कडारे कड विजवा पडतील तुटून
 दुमदार कोणाची छान । नवती भरजान पुसारे आली कुटून ॥
 स्वरुपाचे तुटती तारे कडारे कड विजवा पडतील तुटून ॥ १ ॥
 वय बारा तारांत ऐन आली भरांत भुरे ग ठेगणी ।
 वडी बाजुबंद बाहुट्या सरपहुच्या हिरे जडले कंगणी ।
 गंगनांत चांदिणी ठळक मारशी झळक उमींग आंगणी ।
 किती नटून थटून मारशील छमाछन मैनाच्या संगिणी ।
 चोल ॥ झाली धावाविण धायाळ । झोबला विसारी व्याळ ।
 जणू टाहो करी कोयाळ ।
 तूं नकळे घालशी माळ कोणाला ग उठून ।
 स्वरुपाचे तुटती तारे कडारे कड विजवा पडतील तुटून ॥
 दुमदार कोणाची छान । नवती भरजान पुसारे आली कुटून ।

स्वरूपाचे तुटती तारे०

॥ २ ॥

तो बुर वेश बंगाल मुख तेलंग गेलो सलसैल आलों करून ।
नाही घन दौलतीला कमी आणि लें उंट मालाचे भरून ।
चाहील तें माग या घडी देईन विन घडी ताजवा धरून ।
तुझे भारोभार देईन सखे खेरात करीन तुजवरून ।
असा हेत मनामधें धरून राहिलो रुपाला भुलून ।

चाल ॥ चार महिने तुजसाठी ठरून । मंजा दे पडून ।

स्वरूपाचे तुटती तारे कडारे कड विजवा पडतील तुटून ।
दुमवार कोणाची छात । नवती भरजाना पुसारे आली कुटून ॥

स्वरूपाचे तुटती तारे०

॥ ३ ॥

भरी चला राजअंबिरा गुणगंभिरा पाहिलें कसून ।

गचनाचा करावा मात करीन सन्मान पलंगी बसून ।

विनु परभारमाचा नक्षा चहुंकडे दक्ष पहा पहा जा पुसून ।

गातो रामकृष्ण रामाचे तोंड हे मूळ वस्तादापामून ।

चाल ॥ नयनिके ठावके नेसूर । चाल बघेलत गात्री दौर ॥

घरोघरी वाजविती दौर । जशी अक्षतिजोषी दौर ॥

काय तिसारे झडून । काय तिसारे झडून ।

स्वरूपाचे तुटती तारे कडारे कड विजवा पडतील तुटून ।

दुमवार कोणाची छात । नवती भरजाना० ॥ ३ ॥

लावणी १६ वी.

चाल ॥ हा फांदिफाकडा मज सांपडला गुंडा ।

चालंदे प्रीत शेवटा देवा मारीडा ।

कुशावा.

चाल दुसरी ॥ बा. काय घालतोशी संसृतीचा पिंगा ।

रामजोशी.

किती सांगूं स्वहित नित हितगुज तुमचे पर्शी ।

संताप श्राप हा माफ करावा मशी ।

सांपडे वस्तु अंधारी न मिळतां जशी । धु० ॥

वाटतें मला आज चला एकांती निजूं ।

सामानसिद्ध सेजेवर होतें मी रुजू ।

मला सौख्य धुरंधर निधी क्षणत किती मज्जू ।

तुमच्या विरहित मी पाय कोणाचे पुजू ।

मजाविषयी काहीं तिलमात्र नका गजबजू ।

प्रीतीच्या स्थळी भाषण बोलवें उजू ।

आज्ञेत सिद्ध मी उभी राहातें मागें पुढें ।

पुण्याई सबळ यशवंत मोक्षे चुडे ।

थोरासगें दुर्बळास पाणी चडे ।

सांपडे वस्तु आंधारी न मिळतां जशी ।

किती सांगूं स्वहित नित हितगुज तुमचेपर्शी ।

हा दग वळला मज झालें मेघाकृति ।
 पदोपदीं विनंत्या किती करूं आवृत्ति ।
 मोहिलें रुपाकडे चित्त चंचळ या कृति ।
 जळो माझी दृष्ट लागेल मुखचंद्राप्रती ।
 कोणती सवत अशीं मजवर चढ भेटली ।
 नवी नवी बरीच की तिची गोडी लागली ।
 हे शास्त्र आवडतें रीत सांगा कोठली ।
 गांठिविली वस्तु श्रम केल्या जातीनिशीं ।
 किती सांगूं स्वहित नित हितगुज तुमचेपशीं ।
 सत्ताप श्राप हा माफ करावा मशी ॥ २ ॥

लावणी १७ वी.

चाल ॥ मती गेलें हो माझे काटेवाडी ॥ गिरनार अबोल्या महाडी ।
 चाल दुसरी ॥ सजनारें मुस भरून बोला गोड ।
 अबोल्यामधीं काय जाड ॥

जला संसाराची धुळधाणी । होशील कधीं शाहाणी ॥ शुभ ॥
 जला नवसानीं मी खेजील । माझी भुव फारच खुजील ।

A4

B4

वनात विजवर-पत्ता मजपुन दूर निजे । पाहून परनारीवर रिजे ।
जीव हा लाहीवाणी मुजे । भाई रगत तिळ तिळ शिजे ।
बाळक लई तान्ही ।

आतां संसाराची धुळधाणी । होशील कधीं शाहाणी ॥ २ ॥

लमाआधींच मी गर्भिण । एकनळ मुलगे झाले तीन ।

त्यावर प्राणपतीचें मन । बाळक लई तान्ही ।

आतां संसाराची धुळधाणी । होशील कधीं शाहाणी ॥ ३ ॥

अशीग मी संसारी एक तुका । खर्च नाही केला रुक्ता ।

भुळविले जन पाहती रक्कमका । विदू परशराम गुण वाणीरे ।

वयात फारचे लहानी ।

आतां संसाराची धुळधाणी । होशील कधीं शाहाणी ॥ ४ ॥

लावणी १८ वी.

चाल ॥ साजुक नाजुक कळ्या पिवळ्या गुंफीन आप हस्तकी ॥

प्राणविसाळ्या बैस मंचकीं तुरा खोवीन मस्तकीं ॥

संवती संवतीचा कज्जा लाऊन तुझीं देतां स्वामीराय्या ।

लाऊन मुखीं आडवारे हस्त नाही तुझां तिळभर माया ॥ धुवां

मी वचनाची खरी इमानी लक्ष तुझे चरणांजवळी ।

उत्तराशी प्रतिउत्तर नाही तुझा कोण्याकाळी ।
 सवतीला तुझीं जवळ घेतली मला ठेविलें दूर महाली ।
 नित्य उठून रात्र पहाट बसविली रोज तुझीं तिजवर पाळी ।
 चाल ॥ अशी काय आवड जिवलगा तुझाला तिची जी ।
 मज मागून केली तीच झाली प्रीतीची जी ।
 गोरी गोमटी आवड तुझां सवतीची जी ।
 काळ लाऊन तुझी देतां बसतां पलंगीं गंजिफा खेळाया ।
 लाऊन सुखी आडवारे हस्त नाही तुझां तिळभर माया ।
 सवती सवतीचा कपजा लाऊन तुझी देतां स्वामीराया ॥
 लाऊन सुखी आडवारे हस्त नाही तुझां तिळभर माया ॥ १ ॥
 बोल दुसरी एक जिवलगा गोष्ट सांगते तुझ्याशी ।
 वडील झाली झणून कां तिदां टाकून बोलले सवत मशी ।
 ही झणते मी फार चांगली हिचें गोरेपण इजपाशी ।
 सरी मी अमंगळ असलें चांगुलपण नाही दावीत कोणाशी ।
 चाल ॥ ही मलाचि झणते तूच पती फितविला जी ।
 काही करून चेटक करणी मनीं मथविला जी ।
 सवतीनें क्रुसा पतिराज सुसी सुतविलाजी ।
 बारागळीं सुतविला लावले मला मदिरा सुरवाया ।
 लाऊन सुखी आडवा हस्त नाही तुझां तिळभर माया ।
 सवती सवतीचा कपजा लाऊन तुझी देतां स्वामीराया ।
 लाऊन ०

लावणी १९ वी.

चाल ॥ रुंद छातीवर बुंद गेंद जणू गुलाब नहारामधीं फुलती ।
वसंत काळीं कळे कोंवळे तसे तुझे जोवन खुलती ।

प्रभाकर

- ✓ आसल जरदी घोडी भिवरथही वर बसली चांदणी ।
- कानकळाशी फेरफटक्यामधीं कोणी तरी दिली आंदणी ॥ धुन ॥
- जडीत जोहार ल्याली आंगावर नवी नवतीचा नवा ।
- ✓ घाले रुसझुम पडिं छुम छुम बोलती जणू चिमणीचा चिवचिवा
- चोळी अंजिरी जरी काठाची रंग कटारी नवा ।
- ✓ कवळी कर्दळी पिवळी कांति मृदु मिन्याचा रवा ।
- चिरी कुंकाची बारीक मिठळी घाम आला डवडवा ।
- नेत्रीं अंजली चित्रीं बाहुल्या पाहुनि आवडली जीवा ।
- दोही बोटी मुद्रिका दाट हातीं लखलखाट झळकती चुडे ।
- वर नीळ पाचुचे खडे ।
- रस्त्यांत उभी जाऊन नटून नशी वीज तुझी कडकडून पडे ।
- फांकली प्रभा चहूंकडे ।
- मनसुबे करुनिया सुभे राहिले उमे तुजसाठीं गडे ।
- झाले गर्द निशामधें वेडे ।
- कोण्या हौशाची गजगामिनी रमा उर्वसी पुढें काय उणी ।
- फिरवी गरगराट नेत्र धुनी ।

आरोपार केली जखम जिन्हारीं दुणी । घालून अक्षई

तुजसाठीं धुणी ।

वाढें तप करावें वसून वनी ।

हासून बोलतां दंत झांकिती जशा चुन्याच्या कोंदणीं ।

अस्पृश्वरदी घोडी मिवरथडी वर वसली चांदणी । कान०॥१॥

गंडापट्टा गेंद जोड्या रेशमी फुंदणी लाऊन तिला ।

शिरी किसलापी कलगी मोराची मिना वरून फिरविला ।

ईच मसमाळी मक्षी कलाबुत चार नाम ठेविला ।

कळ यविना पळसर भूमीवर सडकेचा दुलदुला ।

सजऊन वजऊन नीट नेटकी अमोल चंदली मोला ।

सरजाम वर तसाच कंठा कोणी नजराणा दिला ।

सरसाऊन पदर नीट धेऊन ।

स्वात वर होऊन वनून फाकडी । मस्तकीं सुदराखडी ।

पुढे शिबडीचा थाट समोवता दाट पाझाला उडी ।

राहिले उभे चढवडी ।

गारे गाल की ही कळ गुलाबी राल रंगाली विडी ।

नायक फुलांची छडी ।

गरजु जालो हेत मनामधें धरून । सखे राहिलो रूपाला मरून ।

सजमर उभी राहो बोल मुख भरून । व्हावें बोलणे कशांला दुलून ।

पेशीत जीव मग जिवाशीं हिरून । राहो ती घडी येईना फिरून ।

जसा सर्पाने प्राण अर्पिला मैलागिरीचंदनी ।

कानकळाशी० ॥

॥ २ ॥

फुलबागेची थेट खेठ केली प्राणसख्या मिश्रकरा ।

माणुनया तुझी बसून सदजीं करून जाता त्वरा ।

गेले धुलकावित धोडी फाकडी वळवाचा फटकरा ।

रसजुक जागा पाहून उतरले जसद अरास करा ।

वसंतकाळीं येन जन्हाळा राजविलासी स्वरा ।

केशर कस्तुरी गंध उगाळून नक्षी तयकडी भरा ।

बे बहार गुलाबी तरु । भोती सरु चंपक मोगरा ।

डवना मरवा गुलतुरा । बाळागीर पडदे आणवा ।

मंडप ताणवा कनाती चिरा ।

शिडकावा विलासी करा । मधे बैठक गुणगामिरा ।

राजधविरा सगुण सुंदरा । पाहतसें मार्ग भिरभिरा ।

रंगाचे होद गहिरे भरून । उडतीं कारंजीं फुगारे धरून ।

स्वारी सजनाची देखली दुरून । अवघे चित्त मन गेलें हरून ।

केली ईश्वर इच्छा पुरून । टांकीं लिंबलोण उतरून ।

पाहून तुझा मुखचंद्र राजसा सुटले बहु ब्रंदणी ।

कानकळाशी०

॥ ३ ॥

हेत बेत संकेत होता तो आला उभयतां घडून ।

करून गडे बागो सभजती पडदे चिकाने सोडून ।

रंग लेळणें झालें आनंदें करी अर्जी कर जोडून ।
 निव अंधी बसवावें राजसा निःशक्ति गेली भिडून ।
 लफेदार उंच बसंती पातळ हातीं दिली घडी मोडून ।
 पांन गवेरी पुर्वें ठेवितसे तपकामधी निवडून ।
 चारी ग्रहर कर्मिली रात्रा । राजीवनेत्रा ।
 कामामधी मोहिला चतुर गुणनिधी । झाली इच्छा मनची पुरून ।
 बोला मुख भरून पार बहुनदी । न्याउतरून मंजला आधी ।
 करी विहास नानापरी उभी गुलपरी नमूनया पदी ।
 कर जोडून सवेमधी ।
 लक्ष हे पक्षाच्या तयापरी । ठेऊन राहिले साळ्या तुजवरी ।
 नासी विठ्ठलचा नक्षा दुरी । परशराम थेसू नित्य वर्णन करी ।
 बायीस्थळ दक्षिण गोदेतिरी । पांचा कोसांचा छट्टा दुरी ।
 रामकृत्य गुणी रामा गातो स्वर अक्षरें बांधुनी ।
 राजाकाशी केरफटक्यामधी कोणी तरी दिली बांधणी ।
 कातकट्याधी ॥ ४ ॥

आवणी १० बी.

नम ॥ पन्थ ईश्वराची कळ ऐक सकळ मन भोकळें ।
 तेजाव कोपला चंद्र रवी झाकळ । जी जी ।
 लफेदार सुरत गुलपरी । गोंद दोन उरी ।
 मयनाची सोपली सुरी । जलम केली पुरी । ध्रु० ॥

पाहून मुखचंद्र कळा । रेखिला टिळा ।
 दुल्लड मोत्यांची गळा । स्वर कोफळा ।
 नेसुनि जरी सोनसळा । रंग पिवळा ।
 गोरी कांती करी झळाळा । बहार कोपळा ।
 पोषाग नवे नित्य करी । कचुकी उरी ।
 नयनाची खोचली सुरी । जखम केली पुरी ।
 छबीदार सुरत गुलपरी । गेंद दोन उरी । १ ॥
 जन नाकेंवंदी करून । दुरस्ता भरून ।
 पहावया मार्ग तुझा धरून । राही चाले दुरून ।
 कशी चपळा छुटली वरून । उदेला अरुण ।
 धरी घोळ निन्या आवरून । पदर सावरून ।
 जडविल्या चुन्या वेसरी । करून कुसरी ।
 नयनाची खोचली सुरी । जखम केली पुरी ।
 छबीदार सुरत गुलपरी । गेंद दोन उरी ॥ २ ॥
 डुब ढागिन्यांत खुप सजून । रूपाचा रिझून ।
 सारी सभा राहिली भिजून । मनी गजबजून ।
 सौंदर्य खाण दुसरी । उमज अंतरी ।
 नयनाची खोचली सुरी । जखम केली पुरी ।
 छबीदार सुरत गुलपरी । गेंद दोन उरी । ३ ॥
 शरशब्द वर्मी भेदले । चित्त धेधले ।

तुष्टी कोण कुठले शोधिले । हें उत्तर विधले ।
 शिव सांग आराधिले । म्हणून लाधले ।
 चित्तवृत्ति मन बोधिले । काय साधले ।
 विडुल लक्ष तु धरी । बोध अंतरी ।
 नयनांची खोचली सुरी । जखम केली पुरी ।
 हवीवार मुरत गुलपरी । गेंद दोन उरी ॥ ४ ॥

लावणी २१ वी.

बाळ ॥ केशवकरणी अघटित लीळा नारायण तो कसा ।
 जयाचा सकळ जनांवर ठसा ॥
 वाहिली ती गंगा राहिले तीर्थ मग आतां तरी होय शाहाणा
 करे घर वजिले वैमाना ॥ ध्रु० ॥
 नमून वय नरोवरीचे पाहतां ।
 माझे रूप पाहूनी माळलास तुझे हातीं कोणी गुळ दिला होता ।
 विषय तुला आधीं ठाऊक नवता ।
 सारे गावमेवरे तुझी काय बिशाद कशी येईल हातां ।
 बाळ । फिररे नको माझ्या भवता भवता ।
 पाहलास फेंद लाकून समता तुं कां वजिले गणगोता ।
 करून शाहाणा । वाहिली ती गंगा राहिले तीर्थ मग आतां तरी
 होय शाहाणा । करे घर वजिले वैमाना । वाहिली ० ॥ १ ॥
 नमून मज सोन्याच्या बाहाया ।

झाले उतरट वय नाजूक मुतळी येती मज जन पाहाया ।

* * * * *

चाल ॥ पुरवले तुला सळे द्याया ।

मजवर तुझी काय छपराची छाया ।

तुझे मन रुतले परठायी ।

त्यामधी माझे काय गेलें वाया । गरजी कुलीवर माया ।

हार्ता अन्न । वाहिली ती गंगा राहिलें तीर्थ० ॥ २ ॥

आढळ प्रीत चालवणें तुजला ।

ज्या कोणी सिळे तुला जी नवीन तसाच राहा निजला ।

चाल ॥ धरुनि मी नको राहें अनवुजला ।

आहे की नाही सारा तज्जा तोडुनी ।

विपकी गडी मनात गजबजसा ।

झाली आग जसा पापड मुजला ।

कोणी तरी समजावा याजला ।

चतुर शाहाणा । वाहिली ती गंगा राहिलें तीर्थ मग आतां० ॥ ३ ॥

नारी ग तूं शिंदीचें झाड ।

तळ कोकणची असे ताड । मी नको करूं मन मोड ।

हासून तुझा शब्द काय गोड ।

जन निव्हील निव्हे करूं दाव गाढवाचें घोडे ।

चाळ । कवीरे नामें विठ्ठलचे तोड ।

परसराम वेसू करी निवड । रामकृष्ण रामाची जोड ।

पाहून पैना । वाहिली०

॥ ४ ॥

लावणी २२ वी.

चाळ ॥ लाडे लाडे येतें मनरंजना । उचलुन कडेवर कां ध्याना ।

मज पुतळीच्या हारा । भरलास रांगेरे फंदी शिरा ॥ ध्रु० ॥

अंतर काय पडलें सांगा मला । मज कुलगीच्या लाला ।

जयांवी वी अडलें तुला ।

माझ्या गुलाबाच्या फुला । येतां जातां मशीं तुं बोल शिरा ।

मज पुतळीच्या हारा । भरलास रांगेरे फंदी शिरा ॥ १ ॥

मजपुतें घेऊन आपल्या मांडी जवळ । मुखडा पाहीन मी निवळ ।

जवळान तुझी माझे केवळ । असें वाटतें घालावीं केवळ ।

इच्छा मजची करा हेतु पुरा । मज पुतळीच्या हारा ।

भरलास रांगेरे फंदी शिरा । मज पुतळीच्या हारा ॥ २ ॥

जयावंताची आशा मोडू नका । गडे माना दिलभर सखा ।

पेऊन तुझी मजला सुका । पीतीनें ध्याया माझा सुका ।

येते मी बरोबर नसल्यानें शिरा । मज पुतळीच्या हारा ।

भरलास रांगेरे फंदी शिरा । मज पुतळीच्या हारा ॥ ३ ॥

माझ्या त्या लक्षण्या पाडा जशाचिरा उसळा माझा राव मशा ॥

पेऊन तुझी पलंगावर बसा । चौन्यापेशीं आसनें कसा ।

जोमी विडलचे छंद शिरा । मज पुतळीच्या हारा ।

भरलास रागेरे फंदी शिरा । मज पुतळीच्या हारा ॥ ४ ॥

लावणी २३ वी.

चाल ॥ अशी कांय अपराधी मी सख्या झालें ।

नाहीं स्पर्श कराया आज पलंगावर आलें ॥

तुरेवाले.

धावा धावा सख्यानो धावा। कोणी प्राणवलभाप्रती आणून मशी दावा ।

ईश्वर दिलें रूप तारा । रूप लावण्याची नवाळी वर्षे-बारा ।

वाहतसे नेत्रीं जळधारा । कोणी मंद मंद मशी घाला शीतळ वारा ।

रंगमहाली होतो उपवारा । कोणी प्रियकर आणवा राजेंद्राचा थारा ।

शृंगार कशाला व्हावा । कोणी प्राणवलभाप्रती आणून मशी दावा ।

धावा धावा सख्यानो धावा। कोणी प्राणवलभाप्रती आणून ॥ १ ॥

जातिसं समग्र असुसंधि । वय नूतन माझी कवळी कळी ।

जासुदी शृंगार कचुकी आधी ।

कोणी झीट झिटकरून काढा शिशी फुल बिंदी ।

चंद्र चकोर जशी बंदी ।

यापरी माव किती पाहतां खोली रुंदी ।

विष मरून आणून पुढें ठेवा ।

धावा धावा ॥ २ ॥

चौताळावर जुमखाने । ठाई ठाई बैठका जडित भिन्याने पेजे ।

मज हस्तीने रथस्थाने । याग मैना साळया बोलती मंजुळवाणे ।
 नम तन्हेसन्हेचे लेणे । एक रायावांचून आविधेच मज किलवाणे ।
 प्रालम्ब पूर्वीचा ठेवाकोणी प्राणवल्लभाप्रती आणून मशी दावा ।
 प्रावा दावा० ॥ ३ ॥

मज न्यास कवेच्या झाल्या । एकांती समया लाऊन आर्जविते शेल्या ।
 मज न्यास मुलाच्या झेल्या । एकलास उभयता होऊन कल्पना हरल्या ।
 मज न्यास रमुजा केल्या । कवि नामी विठ्ठल अचुक जड्या जडल्या ।
 मज न्यास करो अर्जवाकोणी प्राणवल्लभाप्रती आणून मशी दावा ।
 मज न्यास सखवानो प्रावा ॥ ४ ॥

लावणी २४ वी

चाक ॥ बेडीच झाले फार सुचेना घरधंदा काही ।
 पत्नी प्रवासी जाती होस मनीची पुरली नाही ।
 मज चांदाचा दुकडा मुखडा पाहून मन धाले ।
 मज चांदाचा की शहर बडोवें पुसा कोठील राहणेवाले ॥ ध्रु० ॥
 मज चांदाचा असल काजुलचा लाल बोर टाकम तुरकी ।
 मज चांदाचा जीन घर स्वार होऊनिया शिंदेसाही बांधुने फिरकी ।
 मज चांदाचा भुलझण बघीस लक्षणी घन देवलते धरी महामुरकी ।
 मज चांदाचा विलासिक रुसून प्रवासा आले दिव्हे सोडून घर की ।
 मज चांदाचा पोसाक आंगावर सका झोक पहिला भरकी ।
 मुखडा पाहून चंदी लागली गरर गरर आली गिरकी ।

उभे थार जनलोक शाहाण्या पुढे सेवकजम हुद्देवाले ।
 टिळा कस्तुरी गंध केशरी धामाने ओले झाले । दिले चोपुन ।
 रूप चांदाचा टुकडा मुखडा पाहून मन धाले ।
 आमदाबाद की शहर बडोवें पुसा कोठील राहणेवाले ॥१॥
 कडे तोंडे कुल जडाव अगदी अनदागिरीची वर छाया ।
 जसा आभाळी सूर्य झांकला रिधाव होईना मुख पाखा ।
 हुन्नर लढवा ठरवा बरवा जागे सरल्यानो लवलाखा ।
 त्वरे आणागे फंदी फाकडा एक रात्री महाली राखा ।
 कनूल सुरत म्हणून तन भुल झाले अर्पण केली ही काया ।
 कटून मरावे पहा यशाच्या कीर्ति उरल्या मागे गाया ।
 लाल नैन दोन्ही तारे चमकती विषयांचे धोकून भाले ।
 कोणी जगवा ।
 रूप चांदाचा टुकडा मुखडा पाहून मन धाले ।
 आमदाबाद की शहर बडोवें पुसा कोठील राहणेवाले ॥२॥
 एकीपुढे एक जलद धावती एका जावामधी केली अजी ।
 मुकाम ठरऊन आले सांगाया प्रसन्न झाली मज मजी ।
 सरजाम आधी पुढे पाठविला तूप साकर मैदा सोजी ।
 मान करी तुम्ही पांचे मुशाफर गरिबांची आकर भाजी ।
 हार गजरे गुंफून ठेविले शेज फुलांची केली ताजी ।
 कधी दिस जाईल रात्र होईल द्रव दानावर उदार जी ।

घाट करून भी घाट पहातसें पडदे धिकाचे करून खुले ।

चवत्तर्फी लाविले गलासे निकडे तिकडे उजाले ।

करी आरास ।

रूप चांद्याचा दुकडा मुखडा पाहून मन धाले ।

अमदाबाद की शहर बडोदे ० ॥ ३ ॥

महाली आला सुप शोकाखाली वदनी सुवासिक घेऊन विडा ।

मज आळघाबर गंगा वळली ऋणानुबंध पहिला जोडा ।

सन्मानार्थ मंचकी बसविला समसमान मजला जोडा ।

स्वस्थ जसा रामसा कक्षणा चित्तांतील अवधी सोडा ।

नाथी विहज परसराम म्हणे एक भाव मनी करून धडा ।

रामकृष्ण गुणी रामा गातो ऐकुन नवशिक मनी झुरा ।

वावी गाव राजाची जागा कवित्वास जन मानवले ।

नाथी मुखे ।

रूप चांद्याचा दुकडा मुखडा पाहून मन धाले ।

अमदाबाद की शहर बडोदे पुसा कोठील राहणेवाले ॥४॥

लावणी २५ वी.

जगात १ वागीचा वत ठरवा राव सवाई चनशी साझा हेत पुरवा ॥

जगात २ वागीचा हो वागीच्याचा । राव चतुशी पुरवा हेत राव मत्तचा । शुवा

मी जसे सराईत सडगारे वाळपणची । पुरवावी होस मनची ।

जगात ३ वागीचा वत ठरवा । सांगावी रे सजणा होस साझ्या मनची

ध्या मुका मज लाडकीचा । आज बेत कराहो बंगल्याचा ।

राव सवाई बनशी पुरवा हेत राव मनचा ॥ १ ॥

पोशाक कराहो गुलाबी । महेश्वरचें पातळ ध्यावें मजला कुसुबी ।

पलंगावर करवा नरम पराची गादी । आरसे महाल नक्षी खावी

चित्तापासुन मी तुझास दावीन खुबी । किती आर्जव करूं मी तुमचा ।

राव सवाई बनशी पुरवा हेत राव मनचा ।

आज बेत कराहो बंगल्याचा । राव सवाई बनशी ॥ २ ॥

लावणी २६ बी.

॥ चाल साधी ॥

शब्द लागतो गोड पुरे धन दवलत कशाला । धुं ।

सजण करावा गुणी की इच्छित होतें मनांत ।

बसुनि राजमदिरा माडावर तिसरे खणांत ।

तुझी एक भोगी पुरुष माहित नवतें जनांत ।

झणून लाविलीस प्रीत लुब्धले मी तरुणपणांत ।

चाल ॥ पाहुन तुझ्यारे प्रीतीचा सुटला चळ ।

तुझी स्वरूप सुजाळ बहु दिसतां निर्मळ ।

मी चित्तापासुन तुझा घातली गळ ।

तुझी सिंधू मी सरिता लुब्धले मी तुमच्या ठशाला ।

शब्द लागतो गोड पुरे धन दवलत कशाला ॥ १ ॥

कदा सोडिना सख्यारे तुझी वृक्ष मी साउली ।

लख लाविलें यक्ष सख्यारे तुझी नेत्र मी बाहुली ।
 तुझी प्राण मी कुडी माया पुरती लाविली ।
 मिश्रऊनया चंदन प्रीती जनलोकां दाविली ।
 तुझी हकिम माझे मी तुमची रयत ।
 तुझी सीर मी कमान कसल्यानें मोहित ।
 धन्य भाग्य माझे हें पुरलें सांचित ।
 तुझासारखा पुरुष माहो कुठें दाही दिशांला ।
 शब्द लागतो ॥ २ ॥

लावणी २७ वा

॥ चाल साधी ॥

सखा मझी टाकून गेला बाई ऋतुदिवसांत गे ॥ १ ॥
 नवी नवतीचा पूर आंगी भरलासे ।
 आज उद्यां येतील म्हणुनि दम धरलासे ।
 कोण्या सवतचि गुही अनुसरलासे ।
 हचकुनि उठलें पलंगी मदन ग सातगे ।
 बाई मझी टाकून गेला ऋतुदिवसांत गे ॥ १ ॥
 दिम जावो इकडे तिकडे रात्र गसेता ।
 पती विनोदाच्या गोष्टी कदा विसरेता ।
 मदन हेस मोतीचारा चरेता ।
 रात्र काय कमी झाले बाई नवसातगे ।
 सखा मझी टाकून गेला बाई ऋतुदिवसांतगे ॥ २ ॥

लावणी २८ मी.

चाल ॥ दैवानुसार गांठ पडली देवमत्काची ॥

तोडाल मीत तर आण माझ्या रक्ताची ॥

माझे पंच प्राण लागले सख्या तुजपाशी ॥

प्राणावर झालें उदार अहो गुणराशी ॥ १ ॥

मीत चंद्र चक्रोपरि अंतरी ध्याता ॥

जीव झाला वावडी तुला न दृष्टी पाहता ॥

परभारें वांकडे तुरून तुरून कां जाता ॥

विष अमृताचें केलें मासलें चित्ता ॥

चाल ॥ यास्तव मी पडलें झुरणी ॥

रातंदिस तुमच्या स्मरणी ॥

वाटतें मरावें मरणी ॥

माळलें रूपाला पाहून जशी सधमाशी ॥

दे अभय दान बैमान होऊ नये गुणराशी ॥

माझे पंचप्राण लागले सख्या तुजपाशी ॥

प्राणावर झालें उदार अहो गुणराशी ॥ १ ॥

तुझी कल्पवृक्ष जरी पाहून शीतळ छाया ॥

कल्पिल्या कल्पना अवध्याच गेल्या वाया ॥

मन निर्दय निष्ठुर कठीण केलें राया ॥

कडेलेट करून मशी जातो परक्या वाया ॥

चाल ॥ कोन विवशी मिळाली तुजला ।

मज्जन चढी तिथी रिझला ।

सरे सांग सख्या कां थिनला ।

चंद्रनारिस वेह झिजला लक्ष तुजपार्शी ।

माणावर झाले उदार अहो गुणराशी ॥ २ ॥

नवी नववीचा भार आंगी आला रस पाडा ।

एझांती चला मुखशयनी कल्पना सोडा ।

तुशी राजहंस मी हंसी नाजुक जोडा ।

सायाची संगत पडली पूर्वीचा तोडा ।

चाल ॥ दीप्त घरम हातीं धरल्याची ।

मदरकिया पदरी मरल्याची ।

अपकीर्ति मागे सरल्याची ।

जय लाभ यक्ष म्या पदरी मज गरिवाशी ।

माणावर झाले उदार अहो गुणराशी ॥ ३ ॥

एझांती मिया ज्या केल्या मनोमन गाही ।

जसे जहाजा वरले पक्षी दुजे स्थळ नाही ।

समजला चार फाकडा आपल्या देही ।

मजला आळिगून हवाई घरी उवलाही ।

॥ चाला ॥ एकनिधी होऊन रत झाले ।

सानी विहल कवीच्या बोले ।

(५६)

गाती परशराम मुरताले ।

रामकृष्ण रामा बावीवाले ।

छंद चवमासी । चहुंकडे ठसा आदे महासूर धनवट देखी ।

माझे पंच प्राण लागले सख्या तुजपाशी ।

प्राणावर झालें उदार अहो गुणरात्री ॥ १ ॥

लावणी २९ वी.

अरे चाल दूर होय किया नष्ट । कळलें तुजें ज्ञान पुष्ट । पु० ।

तुझ्या बुद्धीस अंश पडला । हिरा म्यां सटला सांगण्या ।

अंतरीं सोटा निवडला । राजहंस मनीं जडला ।

कावळ्या दूर भेल्या भष्टा । अरे चाल किया नष्ट ।

कळलें तुजें ज्ञान ० ॥ १ ॥

आगे आशी सटलें चतुर तूं नार । कपटी ह्दयांत निवडलीस नार ।

भटी पैठणी आणूं गुलजार । तुझ्या सेवेशीं दासी दोनचार ।

भाल कर, नको करूं चेष्टा । अरे चाल किया नष्ट ।

कळलें तुजें ० ॥ २ ॥

✓ तुझ्या शरीराची येती दुर्गंधी । कुगीर दोडका पावले नवी ।

डोईला जालें तुटकी चिंधी । दोन प्रहराची कटीन कुज घेई ।

छंदी तूं नको पडूं नादिष्टा । अरे चाल कीया नष्ट ।

कळलें तुजें ॥ ३ ॥

आगे आशी फंदी फाकडे गडी । पाहिल्या नाहीं तुज्या ह्दयाची ।

चाला। पती गेले होय येले नासे काठेपाडी। विरनार भव्या पाहारी।

पेवास जरीग जराबा करुनिथी जरा न वर पाहारी।

मुलदाग तुडा सुंद मदा केकात सुंद राहारी।

पेवास जरीग। मुन्ना।

निर्मळ मुलदा बदाकार। सरळ ताकाची ओभती धार।

पदाविली नाकी नथारी मुमंकादार। तर जमजमाट सरळ धार।

नेसली पातळ उंच जरातार। गळ्यामधी तर पदरना धार।

कंड खोकिळ गिण्याची तार। लज्जामण नारी नेनाले भार।

जलम पिण्याची काळजादार। गेटे ते समथीत होतो ठार।

अशी लज्जामण्ये निवडली नार। पाहती परंपरे ज्ञान राहदार।

मूर्त निर्मिती धन्य करतार। किंवा धर्पणीला जपतार भाग्य लाहारी।

पेवास जरीग जराबा करुनिथी जरा न वर पाहारी।

मुलदाग तुडा सुंद मदा केकात सुंद राहारी। पेवास २३ ॥ २ ॥

पेवास जरीग जराबा करुनिथी जरा न वर पाहारी।

अशी एक जमजमा बसु भी धन्य। दग मळबाचा नाचण नाचणार।

जेवळ पदिलीचा अंग। तुणी लपटविं नाचते हास।

A4

B4

अति विषयाचा झाला भ्रंश । काही तरी शक करसी ।

पोषाख अरंग जरबाव करुनियां जरा न वर पाहसी ।

मुखडाग तुझा बुंद सदा कैफात धुंद राहशी ॥ २ ॥

सुरत फाकडी नादर आज्ञेवा । मुकृत जन्मांतरीचा ठेवा ।

पूर्ण हरीची केली सेवा । ते फळ प्राप्त झाले देवा ।

अवांतर नारी करतील हेवा । तारुणपण हा उघडा भेवा ।

परहाती पडल्यावर मेवा । अशामधी काही विषूक्त करावा ।

सुरा बावरा पाहते बरावा । खूप शत्रूचा गर्व हरावा ।

जैसा मैतारी लपट रात्रा । झिंकडे तिकडे होईल वाहवा ।

माण प्रियकर घेतील जव्हा । जिवीत जीव घालतील तव्हा ।

ब्रम्हाणपुरी बोषाख नवा । किती घुंगट घेशी ।

पोषाख अरंग जरबाव करुनियां जरा न वर पाहशी ।

मुखडाग तुझा बुंद सदा कैफात धुंद राहशी ॥ ३ ॥

चंदना परी देहीचा सुगंध । निपट सकुमार केल्याचा फंद ।

चुडे हाती गजरे बाजुबंद । रुपाने चांगट रसिक मंद ।

पाहून जमलो काशी आनंद । तुझा लोकाशी लागला छंद ।

नजर लोकाची झाली मंद । वाटतो तुशी करावा फंद ।

मुखडाग तुझा बुंद सदा कैफांत खुंद राहशी ॥ ४ ॥

लावणी ३१ बी.

चोल ॥ रुंद छातीवर बुंद गेंद जणू गुलाब बहारामधी फुलती ॥

वसंत काळीं कळें कोंवळें तसे तुझे जोबन खुलती ॥ प्रभाकर ॥

कसून तीर नेला उराशी नवळी गवळी जशी नागन ॥

प्राणवल्लभ उभे तुसाठी प्रभे नभाचें भरलें गगन ॥ ध्रु० ॥

✓ कटी बारीक वेताची जशी बोथाटी देखणी सरळ सडक ।

दाही बोटें रंगविली मेहंदी अनघट बिचवे पाई कडक ।

गोलदार हिरवी सेलारी नागपुरी नेसुनी भडक ।

संग चोळी अंजिरी आंगामेधे गवळ गवळी खातसे तडक ।

उटी लेंऊन बाळुबंद बाहुट्या मोठ्या मोठ्याच्या सडी सधन ।

कसून तीर नेला उराशी नवळी गवळी जशी नागन ।

प्राणवल्लभ उभे तुसाठी प्रभे नभाचें भरलें गगन ॥ १ ॥

पाई रुळर मजुळ साकळ्या षोळ मिऱ्याचा वामकरी ।

थरक मुरक ननाचें मारशी तरतरीत दोन्ही गेंद उरी ।

B5

A4

B4

प्राणवल्लभे उभे तुसाठीं प्रभे नभाचें भरलें गगन ॥ २ ॥

मस्तकीं मुद राकडी फाकडी चापचोप मधें सदा ।

हास्यवदन जशी मदनपुतली दुमकत चालण्यांत सदा ।

बरशी सरशी मारी नैनाची पाहून हजारो अलम फिदा ।

रस्तोरस्त मिळे तुज पाहती जन सोडूं हुदा ।

सारी सेना गजवजली विजली जैसी लावी आगन ।

कसून तीर नेला उराशीं नवळी गवळी जशी नागन ।

प्राणवल्लभे उभे तुसाठीं प्रभे नभाचें भरलें गगन ॥ ३ ॥

पडो सांग तुज फंद पडो हा हेत मनाचा मुरल कधी ।

वेढ लागलें जसें राजसे कसें करावें सांग आधी ।

भर्मी भर्मी वसीं बोलतो जिवांत जीव घालशील जधी ।

अभय भाव जर देशी खुशीनें पळेच साकर वाडूं तमी ।

नासीं विठ्ठल परशराम झणे जिवीं जिवाशीं लावी लगन ।

कसून तीर नेला उराशीं नवळी गवळी जशी नागन ।

प्राणवल्लभे उभे तुसाठीं प्रभे नभाचें भरलें गगन ॥ ४ ॥

हेत धरून मनीं आलों पहाया अटकर बांधा खुजा ॥ ध्रु० ॥

दंत दाळिंबेचे दाणे त्यावर दांतवणाच्या चिन्या ।

✓ नैन चकोर गरगराट फिरविती लक्ष्मि जैशा सुन्या ।

सरळ नाक राव्याची चोंच मोती नयणीच्या तुन्या ।

शिशो शोभे मुखचंद्र राजसा सोळा आंगी कुन्या । ✓

हिरवें पातळ उंच चंदेरी दाट खोविल्या तिन्या ।

शुभ्र कंचुकी वक्षस्थळी ही नारंग्या रसमन्या ।

सर्व भवताल्या उभ्या वायका थाट हजारी पन्या ।

त्याजमध्येंग नारी तूं एक मुखरण जशी झगागी हिन्या ।

पाहून नेत्र गपगपा झाकती कांठीं चमकल्या विजा ।

हेत धरून मनीं आलों पहाया अटकर बांधा खुजा ।

खणाणी जसा गजघाट असा बोभाट रुपाचा तुझा ।

हेत धरून मनीं आलों पहाया अटकर बांधा खुजा ॥ १ ॥

अवयव आकृति रोखिली दातपोत सारखी । ✓

निवडणार निवडील अगेल जो रत्नाचा पारखी ।

कुलपी चुडे करी हात सर करुण आरक्त मेहदी नखी ।

B5

A4

B4

सकळ निकळ तूं निकोप अगदीं शब्दामध्ये नाही चुकी ।
स्वर ऐकून कोकिळा दडल्या गिरिकदरीं अनबुजा ।
हेत धरून मनीं आलों पहाया अटकर बांधा खुजा ।
खणाणी जसा गजघाट असा बोंभाट रुपाचा तुझा ।
हेत धरून मनीं आलों ० ॥ २ ॥

कीर्त ऐकिलीं कानीं त्याहून आगळीं तूं शतगुणी ।
नख दृष्टी नापडे घालितां अनंत जन्मीं धुणी ।
किती वणोवी सोमा रुपाची पाहता नापुरे धुणी ।
साक जरा मुखचंद्र फाकडे दृष्ट होईल तुज झणी ।
लावण्याची सकळ संपदा सहज उभी नवखणी ।
नेत जबाबे जटस्थ पाहुनि धायाळ घुमती रणी ।
अचेताशी चेतवशील जरी इच्छा धरशी मनीं ।
महान महाची तपे डालली मारक होशील कुणी ।
चंचळ अचपळ चालक रमणी आही जाणून मूळबीजा ।
हेत धरून मनीं आलों पहाया अटकर बांधा खुजा ।
खणाणी जसा गजघाट असा बोंभाट रुपाचा तुझा ।
हेत धरून मनीं आलों ० ॥ ३ ॥

उभा दंड पर एकच पाणी येरंडा आणि उसा ।
 आपल्या मोलानें विकतील खूण चतुराला पुसा ।
 परशराम झणे हा काळ निभला शहिरकीचा ठसा ।
 एक अभंगी गाणें गाऊन येस करी नित मजा ।
 हेत धरून मनीं आलों पहाया अदकर बांधा खुजा ।
 खणाणी जसा गजघाट असा बोभाट रुपाचा तुझा ।
 हेत धरून मनीं आलों ०॥ ४ ॥

लावणी ३३ वी.

चाल ॥ इष्का उजळणी परोपरीची दाविते शरीर वळऊन पुस्ती ।
 हात चार इष्काचे आसन चौऱ्याशी लढू कुस्ती ।
 डौल ज्यानीचा फूल गुलाबी रूप नादर गुलपरी ।
 माई जोडवी खणण वज्र तंग चोळी तरतरी ॥ ध्रु ॥
 थाट नवे नीत होट लाल करी पाने खाउनी सदा ।
 असल शहरची राहाणेवाली करी सुस्क्यांतून अदा ।
 जरी किनारी कोरदार तंग चोळीवर रंग उदा ।

B5

A4

B4

वांजीवशील तर वांचीव कांहीं धावाधावी करी ।
 डौल ज्वानीचा फूल गुलाबी रूप नादर गुलपरी ।
 पाई जोडवीं खणण बाजे तंग चोळी तरतरी ॥ २ ॥
 सडक पातळ विजना कंबर पीतांबर नेसली ।
 न्हाण अलिं असेल अथवा येईल वय इतकी भासली ।
 चटी पटी चाप चोपीमधें नवती मुसमुसली ।
 दाट बांगड्या पाहती ताराच्या भरता कळ सौसली ।
 चाल ॥ मोती मागात भरून । करून शृंगार कधी यशी ।
 सखे बुझी वाट धरून । सुलन राहिले कैक हावशी ।
 जखम हषकाची वरून । लागली उरीं पुरी जैशी ।
 देहभान विसरलों घसरलों झाली आशा पुरी ।
 जसा राज हस्ती अंदु लेऊन करी ठाणावर पुरी ।
 डौल ज्वानीचा फूल गुलाबी रूप नादर गुलपरी ।
 पाई जोडवीं ० ॥ २ ॥
 देऊन विसरला रूप हे दाता हाता चढशील कधी ।
 तुझा आपला सग घडल गड कर ऐसी या मधी ।

सकळ बायकांत तू सगुण । गुण रत्नाची खाणा ।
कंठ कोकिला परी । स्वर ऐकुन पडली मोहनी ।
एक एक तुझे बोल असोल ऐकुन जीव हुंरहुरी ।
अशी जयाला वस्तु लाघेल कमाई त्याची पुरी ।
डोल ज्वातीचा फुल गुलाबी रूप नादर गुलपरी ।
पाई जोडवी ॥ ३ ॥

इषकीबाज इपकाची दर्दा साज करून होती उभी ।
कबुल सुरत खुप पाहून रिझली छेल छविला खुबी ।
नजर विडा पाठविला सुचविली अंतर खुण मनसुबी ।
आज रात्री या महाली सखया पूर्ण हेतकर खुबी ।
चाल ॥ करून खूण मुद्राशी । चतुर गुणराशी घरी नेला ।
आवड मनी फार होती । भोगिला पुष्पाचा झेला ।
भोगिला भाव धरून नामी विठ्ठलच्या या बोला ।
अटीतटीच्या जडणा घडणा परशराम नित करी ।
चंग रंग दंग ऐकुन झाले पळाले हरदास तरी ।

B5

A4

B4

होत पार इकाय आसन चान्याशी लई कुस्ती ॥
 बोल आम्हाशीं झोल नको देऊं तोल संभाळून पाहे पुढें ।
 उदार मजवर दुधार आणवा पन्हेदार लेऊन चुडे ॥ ५० ॥
 लाल आंगावर शाल शोभली मशाल बैशी राजसभे ।
 हाट तुसाठीं थाट दुरस्ता पहायाला जन दाट उभे ।
 जखम जिव्हारीं भकम लागली रकम कानीं सोन्याचे झुबे ।
 जर पदराला हातभर त्यावर बहार बहार अंतरीं क्षुभे ।
 सजली बिजली थिजली मजालस गळे पाहून जन वेडे ।
 नथ सरजाला सुतीं दाणे गालावरती प्रभा पडे ।
 बोल आम्हाशीं झोल नको देऊं तोल संभाळून पाहे पुढें ।
 उदार मजवर दुधार आणवा पन्हेदार लेऊन चुडे ॥ १ ॥
 कवळी नवळी कटांत चवळी पिवळी कांति सुत घेऊन ।
 कोण्या सभाग्याशीं अशी खाशी तनमन झाले गळे पाहून ।
 असपास लई सुवास जैसा कोस कोस परिमळा मोहून ।
 रंभा कीं उर्वसी उमटल्या चर्कावर्का गेली लाऊन ।
 हलक झाले सलक पाहून माल मवासान सुगडे ।

महान महानी तपे दाळिली जपी तपी फिरती उघडे
 बोल आक्काशी झोल नको देऊं तोल संभाळून पहा पुढे ।
 उदार मजवर दुधार आणवा पन्हेदार लेऊन चुडे ॥ २ ॥
 सुरतबिना रंग मिना फिरविल्या मैना जशी बोले करी ।
 हार पुतळ्याचे भार गळाभर जवमाळा वर लेऊन सरी ।
 गच्च गजरे पाटल्या दाटल्या आटल्या मोहरा अकवरी ।
 धरी आवरून लुगडे कुच उघडे किंचित झांकुन पदर वरी ।
 जोळी बसती पसंत केली वसंत पाहून बुद गडे ।
 दोही बोटी मुद्रिका दाटल्या लखलखात वर रत्नाचे खडे ।
 बोल आक्काशी झोल नको देऊं तोल संभाळून पहा पुढे ।
 उदार मजवर दुधार आणवा पन्हेदार लेऊन चुडे ॥ ३ ॥
 रूप नादर करी आदर सादर आंति ती ठेऊन परती ।
 आंगरूप मी छाया राया असूद्या माया मजवरती ।
 चाल सख्या तू झेल्या फुलाच्या सगुण गुणाच्या मूर्ति ।
 स्वस्थ असा राजसा आतां मी दासी पुढे सेवा करिती ।
 विठ्ठल नामी मनोरथ झाले मग विकले सोळा पाडे ।
 परशुराम येसु महादूचे खर अक्षर रूपयांत गडे ।
 बोल आक्काशी झोल नको देऊं तोल संभाळून पहा पुढे ।
 उदार मजवर दुधार आणवा पन्हेदार लेऊन चुडे ॥ ४ ॥

लावणी ३९ बी.

चाल ॥ केशव करणी अधटित लीळा नारायण तो कसा ॥

जयाचा सकल जनावर ठसा ॥

किती तरी छळशील प्राणसख्या ।

तुज मज्ज जन वैरी, । नको होऊं अधीर क्षणभरी ।

येशील किंवा ना येशील असें ।

नाही कळलें पुरतें, । परी हें लक्ष तुझ्या वरतें ।

आंगणांत मी उभी राहून ।

मार्ग तुझा धरितें । महालीं आंत बाहेर फिरतें ।

कसा येशील तूं लपून छपून ।

अशी चिंता करितें । देखल कोणी अबरुला मरतें ।

होय निश्चळ गुणी चतुरा ॥ ममाजु घरी दे फितुरा ।

अद्भुत पहिला प्रहरा । असतील जागे घरचे कोणी ।

हे भय अतरी नको होऊं अधीर क्षणभरी ।

किती तरी छळशील प्राणसख्या ॥ १ ॥

समाचार ना घेशील झणून । आज रागे भरले ।

तू ना पुसशील रितें भरले । तुझी खूण तुजला ना समजले ।

यांकरितां झुरले गळाले मांस हाडे उरले ।

मीच बोलतें उलटी तुशी । कां मौन धरिलें बरोबर करितां

मन हरले ।

तुला अति विषयाची आवडी । भोगविलास करून मशीं ।
परी रात थोडी पाहशी नित्य नूतन गोडीं ।
दहा द्वारे पुजशील जेव्हा मग तुजला सोडीं ।
पुसतें खूण सांगा एवढी ।
जपु तरी ।

॥ ३ ॥

लावणी ३६ बी.

॥ चाल साधी ॥

रंग महालावर उभी । खुबी कर छबी उघडल्या सजा ।
कवली कांत साजणी सकुमार साजणी अटकर बांधा खुजा ॥ ध्रु० ॥
कटी सिंहाची मान आजखा साज केला भरगच्ची ।
डागिन्यांत खुप लुटपुट शाली लवली करदळी जशी ।
दोन्ही भवया कमानां कसून रसून तिर नैनाचे मारशी ।
बाणी उदमी दुकानदार सोडून घरदार पाहाया तुशी ।
सजदार संजवली सजली बिजली कोण कोणाची अशी ।
रंगमहालावर उभी । खुबीकर छबी उघडल्यास जा ।
कवलीकांत साजणी सकुमार साजणी अटकर बांधा खुजा ॥ १ ॥

B5

A4

B4

गंद उरावर शोक-नोक आणि शोक उभी रेखली ।
 तुटती रूपाचे तारे छनाछने अवचित तुज देखली ।
 मज पाहून तनमुल-फुल मखमुल अजेरी खुली ।
 अत्तर लाऊन न्हालीस लटगा कंबर नागीन डुली ।
 पान खाऊन रंगेल अधर पदर घे सरसा लाजून जरा ।
 ✓ बोलणें मधुर स्वर तार विण्याची अमदाबादी त्हा ॥ २ ॥

लावणी ३७ वी.

चाल ॥ केशव करणीं अघटित लिळा नारायण तो कसा
 जयाचा सकळ जनावर ठंसा ।
 छेल छविला नाजुक मुद्रा उंबर कांहीं एक वर्षाची ।
 पुसावी कोण्या हवशाची ॥ ध्रु० ॥
 देहकृति कर्दळीचा गाभा प्रभा तिच्या मुखचंद्राची ।
 तुच परी कांहीं इंद्राची ।
 नथ सरज्याला मोती सुढालिक शहर सुतीं बंद्राची ।
 किंमत हजार पधराशाची ।
 चाल ॥ शुद्ध दिसे खुप कद्राची । चपळ जैसी साल इंद्राची ।
 पर्वत मेरू मंद्राची । महान महाची तपे ढाळिली एकुलती
 एत नवशाची ।
 पुसावी कोण्या हवशाची
 छेलछविला नाजुक मुद्रा उंबर कांहीं एक वर्षाची ।

पुसावी कोण्या हवशाची ॥ १ ॥

छडी फुलांची कंबर बारीक पितांबर नेसून तटली ।

जणू रागना उविट तुटली । वर्खसोनेरी तेज झळाळी ।

हळदीने केवळ उटली । नवविध कंचुकी तटतटली ।

चाल ॥ चैतन्याची मुस आढळली । अंत कळेना आहे कुठली ।

त्रिगुण गुणांची मती खुटली ।

ती तालावर नित्य बैठका विलोरी दोन्ही आरशाची ।

पुसावी कोण्या हवशाची ।

छेल छविली नाजूक मुद्रा ॥ २ ॥

अनवट बिचवे पाई पोल्हारे वाक साकळ्या गज अंदु ।

खचित भासली जग भोंदु । अघटित जिचा खेळ दिसना ।

शाकून चाले मुख इंदु । म्हणे एकली कशी नांदु ।

चाल । अथाक भरले गुणसिंधु । सदांच विषयामधी धुंदु ।

ठाई पडेना मूल कंदु ।

वचन फाकडे खुर्षीने दावे लाभी जात पुरुषाची ।

पुसावी कोण्या हवशाची ।

छेल छवेली नाजूक मुद्रा ॥ ३ ॥

ज्याची त्यास लख लाभ असो आम्ही मुशाफर अकथारी

पहा बाहुलें जसें भिंतीवर चित्र काढितो चित्तारी ।

निराजिव सरजिव चित्तारी । लक्ष भालील काय पश्वारी

(६९)

होय साह्य मज आतारी । सीव नदी तीरचा उतारी ।
नामी विठ्ठल परशराम झणे शिरा धन्या ही हर्षाची ।
पुसावी कोण्या हवशाची ।
छेल छाविली नालुक मुद्रा उंबर कांहीं एक वर्षाची ।
पुसावी कोण्या हवशाची ॥ ४ ॥

लावणी ३८ वी.

चाल ॥ केशव करणी अघटित लीळा नारायण तो कसा ।
जयाचा सकल जनावर ठसा ॥

चौभोताल्या उभ्या बायका त्यांजमधे नारी तूं जळभरशी ।
नाकी नथणी करी सरशी ॥ ध्रु० ॥

पदर जरीचा घाटा घेऊन भाराने कर्दळी लवली ।
घोळमिच्या आवरून धरशी ।

ठळक हातामधीं चुडे झळाळी डागिन्यात रुण गवगवशी ।
रूपरमा केवळ हावशी ॥ १ ॥

चौभोताल्या उभ्या बायका त्यांजमधे नारी तूं जळ भरशी ।
नाकी नथणी करी सरशी ॥ १ ॥

डोल रुप्याचा दोर रेवमी जपून झपून पाणी भरशी ।
देश आमचा प्रांत माळवा मूळ दक्षणाचे राहाणारू ।
शहर पुण्याला जाणारू ।

छानछवेली सुरत फाकडी पुढे उमतीमधे येणारू ।

अशी भेट कधी होणार ।
 बुशी बोलाया भिड ना लोटें जिवा लाराली चुरचुरशी ।
 डोल रुप्याचा दोर रेषमी जपून झपून पाणी भरशी ।
 चौमोताल्या उभ्या बायका त्यांजमध्ये नारी तूं जळ भरशी ।
 नाक्री नथणी करी सरशी ॥ २ ॥

लहान पराई उंबर कवळी वर्षे बारा तेराची ।
 प्रत्यक्ष आळई बोराची ।
 पाहून पराई आलीस पाण्या दिसते कोण्या थोराची ।
 बुद राखडी मोराची ।
 पाज आझाला शीतळपाणी । धर्म घडेल घडी घडी ठरशी ।
 नाकी नथणी करी सरशी ॥ ३ ॥
 कशी मी पाणी पाजुं तुझाला आझी नारी गतीं अबरुच्या ।
 जन पाहील जाईल रुच्या ।

चतुर सखा मग नेला रंगमहालीं करी विनंती राबरुच्या ।
 लक्षपती विट्ठल गुरुच्या ।
 रामकृष्ण भुणी रासा गातो छंद तण्हेचे चौमाशी ।
 नाकी नथणी करी सरशी ॥ ४ ॥

लावणी ३९ वी

रे मी उभी केव्हांची द्वारी । कर्मिली रात मंदिरांत कोणा शेजारी ।
 रे मी उभी केव्हांची द्वारी ॥ ५ ॥

(७१)

तू दगलबाज बेमाना अरे दुस्माना ।

रे कापिल्या किती एक माना ।

घिरट्या घालून मोहिलेस माझे प्राणा ।

रे घेतलें हिरून देहमाना ।

ही इष्क सुळावरली पोळी आणाकीं ध्याना ।

रे खूप समजलें चतुर शाहाणा ।

सुख नाही मला दुःख या संसारीं जाणगे नारी ।

रे मी उभी केव्हांची द्वारी । कर्मिली रात मंदिरांत

कोणा शेजारीं

॥ १ ॥

काल घरचे स्त्रियेस दिवस होता चौथा ।

गे गुंतलों सखे त्याकरिता ।

कार्याकारण रत तिशीं झालें एकांता ।

गे शास्त्रमार्ग केली वांती ।

हा वक्तूक विरुद्धा रुजू नाही रे भगवता ।

रे हें दूषण आपुले माथा ।

हा देह ठेवी जीव तारी अथवा मारी ।

रे मी उभी केव्हांची द्वारी । कर्मिली रात मंदिरांत

कोणा शेजारीं

॥ २ ॥

बरे सोलाचें घोलणें मनीं तुझ्या वसले ।

रे छिन्न भिन्न अवघे दिसले ।

समतेचें विचारें काल तुझाला मी पुसलें ।

कपट्याचें कपटपण दिसलें ।

अन्याय झाला तरी मी बोळून फसलें ।

खूण करा समोर मी बसलें ।

खरें किंवा खोटें साक्ष देतील परभारी ।

मी उभी केव्हांची द्वारी । कर्मिली रात मंदि० ॥ ३ ॥

लावणी ४० वी

भवई कमान भारी अदाची बाण गेली सररखी जगगना ॥ ध्रु० ॥

शालू रंग लाल वर पिवळी दुशाल तिची तऱ्हेदार चाल ।

सार जन पाहती मिरमिरा ।

अनारीदार तिची किनारीदार तंग चोळी शहरी तऱ्हा ।

चुर मदनांत लाल बिडी वदनांत ।

खुप सुख सदानांत जशी कमान लवे करकरा । ✓

डब गहिन्यांत उभी होती शयनांत खुप अदाची मारी लहरा ।

चाल ॥ स्वर्गाची जशी अप्सरा । फिरविशी नयन गरगरा ।

उभी राहून बोल कां जरा ।

चाल ॥ दोन्ही गाल भवमूल । करी नवती तुलतुल ।

नारी डुल पडली सारी जनांत ।

भवई कमान०

॥ १ ॥

गजरे बाजुबंद लाऊनी रेशमी गोंडे दोन दोन ।

छातीवर गेंद अंगांत चोळी तडतडी ।
 सरज्याची नथ तिची हिऱ्याची जोत खुप आणवा सुरत फाकडी ।
 केश सदा सोनेरी ।
 वरून काढूनी बुटी जरी नेसून पैठणी शेलारी ।
 तिची नवीन मोडली घडी ।
 जवाची माळ हार मोती सुढाळ करी टाहो कोयाळ घडघडी ।
 चाल ॥ ऐकूनी भरली हुडहुडी तुजसाठी शहरचे गडी ।
 झाली कितिक देशोधडी ।
 करी शब्दाचा मान । तको सोडूं इमान । तुज पुढें ठेविली मान ।
 हा देह जावो भंगना । भवई कमान ० ॥ २ ॥
 चुडा नक्षीदार । घरती तीघारी चाल ।
 चाले गजमार फार । नार नटून ।
 उठे घनघोर । फिरकी विरोद्याला मोर ।
 दाकी भुईवर पाय आपटून । तण्डेदार थाट ।
 लक्ष मनुष्याचा हाट । नाही प्रहावयाशी वाट ।
 घडोघडी जन पाहती उठून । खूप झाला धूर ।
 विला ईश्वरानें नूर । जशी नदी भरली एकवटून ।
 चाल ॥ कैकांनी पाहिले झटून । काम येईना कोणाचें पटून ।
 गेल आपआपणामधें कटून ।
 ॥ स्वरुपाची तार मारी फेकून कटार जशी फिरंग दुवार ।

चमकली समरंगणां ॥ भ० ॥ ३ ॥
 पती प्रियकर । उमे जोडूनी दोन्ही कर ।
 करी क्षमा मजवर । तुझी माझे प्राणवल्लभा ।
 करी आदर मग धरी पदर । तुझी बृहस्पती मी सभा ।
 कृपा न्याहाळ मशी करा बाहाळ । पहा रंगीत महाळ ।
 सग अवघी दाऊन सभा ।
 होऊनी अमळ धरी चरण कमळ देह भावे वंदिले नभा ।
 चा० ॥ विठ्ठल ज्ञानाचा गाभा । ते आलेत पाहून सभा ।
 काय झुंयाचा मनसुभा । परशरासाची तोड ।
 मोडी बिसणी खोड । जशी घताऱ्याची मोड ।
 कोणी घेईना दुप्पट वजना । तेजी विशारत गध्याशी टोणपा
 तसाच कागागना ॥ भ० ॥ ४ ॥

लावणी ५१ बी.

चाल । फंदीच्या फटक्याची

मुलाम रूप सोन्याचे तगट । असें हे जिकडे तिकडे मगट ।
 चांगुलपण हे प्रक्षिप्तीचा मुगट । सरमोत्याचे भरील काय फुगट ।
 नको धरुं आहाणा बिसणी सगट । पाहून गुंडा त्याशी लगट ।
 आम्ही जरी तुशी करावी लगट । पोकळ गलका बाजेल जगट ।
 नारी ये समयी येथून मुगट । स्थळ एकाती येऊनिया बिगट ।
 ओळखून भैरवागिरीशी लगट । भतिशितळा ।

सहज लागतां सुवर्ण मग तरी करशील काय पितळा ।
 बरा पहात रुपानें नितळा । जोवर बहार आहे प्रीयकर ।
 दिलभार कर पाहून पुतळा ॥ १ ॥
 गाल दोनी लाल नारंगी बनात । वय द्वादश नूतन
 आली पणांत ।

✓ जशी ताणून चिरली कनात । रुपडें खूप हवई भवनांत ।
 राहा विषयाच्या योजनात । तारुणपण जाईल क्षणांत ।
 जो कोणी ठसला असेल ध्यानांत । परकरतळा ।
 नादर आदरावर नथ चमके आवर जरी पितळ ।
 जोवर बहार आहे प्रीयकर दिलभर कर पाहून पुतळा ।
 बरा पहा स्वरुपानें नितळा ॥ २ ॥

उरी दोन्ही गेंद गुलाची संगीत । वर कंचुकी ल्याली तंगतेगीत ।
 मुखरण दोचवशाच्या ल्युंगीत । पाई पोलारे नाद सारंगीत ।
 पटली तुमच्या आमच्या सांगीत । बडु अनिवार
 चवळीच्या शेंगेत ।

पहावी अशी वस्तु वानगीत । चावी व्रव्याची तुला ।
 जोवर बहार आहे प्रीयकर दिलभर कर पाहून पुतळा ।
 बरा पहा स्वरुपानें नितळा ॥ ३ ॥

मी राधा तुम्ही यदुराया । तत्का कल्पना धरूं तिलप्राया ।
 करु नमन भागिणी समवाया । नेला रंग सहाली मजा
 जरी पाह्या ।

(७६)

मसालेदार मिठाई खाया । सोडले शत्रु करानिवा नाया ।

कवि नासी विठल गुरुच्या पाया । प्रसाद मशवला
गर्जीत राया ।

परशुराम लीन हरी गुणगाया । छंदबंद करानिवा ।

राहे बावी स्थळां । स्वरूपानें नितळा ।

जोवर बहार आहे प्रीयकर दिलभार कर पाहून पुनः ।

